

**KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN
BELEDİYE HİZMETLERİ KAPSAMINDA BELİRLENMESİNE
ve GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK BİR YAKLAŞIM :
ORTA ÖLÇEKLİ KENT ÖRNEKLERİ**

Z. AŐlı GÜREL ÜÇER

**DOKTORA TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜŐÜ**

**MART 2009
ANKARA**

Zeynep Aslı GÜREL ÜÇER tarafından hazırlanan ‘Kentsel Yaşam Kalitesinin Belediye Hizmetleri Kapsamında Belirlenmesine ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: Orta Ölçekli Kent Örnekleri’ adlı bu tezin Doktora tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Feral EKE

Tez Danışmanı, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği ile Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Şule KARAASLAN

Şehir ve Bölge Planlama, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Feral EKE

Şehir ve Bölge Planlama, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ

Kamu Yönetimi, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Gülseven UBAY TÖNÜK

Şehir ve Bölge Planlama, Gazi Üniversitesi

Doç. Dr. Serap KAYASÜ

Şehir ve Bölge Planlama, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Tarih: 09/03/2009

Bu tez ile G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu Doktora derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Nail ÜNSAL

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Zeynep Aslı GÜREL ÜÇER

**KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN
BELEDİYE HİZMETLERİ KAPSAMINDA BELİRLENMESİNE
ve GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK BİR YAKLAŞIM :
ORTA ÖLÇEKLİ KENT ÖRNEKLERİ
(Doktora Tezi)**

Zeynep Aslı GÜREL ÜÇER

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Mart 2009

ÖZET

Kentlerde sosyal, ekonomik ve fiziksel çevrenin karşılıklı etkileşmesiyle belirlenen yaşam kalitesi yerel düzeydeki politika ve uygulamalardan etkilenmekte; bu nedenle belediyelere önemli görevler düşmektedir. Bu kapsamda çalışmanın konusu, yerel yöneticilerin ve kent plancılarının temel ilgi alanı olan yaşam kalitesinin belediye hizmetleri kapsamında belirlenmesi ve geliştirilmesine yönelik bir yöntem oluşturmaktır.

Bu çalışma ile, kentlerin planlanması ve yönetilmesi süreçlerine yol göstermek açısından kentlerin yaşam kalitesi performansını belirlemek, değişimleri izlemek ve gelişmeleri takip etmek için kentsel yaşam kalitesi gösterge ve ölçütlerinin belirlenerek bir rehber oluşturulması ve belediyelerin sundukları hizmetler kapsamında kentlerin yaşam kalitesi portresi ile kentsel yaşam kalitesini etkileyen unsurların ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Belediye hizmetleri ile ilgili 9 temel kategori ve bu kategoriler altında yer alan toplam 19 gösterge ve 43 ölçütten oluşan bir yaşam kalitesi rehberi hazırlanmış ve 22 adet orta ölçekli il merkezi belediyesinde alan çalışması yapılmıştır. Alan çalışmasında toplanan verilerin değerlendirilmesi ile; (1) maksimize etme

tekniki ile kentler görel olarak analiz edilmiş ve örümcek ağı şemaları ile yaşam kalitesi portreleri belirlenmiş, (2) faktör analizi yöntemi ile kentlerin yaşam kalitesi endeks değerleri elde edilerek kentler sıralanmış ve (3) çok boyutlu ölçekleme analizi ile kentlerin konumlandırma haritası yapılmıştır.

Son olarak ise, kentsel yaşam kalitesini etkilediği varsayılan unsurların yaşam kalitesini ne düzeyde etkiledikleri ortaya konulması amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Bu kapsamda kentlerde yaşam kalitesinin geliştirilmesi doğrultusunda politikalar ve müdahalelerin yapılması için öncelikli alanlar belirlenmiştir. Belediyelerin bütçesinin, nüfusun eğitim düzeyinin, kentlilerin ekonomi ve işgücü düzeyinin ve belediyelerin sundukları iletişim ve katılım olanaklarının artırılmasının kentlerde kentsel hizmetlere bağlı yaşam kalitesini de arttıracığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bilim Kodu : 801.1.077
Anahtar Kelimeler : kentsel yaşam kalitesi, belediye hizmetleri, orta ölçekli kent, objektif göstergeler, faktör analizi, regresyon analizi
Sayfa Adedi : 275
Tez Yöneticisi : Prof. Dr. Feral EKE

**AN APPROACH TO DETERMINE AND IMPROVE
THE QUALITY OF URBAN LIFE
IN THE CONTEXT OF MUNICIPAL SERVICES:
MED-SIZED CITY CASES
(PhD Thesis)**

Zeynep Aslı GÜREL ÜÇER

**GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY
March 2009**

ABSTRACT

The interaction between social, physical and economic environment in the urban areas defines the quality of urban life, which is significantly influenced by the local politics and implementations. Defining a methodology in order to determine and improve the quality of urban life with respect to municipal services, which is the main interest of urban managers and urban planners, is the main focus of this study.

In order to guide urban planning and urban management processes; developing a guideline based on the quality of life indicators and measures in order to monitor the changes and developments, displaying the current image of quality of life in urban areas and introducing the factors that affect the quality of urban life are the main objectives of this study.

The guideline developed for quality of life is composed of 9 basic categories regarding municipal services, which include 19 indicators and 43 measures. Field studies have been undertaken in 22 med-sized urban settlements. Based on the evaluation of the data collected during the field studies: 1) urban areas are analyzed comparatively using maximizing techniques and quality of life

portrays are determined by spider graphs, 2) urban areas are listed based on the quality of life index values determined by using factor analysis method and 3) the location maps of urban areas are formed by using multidimensional scaling method.

Finally, regression analyses are performed to find out the degree of influence of the factors that are supposed to affect the quality of urban life. Priority areas are determined within this framework in order to develop politics and implementations to improve the quality of urban life. It has been concluded that, developing the budgets of municipalities, education level of the population, economic and employment conditions of the citizens and the communication and participation opportunities provided by municipalities, highly improve the quality of urban life.

Science Code : 801.1.077

Key Words : quality of urban life, municipal services, med-sized city, objective indicators, factor analysis, regression analysis

Page Number: 275

Adviser : Prof. Dr. Feral EKE

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren ve her konuda yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Feral Eke'ye sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca getirdikleri öneriler ile tezin gelişmesine katkıda bulunan jüri üyeleri Prof. Dr. Şule Karaaslan, Prof. Dr. Kemal Görmez, Prof. Dr. Gülseven Ubay Tönük ve Doç. Dr. Serap Kayasü'ye teşekkürlerimi sunuyorum.

Her zaman yanımda olan ve beni destekleyen annem Tülay ve babam Aydın Gürel'e, özellikle eğitim sürecimde verdikleri her türlü destek için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. İhtiyacım olan her anda sabır ve anlayış ile bana destek olan eşim İlker Üçer'e, kardeşim Pınar Çömez'e, annem Gülten ve babam Halil Üçer'e ve herşeyi daha da anlamlı kılan canım oğlum Mert'e çok teşekkür ediyorum.

Yol gösterici katkı ve yardımları için Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde birlikte çalıştığım, başta Doç. Dr. Nilgün Görer Tamer, Yrd. Doç. Dr. Nihan Özdemir Sönmez, Yrd. Doç. Dr. Tanyel Özelçi Eceral, Yrd. Doç. Dr. Çiğdem Varol, Yrd. Doç. Dr. Aydan Sat, Arş. Gör. Bahar Yenigül, Arş. Gör. Leyla Alkan ve Arş. Gör. Seher Polat olmak üzere, değerli hocalarım ve sevgili arkadaşlarıma; ayrıca Arş. Gör. Fulya Sınacı'ya tezde kullanılan verilerin toplanması ve Yrd. Doç. Dr. Murat Atan'a analizlerin yapılması süreçlerindeki katkıları için teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca belediyelere ilişkin verilerin sağlanmasındaki yardım ve katkıları için alan çalışmasının gerçekleştirildiği belediyelerin başkanlarına ve ellerindeki bilgileri paylaşan tüm belediye personeline teşekkür ediyorum, veriler olmadan bu tez çalışmasının gerçekleşmesi mümkün olmayacaktı.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xviii
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xxi
1. GİRİŞ.....	1
2. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ : KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE.....	13
2.1. Yaşam Kalitesi.....	13
2.1.1. Yaşam kalitesinin tanımlanması	13
2.1.2. Yaşam kalitesine temel yaklaşımlar	15
2.1.3. Yaşam kalitesinin öncelikli boyutları	18
2.2. Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramı	21
2.3. Kentsel Yaşam Kalitesine Uluslararası Yaklaşımlar	23
2.3.1. Avrupa Konseyi : Avrupa Kentsel Şartı.....	23
2.3.2. Birleşmiş Milletler : Habitat Gündemi ve Yerel Gündem 21	25
2.4. Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçümü	26
2.4.1. Göstergeler	26
2.4.2. Yaklaşımlar	28

Sayfa

3. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ARAŞTIRMALARI VE GÖSTERGELERİ.....	31
3.1. Uluslararası Kuruluşların Çalışmaları.....	32
3.1.1. Dünya Sağlık Örgütü : Sağlıklı Kentler Projesi.....	32
3.1.2. Birleşmiş Milletler : Kentsel Göstergeler Programı.....	33
3.1.3. Avrupa Konseyi : Kentsel Denetim Çalışması.....	34
3.2. Uluslararası Literatürde Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmaları.....	35
3.3. Kent Deneyimleri: Çeşitli Kentlerde Yaşam Kalitesi Araştırmaları.....	41
3.3.1. Winnipeg kenti yaşam kalitesi göstergeleri	41
3.3.2. Seul kenti daha iyi yaşam kalitesi için endeks.....	42
3.3.3. Charlotte ve yakın çevresi yaşam kalitesi çalışması	43
3.3.4. Malezya yaşam kalitesi raporu.....	43
3.3.5. Kanada belediyeler birliği yaşam kalitesi raporlama sistemi.....	44
3.3.6. Porto kentsel yaşam kalitesini izleme sistemi.....	45
3.3.7. Jacksonville yaşam kalitesi ilerleme raporları	45
3.4. Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesi Çalışmaları.....	46
3.4.1. Alan çalışmaları	47
3.4.2. Gösterge belirleme çalışmaları.....	48
3.5 Değerlendirme : Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergeleri	50
3.5.1. Yaklaşım farklılıkları	50
3.5.2. Tercih farklılıkları	52
3.5.3. Gösterge setlerinin niteliği	53
3.5.4. Gösterge seçim kriterleri.....	54

	Sayfa
3.6. Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri.....	57
3.6.1. Ekonomik çevre	58
3.6.2. Fiziksel çevre	59
3.6.3. Sosyal çevre	61
4. BELEDİYE HİZMETLERİ KAPSAMINDA KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN BELİRLENMESİ VE GELİŞTİRİLMESİ İÇİN YÖNTEM.....	62
4.1. Belediye Hizmetleri Kapsamında Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Belirlenmesi için Özgün Çerçeve	62
4.1.1. Yaklaşımın belirlenmesi	63
4.1.2. Tercihlerin belirlenmesi	63
4.1.3. Gösterge setinin niteliğinin belirlenmesi	64
4.1.4. Gösterge seçim kriterlerinin belirlenmesi	65
4.1.5. Belediye hizmetlerinin belirlenmesi	66
4.2. Belediye Hizmetleri Kapsamında Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Belirlenmesi için İzlenen Aşamalar.....	70
4.3. Belediye Hizmetleri Kapsamında Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergeleri.....	74
4.3.1. Ulaşım hizmetleri	75
4.3.2. Konuta ilişkin hizmetler	79
4.3.3. Çevre koruma hizmetleri.....	84
4.3.4. Güvenlik hizmetleri.....	89
4.3.5. Eğitim hizmetleri.....	92
4.3.6. Sağlık hizmetleri	95
4.3.7. Kültür hizmetleri	99
4.3.8. Sosyal hizmetler	103

Sayfa

4.3.9. Spor ve rekreasyon hizmetleri.....	107
4.4. Alan Çalışmasının Gerçekleştirileceği Kentlerin Belirlenmesi	112
4.4.1. Türkiye’de kentlerin nüfus yapısı	117
4.4.2. Türkiye’de kentlerin nüfus açısından sınıflandırılması ve orta ölçekli kentlerin belirlenmesi.....	119
4.4.3. Alan çalışmasının yapılacağı kentlerin genel değerlendirmesi.....	123
4.5. Alan Çalışmasının Yöntemi	127
4.5.1. Veriler	128
4.5.2. Analizler.....	134
5. ALAN ÇALIŞMASI VE BULGULAR.....	140
5.1. Belediye Hizmetleri Kapsamında Kentsel Yaşam Kalitesinin Belirlenmesine İlişkin Genel Değerlendirmeler.....	140
5.1.1. Hizmetler açısından kentsel yaşam kalitesinin değerlendirilmesi	141
5.1.2. Kentler açısından kentsel yaşam kalitesinin değerlendirilmesi	175
5.2. Belediye Hizmetleri Kapsamında Kentsel Yaşam Kalitesinin ve Etkileyen Unsurların Belirlenmesi.....	195
5.2.1. Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi endeksinin belirlenmesi (faktör analizi).....	196
5.2.2. Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesini etkileyen unsurların belirlenmesi (regresyon analizi).....	210
6. SONUÇ.....	223
KAYNAKLAR	238
EKLER.....	248
EK-1 Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi ölçütlerine yönelik soruları içeren soru kağıdı örneği	249
EK-2 Belediyelerde görüşülen kişilere ait bilgiler	253
EK-3 Belediye hizmetlerine ilişkin olarak toplanan ham verilerin dökümleri	263

Sayfa

EK-4 Kentlilerin sosyal ve ekonomik gelişme düzeylerini tanımlayan değişkenlere ait dökümler	268
EK-5 Belediye yönetimlerinin yapısını tanımlayan değişkenlere yönelik soruları içeren soru kağıdı örneği	270
EK-6 Belediye yönetimlerinin yapısını tanımlayan değişkenlere ait dökümler	273
EK-7 Kentlerin planlı gelişme düzeylerini tanımlayan değişkenlere ait dökümler	275
ÖZGEÇMİŞ	276

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Kentler Projesi ana başlık ve göstergeleri	33
Çizelge 3.2. Birleşmiş Milletler : Kentsel Göstergeler Programı küme ve göstergeleri	34
Çizelge 3.3. Avrupa Konseyi Kentsel Denetim Çalışması alt alan ve göstergeleri.....	35
Çizelge 3.4. Winnipeg kenti yaşam kalitesi göstergeleri	42
Çizelge 3.5. Seul kenti daha iyi yaşam kalitesi için endeks.....	42
Çizelge 3.6. Charlotte ve yakın çevresi yaşam kalitesi çalışması	43
Çizelge 3.7. Malezya yaşam kalitesi raporu.....	44
Çizelge 3.8. Kanada belediyeler birliği yaşam kalitesi raporlama sistemi	45
Çizelge 3.9. Porto kentsel yaşam kalitesini izleme sistemi.....	45
Çizelge 3.10. Jacksonville yaşam kalitesi ilerleme raporları	46
Çizelge 3.11. Yaşam kalitesi araştırmalarında alternatif yaklaşımlar	51
Çizelge 3.12. 1900’lü yıllardan günümüze göstergelerin değişimi	53
Çizelge 3.13. Gösterge setleri ve çeşitleri	54
Çizelge 3.14. Yaşam kalitesinin ekonomik çevre bileşeni temel ve alt kategorileri..	59
Çizelge 3.15. Yaşam kalitesinin fiziksel çevre bileşeni temel ve alt kategorileri.....	60
Çizelge 3.16. Yaşam kalitesinin sosyal çevre bileşeni temel ve alt kategorileri.....	61
Çizelge 4.1. Ulaşım hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri.....	78
Çizelge 4.2. Ulaşım hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri	78
Çizelge 4.3. Konuta ilişkin hizmetler için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri.....	83
Çizelge 4.4. Konuta ilişkin hizmetler için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri	83

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.5. Çevre koruma hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri.....	88
Çizelge 4.6. Çevre koruma hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri	88
Çizelge 4.7. Güvenlik hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri	91
Çizelge 4.8. Güvenlik hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri	91
Çizelge 4.9. Eğitim hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri	94
Çizelge 4.10. Eğitim hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri	94
Çizelge 4.11. Sağlık hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri	98
Çizelge 4.12. Sağlık hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri.....	98
Çizelge 4.13. Kültür hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri.....	102
Çizelge 4.14. Kültür hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri	102
Çizelge 4.15. Sosyal hizmetler için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri.....	106
Çizelge 4.16. Sosyal hizmetler için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri	106
Çizelge 4.17. Spor ve rekreasyon hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri.....	109
Çizelge 4.18. Spor ve rekreasyon hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri ..	110
Çizelge 4.19. Belediye hizmetleri ile ilgili nesnel yaşam kalitesi gösterge ve ölçütleri.....	111
Çizelge 4.20. Belediye hizmetleri ile ilgili nesnel yaşam kalitesi kategori ve göstergeleri.....	112
Çizelge 4.21. Çeşitli ülkelerde orta ölçekli kent nüfus aralığı.....	113
Çizelge 4.22. Türkiye’de orta ölçekli kent nüfus aralığı.....	114
Çizelge 4.23. Türkiye’de toplam nüfus içinde belediye nüfusunun oranı (2000)....	117
Çizelge 4.24. Türkiye’de toplam belediye nüfusu içinde büyükşehirler ve bağlı belediyelerin oranı (2000)	117

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.25. Türkiye’de belediyelerin nüfus büyüklüklerine göre dağılımı (2000).....	118
Çizelge 4.26. Türkiye’de il / ilçe merkezi belediyelerin nüfus büyüklüklerine göre dağılımı (2000).....	119
Çizelge 4.27. Türkiye’de il / ilçe merkezi belediyelerin nüfus büyüklüklerine göre sınıflandırılması (2000).....	121
Çizelge 4.28. Orta ölçekli il merkezi belediyelerin coğrafi dağılımı.....	124
Çizelge 4.29. Orta ölçekli il merkezi belediyelerin nüfus büyüklükleri (2000 / 2007).....	124
Çizelge 4.30. Orta ölçekli il merkezlerinde yaşayan nüfusun Türkiye içindeki payı (2000)	125
Çizelge 4.31. Orta ölçekli il merkezlerinin nüfus artış hızının Türkiye ile karşılaştırılması (1995-2000)	125
Çizelge 4.32. Orta ölçekli il merkezlerinde çalışan nüfusun Türkiye içindeki payı (2000).....	125
Çizelge 4.33. Orta ölçekli il merkezlerinde çalışan nüfusun Türkiye ile karşılaştırılması (2000)	126
Çizelge 4.34. Orta ölçekli il merkezlerinde çalışanların sektörel dağılımının Türkiye ile karşılaştırılması (2000).....	126
Çizelge 4.35. Orta ölçekli il merkezlerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması	127
Çizelge 4.36. Teorik olarak belirlenen ve veriye ulaşılabilen kategori, gösterge ve ölçütlerin sayıları	131
Çizelge 4.37. Faktör analizinde değerlendirilen ölçütler ve kategorilere göre dağılımı.....	136
Çizelge 4.38. Yaşam kalitesini etkileyen unsurlar (bağımsız değişkenler)	139
Çizelge 5.1. Ulaşım hizmetleri ölçütlerine ilişkin veriler (2008).....	142
Çizelge 5.2. Konut hizmetleri ölçütlerine ilişkin veriler (2008)	145
Çizelge 5.3. Çevre koruma hizmetleri ölçütlerine ilişkin veriler (2008)	149

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.4. Güvenlik hizmetleri ölçütlerine ilişkin veriler (2008)	153
Çizelge 5.5. Eğitim hizmetleri ölçütlerine ilişkin veriler (2008)	156
Çizelge 5.6. Sağlık hizmetleri ölçütlerine ilişkin veriler (2008).....	159
Çizelge 5.7. Kültür hizmetleri ölçütlerine ilişkin veriler (2008).....	164
Çizelge 5.8. Sosyal hizmetler ölçütlerine ilişkin veriler (2008).....	168
Çizelge 5.9. Spor ve rekreasyon hizmetleri ölçütlerine ilişkin veriler.....	171
Çizelge 5.10. Bartlett ve KMO testi sonuçları	197
Çizelge 5.11. Ortak varyans tablosu	198
Çizelge 5.12. Faktörler ve açıklanan toplam varyanslar	199
Çizelge 5.13. Döndürülmüş faktör yükleri matrisi.....	201
Çizelge 5.14. Faktör yükleri.....	204
Çizelge 5.15. Orta ölçekli il belediyelerinin belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi endeks değerleri	205
Çizelge 5.16. Yaşam kalitesini etkileyen unsurların anlamlılık düzeyleri (korelasyon analizi).....	215
Çizelge 5.17. Yaşam kalitesini etkileyen unsurlar ile yaşam kalitesinin ilişkisi (korelasyon analizi).....	217
Çizelge 5.18. Yaşam kalitesini etkileyen unsurlara ilişkin regresyon analizi sonuçları.....	219
Çizelge 5.19. Yaşam kalitesini etkileyen unsurların R ² değerleri sıralaması (regresyon analizi)	220
Çizelge 5.20. Yaşam kalitesini etkileyen unsurların beta katsayıları sıralaması (regresyon analizi)	221
Çizelge 6.1. Kentsel yaşam kalitesi rehberi (belediye hizmetleri kapsamında)	224

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Yaşam kalitesi bileşenleri.....	3
Şekil 2.1. Kentsel yaşam kalitesine katkıda bulunan faktörlere ilişkin kavramsal bir model	21
Şekil 2.2. Toplam kentsel yaşam kalitesinin bileşenleri	29
Şekil 4.1. Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin belirlenmesi için özgün çerçeve	63
Şekil 4.2. Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin seçim kriterleri	65
Şekil 4.3. Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin belirlenmesi için izlenen aşamalar.....	71
Şekil 4.4. Kentlerde sunulan hizmetlerle ilgili temel kategoriler.....	71
Şekil 4.5. Kentsel yaşam kalitesi örnek gösterge ve ölçütleri.....	73
Şekil 4.6. Alan çalışmasının yapılacağı kentlerin belirlenmesi için izlenen yöntem.....	120
Şekil 5.1. Ulaşım hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008) ..	144
Şekil 5.2. Konut hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008)....	148
Şekil 5.3. Çevre koruma hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008).....	152
Şekil 5.4. Güvenlik hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008).....	155
Şekil 5.5. Eğitim hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008)...	158
Şekil 5.6. Sağlık hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008) ...	162
Şekil 5.7. Kültür hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008) ...	166
Şekil 5.8. Sosyal hizmetler açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008)	170
Şekil 5.9. Spor ve rekreasyon hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008).....	174

Şekil	Sayfa
Şekil 5.10. Ağrı’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	175
Şekil 5.11. Amasya’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	176
Şekil 5.12. Bingöl’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	177
Şekil 5.13. Burdur’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	178
Şekil 5.14. Çanakkale’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	179
Şekil 5.15. Çankırı’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	180
Şekil 5.16. Düzce’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	181
Şekil 5.17. Giresun’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	182
Şekil 5.18. Hakkari’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	183
Şekil 5.19. Iğdır’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	184
Şekil 5.20. Kars’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	185
Şekil 5.21. Kastamonu’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	186
Şekil 5.22. Kırklareli’nde belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	187
Şekil 5.23. Kırşehir’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	188
Şekil 5.24. Kilis’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	189

Şekil	Sayfa
Şekil 5.25. Mardin’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	190
Şekil 5.26. Muş’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	191
Şekil 5.27. Nevşehir’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	192
Şekil 5.28. Rize’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	192
Şekil 5.29. Şırnak’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	193
Şekil 5.30. Yalova’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	194
Şekil 5.31. Yozgat’ta belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)	195
Şekil 5.32. Orta ölçekli kentlerin belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi ölçütlerine göre konumlandırma haritası.....	208

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 4.1. Alan çalışmasının yapıldığı orta ölçekli il merkezi belediyeleri.....	123

1. GİRİŞ

İnsan onuruna yakışır koşullarda yaşama hakkının kentlerde somutlaşması yaşam kalitesinin geliştirilmesi ile sağlanmaktadır. Ancak, kentleşme ile birlikte kentlerde yaşayan nüfus ve kentlerin yayıldığı alan artarken; kentsel yaşam kalitesi azalmaktadır. Kentlerde sosyal, ekonomik ve fiziksel çevrenin karşılıklı etkileşimiyle belirlenen yaşam kalitesi yerel düzeydeki politika ve uygulamalardan etkilenmekte; bu kapsamda belediyelere önemli sorumluluklar düşmektedir.

Varlık nedeni yerel nitelikteki hizmetlerin karşılanması olan belediyeler; kentlilerin yaşam kalitesinin geliştirilmesi için altyapının sağlanması, sosyal refahın yükseltilmesi, güvenliğin sağlanması, sağlıklı çevrelerin yaratılması, ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi ile eğitim ve kültür seviyesinin yükseltilmesi gibi farklı konularda çeşitli görevlere sahiptirler.

Kentlilerin beklentileri, ihtiyaçları ve kent hizmetlerine yönelik talepleri; kentleşme, küreselleşme ve teknolojik gelişmeler ile birlikte artmakta ve çeşitlenmektedir. Belediyelerin görev ve sorumluluklarında artışa neden olan bu gelişmelere karşılık, belediyeler görev ve sorumluluklarını yerine getirmekte yetersiz kalmaktadır. Belediyeler gerçekleştirdikleri geleneksel uygulamalar nedeniyle, etkin ve verimli politikaların belirlenmesi ve uygulanması ile yeterli kaynak, personel ve ekipmanın sağlanması gibi konularda sorunlarla karşılaşmaktadır. Kent hizmetlerinin çeşitlenmesi ve taleplerin artmasına karşılık yukarıda belirtilen nedenlerle hizmetlerin etkin ve verimli olarak sunulamaması kentsel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Son dönemlerde yaşanan hızlı kentleşme, kentlerin sağlıklı büyümesini, yaşanabilirliğini ve sürdürülebilir gelişmesini engelleyen kentsel ve çevresel problemleri de beraberinde getirmektedir. Politika geliştiriciler ve uygulayanlar, fiziksel, ekonomik ve sosyal gelişme ve değişmelerin kentlilerin ve kentlerin yaşam kalitesini nasıl etkilediği ile ilgilenmektedir [Yuan vd., 1999]. Bu kapsamda bu

çalışmanın konusu, belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi ve geliştirilmesine yönelik bir yaklaşım oluşturmaktır.

Çalışmada kavramsal bir çerçeve oluşturmak, yerel yöneticilerin ve kent plancılarının temel ilgi alanı olan yaşam kalitesinin geliştirilmesine yönelik kentsel politikaların üretilmesi, kentsel yaşam kalitesinin geliştirilebilmesi için kent hizmetleri ile ilişkili olarak kentsel yaşam kalitesini belirleyen hizmetleri ve kent hizmetleri ile ilgili kentsel yaşam kalitesini ölçmek için göstere ve ölçütleri belirlemek, kentsel yaşam kalitesini etkileyen belediye hizmetlerinin sunulmasını etkileyen unsurları tanımlamak ve kentsel yaşam kalitesinin geliştirilmesine yönelik müdahale alanlarını ortaya koymak ve öneriler sunmak amaçlanmaktadır.

Bu kapsamda kentlerin planlanması ve yönetilmesi süreçlerine yol göstermek açısından kentlerin yaşam kalitesi performansını belirlemek, değişimleri izlemek ve gelişmeleri takip etmek için kentsel yaşam kalitesi göstere ve ölçütleri belirlenerek bir rehber oluşturulacak ve belediyelerin sundukları hizmetler kapsamında kentlerin yaşam kalitesi portresi ve kentsel yaşam kalitesinde meydana gelen farklılıklar - karşılaştırmalı olarak, nedenleri ile birlikte- ortaya konulacaktır.

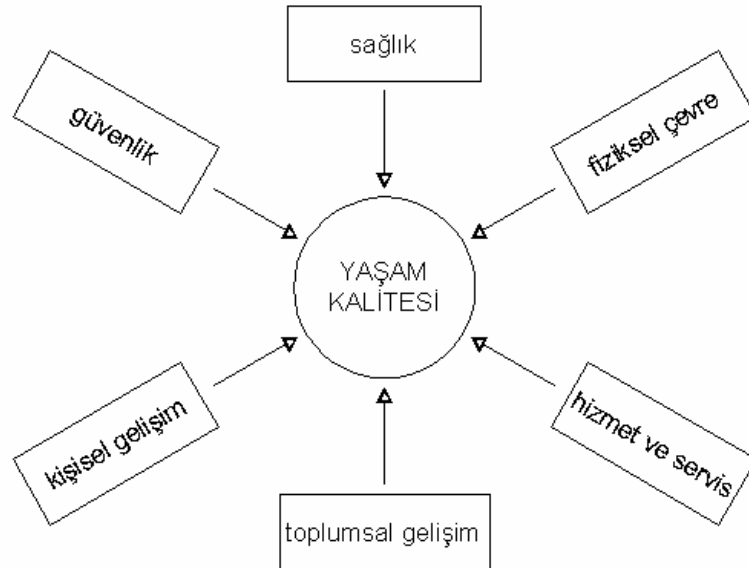
İnsan hakları konusunda yaşanan gelişmelerin etkisi ile; yaşam kalitesi kavramı yaygınlaşmakta, devlet ve sivil toplum kuruluşlarının söylemlerinde merkezi bir konum kazanmakta, merkezi ve yerel yönetimlerin izlediği politikaların üzerinde kolayca uzlaşılan bir amacı haline gelmektedir. Yaşam kalitesinin artırılması, insan haklarının soyut bir kavram olmaktan çıkıp somutlaşması, uygulamaya geçmesi anlamına gelmekte [Tekeli vd., 2003] ve gelecek yüzyılın başında dünya nüfusunun yaklaşık olarak 8,5 milyar olacağı ve nüfusun %50'sinin kentte yaşayacağı düşünüldüğünde giderek daha fazla önem kazanmaktadır [Sufian, 1993].

Yaşam kalitesi, insan ve toplum gelişmesini etkileyen psikolojik, sosyal, fiziksel (doğal ve yapılı çevre) ve ekonomik koşullar arasındaki etkileşimin ürünü olarak tanımlanabilir. Yaşam kalitesi; insanların yaşam koşullarından, ilişkilerinden ve içinde yaşadıkları çevreden duydukları tatmin ve güven derecesidir.

Kentsel yaşam kalitesi, toplumsal, ekonomik ve mekansal özellikler açısından kent olarak tanımlanan yerlerde; kentsel altyapı, iletişim, ulaşım, konut gibi hizmetlerin sunulma düzeyinin, önceden belirlenen standartların üstünde olması durumu olarak tanımlanmaktadır. Kentsel yaşam kalitesi, fiziksel ve duygusal faktörlerle birlikte, kenti kent yapan tüm faktörlerin oluşturduğu bir yaşam biçimi olarak görülmektedir.

Güvenlik, sağlık, eğitim, kültür, aile, bireysel gelişim, fiziksel çevre, çalışma koşulları, doğal çevre ve konut gibi yaşam alanlarının tümüne yönelik olarak duyulan memnuniyet düzeyi, yaşam kalitesini belirlemektedir. Kentsel hizmetler ise kentlerdeki çeşitli yaşam alanlarının düzenlenmesi ile ilgili olmaları nedeniyle, yaşam kalitesinin genel bir belirleyicisidir.

Hizmetler; sağlık, fiziksel çevre, toplumsal gelişim, kişisel gelişim, ve güvenlik ile beraber yaşam kalitesinin bileşenlerini (Şekil 1.1.) oluşturmaktadır [Mitchell, 2000]. Plancılar için önemli bir sorgu alanı olan hizmetler, aynı zamanda yaşam kalitesine odaklanan politikaların oluşumunda önemli bir etkidir [Massam, 2002].

Şekil 1.1. Yaşam kalitesi bileşenleri [Mitchell, 2000]

Massam [2001], yaşam kalitesi ile hizmetler arasında kuvvetli bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Yaşam kalitesi yalnızca hizmetlerden duyulan memnuniyet düzeyi değil, aynı zamanda hizmetlere erişebilmek ve hizmetlerden yararlanmak anlamındadır [Nussbaum ve Sen, 1993]. Kentliler yaşadıkları çevrenin yaşam kalitesini değerlendirirken, hizmetlerin hem fiziksel olarak planlanma durumunu hem de sunumunu önemli olarak algılamakta ve yaşam kalitesini bunların etkisi ile değerlendirmektedir [Holt-Jensen, 2001]. Sirgy'e göre [Sirgy ve Cornwell, 2001, Sirgy vd., 2000] ise, hizmetlerden memnuniyet toplumdaki genel memnuniyeti üretmektedir.

Yaşam kalitesi araştırmalarının çoğunda sosyal çevre içinde yer alan öğeler ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkiler araştırılmaktadır. Ancak bireyin yaşadığı çevrede; konuttan metropoliten alana kadar yapıları çevrenin, kentsel donatı ve hizmetlerin de yaşam kalitesine katkıları vardır. Kentsel yaşam kalitesi olarak tanımlanan bu ilişkiler bütününde ilişkilerin yönü ve derecesi planlamaya yön vermesi açısından önemlidir [Wagner, 1995].

Kentlerde ortaya çıkan sorunların çözülmesi ve yaşam kalitesinin geliştirilmesi, plancılar ve yerel yöneticiler için temel ilgi alanıdır ve planlama kentsel yaşam kalitesine yapacağı katkı ile meşruluk kazanmaktadır. Kentlerde yaşam kalitesinin geliştirilmesi konusunda politika geliştirenlere ve uygulayanlara yani plancılara ve yerel yöneticilere önemli görevler düşmektedir. Bu kapsamda, kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi plancılar ve yerel yöneticiler için yol gösterici olması açısından önem taşımaktadır.

Tüm insanların, 3. kuşak insan hakları kapsamında, insan onuruna yakışır koşullarda yaşama hakkına sahip olduğu ve kentlerde yaşam kalitesinin geliştirilmesinden sorumlu temel kurumun belediye ve temel aktörlerin yerel yöneticiler ve plancılar olduğu çalışmanın temel varsayımlarıdır.

Çalışmanın en önemli sınırlılığı, kentlerde yalnızca belediyeler tarafından sunulan hizmetleri ele alınması ve yalnızca orta ölçekli il merkezlerinde alan çalışmasının uygulanmasıdır.

Çalışmanın sınırlılıklarından biri, belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi amacıyla kullanılmak üzere ortaya konulan gösterge ve ölçütlerle ilgilidir. Belirlenen ölçütlere (43 ölçüt) ilişkin bilgilerin toplanması sırasında; belediyelerde mevcut veya toplanabilir verinin bulunmaması, bazılarının ölçülmesinin zaman ve mali açılarından yüksek maliyetli olması ve var olan bazı verilerin istatistiki veriye dayanan, doğruluğu kanıtlanabilecek ve savunulabilecek nitelikte olmaması nedeniyle, alan çalışmasında sınırlı sayıda ölçüte ilişkin sayısal (27 ölçüt) ve sözel (8 ölçüt) veri toplanabilmiştir. Bu nedenle yapılan genel değerlendirmelerde belediye hizmetleri kapsamında belirlenen kentsel yaşam kalitesi, tanımlanan ölçütlerin bir kısmı kullanılarak değerlendirilebilmiş, tamamı kullanılarak değerlendirilememiştir.

Bir diğer sınırlılık ise; alan çalışmasının gerçekleştirildiği kentlerde, faktör analizinin uygulanması ile yaşam kalitesi endeks değerlerinin ortaya konulması ile ilgilidir. Faktör analizinin uygulanmasında, örneklem sayısı ile değişken sayısı arasında belli bir oran aranmamakla birlikte, sonuçların yüksek güvenilirlikte olması için en az değişken sayısı kadar örneklem olması tavsiye edilmektedir. Çalışmanın uygulaması, önerilen yöntemin sadece orta ölçekli il merkezlerinde uygulanmasını içermesi nedeniyle 22 kentte yapılmıştır. Buna karşılık belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi amacıyla tanımlanan 43 ölçüt arasından ölçülebilen 27 ölçüt analize dahil edilmiştir. Örneklem sayısının değişken sayısının altında kalması nedeniyle, değişkenlerin faktör analizi için orta düzeyde uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla elde edilen sonuçların yüksek güvenilirlikte olmadığı ancak yol gösterici bir nitelik taşıdığı kabul edilmiştir.

Diğer bir sınırlılık ise; belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi amacıyla kullanılan ölçütlere ilişkin verilerin 2008 yılına ait olması, buna karşılık yaşam kalitesini etkileyen unsurların belirlenmesi amacıyla regresyon

analizinde değerlendirmeye alınan, nüfusun sosyal ve ekonomik yapısına ilişkin verilerin 2000 yılı nüfus sayım sonuçlarına ait olmasıdır. Türkiye’de en son nüfus sayımının 2000 yılında yapılmış olması nedeniyle, nüfusun sosyal ve ekonomik yapısına ilişkin en son veriler bu yıla aittir. 2007 yılında yapılan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonucunda ise yalnızca nüfus verilerine ulaşılmış ve çalışmada kullanılan nüfusun sosyal ve ekonomik yapısına ilişkin verilerin toplanmamış olması nedeniyle, kentsel yaşam kalitesini belirleyen belediye hizmetlerinin sunulmasını etkileyen unsurların belirlenmesinde kullanılan, kentlilerin sosyal ve ekonomik yapısına ilişkin değişkenler 2000 yılı nüfus sayım sonuçlarından alınmıştır. Çalışmanın gerçekleştirildiği kentlerin gerek sosyal ve ekonomik açıdan durağan kentler olması ve gerekse de bu verilerin oransal olması nedenleriyle, bu değerlerin büyük ölçüde değişmediği kabul edilerek çalışmada kullanılmıştır.

Regresyon analizinde ayrıca, il bazında kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla ve ilçe bazında sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması değerlerinden yararlanılmıştır. Bu değerlerin belediye bazında hesaplanmamış olması nedeniyle il ve ilçe düzeyindeki veriler değerlendirmeye alınmıştır. DPT tarafından yapılan sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına ilişkin çalışmalar il ve ilçe düzeyinde; TÜİK tarafından toplanan kişi başına gayrisafi yurt içi hasıla değişkenine ilişkin veriler ise il düzeyinde bulunmaktadır. Çalışmanın gerçekleştirildiği kentlerin, yer aldıkları illerin merkezi konumunda olması ve il içinde önemli başka merkezlerin yer almaması nedenleriyle, bu değerlerin belediyenin sosyo-ekonomik gelişmişlik ve gayrisafi yurt içi hasıla sıralamasını büyük oranda doğru olarak yansıtacağı kabul edilerek çalışmada kullanılmıştır.

Büyük ve küçük kentlerin olumlu niteliklerini taşıyan, buna karşılık olumsuz niteliklerini taşımayan orta ölçekli kentler, büyük ve küçük kentlerin bileşkesi olarak tanımlanabilir [Bolay ve Rabinovich, 2004]. Orta ölçekli kentler, yaşam kalitesinin sağlanması açısından da küçük ve büyük kentlere göre daha avantajlıdır. Küçük kentlere göre, daha fazla kentsel özellik taşıyan ve kentsel hizmetlerin sunulması için gerekli kentsel ölçüğe ulaşmış; buna karşılık büyük kentlere göre sürdürülebilirlik ve yaşanabilirlik açısından sorunların henüz fazlasıyla yaşanmadığı ve ölçüğü gereği

hizmetlerin daha kolay sunulabileceği orta ölçekli kentler, çalışmanın uygulamasının yapılacağı alanlar olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda, nüfusu 50 000 – 99 999 aralığında olan ve orta ölçekli olarak tanımlanan 68 adet il / ilçe merkezi belediyesinden 22 adet il merkezi belediyesi alan çalışmasının yapılacağı kentler olarak seçilmiş ve Ağrı, Amasya, Bingöl, Burdur, Çanakkale, Çankırı, Düzce, Giresun, Hakkari, Iğdır, Kars, Kastamonu, Kırklareli, Kırşehir, Kilis, Mardin, Muş, Nevşehir, Şırnak, Rize, Yalova ve Yozgat kentlerinde alan çalışması gerçekleştirilmiştir.

Bu kapsamda belirlenen orta ölçekli kentlerde gerçekleştirilecek alan çalışması ile belediyelerin sundukları hizmetler ile kentsel yaşam kalitesinde meydana gelen farklılıklar karşılaştırmalı olarak ortaya konulacak, kentler için yaşam kalitesi endeks değerleri belirlenecek ve yaşam kalitesini etkileyen ve farklılıkları yaratan nedenler değerlendirilecektir.

Yaşam kalitesini ölçmek için kullanılan en yaygın araç göstergelerdir. Yaşam kalitesinin ölçümünde kullanılan göstergeler, iki ayrı kategoride ele alınmaktadır. İlk kategoride bireylerin algılamasına bağlı olmaksızın, oluşan şartların değerlendirilmesine dayanan objektif göstergeler yer almaktadır. Bu göstergelerden yararlanarak yapılan ölçümlerle belirlenen yaşam kalitesi nesnel yaşam kalitesi olarak adlandırılmaktadır. İkinci kategoride dışsal koşulları bireylerin algılamasına bağlı olarak ele alan subjektif göstergeler yer almaktadır. Bu göstergelerden yararlanarak yapılan ölçümlerle belirlenen yaşam kalitesi ise öznel yaşam kalitesi olarak adlandırılmaktadır.

Bu çalışmada, nesnel ölçümler ile ulaşılan değer üzerinde geniş çaplı uzlaşma olması; ölçümlerin sayısal olarak büyük hassaslık, doğruluk ve düşük ölçüm hatası ile yapılıyor olması ve ölçüm sonuçlarının göreceli olmaması yani insanların algısına bağlı olarak değişmemesi gibi avantajlar nedeniyle; yaşam kalitesini nesnel olarak ölçen objektif göstergeler kullanılmıştır. Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyini belirlemek üzere, yaşam kalitesini doğrudan etkileyen

hizmetlere ilişkin ölçütlerin ölçüm sonuçlarına dayanan sayısal verileri toplanmış ve ölçütlere ilişkin nesnel sonuçlar elde edilmiştir.

Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi için kullanılacak nesnel gösterge ve ölçütlerin belirlenmesi amacıyla öncelikle yaklaşımın, tercihlerin, gösterge setinin niteliğinin, gösterge seçim kriterlerinin ve belediye hizmetlerinin tanımlanması aşamalarından oluşan özgün bir çerçeve ortaya konmuştur. Bu özgün çerçeve doğrultusunda göstergelerin belirlenmesi için ilk olarak, literatür taraması ile, kentlerde sunulan hizmetlerle ilgili 9 temel kategori tanımlanmıştır. Daha sonra, kentlerde yaşam kalitesinin geliştirilmesine katkıda bulunan uluslararası düzeyde kabul görmüş belgeler, belediyelerin görev ve sorumlulukları, uluslararası kuruluşların çalışmaları, farklı kentlerde gerçekleştirilen yaşam kalitesi araştırmalarından oluşan kent deneyimleri ve Türkiye’de yapılan ve nesnel göstergeleri içeren çalışmalar taranmış ve bunlardan yola çıkarak tanımlanan 9 kategori için öneri gösterge seti oluşturulmuş, ölçütler ve ölçütlere ilişkin veri kaynakları belirlenmiştir.

Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi için, (1)ulaşım hizmetleri, (2)konut hizmetleri, (3)çevre koruma hizmetleri, (4)güvenlik hizmetleri, (5)eğitim hizmetleri, (6)sağlık hizmetleri, (7)kültür hizmetleri, (8)sosyal hizmetler ve (9)spor ve rekreasyon hizmetleri başlıklarından oluşan 9 temel kategori ve bu kategoriler altında yer alan toplam 19 gösterge ve 43 ölçüt belirlenmiştir.

Alan çalışması kapsamında, bu ölçütlere ilişkin verilerin toplanması için ilk aşamada; alan çalışmasının yapılması için belirlenen kentlerden bazılarında gidilerek pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışma sonucunda, 8 ölçüte ilişkin bilgilerin belediyelerde mevcut olmadığı ve toplanmasının zaman açısından ekonomik olmadığı tespit edilmiş ve bu ölçütler alan çalışmasında değerlendirilmeye alınmamıştır. Yapılan pilot çalışma ile, ayrıca 8 ölçüte ilişkin güvenilir nitelikte sayısal verilerin belediyelerde bulunmadığı belirlendiği için bu ölçütlere ilişkin ölçüm sonuçlarına dayanmayan sözel bilgiler toplanmıştır. Veri toplama sürecinin ikinci aşamasında; alan çalışmasının yapılacağı diğer il merkezi belediyelerinin belediye başkanlıklarına

yazılı olarak başvurularak ölçütlere ilişkin soruların yer aldığı soru kağıtları gönderilmiştir. Veri toplama sürecinin üçüncü aşamasında ise; verilerin güvenilirliğinin kontrol edilmesi ve güncel verilerin elde edilmesi amacıyla 22 belediyenin ilgili birim müdürlükleri ile telefon ile görüşülerek veriler toplanmıştır.

Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi için alan çalışmasında toplanan veriler iki şekilde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda ilk olarak sayısal verilerin elde edildiği 27 ve sözel verilerin elde edildiği 8 ölçüt olmak üzere toplam 35 ölçüte ilişkin tanımlayıcı istatistikî bilgiler verilmiş ve maksimize etme tekniği kullanılarak her hizmet kategorisi ve her kent için yaşam kalitesinin birbirlerine göreli olarak durumları tanımlanmış ve örümcek ağı şemaları ile ifade edilmiştir. Böylelikle her hizmet için tüm kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri ve her kent için tüm hizmetlerin yaşam kalitesi düzeyleri değerlendirilmiştir.

İkinci olarak, yalnızca sayısal verilerin elde edildiği 27 ölçüt değerlendirmeye alınmış ve bu ölçütlere faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizinin yapılması ile kentler için bu ölçütlerin oluşturdukları faktörlerin etkisi ile belirlenen yaşam kalitesi endeks değerleri ortaya konulmuş ve bu değerlerden yola çıkarak kentler kentsel yaşam kalitesi açısından sıralanmış ve gruplandırılmıştır.

Çalışmanın sonraki aşamasında; kentsel yaşam kalitesi açısından farklılığı yaratan nedenlerin / hizmetlerin sunulmasını etkileyen faktörlerin neler olduğu regresyon analizi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda; çalışmanın temel hipotezi; kentlilerin sosyal ve ekonomik gelişme düzeyleri, belediye örgütlerinin gelişme düzeyleri ve kentlerin planlı gelişme düzeyleri artarsa kentsel yaşam kalitesi artar, olarak belirlenmiştir. Çalışmanın alt hipotezleri ve temel değişkenleri ise şunlardır:

Birinci hipotez: Kentler sosyo-ekonomik olarak gelişirse, kent hizmetlerinin sunumu ve buna bağlı olarak kentsel yaşam kalitesi artar. Bu hipotez kapsamında, kent hizmetlerine ilişkin talebi (dışsal faktörler) belirleyen kentlilerin sosyal, ekonomik ve demografik yapısı ile ilgili olarak; ilçe bazında sosyo – ekonomik gelişmişlik sıralaması, il bazında kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla, nüfusa ilişkin yıllık nüfus

artış hızı ve net göç hızı; haneye ilişkin ortalama hane halkı büyüklüğü, işgücü durumuna ilişkin bağımlılık oranı, işsiz oranı, istihdam edilen kişi sayısı, ekonomik faaliyete ilişkin tarım sektöründe çalışan sayısı, sanayi sektöründe çalışan sayısı, hizmet sektöründe çalışan sayısı, eğitim durumuna ilişkin okuma yazma bilmeyen nüfus oranı, yüksek öğretim mezunu oranı, katılım durumuna ilişkin yerel seçimlerde kullanılan oy oranı değişkenleri ile, kent hizmetlerine bağlı yaşam kalitesi arasındaki ilişki analiz edilmiştir.

İkinci hipotez: Belediye örgütlerinin gelişmişlik düzeyleri artarsa, kent hizmetlerinin sunumu ve buna bağlı olarak kentsel yaşam kalitesi artar. Bu hipotez kapsamında, kent hizmetlerine ilişkin arzı (içsel faktörler) belirleyen belediye yönetiminin yapısı ile ilgili olarak; belediye personeline ilişkin toplam personel sayısı, teknik personel sayısı, ilköğretim mezunu personel sayısı, yüksek öğretim mezunu personel sayısı, belediye bütçesine ilişkin kişi başına bütçe geliri, kişi başına bütçe gideri, kişi başına yatırım gideri, cari gider oranı, belediye başkanına ilişkin eğitim durumu ve mesleği, belediye meclisine ilişkin yüksek öğretim mezunu üye sayısı, esnaf üye sayısı, iletişim ve katılım olanaklarına ilişkin iletişim kanallarının çeşitliliği, kent konseyinin varlığı, kaç yıllık olduğu ve aktif olma durumu, değişkenleri ile kent hizmetlerine bağlı yaşam kalitesi arasındaki ilişki analiz edilmiştir.

Üçüncü hipotez: Kentlerin planlı gelişme düzeyleri artarsa kent hizmetlerinin sunumu ve buna bağlı olarak kentsel yaşam kalitesi artar. Bu hipotez kapsamında, kent hizmetlerinin mekansal / fiziksel boyutunu belirleyen kent planlarının varlığı ve uygulanmasına ilişkin bir yılda belediye meclisinde kabul edilen plan değişikliği miktarı ve mevzi plan sayısı değişkenleri ile, kent hizmetlerine bağlı yaşam kalitesi arasındaki ilişki analiz edilmiştir.

Çalışma altı ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalışmanın problemi, amacı, önemi, temel hipotezi ve alt hipotezleri, varsayımları, sınırlılıkları ve yöntemi belirlenmiştir.

İkinci bölümde kentsel yaşam kalitesine ilişkin kavramsal ve teorik açıklamalar yer almıştır. Bu kapsamda ilk olarak, genel anlamda yaşam kalitesi kavramı ele alınarak, yaşam kalitesine ilişkin temel yaklaşımlar açıklanmış ve yaşam kalitesinin en önemli boyutları olan sağlık ve mekan boyutu ele alınmıştır. İkinci olarak, yaşam kalitesinin mekan boyutu içinde önemli bir yer tutan, kentsel yaşam kalitesi ele alınmış ve kentsel yaşam kalitesi kavramı, kentsel yaşam kalitesine ilişkin uluslararası yaklaşımlar ve kentsel yaşam kalitesinin ölçümü detaylı olarak incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, kentsel yaşam kalitesi ile ilgili araştırmalar değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, uluslararası kuruluşların çalışmaları, uluslararası literatürde yer alan kentsel yaşam kalitesi araştırmaları, çeşitli kentlerde gerçekleştirilen yaşam kalitesi araştırmalarından oluşan kent deneyimleri ile Türkiye’de gerçekleştirilen kentsel yaşam kalitesi çalışmalarında kullanılan göstergeler değerlendirilerek, kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında kullanılan göstergeler hakkında görüş birliği bulunmamasının nedenleri belirtilmiş ve genel kentsel yaşam kalitesi göstergeleri belirlenmiştir.

Dördüncü bölümde, kentsel yaşam kalitesine ilişkin olarak önceki bölümlerde yer verilen kavramsal ve teorik çerçeveden ve literatür taramasından yararlanarak orta ölçekli kentlerde belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesine ilişkin yöntem ortaya konulmuştur. Belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde yararlanılacak özgün çerçeve ve gösterge ve ölçütlerin tanımlanmasında izlenecek aşamalar açıklanmış ve belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde kullanılacak nesnel gösterge ve ölçütler tanımlanmış, daha sonra alan çalışmasının yapılacağı ve belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesinin değerlendirileceği orta ölçekli kentler belirlenmiştir. Son olarak belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesini ve etkileyen unsurları belirlemek amacıyla kullanılacak verilerin elde edilme süreci ve veri kaynakları ile belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesini ve etkileyen unsurları belirlemek üzere yapılacak analizler tanımlanarak alan çalışmasının yöntemi oluşturulmuştur.

Beşinci bölüm, alan çalışmasında toplanan verileri ve bulguları içermektedir. İlk olarak belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesine ilişkin genel değerlendirmeler yapılmıştır. Bu kapsamda, 22 kentte kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde kullanılan 35 ölçüte ilişkin tanımlayıcı istatistikî bilgiler verilmiş ve ölçütlerin birbirlerine göreli durumları, maksimize etme tekniğiyle ortaya konularak hem kentler, hem de hizmetler açısından örümcek ağı şemaları ile ifade edilmiştir. İkinci olarak ise belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi amacıyla faktör analizleri ve belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesini etkileyen unsurların belirlenmesi amacıyla regresyon analizleri yapılmış ve sonuçları değerlendirilmiştir.

Altıncı ve son bölümde ise; alan çalışmasının sonuçları değerlendirilerek, kentlerde yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik öneriler geliştirilmiş, çalışmanın alana katkısı ve bundan sonra yapılan çalışmalar için öneriler belirtilmiştir.

2. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ : KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde, kentsel yaşam kalitesine ilişkin kavramsal ve teorik açıklamalar yer alacaktır. Bu kapsamda ilk olarak, genel anlamda yaşam kalitesi ele alınacaktır. Sonrasında, yaşam kalitesinin mekan boyutu içinde önemli bir yer tutan kentsel yaşam kalitesi ele alınacak ve kentsel yaşam kalitesi kavramı, kentsel yaşam kalitesine uluslararası yaklaşımlar ve kentsel yaşam kalitesinin ölçümüne ilişkin farklı yaklaşımlar detaylı olarak incelenecektir.

2.1. Yaşam Kalitesi

Bu bölümde, yaşam kalitesinin tanımlanmasında öne çıkan konular belirtilecek, yaşam kalitesine ilişkin gereksinimler, kapasite ve insani gelişme yaklaşımları açıklanacak ve yaşam kalitesinin en önemli boyutları olan sağlık ve mekan boyutu ele alınacaktır.

2.1.1. Yaşam kalitesinin tanımlanması

Yaşam kalitesi; çok geniş bir alan olan yaşamla ilgilidir ve yaşamı tüm yönleriyle değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Yaşam kalitesi kapsamı geniş; bu nedenle de tanımlanması zor, karmaşık bir kavramdır. Yaşam kalitesi ile ilgili çok sayıda tanımlama yapılmış olmasına rağmen, üzerinde uzlaşılmış tek bir tanım bulunmamaktadır. Ancak literatürde yer alan yaşam kalitesi tanımlarında ortak özellikler olduğu görülmektedir.

Yaşam kalitesinin tanımlanmasında öne çıkan özelliklerden ilki; kavramın iki farklı boyutu içermesidir. Yaşam kalitesi, bireylerin içinde yaşadığı çevre koşulları (hava ve su kirliliği, konutun konfor şartları vb.) ve kendileriyle ilgili özelliklerinden (sağlık durumu, eğitim seviyesi vb.) oluşmaktadır [Pacione, 1986]. Yaşam kalitesi hem çevresel hem de psikolojik bileşenleri içeren bir kavram olarak açıklanmakta [Wish, 1986] ve yaşam kalitesinin içsel ve dışsal etmenlere bağlı olduğu [Dissart ve

Deller, 2000, Ferris, 2006] kabul edilmektedir. Yaşam kalitesi birey tarafından belirlenmekte ancak toplum tarafından şekillendirilmektedir [Randall, 2001].

Yaşam kalitesinin tanımlanmasında öne çıkan diğer bir özellik; yaşam kalitesinin bireyin algılamasıyla ilgili olduğudur. Yaşam kalitesi, aynı doğal ve yapılı çevrede yaşayan bireylerin, fiziksel ve psikolojik refahının algılanan durumsal ifadesi [Liu vd., 1986], bir bireyin hayat içinde kendi pozisyonunu, yaşadığı kültür ve değer sistemleri içinde ve kendi amaçları, beklentileri, standartları ve ilgileri kapsamında algılayışı [Marsella, 1993] veya yaşamın maddi ve maddi olmayan donanımları ve bunların sağlık, yaşam çevresi, iş, aile vb. olarak tanımlanan çeşitli alanlarda algılanması [Rivm, 2000] olarak tanımlanmaktadır.

Yaşam kalitesinin tanımlanmasında öne çıkan bir başka özellik ise; yaşam kalitesinin bireyin yaşamdan hoşnutluğu ve mutluluğu olduğudur. Bu nedenle, yaşam memnuniyeti ve refah gibi bazı kavramlar yaşam kalitesi kavramının yerine kullanılmaktadır [Veenhoven, 2000]. Yaşam kalitesi ve refah kavramlarının her ikisi de insan hayatının objektif ve sübjektif durumlarını kapsamakta ancak yaşam kalitesi aynı zamanda bireysel psikolojik unsurları da içermektedir [Townshend 2001]. Yaşam kalitesi, yaşamın mükemmeliyet veya memnuniyet derecesi [Szalai 1980], biraraya geldiğinde bireyi mutlu veya hoşnut eden, yanıtlanmış istek ve tutkular kümesi [Liu vd., 1986] veya yaşamdan memnuniyet [Diener ve Suh, 1997] olarak tanımlanmaktadır.

Yaşam kalitesinin tanımlanmasında öne çıkan son özellik ise; yaşam kalitesini belirleyen etmenlerin, toplumdan topluma ve bireyden bireye değişebilen evrensel olmayan etmenler olduğu [Mazlumdar, 2003] ve bu etmenlerin neredeyse sınırsız [Dissart ve Deller, 2000] olduğudur. Dolayısıyla dinamik bir kavram olan yaşam kalitesi her toplum ve toplum içinde yer alan her birey için farklıdır [Smith vd., 1997]; bununla beraber aynı toplumun koşullarındaki farklılaşmaya bağlı olarak da farklılık göstermektedir. Kötü koşullarda, yaşam kalitesi tanımlanırken; iş, gıda, barınma ve güvenlik olanakları gibi temel ihtiyaçlara odaklanılmaktadır. Buna karşılık iyi koşullarda yaşam kalitesi tanımı eğlence ve rekreasyon olanaklarına

erişimi, mutlu bir toplumu, temiz bir çevreyi ve başarılı kişisel ve mesleki hayatı içerecek şekilde genişlemektedir [Andrews, 2001].

Yaşam kalitesi, insan ve toplum gelişmesini etkileyen psikolojik, sosyal, fiziksel (doğal ve yapılı çevre) ve ekonomik koşullar arasındaki etkileşimin ürünü olarak tanımlanabilir. Yaşam kalitesi; insanların yaşam koşullarından, ilişkilerinden ve içinde yaşadıkları çevreden duydukları tatmin ve güven derecesidir. Bu yönüyle; güvenlik, sağlık, eğitim, kültür, aile, çalışma koşulları, doğal çevre ve konut gibi yaşam alanlarının tümüne yönelik olarak duyulan memnuniyet düzeyi, yaşam kalitesini belirlemektedir.

2.1.2. Yaşam kalitesine temel yaklaşımlar

Literatürde yaşam kalitesine üç temel yaklaşımdan söz edilmektedir. Bu yaklaşımlardan ilki, Maslow'un insan gereksinimleri kuramından esinlenerek geliştirilen gereksinimler yaklaşımıdır. Yaşam kalitesine ikinci yaklaşım, Sen [1993] tarafından geliştirilen ve insanın kapasitesinin arttırılmasını amaçlayan kapasite yaklaşımıdır. Yaşam kalitesine son yaklaşım ise, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından diğer iki yaklaşımdan etkilenecek geliştirilen insani gelişme yaklaşımıdır.

Gereksinimler yaklaşımı

1970lerde ortaya çıkan temel gereksinimler yaklaşımı tüm bireylerin temel gereksinimlerinin karşılanmasına odaklanmıştır. Temel gereksinimler yaklaşımının amacı sağlık, okur-yazarlık ve gıdadan oluşan asgari iyi yaşam koşullarının sağlanmasıdır. Yaklaşım, herkesin asgari olarak iyi yaşam koşullarına erişmesi gerektiği ve bunun diğer amaçlar arasında öncelikli olması gerektiği gibi basit bir ahlaki zorunluluğa dayanmaktadır. Yaklaşımın en zayıf yanı, zengin topluluklar için anlamlı ve yeterli olmamasıdır [Park, 2005].

Gereksinmelerle ilgili bir diğerk yaklaşım ise Maslow [1968] tarafından geliştirilen gereksinmeler kademelenmesi kuramından esinlenerek Sirgy tarafından geliştirilen yaklaşımdır. Gereksinmeler kademelenmesi kuramı, bireylerin işlevlerini yerine getirmeleri ve yaşamlarını sürdürmedeki gereksinmeleri arasında zorunluluk derecesi bakımından beşli bir kademelenme önermektedir. En temel gereksinmeler; hava, su, uyku ve gıda gibi yaşamın sürdürülmesi için karşılanması mutlaka gerekli olan fizyolojik gereksinmelerdir. İkinci kademe, tüm fizyolojik gereksinmeler karşılanmaya başlandığında ortaya çıkan ve içinde yaşanan çevrede kararlılığı ve tutarlılığı sağlayan güvenlik gereksinmeleridir. Üçüncü kademe, bireylerin içinde buldukları toplumda kendilerine gerek olduğuna, sevildiklerine ve yalnız olmadıklarına inanmaları yani sevgi ve ait olma gereksinmeleridir. Dördüncü kademe, bireylerin kendisine saygısını koruması ve başkaları tarafından saygı görmesi ile ilgili olan saygınlık gereksinmesidir. Son kademe ise, bireylerin gerçekleştirmek için doğduğuna inandığı işi gerçekleştirmesi olarak tanımlanan kendisini gerçekleştirme gereksinmesidir. Maslow'a göre [1968], bu gereksinmeler karşılanmadan tam bir memnuniyet olamaz. Bu kurama göre, alt kademeler gereksinme iken, üst kademeler istek haline gelmektedir. Bireylerin güdüleri arttıkça, istekleri de gereksinme haline gelmeye başlamakta ve bunların gerçekleşmemesi durumunda yaşamdan memnuniyet azalmaktadır [Tekeli vd., 2003].

Sirgy'e göre, gelişmiş toplumlardaki bireyler, saygınlık ve kişisel doygunluk gibi üst kademelerde yer alan gereksinmeleri; az gelişmiş toplumlardaki bireyler ise, daha çok fizyolojik ve güvenlik gibi alt kademelerde yer alan gereksinmeleri karşılamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşıma göre, yaşam kalitesi, gereksinmelerin giderilme düzeyinin hiyerarşisi olarak tanımlanmakta ve toplum genelinde, gereksinmeleri karşılama konusunda ne kadar yüksek doyuma ulaşırsa, o kadar yüksek yaşam kalitesi elde edilmektedir [Sirgy, 1986]. Maslow tarafından geliştirilen gereksinmeler kademelenmesi kuramında olduğu gibi, bu yaklaşımda da alt kademedeki üst kademe doğru ne kadar çok gereksinme karşılanırsa, toplumun yaşam kalitesi o kadar yükselmektedir.

Kapasite yaklaşımı

Bireyin özelliklerini dikkate alarak bireyin kapasitesini hesaba katan kapasite yaklaşımı Sen tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşıma göre iyi olmak, insanların değerli eylemleri gerçekleştirebilme ve değerli bir duruma ulaşma kapasitesine sahip olmaktır [Sen, 1993]. Yaşam kalitesi de değerli şeyleri yapabilme kapasitesine bağlı olarak değerlendirilmelidir. Bu bakış açısında birey özgürlüğü, hayatın temel özelliğidir [Tekeli vd., 2003].

Yaşam kalitesinin belirlenmesinde genellikle, bireylerin özellikleri ve kapasiteleri göz ardı edilmiştir. Buna karşılık kapasite yaklaşımı, birey kapasitesinin artırılmasını temel amaç olarak ele almakta ve kalkınmanın temel amacını, bireylerin kapasitesini eyleme döndürebilmek olarak kabul etmektedir [Park, 2005].

Kapasiteyi esas alan yaşam kalitesi yaklaşımı, iyi olma halinin gerçekleştirilmiş olmasını değil, bunun gerçekleştirilebilmesi için bireylerin olanaklarının olup olmadığını dikkate alması açısından diğer yaklaşımlardan farklıdır [Tekeli vd., 2003]

İnsani gelişme yaklaşımı

İnsani gelişme yaklaşımı, temel ihtiyaçlar yaklaşımı ve kapasite yaklaşımı ile ortak özellikler taşımaktadır. Yaklaşımın temel fikri ekonominin temel kaynağının birey olduğu ve birey memnuniyetinin çok önemli olduğudur [Park, 2005].

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'na göre [UNDP, 1990], bireyler ulusların gerçek refahıdır. Kalkınmanın temel amacı, bireylere uzun, sağlıklı ve yaratıcı hayatlar yaşamaları imkanı veren bir çevrenin yaratılmasıdır. Bu çevrenin yaratılmasında en önemli unsurlar; uzun ve sağlıklı bir hayat, eğitim ve iyi bir yaşam standardına sahip olmaktır. Politik özgürlük, garanti altına alınmış insan hakları ve insan onuru bu çevrenin yaratılmasında diğer önemli unsurlardır.

Bu yaklaşımda insani gelişim; bireylerin çevrelerindeki kapasiteleri genişletmek olarak özetlenmektedir [UNDP, 2001]. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı; yaşam kalitesini ölçmek için uzun yaşam, okur-yazarlık ve kişi başına gelir gibi ölçütlerden oluşan İnsani Gelişim Endeksi geliştirmiştir. Birleşmiş Milletler 1990 yılından beri her yıl bu endeksten yararlanarak insani gelişme raporları yayınlamakta ve temel insan kapasiteleri konusunda ülkelerin ortalama başarılarını ölçmektedir.

2.1.3. Yaşam kalitesinin öncelikli boyutları

Yaşam kalitesi alanında en çok ele alınan konulardan ikisi, yaşam kalitesinin sağlık ve mekan boyutudur. Mekan boyutu içinde; konut, mahalle, kent ya da bölge ölçeğinde yaşam kalitesinin araştırılması ve bu alanların yaşam kalitesine etkileri çalışmalara konu olmuştur. Bunlar içinde kent en çok araştırılan çalışma ölçeğidir.

Sağlık boyutu

Yaşam kalitesi içinde en çok sağlık alanı araştırılmıştır [Yuan vd., 1999]. Yaşlıların, özürlülerin ve hastalıkların tedavisi sırasında ve sonrasında hastaların topluma adaptasyonu psikoloji, tıp ve halk sağlığı alanlarının çalışma konusu olmuştur.

1990ların başından beri, yaşam kalitesi kronik sağlık problemleri olan hastaların iyileştirilmesinde önemli bir ilgi alanı olarak ele alınmaktadır. Yaşam kalitesi araştırmaları tedavi ve hastalık süreçlerinin günlük yaşamdaki sosyal, fiziksel ve ruhsal etkilerini analiz ederek; hastaların ihtiyaç duydukları sosyal, ruhsal ve fiziksel desteği belirlemekte yarar sağlamaktadır [Tekeli vd., 2003]. Yaşam kalitesinin artırılması ile genel olarak tıbbi müdahalelerin azaltılması ifade edilmekte ve yaşam kalitesi ölçümlerinden yeni ilaçların kullanımını belirlemek için yararlanılmaktadır [Shoemaker vd., 1990].

Sağlık günlük yaşamın kaynağıdır ve yaşam kalitesi için ön koşuldur. Sağlık, kapsamı dar tutularak, bireyin hasta olmaması ve tıbbi müdahaleye gerek duymaması durumu olarak tanımlandığında; yaşam kalitesinin bileşenlerinden biridir. Ancak,

günümüzde sağlığın bu kadar dar kapsamlı olarak tanımlanması yeterli değildir. Dünya Sağlık Örgütü'nce; fiziki, ruhi ve sosyal tam iyilik hali olarak tanımlanan sağlık; bu durumda yaşamın ve yaşam kalitesinin tamamını kapsar hale gelmektedir [Tekeli vd., 2003].

Mekan boyutu

Yaşam kalitesinin mekan boyutu ilk olarak Perloff'un [1969] çalışmasında ele alınmış ve kentsel alandaki bireylerin yaşam kalitesinin doğal ve yapılı çevrenin karşılıklı etkileşmesiyle belirlendiği üzerinde durulmuştur. Bölgeleri, kentleri ve kentin bölgelerini [ör: Liu, 1978; Findlay, 1988, Rogerson vd., 1989; Stover ve Leven, 1992; Foo, 1998; Royuela, 2003] karşılaştırmak amacıyla 1970li yıllardan beri yaşam kalitesi araştırılmakta ve ölçülmektedir. 1980 yılından sonra çalışmalar nicelik olarak artış göstermiş ve önem kazanmıştır.

Araştırmalarda genel olarak, istatistik analiz yöntemleri kullanılarak; yaşamdan hoşnutluğu etkileyen etmenler belirlenmeye, kentler arası karşılaştırmalar yapılmaya, kentsel yaşamı tehdit eden etmenler ortaya konmaya ve değişen yaşam koşullarına göre bireylerin kentsel yaşamdaki tercihlerinin ortaya çıkarılmasına çalışılmaktadır [Türksever, 2001].

Yaşam kalitesi, nüfus hareketlerini, firma yer seçim kararlarını ve bölgesel ekonomik gelişmeyi etkileyen önemli bir unsurdur. Yaşam kalitesinin bu konulardaki rolü ve ilişkisi çeşitli araştırmalarla ortaya konmaktadır [Dissart ve Deller, 2000].

Özellikle Amerika'da 1990lardan sonra kırsal alandan büyük kentlere yaşanan göçün yerini büyük kentlerden daha küçük kentlere yaşanan göç almıştır. Suç oranının düşük olması, çocuklar için daha iyi yaşam koşullarının olması, geçim masrafinin az olması ve rekreasyon olanaklarına erişimin kolay olması gibi yaşam kalitesi etmenleri bunun en önemli nedenlerindedir. Özellikle büyük kentlerin çevresinde küçük kentler gelişmektedir. Buralarda; kentin sunduğu kent hizmetleri, iş olanakları, kültürel aktiviteler gibi olanaklardan yararlanılmakta; ancak suç, yüksek emlak

vergisi, stres, trafik gibi dezavantajlar yaşanmamaktadır. Yapılan araştırmalar [Porell, 1982; Reichert ve Gundars, 1992] nüfus hareketlerini açıklamada ekonomik etmenlerin ve yaşam kalitesi etmenlerinin etkili olduğunu ancak yaşam kalitesinin daha baskın olduğunu ortaya koymaktadır.

Klasik yer seçimi teorisine göre firmalar, kuruluş yeri olarak maliyeti en aza indirecekleri yerleri seçmektedir. Bu kapsamda yerel yönetimler, vergi indirimi, sübvansiyon ve benzeri kolaylıklarla firmaları kendi alanlarına çekmeye çalışmaktadır. Buna karşılık, üretim temelli ekonomiden hizmet temelli ekonomiye geçiş nedeniyle; yer seçimi kararının verilmesinde maliyeti en aza indiren yaklaşımlar uygunluğunu kaybetmektedir. İşgücünün daha vasıflı hale gelmesi ve telekomünikasyon sektörünün ilerlemesi ile birlikte; firma yer seçiminde ekonomik yaklaşımların yanısıra konuta yakınlık, eğitim kalitesi, rekreasyon ve kültürel imkanlar gibi ögelerden oluşan yaşam kalitesi de etkili olmaktadır [Foster, 1977; Blair ve Premus, 1987; Hart vd., 1989]. Yapılan araştırmalar, yer seçimine etki eden işgücü, ücretler, arazi değerleri gibi faktörlerin farklı kentler için eşit olması halinde yaşam kalitesinin, yer seçiminde belirleyici olduğunu göstermektedir [Rogerson, 1997].

Ekonomik kalkınma, nüfus hareketlerinden ve firmaların yer seçim kararlarından etkilenmektedir. Ekonomik kalkınmayı etkileyen etmenler üzerinde çok sayıda alışma [Crown, 1991; Boarnet, 1994; Clark ve Christopher, 1996] yapılmış ve yaşam kalitesinin ekonomik kalkınmada önemli bir rolü olduğunu gösteren sonuçlar elde edilmiştir.

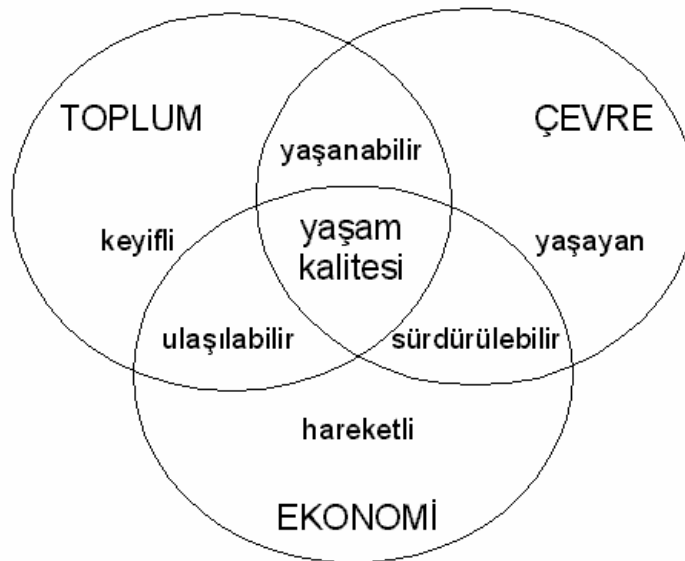
1980 sonrası küreselleşme ve dinamikleri sadece ekonomik bütünleşme politikaları ile değil, sosyal, kültürel ve siyasal uyum süreçleri ile de mekanı şekillendirmektedir. Bu noktada ulus devletler ulusal ekonominin biçimlenmesi ve kontrolünde yerlerini kentlere bırakmakta, kentler ise bu yeni sistem içerisinde bağımsız birimler olarak yeniden yapılanırken kentler arası rekabete dayalı ekonomik mekanda bir yer edinebilme çabasına girmektedir. Bu ortamda belirleyici olan küresel sermaye ve küresel pazarda fiziksel, sosyal ve ekonomik avantajlar sağlayarak küresel yatırımları

çekebilmektir. Kentlerin küresel sisteme entegre olmak için yarışmacı bir ortamda olduğu bu süreçte öne çıkmak ve küreselleşen dünyada yer edinebilmek için yaşam kalitesi öne çıkan bir araç olmaktadır.

2.2. Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramı

Kentsel yaşam kalitesi ile ilgili olan yaşanabilirlik, çevre kalitesi ve sürdürülebilirlik gibi kavramlar psikoloji, sosyoloji, çevre bilimleri, ekonomi, planlama, mimarlık, mühendislik, sağlık ve kamu yönetimi gibi çok sayıda akademik disiplin ve meslek alanının ilgi alanına girmektedir.

Kentsel yaşam kalitesinin tanımlanmasında, yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik kavramları birlikte ele alınmaktadır (Şekil 2.1.).

Şekil 2.1. Kentsel yaşam kalitesine katkıda bulunan faktörlere ilişkin kavramsal bir model [Shafer (ed.), 2000]

Kentsel yaşam kalitesi, yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik kavramları; insan ve çevre (doğal, yapılı, sosyal, ekonomik ve kültürel) ilişkisinin farklı açılarını içermektedir. Birbirlerinden farklı olarak, yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik daha çok çevre ile ilgili iken, yaşam kalitesi daha çok insan ile ilgilidir ve sürdürülebilirlik gelecek ile

ilgili iken, yaşanabilirlik ve yaşam kalitesi şimdiki zaman ile ilgilidir [van Kamp, vd., 2003].

Kentsel yaşam kalitesi; toplumsal, ekonomik ve mekansal ögeler açısından kent tanımına giren yerlerde, kentsel altyapı, iletişim, ulaşım, konut gibi olanakların sunulma düzeyinin, önceden belirlenen standartların üstünde olması durumu [Geray, 1998] olarak tanımlanmaktadır. Kentsel yaşam kalitesi, fiziksel ve duygusal faktörlerle birlikte, kenti kent yapan tüm faktörlerin oluşturduğu bir yaşam biçimi olarak görülmektedir.

Geniş anlamıyla kentsel yaşam kalitesi kavramı toplumsal, kültürel, siyasal öge ve süreçleri de içermektedir. Kentsel yaşam kalitesi kentte yaşayan bireylerin kentin sunduğu olanak ve fırsatlardan eşit, dengeli ve ihtiyaçları oranında yararlanmasını, aynı zamanda eğitsel, sanatsal, kültürel, siyasal etkinliklere ve süreçlere etkin biçimde katılma olanağına sahip olmasını gerektirmektedir. Kentsel yaşam kalitesi düzeyinin yüksek olduğu kent, bireyleri yalnızca barındıran değil, toplumsal, ekonomik, kültürel ve manevi ihtiyaçlarını da karşılayan, ona kent yönetimine katılması olanaklarını da sunan kenttir. Çağdaş örgütlenmeler yoluyla dayanışma, bireyler ve gruplar arasındaki iletişimin yoğunluğu, kentlilik bilinci, kent gelirlerinin toplumun çeşitli katmanları arasında dengeli dağılımı, çevresel değerlerin korunmasına ve geliştirilmesine gösterilen duyarlılık, demokrasiyi özümseme ve katılımcılık düzeyi gibi faktörler kentsel yaşam kalitesinin sağlanmasında ve düzeyinin yükseltilmesinde önemli rol oynamaktadırlar [Geray, 1998].

Kentsel yaşam kalitesi kavramı bir kentte çağdaş kent ve çevre standartlarının sağlanmasının yanında, kentli haklarının herkese sağlanmış olmasıyla da doğrudan ilgilidir [Torunoğlu, 1997]. Kentsel yaşam kalitesi açısından bakıldığında kent, insan haklarının korunduğu ve gerçekleştirildiği bir alandır. Kentsel yaşam kalitesi, ancak bireylerin ve toplulukların hakları güvence altına alındığında gerçekleşebilir. Bu haklar hem kentlinin birey olarak sahip olduğu insan haklarını, hem de bireyin içinde yaşadığı kentin ve içinde bulunduğu kentsel toplumun bir üyesi olarak o kentin kentsel ve çevresel değerleri üzerindeki hakların tümünü kapsamaktadır. Kentli

hakları; temel hakların, ekonomik, toplumsal ve kültürel hakların ve dayanışma haklarının gerçekleşme alanı olarak kent mekanında somutlaşmasıdır [Geray, 1998]. Kentsel yaşam kalitesi bu hakların yerel toplum düzeyinde gerçekleşebildiği ve korunabildiği ölçüde oluşacak ve gelişecektir.

2.3. Kentsel Yaşam Kalitesine Uluslararası Yaklaşımlar

Kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik olarak uluslararası kuruluşların düzenlediği çeşitli toplantılar gerçekleştirilmiş ve kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik düzenlemeleri içeren uluslararası belgeler yayınlanmıştır. Kentlerde yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapan kuruluşların başlıcaları; Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler'dir. Uluslararası kuruluşlar tarafından kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik olarak hazırlanan ve uluslararası düzeyde kabul görmüş belgelerden en önemlileri ise; Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan Avrupa Kentsel Şartı ile Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Habitat Gündemi ve Yerel Gündem 21'dir.

2.3.1. Avrupa Konseyi : Avrupa Kentsel Şartı

Kentli haklarının uluslararası düzeyde ele alınması 1980-1982 yılları arasında Avrupa Konseyi'nce düzenlenen ve "Yerleşmelerde Daha İyi Yaşam" sloganını benimseyen "Kentsel Rönesans İçin Avrupa Kampanyası" ile başlamıştır. Bu kampanya kapsamında geliştirilen kentsel politikaların bir sonucu olarak Avrupa Kentsel Şartı hazırlanmıştır.

Avrupa Konseyi tarafından 1992 yılında kabul ve ilan edilen Avrupa Kentsel Şartı, kentli hakları alanındaki en önemli belgedir. Avrupa Kentsel Şartı; Avrupa Konseyi'nin temel hak ve özgürlüklerin korunması çağrılarına paralel olarak, kentsel gelişmenin niteliksel özellikleri ve yaşam kalitesiyle doğrudan ilgilidir. 20 maddelik bir deklarasyon ve 13 maddelik şart ilkelerinden oluşan Şart, Avrupa'da hemen her ülkeye uygulanabilecek bir dizi yol gösterici evrensel ilke tanımlamaktadır [MİGM, 1996].

Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nun 20 maddelik başlıkları; (1)Güvenlik, (2)Kirlenmemiş, sağlıklı bir çevre, (3)İstihdam, (4)Konut, (5)Dolaşım, (6)Sağlık, (7)Spor ve dinlenme, (8)Kültür, (9)Kültürlerarası kaynaşma, (10)Kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, (11)İşlevlerin uyumu, (12)Katılım, (13)Ekonomik kalkınma, (14)Sürdürülebilir kalkınma, (15)Mal ve hizmetler, (16)Doğal zenginlikler ve kaynaklar, (17)Kişisel bütünlük, (18)Belediyeler arası işbirliği, (19)Finansal yapı ve mekanizmalar ve (20)Eşitlik şeklindedir.

Avrupa Kentsel Şartı ise, (1)Ulaşım ve dolaşım, (2)Kentlerde çevre ve doğa, (3)Kentlerin fiziki yapıları, (4)Tarihi kentsel yapı mirası, (5)Konut, (6)Kent güvenliğinin sağlanması ve suçların önlenmesi, (7)Kentlerdeki özürsüz ve sosyo ekonomik bakımdan engelliler, (8)Kentsel alanlarda spor ve boş zamanları değerlendirme, (9)Yerleşimlerde kültür, (10)Yerleşimlerde kültürlerarası kaynaşma, (11)Kentlerde sağlık, (12)Halk katılımı, kent yönetimi ve kent planlaması ve (13)Kentlerde ekonomik kalkınma, ana başlıkları altında yer alan ilkelerden oluşmaktadır.

Bu şart; şiddetten, her tür kirlilikten, bozuk ve çarpık kent çevrelerinden arınma hakkı; yaşadığı kent çevresini demokratik koşullarda kontrol edebilme hakkı; insanca konut edinme, sağlık, kültür hizmetlerinden yararlanma, dolaşım özgürlüğü gibi temel kentli haklarının olduğu inancını esas kabul eder. Bu nedenle, yerel ve merkezi yönetimlerin önemli bir sorumluluğu da söz konusu kentli haklarını korumak ve böylelikle kentlerdeki yaşam kalitesini artırmaktır.

Avrupa Kentsel Şartı'nın kabulünden beri geçen zaman içinde sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda meydana gelen değişiklikler, kentler üzerinde yeni etkiler yaratmıştır. Bu nedenle Avrupa Kentsel Şartı'nın bazı ilkelerini yeniden tanımlamaya, bunları tamamlamaya ve güncellemeye karar veren Avrupa Konseyi, Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto isimli 2. Avrupa Kentsel Şartı'nı 29 Mayıs 2008 tarihinde kabul etmiştir.

Avrupa Konseyi, 1992 tarihli ilkinin ardından Avrupa Kentsel Şartı-2'yi kabul ederek, kentlerin ve kasabaların kentsel toplumların günümüzdeki sorunları ile başedebilmesini olanaklı kılacak bir dizi ortak ilke ve kavram oluşturmayı ve kentsel kalkınmanın temel aktörleri ve Avrupa'nın kent halkları için, yeni bir kentsel yaşam şeklinin çerçevesini çizmeyi, diğer bir deyişle, yeni bir ortak yaşam tarzı ve kent yaşamına yeni bir yaklaşım sunmayı amaçlamaktadır.

2.3.2. Birleşmiş Milletler : Habitat Gündemi ve Yerel Gündem 21

Birleşmiş Milletler tarafından 1987 yılında yayınlanan "Ortak Geleceğimiz" adlı rapor ile sürdürülebilirlik kavramı önem kazanmış ve 1992 yılında toplanan Birleşmiş Milletler Rio Zirvesi'nde yaşam kalitesi için çevresel göstergeler belirlenmiştir. 1996 yılında düzenlenen Habitat II toplantısında ise yaşanabilirlik ilkesine yönelik ölçütler belirlenmiş; sürdürülebilir insan yerleşmeleri ve hakçalık ilkeleri üzerinde durulmuştur.

Habitat Gündemi, Birleşmiş Milletler'e üye ülkeler tarafından kabul edilen ve Birleşmiş Milletler'in 'İnsan Yerleşimleri' konulu İkinci Konferansı'nda (Habitat II), tüm uluslararası topluluklarca desteklenen bir belgedir. İstanbul Deklarasyonu ve Habitat Gündemi; dünyanın şehir, kasaba ve köylerindeki insan yerleşimlerinin şartlarını geliştirmeye yönelik yeni bir sosyal sözleşmeyi oluşturmaktadır. Habitat Gündemi, bir taraftan kullanım güvencesi, mülk hakları, kredi alım hakları, teknolojiler ve standartları ile yeterli ve gelişen, barınma hakkına bağlı olarak 'Herkes için Yeterli Barınak', diğer taraftan uygun planlama yöntemleri; kaynakların yönetimi, temel hizmetlere erişim, çevresel koruma, ulaşım, enerji ve genel olarak sosyal ve ekonomik gelişme için daha iyi fırsatlara bağlı olarak 'Kentleşen Dünyada Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri Gelişimi' konuları üzerine yönelerek, insan yerleşimleri ile ilgili iki temel konuyu gündeme getirmektedir.

Gelecek yüzyıla açılan yolda 'sürdürülebilir gelişme' konulu Gündem 21'in çıkış noktası, Haziran 1992'de Rio de Janeiro'da yapılan ve 'Yeryüzü Zirvesi' olarak adlandırılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'dır. Gündem 21,

kalkınma ve çevre arasında denge kurulmasını hedefleyen sürdürülebilir gelişme kavramının yaşama geçirilmesine yönelik, küresel uzlaşmanın ve politik taahhütlerin en üst düzeydeki ifadesi olan bir eylem planıdır. İnsanlığın temel gereksinimlerinin karşılanmasını, yaşam standartlarının iyileştirilmesini, ekosistemlerin daha iyi korunmasını ve yönetilmesini amaçlamaktadır.

Günümüzde yaşam kalitesinin artırılması için yapılan çalışmalara yukarıda belirlenen düzenlemeler kapsamında uluslararası kuruluşlar tarafından mali kaynak sağlanmakta ve çeşitli etkinlikler ile kentsel yaşam kalitesi konusunda kamuoyu oluşturulmaktadır [Görer Tamer ve Uğurlar, 2007].

2.4. Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçümü

Yaşam kalitesinin tanımlanmasındaki karmaşıklık, ölçülmesinde de geçerlidir ve çok sayıda akademik tartışmaya konu olmuştur. Yaşam kalitesinin ölçülmesinde kullanılacak göstergelerin türü ve kriterleri konusunda da uzlaşma bulunmamaktadır. Bu konuda çok sayıda çalışma yapılmış olmasına karşın; çalışmalarda, bu konuları bütünlük bir biçimde ele alan kapsamlı bir çerçeve geliştirilememiş ve fiziksel, ekonomik ve sosyal göstergelerin geliştirilmesi sağlanamamıştır [van Kamp vd., 2003]. Bazı araştırmacılar [Pacione, 1982; Cutter, 1985; Rogerson vd., 1989], yaşam kalitesinin ölçülmesinde kullanılacak göstergeler için kesin bir liste sağlamanın mümkün olmadığını iddia etmektedir.

2.4.1. Göstergeler

Yaşam kalitesini ölçmek için kullanılan en yaygın araç; göstergelerdir. Kentsel yaşam kalitesi göstergeleri, kentsel politika geliştirilmesinde ve uygulanmasında bir 'araç' olarak; mevcut politikalarda değişiklik veya yeni politikalar gerekli olduğunda anahtar gelişme problemlerinin tanımlanması, tanımlanan problemlerin önem/öncelik sırasına göre sıralanması, yarışan politika seçenekleri arasında seçimin kolaylaştırılması, politika hedefleri doğrultusunda sürecin izlenmesi ve yeni

politikaları geliştirmek için girdi ve geri beslemenin sağlanması [Görer Tamer ve Uğurlar, 2006] amaçları doğrultusunda kullanılabilir.

Yaşam kalitesi çalışmalarında temel farklılıklar, kuramsal ve deneysel olarak ele alınışı dışında; alan, ölçek, gösterge, içerik ve zaman çerçevesi ile ilgilidir [van Kamp vd., 2003]. Bu açıdan bakıldığında, yaşam kalitesi çalışmalarında en temel konu göstergelerin seçimidir [Görer Tamer ve Uğurlar, 2006].

Yaşam kalitesinin ölçümü çalışmalarında kullanılan göstergeler genel olarak iki ayrı kategoride ele alınmaktadır. Bunlardan ilki insanın içerisinde yaşadığı çevreyi tanımlayan objektif göstergelerdir. İkincisi, insanın bu çevreyi algılama biçimine yönelik sübjektif göstergelerdir [Pacione, 2003]. Objektif (nesnel) göstergeler; bireylerin algılamasına bağlı olmaksızın oluşan şartların değerlendirilmesine dayanmakta ve yapılı çevrenin, doğal çevrenin, ekonomi ve sosyal alanın somut görünüşlerinin ölçülmesidir. Nesnel veriler sistematik olarak uluslararası, ulusal, bölgesel ve kent düzeyinde kurum tarafından toplanan istatistik bilgiler ile verilerden oluşmaktadır. Sübjektif (öznel) göstergeler ise sosyal oluşumların bireyin değerlendirmesine bağlı olarak ölçülmesi ve bireyin refah hissini ve hayatın belli bir alanından memnuniyetinin değerlendirilebilir ifadesidir. İkincil bilgi kaynaklarına dayanan objektif göstergelerden farklı olarak sübjektif göstergeler doğrudan kişilerden görüşme ya da anket yolu ile elde edilen bilgileri gerektirmektedir [Massam, 2002].

Literatürde kişi ile çevre arasındaki ilişkinin belirlenmesinde ve yaşam kalitesinin ölçülmesinde hem objektif hem de sübjektif göstergelerin gerekli olduğu konusunda genel bir görüşbirliği bulunmaktadır [Cummins, 2000, Dissart & Deller, 2000, Grayson & Young, 1994].

2.4.2. Yaklaşımlar

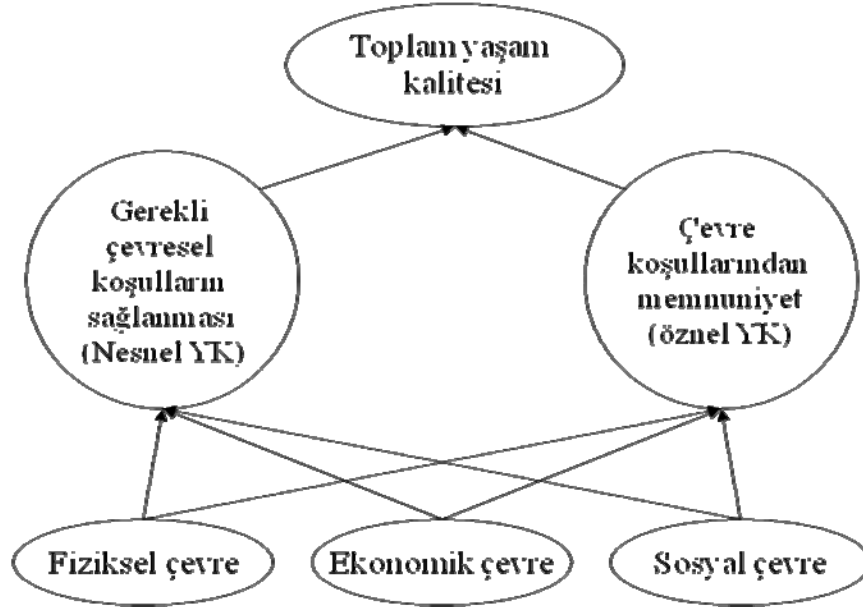
Kentlerin yaşam kalitelerinin ölçülmesi ve değerlendirmesinde farklı yaklaşımlar ele alınmaktadır; literatürde yer alan üç temel yaklaşım şu şekilde özetlenebilir [Dissart & Deller, 2000] [Massam, 2002]:

Birinci yaklaşım; yalnızca öznel göstergeleri ele almaktadır. Bu yaklaşım ile, belli bir yerde yaşayanlardan bilgi toplanmakta ve yaşam kalitesi ankete verecekleri yanıtlar ile belirlenmekte; Likert ölçeği ve regresyon analizleri ile yaşam kalitesi için hangi faktörün daha önemli olduğu ortaya konmaktadır [ör: Jeffres & Dobos, 1995]. Bu yaklaşım 1980 ve 90larda kişilerin refahını ölçen psikoloji, tıp ve diğer sosyal bilimlerde kullanılmış ve doğrudan bireylerin memnuniyetine hangi göstergelerin katkıda bulunduğunu ortaya koymak amacıyla uygulanmıştır.

İkinci yaklaşım; yalnızca nesnel veriler kullanarak yaşam kalitesini ölçmek ve sıralamaktır [ör: Liu, 1976]. Bu yaklaşım 1970 ve 80lerde sosyal göstergelerin sosyal politika ve insanların yaşam kalitesini geliştirmek ve yaşam alanlarının kalitesini karşılaştırmak için kullanılmıştır.

Üçüncü yaklaşım ise; diğer iki yaklaşımı biraraya getirmektedir. Bu yaklaşımda nesnel ve öznel verilerin karışımı kullanılmaktadır (Şekil 2.2.).

Anket ile önem ve algılanan değerlendirme sorulmakta, sonra objektif göstergeler ile yaşam kalitesi belirlenmekte ve bunların çarpımı ile kentlerin yaşam kalitesi ortaya konmaktadır. Bu yaklaşım çok sayıda araştırmacı ve planıcı [ör. Wish, 1986; Myers, 1988; Rogerson vd., 1989; Diener ve Suh, 1997] tarafından kullanılmaktadır.

Şekil 2.2. Toplam kentsel yaşam kalitesinin bileşenleri [Das, 2008]

Yaşam kalitesi araştırmalarında objektif göstergeler kadar sübjektif göstergelerinde gerekli olduğu üzerinde görüşbirliği bulunmaktadır. Buna karşılık yaşam kalitesinin belirlenmesinde objektif göstergelerin anlamlı olmadığını; yaşam kalitesinin objektif çevre tarafından değil; bu çevrenin kişiler tarafından nasıl algılandığı ile belirlendiğini savunan bir görüş de bulunmaktadır [Marans ve Couper, 2000].

Yaşam kalitesinin ölçülmesinde kullanılacak göstergelerin türünün belirlenmesinde; araştırmanın amaçları (bilimsel veya politika oluşturmaya yönelik) ve ölçeği (yerel veya ulusal) önemli bir rol oynamaktadır [Cicerchia, 1996]. Örneğin [Johansson, 2002], ulusal politika önerileri geliştirmek amacıyla yaşam kalitesinin ölçülmesi ve kavramsallaştırılması çalışmalarında, öznel ölçütlerin bireysel durumları yansıtması ve bu ölçütlerin ulusal politika hedefine dönüştürülmesinin zor olması nedeniyle; bu amaç doğrultusunda ve bu ölçekte yapılacak çalışmalarda nesnel göstergeler tercih edilmelidir.

Yaşam kalitesinin nesnel ölçüm sonuçları ile bireysel yaşam kalitesi algılaması (öznel ölçüm) arasında çok fazla fark olabilir. Çünkü bireyler, farklı ve değişebilir tercihlere sahiptirler. Bireylerin tercihlerinin ölçülmesi üç unsur tarafından etkilenmekte ve karmaşıklaşmaktadır. İlk olarak; bireyler birbirlerinden farklıdır ve

bu nedenle çok sayıda farklı tercih oluşmaktadır. İkinci olarak; bireyler, zaten oylarını baştan kullanmış ve özelliklerini beğendikleri mekanlarda yaşamayı seçmişlerdir. Üçüncü ve son olarak ise; bireyler yaşadıkları mekana göre kendilerini adapte etmiş ve tercihlerini eldeki olanaklara göre değiştirmişlerdir [Andrews, 2001].

Araştırmalarda yalnızca öznel ya da nesnel göstergelerin kullanılması ve ölçümlerin yapılması gerçekleri yansıtmayabilir ve yanlış sonuçlar alınmasına neden olabilir. Bu nedenle çalışmalarda nesnel ve öznel göstergelerin birarada kullanılması daha anlamlıdır.

3. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ARAŞTIRMALARI VE GÖSTERGELERİ

1930 yılından bu yana yaşam kalitesini tanımlamak, araştırmak ve ölçmek için çok sayıda araştırma yapılmıştır. İlk olarak 1930larda toplumun refah düzeyi konusunda raporların hazırlanması ile başlayan yaşam kalitesi araştırmaları; II. Dünya Savaşı'ndan sonra önem kazanmış ve 1970lerden sonra artış göstermiştir. Uluslararası kuruluşların yaşam kalitesi ölçümleri ile ilgili raporlar yayınladıkları 1990larda, çok sayıda ülke ve kent de yaşam kalitesi raporları hazırlamıştır. Türkiye'de ise yaşam kalitesi ile ilgili çalışmalar 2000li yıllarda yapılmaya başlanmıştır.

Yaşam kalitesi araştırmaları sosyal bilimcilere ve yasa yapıcılara,

- a) Sonraki ölçümlerle karşılaştırmak ve zaman içinde değişen eğilimleri belirlemek için referans ölçümler oluşturmak,
- b) Memnuniyet ve memnuniyetsizliğin toplumdaki ve mekandaki dağılımına ilişkin bilgi sağlamak,
- c) Yaşamın çeşitli alanlarının yapısını, bunların birbirlerine bağımlılığını ve ilişkilerini anlamak,
- d) Bireylerin bireysel yaşamlarına ilişkin hislerini genel yaşam kalitesi değerlendirmesi ile nasıl ilişkilendirdiklerini anlamak,
- e) Bireylerin refah hislerini oluşturan nedenler ve koşullar ile bunların bireylerin davranışlarına olan etkilerini anlamayı sağlamak,
- f) Özel ilgi ve çözüm gerektiren sorunları ortaya koymak,
- g) Etkin politikaların oluşturulması için mevcut koşulların değerlendirildiği normatif standartları belirlemek,
- h) Politikaların mekan üzerindeki etkilerini izlemek ve
- i) Politikaların oluşturulma sürecine halkın katılımını sağlamak, konularında katkılar sağlamıştır [Pacione, 2003].

3.1. Uluslararası Kuruluşların Çalışmaları

Çok sayıda ulusüstü kuruluş (EC -Avrupa Konseyi, OECD -Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü, UN -Birleşmiş Milletler, WB -Dünya Bankası, WHO –Dünya Sağlık Örgütü) yaşam kalitesi ile ilgili araştırmaları yapmakta ve yapılan araştırmalara destek vermektedir. Ulusüstü kuruluşların kentlerde yaşam kalitesinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi konusunda yaptıkları çalışmalardan en önemlileri; Dünya Sağlık Örgütü'nün Sağlıklı Kentler Projesi (Healthy Cities Project), Birleşmiş Milletler'in Kentsel Göstergeler Programı (Urban Indicators Programme) ve Avrupa Konseyi'nin Kentsel Denetim (Urban Audit) çalışmalarıdır.

3.1.1. Dünya Sağlık Örgütü : Sağlıklı Kentler Projesi

Dünya Sağlık Örgütü tarafından geliştirilen ve herkes için sağlık stratejisinin prensiplerinin ve sağlığın güçlendirilmesi ile ilgili Ottawa Şartı'nın yerleştirilmesi için temel oluşturan "Sağlıklı Kentler Projesi" 1986 yılında ortaya çıkmıştır. Sağlıklı bir kent, devamlı olarak fiziksel ve sosyal çevre yaratan ve geliştiren, maksimum potansiyellerini geliştirerek ve hayatın tüm fonksiyonlarını yerine getirerek insanların birbirlerini karşılıklı desteklemesine imkan verecek toplum kaynaklarını geliştiren, yaşam koşullarının sağlık ve yaşam kalitesini yükselttiği kenttir. Diğer bir deyişle, kentte yaşayan ve çalışan insanların fiziki, psikolojik ve çevresel refahını ve kentlerin yaşam kalitelerini geliştirmeyi amaçlayan uzun dönemli bir kalkınma projesidir.

Nitelikli konut, temiz, güvenli ve yüksek kalitede fiziksel çevre, dengeli ve sürdürülebilir ekolojik sistem, dayanışma içinde güçlü toplum, toplumun kararlara katılımı ve etkisi, kentte yaşayan tüm bireylerin gıda, su, barınak, gelir, güvenlik, iş vb. temel gereksinimlerinin karşılanması, katılım ve iletişim yoluyla çeşitli kaynak ve deneyimlere ulaşma, yenilikçi ve canlı bir kent ekonomisi, kentte yaşayanların kültürel ve biyolojik mirasına sahip çıkması, diğer grup ve bireylere bağlılığın desteklenmesi, herkese ulaşabilen en uygun düzeyde halk sağlığı ve sağlık bakım hizmeti ve yüksek sağlık düzeyi; sağlıklı kentin temel hedefleri olarak belirlenmiştir.

Bu kapsamda sağlıklı kentler için 4 ana başlık (Çizelge 3.1.) altında 32 adet gösterge tanımlanmıştır [WHO, 1986].

Çizelge 3.1. Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Kentler Projesi ana başlık ve göstergeleri

	Başlık	Gösterge
1	Sağlık	3
2	Sağlık Hizmetleri	7
3	Çevre	14
4	Sosyo- Ekonomik	8
Toplam	4	32

3.1.2. Birleşmiş Milletler : Kentsel Göstergeler Programı

Birleşmiş Milletler tarafından Habitat kapsamında yürütülen Kentsel Göstergeler Programı uluslararası düzeyde kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmaların başında gelmekte ve ulusal düzeyde yapılan çalışmaların itici gücünü oluşturmaktadır [BİB, 2008].

Kentsel Göstergeler Programı [UN, 2001] [UN, 2004], kentsel sorunların azaltılması ve kentsel yaşamın iyileştirilmesi için geliştirilecek politikalar ve alınacak kararlara dayanak oluşturacak nitelikte kentsel veri ve bilginin üretilmesini sağlamak amacıyla ortaya çıkmıştır. Habitat II Konferansından sonra kurulan Küresel Kentsel Takip Birimi (Global Urban Observatory - GUO) Habitat Gündemi'nin uygulanmasını ve ilerlemesini küresel düzeyde izlemek için kentsel göstergeler sistemi geliştirmiştir. Son olarak 2000 yılında Birleşmiş Milletlere üye ülkeler tarafından kabul edilen Milenyum Kalkınma Hedefleri kapsamında göstergeler seti yenilenmiş ve 5 veri kümesi ve 20 anahtar kentsel göstergeden oluşan göstergeler seti (Çizelge 3.2.) belirlenmiştir.

Çizelge 3.2. Birleşmiş Milletler : Kentsel Göstergeler Programı küme ve göstergeleri

	Küme	Gösterge
1	Barınma	6
2	Sosyal gelişme ve yoksulluk	4
3	Çevre yönetimi	6
4	Ekonomik gelişme	3
5	Yönetişim	1
Toplam	5	20

Birleşmiş Milletler tarafından gerçekleştirilen Kentsel Göstergeler Programı'nda yer alan anahtar göstergeler şöyledir:

- (1) Barınma (konutun dayanıklılık durumu, kalabalıklaşma, güvenli konut sahipliği, içilebilir suya erişim, geliştirilmiş kanalizasyona erişim, hizmetlere bağlantı),
- (2) Sosyal Gelişme ve Yoksulluğun Önlenmesi (beş yaş altı ölümleri, cinayetler, yoksul hane halkları, okuryazarlık oranları)
- (3) Çevre Yönetimi (kentsel nüfus artışı, planlı yerleşmeler, suyun fiyatı, arıtılmış atık su, katı atık depolanması, yolculuk süresi)
- (4) Ekonomik Gelişme (kayıt dışı istihdam, kentsel üretim, işsizlik)
- (5) Yönetişim (yerel yönetim gelirleri)

3.1.3. Avrupa Konseyi : Kentsel Denetim Çalışması

Avrupa Konseyi [EC, 2000], Avrupa nüfusunun büyük bölümünün yaşadığı kentlerde, kentlerin mevcut durumlarını, eğilimlerini ve sorularını belirleyerek yaşam kalitesini ölçmek amacıyla Kentsel Denetim çalışmasını gerçekleştirmektedir. Çalışmanın bir diğer amacı ise politika geliştirme süreçlerinde yararlanmak açısından, Avrupa'nın seçilmiş kentlerine ilişkin güvenilir ve karşılaştırılabilir bilgi sağlamak olarak belirlenmiştir. Çalışmada yukarıda belirtilen amaçlara ulaşmak için belirlenen temel alan, alt alan ve gösterge sayıları zaman içinde farklılaşmaktadır. Yapılan son çalışmada, 9 temel alan ve 25 alt alan altında toplanan 336 gösterge kullanılmış (Çizelge 3.3.) ve seçilmiş Avrupa kentlerinde bilgi toplanarak yaşam kalitesi değerlendirilmiştir.

Çizelge 3.3. Avrupa Konseyi Kentsel Denetim Çalışması alt alan ve göstergeleri

	Temel alan	Alt alan	Gösterge
1	Demografi	3	40
2	Sosyal Yapı	3	34
3	Ekonomik Yapı	3	66
4	Yurttaşlık Konuları	2	24
5	Eğitim	2	21
6	Çevre	6	62
7	Seyahat ve Ulaşım	1	25
8	Bilgi Toplumu	3	23
9	Kültür ve Rekreasyon	2	41
Toplam	9	25	336

Avrupa Konseyi tarafından gerçekleştirilen Kentsel Denetim çalışmasında yer alan göstergelere ilişkin temel alan ve alt alanlar şöyle sıralanmaktadır:

- (1) Demografi (nüfus / uyruk / hane halkı yapısı),
- (2) Sosyal Yapı (konut / sağlık / suç),
- (3) Ekonomik Yapı (işgücü pazarı / ekonomik faaliyet / gelir eşitsizliği ve yoksulluk),
- (4) Yurttaşlık Konuları (siyasal katılım / yerel yönetimler),
- (5) Eğitim (eğitim hizmetlerinin sunumu / nüfusun eğitim durumu),
- (6) Çevre (iklim ve coğrafya / hava kalitesi ve gürültü / su / atık yönetimi / arazi kullanımı / enerji kullanımı),
- (7) Seyahat ve Ulaşım (yapılan seyahatler),
- (8) Bilgi Toplumu (kullanıcılar ve altyapı / yerel e- devlet / enformasyon ve bilişim sektörü),
- (9) Kültür ve Rekreasyon (kültür ve rekreasyon / turizm)

3.2. Uluslararası Literatürde Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmaları

Yaşam kalitesi araştırmaları ilk olarak 1930lu yıllarda sosyal sorunlar ve halkın refah düzeyi konusunda raporların hazırlanması ile başlamıştır. 1930lu ve 1940lı yıllarda ekonomik gelişme ve ülkenin refahı arasında basit ve doğrudan bir ilişki olduğu ve ekonomik gelişmenin, sosyal refah ve memnuniyet düzeyinde de gelişme yaratacağı

kabul edilmiştir. Bu dönemde, sistematik ekonomik gelişmenin izlenmesi için ekonomik göstergelerden yararlanılmış ve ölçümler yapılmıştır [Hankiss, 1981].

Kişilerin daha iyi yaşam standardına kavuşturulması ve refah düzeyinin artırılması gerekliliğinin II. Dünya Savaşı sonunda yaşanan yeniden yapılanma sürecinde gündeme gelmesinin ardından yaşam kalitesi araştırmaları önem kazanmıştır [Türksever, 2001]. Savaş sonrası dönemde, ampirik araştırmalar ölçümler üzerine odaklanmıştır. Başlangıçta tamamen nesnel/ekonomik olan ölçümler sonradan nesnel/sosyal ölçümlerle bütünleştirilmiştir. Kişi başına gelir, kirlilik düzeyi, hayat beklentisi ve suç, günümüzde de kullanılan göstergelerden bazılarıdır [Park, 2005].

19. yüzyılın ikinci yarısında ekonomi ile refah ve memnuniyet arasında anlamlı, açık ve doğrudan bir ilişki olmadığı ortaya konmuştur. 1960ların başında çok sayıda ekonomik ve sosyal problemin ortaya çıkışı ile ekonomik kalkınmanın, sosyal refah ile memnuniyetin gelişmesini sağlayamadığı fikri kabul görmüş ve sosyal refah ve memnuniyetin ölçülmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır [Hankiss, 1981]. 1960larda hayattan genel olarak memnuniyeti ifade eden öznel refah, yaşam kalitesi ölçümlerine dahil olmuştur.

Bugünkü anlamıyla yaşam kalitesine ilişkin araştırmaların kökleri, ABD’de 1960’lar dönemindeki sosyal göstergeler hareketine dayanmaktadır. Birçok araştırmacı, o dönemde Amerikan toplumundaki değişiklikleri izleyebilecekleri istatistik ve göstergeleri toplamaya ve tartışmaya başlamıştır. 1970lerde ABD’de sosyal göstergeleri içeren yaşam kalitesinin bileşenleri olan konut, çevre ve güvenlik gibi başlıklara yer veren raporlar hazırlanmıştır [Marans, 2003]. Farklı disiplinlerden araştırmacıların yaşam kalitesini tanımlamak, araştırmak ve ölçmek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmalar 1970lerden sonra sayıca artmıştır [Türksever, 2001].

1990lı yıllarda küreselleşmenin etkisi ile ulus devlet gücünü yitirmiş, demokrasi katılımcı ve çoğulcu hale gelmiş ve böylelikle yaşam kalitesini artırmak gibi birey merkezli amaçlar önem kazanmaya başlamıştır. Yaşam kalitesi, insan haklarının gerçekleştirilmesi, ekonomi, sağlık ve kentleşme politikalarının belirlenmesi ve yerel

ekonomik gelişmelerin hızlandırılması için gerçekleştirilmesi gereken temel amaç haline gelmiş [Tekeli vd., 2003] ve yaşam kalitesi araştırmaları daha fazla önem kazanmıştır.

Son yıllarda yaşam kalitesi araştırmaları, yaşam kalitesinin bileşenlerini analiz etmek ve yaşam kalitesini etkileyen konuları anlamak yönünde gelişmektedir. Yaşam kalitesi araştırmaları, daha önceleri yapıldığı gibi bir kentin ekonomik durumuna göre sıralamasını içermekten çok öteye geçmiştir. Günümüzde yapılan araştırmalar, ödenebilir ve kaliteli konut, geniş kapsamlı ve nitelikli hizmetlere erişim, öğrenmek için fırsatların çeşitliliği gibi kentlerdeki yaşam kalitesinin çoklu boyutları üzerine odaklanmaktadır [Kitchen ve Muhajarine, 2007].

Uluslararası literatürde yer alan, kentlerde yaşam kalitesinin belirlenmesinde etkili olan faktörleri belirleyen yada kentlerde yaşam kalitesinin ölçülmesi için öznel ölçütleri içeren makale ve araştırmalarda, kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi amacıyla kullanılan kategori ve göstergeler aşağıda verilmektedir:

Liu [1976] metropoliten kentlerde yaşam kalitesinin belirlenmesi için ekonomik, politik, çevresel, sosyal, sağlık ve eğitim başlıklarından oluşan 5 kategori önermiştir.

Schneider [1976] Amerikan kentlerindeki yaşam kalitesini gelir, refah ve istihdam, çevre, sağlık, eğitim, katılım, suç başlıklarından oluşan 7 kategori ve 13 gösterge ile ölçmüştür.

Boyer ve Savageau [1985] kentsel yaşam kalitesini ölçmek için iklim, konut, sağlık ve çevre, suç, ulaşım, eğitim, sanat, rekreasyon, ekonomi başlıklarından oluşan 9 kategori ve 55 gösterge önermiş ve kullanmıştır.

Findlay ve diğerleri [1988] İngiliz kentlerinde yaşam kalitesini belirlemek için; suç oranı, sağlık imkanları, hayat pahalılığı, alışveriş imkanları, kirlilik düzeyi, ırksal uyum, eğitim olanakları, iş bulma durumu, ücret kademeleri, çevrenin manzara durumu, işsizlik düzeyi, ev sahipliği düzeyi, iklim, sosyal konutların durumu, işe

geliş gidiş süresi, sportif faaliyetler, boş vakit değerlendirme olanakları başlıklarından oluşan 17 kategori ve 33 gösterge önermiş ve kullanmışlardır.

Sufian [1993] 45 ülkeden 1000 metropoliten kentte kentsel yaşam kalitesini değerlendirmek için kamu güvenliği, gıda maliyeti, yaşam mekanı, konut standardı, iletişim, eğitim, bebek ölüm oranı, gürültü seviyesi ve trafik akışı başlıklarından oluşan 10 kategori kullanmıştır.

Toronto'da sağlıklı kent projesi kapsamında kentsel yaşam kalitesini ölçmek için; ekonomik hayat, çevre, toplum sağlığı, ulaşım, güvenlik başlıklarından oluşan 5 kategori ve 22 gösterge kullanılmıştır [Healthy City Toronto, 1993].

Lears [1996] yaşam kalitesi indeksini ekonomik, hayat pahalılığı, ekoloji, sağlık, kültür ve eğlence, özgürlük, altyapı başlıklarından oluşan 7 kategoride tanımlamıştır.

Shookner [1998] Ontario'da kentsel yaşam kalitesini ölçmek için geliştirilen indeksin sosyal, sağlık, ekonomik, çevre başlıklarını içeren 4 kategori ve 12 göstergeden oluştuğunu belirtmektedir.

Michalos ve Zumbo [1999] kentlerde kamu hizmetleri kapsamında yaşam kalitesini özneler olarak ölçmek için 26 gösterge kullanmıştır.

Mitchell [2000] yaşam kalitesi bileşenlerini sağlık, fiziksel çevre, doğal kaynaklar, toplumsal gelişim, kişisel gelişim ve güvenlik başlıklarından oluşan 6 kategori ve 20 göstergede toplamıştır.

Abbate ve diğerleri [2001] hizmetle ilgili kentsel yaşam kalitesini ölçmek için çevre, eğitim ve kültürel faaliyetler, sosyal faaliyetler, ulaşım ve büro hizmetleri başlıklarından oluşan 5 kategori, 13 alt kategori ve 32 gösterge kullanmışlardır.

Kentlerde yaşam kalitesini belirlemek amacıyla Fransa'da yapılan bir çalışmada; nüfus, konut, güvenlik, ulaşım, ekonomi, çevre, kültür, çocuk ve eğitim, toplu yaşam,

sağlık, ticaret, spor başlıklarından oluşan 12 kategori ve 38 gösterge kullanılmıştır [Paris, 2001].

Mendes ve diğerleri [2001] Portekiz kent sistemini yaşam kalitesi açısından değerlendirirken, 15 gösterge kullanmıştır.

Türksever ve Atalık [2001] İstanbul Metropolitan Alanı'nda öznel yaşam kalitesini belirlemek için 18 gösterge kullanmıştır.

Uluengin ve diğerleri [2001] İstanbul'da kentsel yaşam kalitesini öznel olarak belirlemek için 17 gösterge kullanmışlardır.

Yeni Zelanda'da büyük kentlerde kentsel yaşam kalitesini ölçmek için 2001 yılında yapılan araştırmada [Gatt, 2001] sağlık, konut, eğitim, demografi, demokrasi, toplumsal uyum, kentsel çevre, güvenlik, istihdam ve ekonomi başlıklarından oluşan 9 kategori ve 55 gösterge; 2003 yılında yapılan araştırmada [Gatt, 2003] ise; insan, bilgi ve yetenekler, ekonomik yaşam standardı, ekonomik kalkınma, konut, sağlık, doğal çevre, yapılı çevre, güvenlik, sosyal bağlılık, sivil ve politik haklar başlıklarından oluşan 11 kategori ve 56 gösterge kullanılmıştır.

Charlotte'da komşuluk ünitelerinde yaşam kalitesini ölçmek için sosyal, fiziksel, suç ve ekonomi başlıklarından oluşan 4 kategori kullanılmıştır [UNC, 2002]

Kingston ve çevresinde yaşam kalitesini ölçmek için sosyal, ekonomik, sağlık, çevre, gençlik ve toplum başlıklarından oluşan 6 kategori ve 23 gösterge kullanılmıştır [Gunn, 2003].

Synchs ve Boelhouwer [2002], Amsterdam'da yaşam kalitesini ölçmek için konut, sağlık, satın alma gücü, eğlence aktiviteleri, hareketlilik, sosyal katılım, spor aktiviteleri ve tatil başlıklarından oluşan 8 kategori ve 23 gösterge kullanmıştır.

Bonaiuto ve diğeri [2003] komşuluk birimi içinde yaşam kalitesini ölçmek için mimari – kent planlama, sosyal ilişkiler, işlevsel ölçütler, genel durum nitelikleri ve komşuluk birimiyle bütünleşme başlıklarından oluşan 5 kategori ve 14 gösterge kullanmıştır.

Mercer İnsan Kaynakları Şirketi [2003] tarafından dünya çapında kentlerde yaşam kalitesini ölçmek için yapılan araştırmada tüketim malları, ekonomik çevre, konut, sağlık bedelleri, doğal çevre, politik ve sosyal çevre, kamu hizmetleri ve ulaşım, rekreasyon, okullar ve eğitim, sosyo-kültürel çevre başlıklarından oluşan 10 kategori ve 39 gösterge kullanılmıştır.

Royuela ve diğeri [2003] küçük kentsel alanlarda yaşam kalitesini ölçmek için bireysel olanaklar, sosyal eşitlik ve toplumsal koşullar başlıklarından oluşan 3 kategori ve 18 gösterge önermiş ve Barselona’da 314 belediyede uygulamıştır.

Seasons [2003] Kanada’da orta ölçekli kentlerde kentsel yaşam kalitesini ölçmek için ekonomi, sosyal ve çevre (doğal ve yapı) başlıklarından oluşan 3 kategori ve 34 gösterge tanımlamış ve kullanmıştır.

Türk ve Ayataç [2003] İstanbul Metropolitan Alanı’nda, 26 ilçenin yaşam kalitesini ölçmek için; ticaret, suç, kayıtlı işsizlik, istihdam, toplam üretim ve konut fiyatından oluşan sosyo-ekonomik boyut ve spor imkanları, eğitim, eğlence olanakları ve rekreasyon tesisleri, sağlık, konut koşulları, hareketlilik ve atıktan oluşan fiziksel boyut olmak üzere 2 boyut ve bu boyutlar altında 48 gösterge belirlemiş ve ölçmüştür.

van Kamp ve diğeri [2003] yaşam kalitesinin ölçülmesi amacıyla; yaşam kalitesini insan-çevre uyumu açısından değerlendirerek; yaşam biçimi, kültür, toplum, güvenlik, doğal çevre, doğal kaynaklar, yapı çevre, kamu hizmetleri ve fiziksel çevre, ekonomi, sağlık ve bireyin karakteri başlıklarından oluşan 11 kategori ve 41 gösterge önermiştir.

Wisconsin'de yaşam kalitesini ölçmek için oluşturulan indekste keyif, ev sahipliği, eğitim, ekonomi, kişisel güvenlik, vergiler, kamu hizmetleri, sağlık bakımı ve gelecek başlıklarından oluşan 9 kategori kullanılmıştır [Wisconsin Realtors Association, 2003].

Valley Vision'da yaşam kalitesini ölçmek için arazi kullanma, ulaşım, konut, ekonomi, çevre, eğitim, sağlık, aile refahı, toplumsal canlılık başlıklarından oluşan 9 kategori kullanılmıştır [Valley Vision web sitesi, 2005].

Türkoğlu ve diğerleri [2008] İstanbul'da yaşam kalitesi portresini oluşturmak amacıyla konut, ulaşım, konut çevresi, komşuluk, katılım ve güvenlik, istihdam, alışveriş, rekreasyon ve boş vakitlerin değerlendirilmesi, sağlık, eğitim, kültür ve kentsel konular başlıkları altında 12 kategori öznel olarak değerlendirmiştir.

Doi ve diğerleri [2008], altyapı ile ilgili yaşam kalitesi göstergelerini güvenlik, ekonomik olanaklar, hizmet ve kültürel olanaklar, mekansal hoşluklar ve çevresel sorunlar olmak üzere 5 bileşen altında toplamış ve 16 gösterge ile ölçmüşlerdir.

3.3. Kent Deneyimleri: Çeşitli Kentlerde Yaşam Kalitesi Araştırmaları

1990lı yıllardan bu yana çeşitli ülkelerde kentlerin yaşam kalitesini belirlemek amacıyla çalışmalar sürdürülmektedir. Genellikle kentlerin yönetimleri tarafından ve belirli aralıklarla gerçekleştirilen bu çalışmalar, kentlerdeki yaşam kalitesi nesnel göstergeler kullanarak ölçmekte ve kentlerin gelişimi için belirlenecek politikaların yol göstericisi niteliği taşımaktadır.

3.3.1. Winnipeg kenti yaşam kalitesi göstergeleri

Yaşam kalitesi ve sürdürülebilir gelişme, Winnipeg kenti için 1993 yılında hazırlanan stratejik planın vizyonunun ve ilkelerinin belirlenmesinde yol gösterici temel ilke olmuştur. 1997 yılında planın yeniden gözden geçirilmesi sürecinde, Winnipeg Kenti Stratejik Planlama Bölümü tarafından yaşam kalitesi göstergeleri

belirlenmiştir. Mevcut politikaların etkinliğini değerlendirmek ve ihtiyaçlar doğrultusunda yenilerini oluşturmak amacıyla, 5 ana başlık ve 21 alt kategori altında 58 gösterge (Çizelge 3.4.) belirlenmiştir [Winnipeg city, 1998].

Çizelge 3.4. Winnipeg kenti yaşam kalitesi göstergeleri [Winnipeg city, 1998]

	Ana başlık	Alt kategori	Gösterge
1	kentsel çevre	4	19
2	kentsel ekonomi	3	8
3	toplumsal değer	6	17
4	bireysel refah	5	11
5	toplumsal öncülük	3	3
Toplam	5	21	58

3.3.2. Seul kenti daha iyi yaşam kalitesi için endeks

Seul Metropolitan Yönetimi, kentlilerin yaşam kalitesini değerlendirmek ve politika hedeflerini bilimsel olarak kabul ettirmek için, kentsel bir endeks geliştirilmiştir. Geliştirilen endeks ile, Seul'un mevcut durumunu ortaya koymak ve kentsel koşullarını izlemek, diğer kentler ile karşılaştırmalar yapmak, yönetimlerin performanslarını ortaya koymak ve önceliklerin belirlenmesi için zemin oluşturmak amaçlanmaktadır. Endeks, yaşam kalitesi ile ilgili 7 alan ve 33 göstergedir (Çizelge 3.5.) oluşmaktadır [Wee, 2000].

Çizelge 3.5. Seul kenti daha iyi yaşam kalitesi için endeks [Wee, 2000]

	Alan	Gösterge
1	çevre	7
2	ulaşım	5
3	sağlık ve refah	4
4	sanayi ve ekonomi	3
5	kentsel altyapı	5
6	kültür	4
7	güvenlik	5
Toplam	7	33

3.3.3. Charlotte ve yakın çevresi yaşam kalitesi çalışması

Charlotte ve yakın çevresi için 2002 yılında bir yaşam kalitesi çalışması gerçekleştirilmiştir. Charlotte kenti ve yakın çevresi gelişimi planlama çalışmalarını gerçekleştiren Charlotte-Mecklenburg planlama komisyonu için Kuzey Karolina Üniversitesi'nin Coğrafya ve Yer Bilimleri Bölümü tarafından hazırlanan çalışmada 4 boyut altında gruplandırılan 19 farklı değişken (Çizelge 3.6.) kullanılmıştır [Charlotte, 2002].

Çizelge 3.6. Charlotte ve yakın çevresi yaşam kalitesi çalışması [Charlotte, 2002]

	Boyutlar	Gösterge
1	Sosyal	6
2	Suç	4
3	Fiziksel	7
4	Ekonomik	2
Toplam	4	19

3.3.4. Malezya yaşam kalitesi raporu

Malezya Ekonomik Planlama Birimi tarafından hazırlanan rapor, kentsel alanlarda yaşam kalitesini değerlendirmektedir. Malezya'nın kentsel alanlarını temsil eden 4 kentten toplanan verilerle ülkedeki kentsel yaşam kalitesini değerlendirmek üzere, 1990-2000 yılları için birleşik endeks değeri oluşturulmuştur. Malezya Yaşam Kalitesi Raporu, yaşam kalitesini belirleyen 11 alan ve 41 göstergeden (Çizelge 3.7.) oluşmaktadır [MEPU, 2002].

Çizelge 3.7. Malezya yaşam kalitesi raporu [MEPU, 2002]

	Alan	Gösterge
1	Gelir ve dağılımı	3
2	Çalışma hayatı	4
3	Ulaşım ve iletişim	5
4	Sağlık	4
5	Eğitim	6
6	Konut	4
7	Çevre	3
8	Aile hayatı	4
9	Sosyal katılım	3
10	Kamu güvenliği	2
11	Kültür ve eğlence	3
Toplam	11	41

3.3.5. Kanada belediyeler birliği yaşam kalitesi raporlama sistemi

Kanada Belediyeler Birliği ve 16 büyük kent tarafından geliştirilen Yaşam Kalitesi Raporlama Sistemi, kentlerde yaşam kalitesini izlemek için bir çerçeve sunmaktadır. 1999, 2001 ve 2003 yıllarında gerçekleştirilen çalışmalar ile; kentlerde yaşam kalitesini etkileyen konular hakkında bilinç yaratmak ve yaşam kalitesini arttıracak politikaları belirlemek amaçlanmaktadır. 1999 yılında yapılan ve 75 göstergenin kullanıldığı ilk çalışmadan [FCM, 1999] sonra sistem yenilenmiş ve 2003 yılında gerçekleştirilen son çalışmada; sosyal, ekonomik ve çevresel boyutları içeren 10 etki alanı ve bu alanlar altında toplam 62 gösterge (Çizelge 3.8.) tanımlanmıştır [FCM, 2003].

Çizelge 3.8. Kanada belediyeler birliği yaşam kalitesi raporlama sistemi
[FCM, 2003]

	Etki alanı	Gösterge
1	ödenabilir, uygun konut	8
2	vatandaşlık yükümlülükleri	5
3	toplumsal ve sosyal altyapı	7
4	eğitim	8
5	istihdam	4
6	yerel ekonomi	5
7	doğal çevre	8
8	kişisel ve toplumsal sağlık	6
9	kişisel mali güvenlik	7
10	kişisel güvenlik	4
Toplam	10	62

3.3.6. Porto Kentsel Yaşam Kalitesini İzleme Sistemi

Porto'da kent planlaması ve kent yönetimini desteklemek için kullanılan kentsel yaşam kalitesini izleme sistemi, Porto Belediye Meclisi tarafından geliştirilmiştir. Sistem, yaşam kalitesi ile ilgili konuları içeren mevcut durumu ortaya koymak ve kentlerde dolaylı olarak veya doğrudan yaşam kalitesini etkileyen dinamikleri izlemeyi amaçlamaktadır. İstatistiki ölçümlere dayanan nicel ve kentlilerin algısına dayanan nitel ölçümler olmak üzere iki bileşenden oluşan sistem; 4 temel alan altında 24 konu ve 68 göstergeden (Çizelge 3.9.) oluşmaktadır [Santos ve Martins, 2007].

Çizelge 3.9. Porto kentsel yaşam kalitesini izleme sistemi [Santos ve Martins, 2007]

	Temel Alan	Konu	Gösterge
1	çevresel şartlar	6	9
2	kolektif maddi şartlar	7	22
3	ekonomik şartlar	4	17
4	toplum	7	20
Toplam	4	24	68

3.3.7. Jacksonville yaşam kalitesi ilerleme raporları

1975 yılında Jacksonville'in yaşam kalitesini arttırmak için oluşturulan Jacksonville Kent Konseyi, 1985 yılından beri Jacksonville ve Kuzeydoğu Florida'nın yaşam kalitesi göstergelerini izlemektedir. Her yıl hazırlanan raporlar, toplumun

geliştirilmesi konusunda; mevcut durumun ortaya konması, ulaşılan ve ulaşılmaması gereken noktaların belirlenmesi için bir yol haritası niteliğindedir. Yıllık raporun sonuçları doğrultusunda, bir sonraki yılın eylem programı için öncelikler belirlenmektedir. Yaşam kalitesinin ölçülmesi için geliştirilen rapor, 9 alanda 58 konu ve 98 göstereyi (Çizelge 3.10.) içermektedir [JCCI web sitesi, 2007].

Çizelge 3.10. Jacksonville yaşam kalitesi ilerleme raporları [JCCI web sitesi, 2007]

	Temel Alan	Konu	Gösterge
1	Eğitim	9	19
2	Ekonomi	7	14
3	Doğal çevre	4	6
4	Sosyal esenlik ve uyum	6	10
5	Sanat, kültür ve rekreasyon	5	9
6	Sağlık	10	15
7	Yönetişim	6	9
8	Ulaşım	4	4
9	Esenlik	7	12
Toplam	9	58	98

3.4. Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesi Çalışmaları

Türkiye’de, kurumsal düzeyde yapılan yaşam kalitesi çalışmaları iki grupta toplanabilir. Bunlardan biri, yaşam kalitesinin ölçülmesine, diğeri ise yaşam kalitesi göstergelerinin belirlenmesine yönelik çalışmalardır. Yaşam kalitesinin belirlenmesine yönelik uygulamaları içeren alan çalışmaları, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ve Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yaşam kalitesi göstergelerinin belirlenmesini içeren teorik çalışmalar ise, Habitat II Türkiye Ulusal Komitesi (TUK), Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (BİB) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’de, kentsel yaşam kalitesi çalışmalarının yapıldığı diğeri bir alan ise üniversitelerdir. Üniversitelerde özellikle yüksek lisans ve doktora düzeyinde kentsel yaşam kalitesine ilişkin tezler yapılmaktadır. 1990lı yıllarda daha çok çevre kalitesi etkisinde hazırlanan tezler, 2000li yıllardan sonra kentsel kalite ve kentsel yaşam kalitesi kavramları çerçevesinde şekillenmiştir. Söz konusu tezler, başta şehir ve

bölge planlama anabilim dalı olmak üzere; mimarlık, peyzaj mimarlığı, kamu yönetimi, işletme, çevre mühendisliği ve endüstri mühendisliği anabilim dallarında hazırlanmaktadır.

3.4.1. Alan çalışmaları

Türkiye’de, yaşam kalitesinin belirlenmesine yönelik uygulamaları içeren; biri DPT tarafından yapılan ve nesnel ölçümleri içeren İllerin ve İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması ve diğeri DİE tarafından yapılan ve öznel ölçümleri içeren Yaşam Memnuniyeti Araştırması olmak üzere iki alan çalışması bulunmaktadır.

DPT - İllerin ve İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması

Türkiye’de, yaşam kalitesi araştırmalarına veri oluşturacak sosyal ve ekonomik göstergeler 1960 yılından sonra DİE tarafından istatistiki veriler toplanmaya başlamıştır. DPT, DİE tarafından toplanan istatistiki verileri kullanarak, kalkınmaya ve bu kapsamda gerçekleştirilecek planlama çalışmalarına yön vermek amacıyla *İllerin ve İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları*’nı hazırlamaktadır. İlk olarak 1965 yılında yapılan ve aralıklarla tekrarlanan araştırmaların sonuncusu 2004 [Dinçer ve Özarslan, 2004] yılında yayınlanmıştır. Yalnızca sosyal ve ekonomik verilerin kullanıldığı bu çalışmaları gerçek anlamda yaşam kalitesi araştırmaları olarak değerlendirmek mümkün değildir.

DİE - Yaşam Memnuniyeti Araştırması

Öznel yaşam kalitesi ölçütlerinin değerlendirilmesi için kurumsal düzeyde ilk çalışma, 2004 yılında DİE tarafından yapılan *Yaşam Memnuniyeti Araştırması*’dır. Yaşam Memnuniyeti Araştırması’nın amacı [DİE, 2005], Türkiye’deki bireylerin genel mutluluk düzeyine ilişkin algısını, temel yaşam alanlarındaki genel memnuniyetini ve kamu hizmetlerinden memnuniyetini ölçmek ve bunların zaman içindeki değişimini takip etmektir. Yaşam memnuniyeti araştırması ile konut, eğitim,

gelir ve yardım konularının ele alındığı genel bir hane halkı anketi ile hane halkı yaşam koşulları ortaya konmuştur. Daha sonra bireylerle yapılan anketler ile bireysel mutluluk ve memnuniyet, ve kamu hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri ölçülmüştür [DİE, 2005]. Türkiye çapında gerçekleştirilen çalışma, 2867 hane ve 6714 bireye uygulanmıştır. Yalnızca öznel değişkenlerin kullanıldığı çalışma periyodik olarak yapılarak, bireylerin memnuniyet düzeylerindeki değişimin izlenmesi sağlanacaktır.

3.4.2. Gösterge belirleme çalışmaları

Türkiye’de, yaşam kalitesi göstergelerinin belirlenmesine yönelik; birincisi Habitat II Türkiye Ulusal Komitesi (TUK) tarafından hazırlanan yerel yaşanabilirlik ölçütleri, ikincisi Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) tarafından hazırlanan yaşam kalitesi göstergeleri ve üçüncüsü Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (BİB) tarafından hazırlanan kentsel göstergeler kılavuzu olmak üzere toplam üç çalışma yapılmıştır.

TUK - Yerel Yaşanabilirlik Ölçütleri

Habitat II kapsamında Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı’nın hazırlanması için oluşturulan Ulusal Komite tarafından [TUK, 1996] *Yerel Yaşanabilirlik Ölçütleri* belirlenmiştir. Yaşanabilirliğin insan hakları ile ilişkisinin belirtildiği çalışmada, yaşanabilirlik insan haklarının somuttaki ifadeleri olarak tanımlanmıştır. Eylem Planı’nda, insan yerleşmelerinin sunduğu fiziksel koşulların, diğer sosyal ve ekonomik etkenlerle birlikte, bireylerin yaşam kalitesini belirlediği ve bu kapsamda yaşanabilirliğin, bireylerin yaşadıkları yerleşmelerden duydukları doyumunu belirleyen mekansal özellik ve niteliklerle ilgili olduğu üzerinde durulmuştur. Çalışma kapsamında, yerel yaşanabilirlik ölçütlerinin belirlenmesi için yaşanabilirliğe ilişkin 18 adet özellik ve koşul belirlenmiş ve bunlardan yola çıkarak yaşanabilirlik ölçütlerinin belirlenebileceği belirtilmiştir.

TÜBA - Yaşam Kalitesi Göstergeleri

TÜBA [Tekeli vd., 2003] tarafından yapılan *Yaşam Kalitesi Göstergeleri: Türkiye İçin Bir Veri Sistemi Önerisi* çalışmasında, yaşam kalitesi konusunda kavramsal bir çerçeve oluşturularak, Türkiye için kullanılabilir toplumsal ve bireysel düzeyde nesnel ve öznel yaşam kalitesi ölçütlerinden oluşan setler önerilmiştir. Topluluk düzeyinde yaşam kalitesinin nesnel olarak değerlendirilmesi için (1) çevre kalitesi ve sürdürülebilirlik, (2) insan kaynağı ve nüfus, (3) sağlık durumu, (4) eğitim durumu, (5) ekonomik performans, (6) toplumsal bütünleşme düzeyi, (7) siyasal sistemin niteliği ve (8) yerleşme kalitesi başlıklarından oluşan 8 kategori ve bu başlıklar altında yer alan 69 ölçüt önerilmiştir.

BİB - Kentsel Göstergeler Kılavuzu

Kentsel Göstergeler Kılavuzu [BİB, 2008] çalışması, BİB Teknik Araştırma ve Uygulama Daire Başkanlığı tarafından yaptırılmıştır. Yerleşmelerin dönemsel raporlarının hazırlanmasına ilişkin format oluşturma projesi kapsamında, yerleşmelerin mekansal, siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik ve teknik altyapıya yönelik mevcut durumu, sorunları, yaşam kalitesi, riskleri, sınırlamaları, potansiyelleri vb. kapsayan kılavuz oluşturulmuştur.

Kentsel Göstergeler Kılavuzu'nda, mekansal durumu, doğal, kültürel, beşeri potansiyelleri, doğal ve yapay eşikleri, sürdürülebilir gelişme, yaşam kalitesinin artırılması, kentsel hizmetlerden yararlanma, riskler, yatırım ortamı vb. konularda karşılaştırılabilir nitelikte, yerleşmelerin profilini ve performanslarını ortaya koyacak 7 temel alan ve 23 alt alan altında toplanmış 156 gösterge belirlenmiştir.

Kentsel Göstergeler Kılavuzu'nda yer alan göstergelerin gruplandığı temel ve alt alanlar ilişkin temel alan ve alt alanlar şöyle sıralanmaktadır:

- (1) Demografi (nüfus / hane halkı yapısı),
- (2) Sosyal Yapı (sağlık / eğitim / suç / gelir eşitsizliği ve yoksulluk / toplumsal cinsiyet),

- (3) Ekonomik Yapı (işgücü durumu / ekonomik faaliyet),
- (4) Yurttaşlık Konuları (siyasal katılım / yerel yönetimler / yönetim göstergeleri),
- (5) Mekansal Yapı (arazi kullanımı / konut / planlama göstergeleri / kültürel ve rekreatif faaliyetler, kentsel ulaşım),
- (6) Çevre ve Ekoloji (iklim / hava kalitesi / su / katı atık / enerji kullanımı),
- (7) Seyahat ve Ulaşım (yapılan seyahatler),
- (8) Bilgi Toplumu (kullanım düzeyi ve bilişim sektörü)

3.5 Değerlendirme : Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergeleri

Literatürde yer alan kentsel yaşam kalitesi araştırmaları değerlendirildiğinde; kentlerde yaşam kalitesini ölçmek için kullanılacak göstergeler hakkında görüş birliği bulunmadığı görölmektedir. Literatürde aynı gösterge setini kullanan iki çalışma olmadığı gibi, aynı kent için her yıl yapılan yaşam kalitesi araştırmalarında bile aynı gösterge seti kullanılmamaktadır. Çalışmalarda benzer yada aynı kategoriler olsa da, genellikle bu kategoriler altında farklı göstergeler bulunmakta; aynı kategorilerde aynı göstergeler yer alsa bile, genellikle bu göstergeler farklı ölçütlerle değerlendirilmektedir.

Bu farklılığı yaratan 4 temel neden; (1) yaşam kalitesi araştırmalarında farklı yaklaşımların var olması, (2) araştırmacıların farklı tercihlerde bulunması, (3) gösterge setlerinin niteliğinin değişmesi ve (4) göstergelerin seçiminde kullanılan kriterlerin farklı olması, olarak belirlenmiştir.

3.5.1. Yaklaşım farklılıkları

Bu farklılığı yaratan ilk neden; kentsel yaşam kalitesine farklı yaklaşımlardan kaynaklanmaktadır. Yaşam kalitesi araştırmaları için amacı, ölçme süreci ve aracı birbirinden farklı olan dört yaklaşım (Çizelge 3.11.) geliştirilmiştir [Myers, 1988].

Çizelge 3.11. Yaşam kalitesi araştırmalarında alternatif yaklaşımlar [Myers, 1988]

Farklılıklar	Yaklaşımlar			
	Yaşanabilirlik karşılaştırmaları	Ücret farklılıkları	Kişisel mutluluk - refah	Toplum eğilim - yönelimleri
Mesleki temel	gazetecilik – coğrafya	ekonomi	psikoloji - sosyoloji	planlama
Ölçme süreci	Toplumların objektif özelliklerinin ikincil veriler kullanılarak belirlenmesi	Ücret farklılığının ikincil veriler kullanılarak belirlenmesi	Yaşam memnuniyetinin belirleyicilerinin kişisel görüşmelerle belirlenmesi	Yaşam kalitesi belirleyicilerinin yerel eğilimlerinin ikincil veriler ve kişisel görüşmelerle belirlenmesi
İstatistiki araç	Araştırmacının belirlediği ağırlıklar ve objektif göstergeler	Objektif olanakların yerler arasındaki ücret farklılığına ağırlıklı katkısını / etkisini hesaplayan regresyon modelleri	Farklı yaşam alanlarına ilişkin kişisel değerlendirmelerin toplam yaşam memnuniyetine ağırlıklı katkısını / etkisini hesaplayan regresyon modelleri	Değişen toplum özelliklerinin objektif gösterge profili ve her faktör için sübjektif hemşehri görüşü
Gelecekte önem	Hangi yerler ‘daha iyi’ yada ‘daha kötü’	Hangi yerler daha fazla ücret ödemeli	Kişisel özellikler ve özel hayat	Hangi etmenler iyiye / kötüye gidiyor – geleceğe ve hemşehrilerin önceliklerine önem
Politik–ekonomik uygulamalar	Firmaların ve işçilerin yer değiştirmesi için yardım	İçin en yüksek / en düşük bedelini gösterir	Yerel yönetim fazla yardım edemez	Gelişme süreci ile ilgili yerel problem ve amaçlara önem verir

Geliştirilen bu yaklaşımlardan herhangi birini benimseyen bir çalışmanın gösterge seti ile diğer bir yaklaşımı benimseyen başka bir çalışmanın gösterge seti birbirinden farklı olmaktadır. Örneğin; yaşam kalitesini ölçmek için yaşanabilirlik yaklaşımını benimseyen bir çalışmada, göstergelerin nesnel boyutu önem kazanırken; kişisel mutluluk yaklaşımını belirleyen başka bir çalışmada göstergelerin öznel boyutu önem kazanmaktadır.

3.5.2. Tercih farklılıkları

Bu farklılığın ikinci nedeni; yaşam kalitesi araştırmalarında araştırmacıların yaptıkları tercihlerle ilgilidir. Myers [1988] yaşam kalitesi araştırmalarında odaklanmanın;

1. yer veya kişi
2. özel/bireysel veya toplumsal/ortak eylemler
3. araçlar/nedenler/girdiler veya sonuçlar/etkiler /çıktılar üzerine olabileceğini belirtmiştir.

Myers'a göre; yaşam kalitesi araştırmaları; zaman içindeki değişimleri ele alabilir ve değişik ölçeklerde çalışılabilir; ayrıca objektif veya sübjektif verilere dayanabilir.

Pacione'nin [2003] çevre ile bireyin ilişkisinin belirlenmesinde tanımladığı tercihler ve yaşam kalitesi araştırmalarındaki farklılıkların nedeni olarak gösterdiği unsurlar ise;

1. etki alanı boyutları (birey / çevre)
2. coğrafi ölçek (sokak, mahalle, kent, eyalet, ülke)
3. göstergeler (objektif / sübjektif)
4. zaman çizelgeleri (zaman çerçevesi) ve
5. içerik (konu) sıralamaları olarak belirlenmiştir.

Kent bütünü veya kentin bir parçası üzerine odaklanan; objektif veya sübjektif göstergelyi tercih eden çalışmaların gösterge setleri de yapılan tercihler nedeni ile farklılık gösterecektir. Örneğin kentin bütününde ele alındığında anlamlı olan iş

imkanlarının çeşitliliği göstergesi, çalışma alanı bulunmayan bir konut alanının yaşam kalitesinin ölçüldüğü bir çalışmada anlamlı olmayacağından, gösterge setinde yer almayacaktır.

3.5.3. Gösterge setlerinin niteliği

Bu farklılığın üçüncü nedeni ise; göstergelerin zaman içinde gösterdiği değişimde (Çizelge 3.12.) geldiği noktadan kaynaklanmaktadır.

Çizelge 3.12. 1900'lü yıllardan günümüze göstergelerin değişimi [Seasons, 2003]

DÖNEM	1900-1985	1985-Günümüz
Özellik	Geleneksel, parçacı	Geniş kapsamlı, bütünleşik
Çeşit	Ekonomik, sosyal, çevresel	Ekonomik, sosyal, çevresel, sürdürülebilir yaşam kalitesi başarmaya dayalı
Ölçek	Uluslararası, ulusal, il, ilçe, belediyeler, bölgeler	Uluslararası, ulusal, il, ilçe, belediyeler, bölgeler, topluluk, mahalle
Veri	Nicel	Nicel, nitel (kantitatif)
Aktörler	Teknokratlar	Çok sayıda ilgili taraf
Süreç	Yukarıdan aşağıya	İşbirliği, birlikte çalışma
Destek veren	Hükümetler	Hükümet dışı kuruluşlar, topluluklar

1980li yılların ortalarından sonra gerek yönetim anlayışında gerekse de planlama da meydana gelen değişimlerin etkisi ile tek disiplinli ve tek sektörlü (ekonomik veya sosyal veya çevresel) yaklaşımların yerine bütüncül yani çok disiplinli ve çok sektörlü gösterge setleri (Çizelge 3.13.) tercih edilmektedir.

Çizelge 3.13. Gösterge setleri ve çeşitleri [Hoernig ve Seasons, 2004]

Gösterge setleri	Gösterge setlerinin özellikleri	Gösterge Çeşidi / ölçtüğü temel faaliyet	Temel özellikler
Geleneksel	Ayrı ayrı kısımlardan oluşan tek sektörlü, çoğu kez tek disiplinli yaklaşımlar	Ekonomik / Ekonomi	Pazar değeri olan aktivitelerdeki değişimi izler
		Sosyal / Sosyal Esenlik	Sosyal esenliği izler
		Çevresel / Çevre	Ekosistemin fonksiyonel ve yapısal özelliklerini izler
Bütünleyici	Bütüncül, çok sektörlü ve çok disiplinli yaklaşımlar	Sürdürülebilirlik Sağlıklı kentler Yaşam kalitesi	Ekonomik, çevresel ve sosyal durumları ve gelişmeleri inceleyerek izler

Yaşam kalitesi araştırmalarında da tüme dayalı bir perspektif taşıyan bütünleyici gösterge setleri kullanılmaktadır. Bu nedenle; gösterge setleri iç içe geçmekte ve ayrıştırılamamaktadır. Örneğin yaşamın önemli alanlarından biri olan eğitim; hem fiziksel, hem sosyal, hem de ekonomik bir boyut taşıması nedeniyle farklı çalışmalarda farklı açılardan ele alınmakta ve bazen yalnızca sosyal yada fiziksel açıdan; bazen de hem sosyal, hem de fiziksel açıdan gösterge setlerinde yer almaktadır.

3.5.4. Gösterge seçim kriterleri

Bu farklılığı yaratan dördüncü ve son neden ise; çalışmalarda kullanılacak göstergelerin seçiminde kullanılan kriterlerin farklılığından kaynaklanmaktadır. Yaşam kalitesi endeksi oluşturmak için kullanılan göstergelerin seçilmesinde standart bir yöntem yoktur [Diener, 1995]. Göstergelerin seçiminde farklı kriterlere önem verilmekte; bunun sonucu olarak seçilen göstergeler farklılaşmaktadır. Örneğin, bir çalışmada seçilen göstergelerin karşılaştırılabilir olması önem taşıırken; bir diğer çalışmada böyle bir kriter kullanılmamaktadır.

Kotval [2001] yaşam kalitesi göstergelerinin seçiminde yararlanılmak üzere aşağıdaki kriterleri saptamıştır: (1) İlişki ve sonuçlar : gösterge insanların ilgilendiği konularla ilişkili mi ve anlamlı politika etkileri var mı? (2) Geçerlilik ve elde edebilirlik : ölçümler objektif, istatistiki olarak savunulabilir ve güvenilir mi? Verinin doğruluğu kanıtlanabilir, kolaylıkla ve karşılanabilir maliyetle gelecek raporlar için çoğaltılabilir mi? (3) Basitlik ve açıklık : ölçümler halk ve politikacılar / karar vericiler için anlaşılır mı? (4) Bilgi toplama kabiliyeti ve kapsamlılık: ölçüm gösterge tarafından açıklanan konunun önemini anlamaya katkıda bulunuyor mu? (5) Eğilimleri yansıtma kabiliyeti : uzun dönem etkileri anlamak ve belirlemek için veri zaman içindeki eğilimleri yansıtabilecek mi? Zaman serisi veri var mı?

Abbate ve diğerleri [2001] ise; kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında kullanılacak göstergelerin -kamu politikalarına dönüşmede etkili araçlar haline gelmesi için seçiminde dikkat edilmesi gereken bazı noktaları şu şekilde vurgulamıştır: (1) Kullanıcılar için faydası : göstergeler kullanıcılar için önemli ve anlaşılabilir olmalıdır. (2) Politikalar için önemi : göstergeler, ulusal ve yerel politika ve programların hedefleri ile ilgili olarak çevre durumunu ve insan faaliyetlerinin baskısını açıklamaya yardımcı olmalıdır. (3) Yüksek sentez kabiliyeti: göstergeler, sayısal değerdeki çok sayıdaki veriyi birleştirme ve sentezlemeye elverişli olmalıdır.

Hollander [2002] ise göstergelerin seçiminde etkili olacak kriterleri şu şekilde belirlemiştir: (1) tutarlılık ve güvenilirlik : veri zaman içinde güvenilir olarak araştırılabilir, (2) ölçülebilirlik : veri toplum için elde edilebilir, (3) maliyet etkinliği : veri toplama ve analizleri engelleyici şekilde pahalı olmamalı ve (4) karşılaştırılabilirlik : yeteri kadar genel olmalı ki diğer toplumlarla karşılaştırılabilir.

Yeni Zelanda'da büyük kentlerde kentsel yaşam kalitesini ölçmek için 2001 yılında yapılan araştırmada [Gatt, 2001] göstergelerin; (1) Proje ile ilgili, (2) Kapsamlı, (3) Şimdi ölçülebilir, (4) Uygun maliyetle elde edilebilir, (5) Geçerli / doğru ve (6) kent seviyesinde anlaşılabilir ve bulunabilir, olması yeterli olmuştur.

2003 yılında tekrarlanan araştırmada [Gatt, 2003] ise; göstergelerin seçilmesinde kullanılan kriterlerin sayısı arttırılmış ve aşağıdaki 10 kriter kullanılmıştır: (1) Uygun : Yeni Zelanda'nın büyük kentlerindeki sosyal, çevresel ve ekonomik sonuçlara uygun, (2) Ölçülebilir : Sayıya dökülebilir, ölçmek için var olan veri ile ölçülebilir, (3) Uygun maliyetli : Zaman ve finansal kaynaklar açısından makul bir maliyetle elde edilebilir, (4) Geçerli : doğru yansıma ve ölçüm sağlayabilir; bilimsel olarak güvenilir veya başka yolla savunulabilir, (5) Karşılaştırılabilir : standardize edilebilir veya benzer göstergelerle tam olarak karşılaştırılabilir, (6) Anlaşılabilir : hedef gruba, basit ve anlaşılabilir bir şekilde sunulabilir, (7) Uyumlu : değişen koşullara uyumlu, (8) Zamana bağlı : tekrarlanabilir, zaman içinde eğilim oluşturabilir, (9) Yığılmama : demografik ve diğer özellikler ile bölümlere ayrılabilir ve (10) Lider : etki ve sonuçları gösterebilir, erken uyarı ve değişim için öngörü sağlayabilir.

Kanada Belediyeler Federasyonu tarafından Kanada'da kentsel yaşam kalitesini ölçmek için 2003 yılında yapılan araştırmada [FCM, 2003] yaşam kalitesi göstergeleri aşağıdaki kriterlere dayanarak seçilmiştir : (1) İlinti: Politika amaç ve hedefleri ve yaşam kalitesi tanımı ile açıkça bağlantılı olması, Toplum içindeki önemli yaşam kalitesi konularını içermesi, Genel halk tarafından anlaşılabilir olması, Sonuca yol göstermesi; (2) Geçerlik / Doğruluk: Bilimsel olarak geçerli / teorik olarak anlamlı, Belediyeler arasında karşılaştırılabilir, Hazır veya toplanabilir doğru istatistik veri, Maliyet esaslı veri toplama ve analizi, Geniş alanlı veri kaynaklarına ihtiyaç duymak, Yaşam kalitesi göstergeleri arasında karşılıklı ilişki; (3) Diğer Etmenler: Göstergedeki bir değişikliğin yaşam kalitesinde bir değişiklik yarattığını gösterebilir olması, Üzerinde etkimiz olan bir şeyi ölçmesi, Yaşam kalitesi tanımında ağır basan konular hakkında bir şeyler ifade etmesi.

Doi ve diğerleri [2008], kentlerde yaşam kalitesini ölçmek için önerdikleri göstergeleri belirlerken, göstergeleri; (1) Eylem odaklı, (2) Önemli, (3) Ölçülebilir ve (4) Basit olmasına göre seçmişlerdir.

Kentsel yaşam kalitesine farklı yaklaşımlar, yaşam kalitesi araştırmalarında araştırmacıların yaptıkları tercihler, bütüncül yani çok disiplinli ve çok sektörlü

gösterge setlerinin tercih edilmesi ve çalışmalarda kullanılacak göstergelerin seçiminde kullanılan farklı kriterlerin etkisi ile kentlerde yaşam kalitesini ölçmek amacıyla yapılan her çalışmada farklı bir gösterge seti kullanılmakta ve kentlerde yaşam kalitesinin ölçülmesi için üzerinde uzlaşmış bir gösterge seti bulunmamaktadır.

3.6. Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri

Literatürde yer alan kentsel yaşam kalitesi araştırmaları (makaleler ve raporlar) incelenerek, değerlendirilmiş ve literatürde sıklıkla yer alan göstergelerden oluşan bir gösterge seti derlenmiştir. Toplam yaşam kalitesi; ekonomik, fiziksel ve sosyal çevre kalitelerinin birleşik değeridir. Bu nedenle toplam yaşam kalitesini değerlendirmek amacıyla ekonomik, fiziksel ve sosyal çevre ana başlıklarının altında (1)gelir/gider (8 alt kategori), (2)istihdam (5 alt kategori), (3)yapılı çevre (14 alt kategori), (4)doğal çevre ve kaynaklar (12 alt kategori), (5)sağlık (9 alt kategori), (6)eğitim (4 alt kategori) , (7)güvenlik (4 alt kategori) ve (8)politik ve sivil toplum (8 alt kategori) başlıklarından oluşan 8 temel kategori ve kategorilerin altında toplam 64 alt kategori belirlenmiştir.

Gösterge setinin hazırlanmasında farklı yaklaşımların etkisi ile gerçekleştirilen yaşam kalitesi araştırmalarında yer alan çeşitli bileşenler biraraya toplanmıştır. Farklı yaklaşımlarda; farklı etki alanları ele alınmakta ve farklı ölçümler yapılmaktadır.

Coğrafya ve gazetecilik disiplinlerinin temelini oluşturduğu yaşanabilirlik karşılaştırmaları yaklaşımını benimseyen kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında; etki alanı olarak çoğunlukla çevreye odaklanılmakta ve ekonomik, fiziksel ve sosyal çevreye ilişkin göstergeler ve bu göstergelerin objektif ölçümü ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Ekonomi disiplininin temelini oluşturduğu ücret farklılıkları yaklaşımını benimseyen kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında; etki alanı olarak çoğunlukla çevreye odaklanılmakta ve daha çok ekonomik çevreye ilişkin göstergeler ve bu göstergelerin objektif ölçümü ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Psikoloji ve sosyoloji disiplinlerinin temelini oluşturduğu kişisel refah yaklaşımını

benimseyen kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında; etki alanı olarak bireye odaklanılmakta ve daha çok sosyal çevreye ilişkin göstergeler ve bu göstergelerin sübjektif ölçümü ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Planlama disiplininin temelini oluşturduğu toplum eğilimleri yaklaşımını benimseyen kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında; etki alanı olarak çoğunlukla çevreye odaklanılmakta ve daha çok fiziksel çevreye ilişkin göstergeler ve bu göstergelerin objektif ve sübjektif ölçümü birarada kullanılmaktadır.

Bu nedenle bu sette yer alan göstergelerin bir kısmı etki alanı olarak çevre seçildiğinde ve objektif ölçümler yapıldığında; bir kısmı ise etki alanı olarak birey seçildiğinde ve sübjektif ölçümler yapıldığında anlamlı olacak ve değerlendirilebilir sonuçlar verecektir.

3.6.1. Ekonomik çevre

Kentlerde yüksek yaşam kalitesinin sağlanabilmesi için yeterli istihdam ve gelir yaratılmasına katkıda bulunan uygun bir ekonomik çevre vazgeçilmez bir unsurdur.

Bu nedenle toplam yaşam kalitesini değerlendirmek amacıyla ekonomik çevre ana başlığının altında (1)gelir/gider (8 alt kategori) ve (2)istihdam (5 alt kategori), başlıklarından oluşan 2 temel kategori ve kategorilerin altında toplam 13 alt kategori (Çizelge 3.14.) belirlenmiştir.

Çizelge 3.14. Yaşam kalitesinin ekonomik çevre bileşeni temel ve alt kategorileri

Temel kategoriler	Alt kategoriler
Gelir / Gider	<ul style="list-style-type: none"> - aylık / haftalık / saatlik ücret - ortalama maaş - gıda harcamaları - kira gideri - hane halkı geliri / harcamaları - hayat pahalılığı - GSYİH, GSMH - yoksulluk
İstihdam	<ul style="list-style-type: none"> - işsizlik - işgücüne katılım - yeni iş imkanları - iş çeşitliliği - iş güvenliği

3.6.2. Fiziksel çevre

Yapılı çevre ile doğal çevre ve kaynaklardan oluşan fiziksel çevrenin kalitesi; kentlerde sağlanacak yaşam kalitesi ile doğrudan ilgilidir. Yapılı çevre; teknik ve sosyal altyapı ve diğer kentsel kullanımları içermektedir.

Bu nedenle toplam yaşam kalitesini değerlendirmek amacıyla fiziksel çevre ana başlığının altında (1) yapılı çevre (14 alt kategori) ve (2) doğal çevre ve kaynaklar (12 alt kategori) başlıklarından oluşan 2 temel kategori ve kategorilerin altında toplam 26 alt kategori (Çizelge 3.15.) belirlenmiştir.

Çizelge 3.15. Yaşam kalitesinin fiziksel çevre bileşeni temel ve alt kategorileri

Temel kategoriler	Alt kategoriler
Yapılı Çevre	<ul style="list-style-type: none"> - konut - eğitim - sağlık - kültür - park ve yeşil alanlar - alışveriş olanakları - trafik - ulaşım - haberleşme - teknik altyapı - sosyal altyapı - rekreasyon - sağlık koruma (temizlik) - gürültü kirliliği
Doğal Çevre / Doğal Kaynaklar	<ul style="list-style-type: none"> - çevre koruma - atık su - katı atık - hava kirliliği - enerji - temiz su - gıda - flora - fauna - iklim - manzara kalitesi - doğal afet

Yapılı çevre başlığı altında yer alan göstergelerin ulaşım açısından erişilebilirliği, karşılanabilirliği, kapasite, kalite ve uygunluğu çeşitli ölçütlerle ölçülmektedir. Örneğin; eğitim göstergesini ölçmek için çalışmanın yöntemine uygun olarak şu ölçütlerden biri, birkaçı yada tamamı kullanılabilir: ilköğretim tesislerine yürüme mesafesindeki nüfusun oranı, öğrenci / öğretmen oranı, öğrenci / derslik oranı, eğitim tesislerinin teknik donanım açısından gelişmişlik düzeyi, öğrenci / bilgisayar oranı vb...

3.6.3. Sosyal çevre

Sosyal çevrenin bileşenleri olan sağlık, eğitim, güvenlik, politik ve sivil toplum; kentlerde yüksek yaşam kalitesinin sağlanabilmesi için değerlendirilmesi gereken temel konulardır.

Bu nedenle toplam yaşam kalitesini değerlendirmek amacıyla sosyal çevre ana başlığının altında (1)sağlık (9 alt kategori), (2)eğitim (4 alt kategori), (3)güvenlik (4 alt kategori) ve (4)politik ve sivil toplum (8 alt kategori) başlıklarından oluşan 4 temel kategori ve kategorilerin altında toplam 25 alt kategori (Çizelge 3.16.) belirlenmiştir.

Çizelge 3.16. Yaşam kalitesinin sosyal çevre bileşeni temel ve alt kategorileri

Temel kategoriler	Alt kategoriler
Sağlık	<ul style="list-style-type: none"> - ruhsal hastalık - intihar - ömür beklentisi - doğuşta beklenen yaşam süresi - fiziksel aktivite - bebek ölümleri - düşük doğum kilosu - uyuşturucu bağımlılığı - ölüm nedenleri
Eğitim	<ul style="list-style-type: none"> - okul öncesi eğitim - halk eğitimi - okuryazarlık durumu - eğitim seviyesi
Güvenlik	<ul style="list-style-type: none"> - trafik güvenliği - toplum güvenliği (polis / itfaiye) - iş güvenliği - afet hazırlığı
Politik ve Sivil Toplum	<ul style="list-style-type: none"> - temsiliyet - kararlara katılım - seçimlere katılım - kalabalıklık - grup ilişkileri - sosyal ağlar - toplum desteği - sivil toplumun gelişmişliği

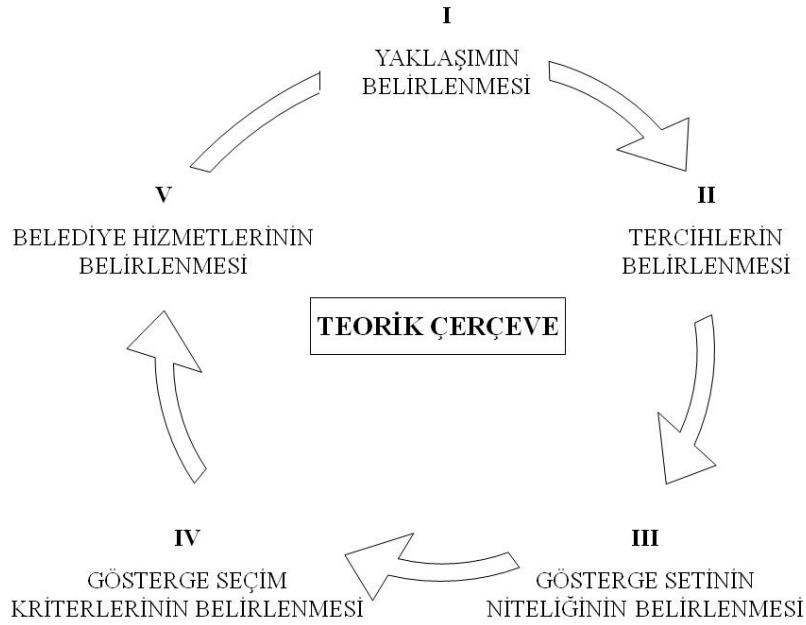
4. BELEDİYE HİZMETLERİ KAPSAMINDA KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN BELİRLENMESİ ve GELİŞTİRİLMESİ İÇİN YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, kentsel yaşam kalitesine ilişkin olarak önceki bölümlerde yer verilen kavramsal ve teorik çerçeve ile kentsel yaşam kalitesi araştırmalarından yararlanarak orta ölçekli kentlerde belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesinin nasıl belirleneceği ortaya konulacaktır.

Bu kapsamda, belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin belirlenmesi için; özgün çerçeve ve izlenecek aşamalar tanımlanacak, daha sonra belirlenen çerçeve ve aşamalar doğrultusunda belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi göstergeleri, daha sonra alan çalışmasının gerçekleştirileceği ve belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin değerlendirileceği kentler ve son olarak ise alan çalışmasının yöntemi belirlenecektir.

4.1. Belediye Hizmetleri Kapsamında Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Belirlenmesi için Özgün Çerçeve

Kentlerde belediyelerin sundukları hizmetlerle tanımlanan kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde kullanılacak gösterge setinin hazırlanması amacıyla (1)yaklaşımın, (2)tercihlerin, (3)gösterge setinin niteliğinin, (4)gösterge seçim kriterlerinin ve (5)belediye hizmetlerinin belirlenmesi aşamalarından oluşan özgün bir çerçeve (Şekil 4.1.) belirlenmiştir.

Şekil 4.1. Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin belirlenmesi için özgün çerçeve

4.1.1. Yaklaşımın belirlenmesi

Bu çalışmada, Myers'in [1988] yaşam kalitesi araştırmalarında tanımladığı yaklaşımlardan, planlama disiplininin belirlediği toplum eğilimi yaklaşımı kullanılmaktadır. Bu çerçevede planlama ve karar verme sürecinde uygulanabilir / yararlanılabilir bir yaklaşım geliştirilecektir. Geliştirilecek bu yaklaşım, kentlerde yaşam kalitesini ölçmek, değerlendirmek, izlemek ve gelişmeleri tahmin etmek amacıyla kullanılacaktır. Ayrıca plancılar ve kent yöneticileri için öncelikli müdahale alanlarını tanımlamak ve kentsel politikaların oluşturulmasına zemin hazırlamak amaçlanmaktadır.

4.1.2. Tercihlerin belirlenmesi

Bu çalışmada kullanılacak göstergelerin belirlenmesinde;

Myers'in [1988] yaşam kalitesi araştırmaları için belirlediği odaklanmalardan; kişi yerine yer, özel / bireysel eylemler yerine toplumsal / ortak eylemler ve sonuçlar / etkiler / çıktıları yerine araçlar / nedenler / girdiler temel alınmıştır.

Pacione'nin [2003] tanımladığı tercihler arasından ise; etki alanı boyutu olarak birey yerine çevre; coğrafı ölçek olarak orta ölçekli kent; gösterge türü olarak sübjektif göstergeler yerine objektif göstergeler; zaman çerçevesi olarak tek zaman (şimdiki zaman) ve içerik olarak kentlerde belediyeler tarafından sunulan hizmetler konusu seçilmiştir.

Literatürde yer alan çok sayıdaki araştırmada; yaşam kalitesinin yalnızca objektif çevre tarafından değil aynı zamanda bu çevrenin kişiler tarafından nasıl algılandığı ile belirlendiği görüşünün etkisi ile; tercih yada odaklanma birey üzerine olmakta ve yaşam kalitesini sübjektif olarak ölçen öznel göstergelerin kullanılması tercih edilmektedir. Ancak bu çalışmada, nesnel ölçümlerin sağladığı avantajlar nedeniyle; yaşam kalitesinin etki alanı boyutu olarak birey yerine çevre ve yaşam kalitesini objektif olarak ölçen nesnel göstergelerin kullanılması seçilmiştir. Objektif ölçümler sonucunda ulaşılan değer üzerinde geniş çaplı uzlaşma olması, ölçümlerin sayısal olarak büyük hassaslık, doğruluk ve düşük ölçüm hatası ile yapıyor olması ve ölçüm sonuçlarının göreceli olmaması yani insanların algısına bağlı olarak değişmemesi, nesnel ölçümlerin en önemli avantajlarıdır.

4.1.3. Gösterge setinin niteliğinin belirlenmesi

Bu çalışmada kentlerde yaşam kalitesinin ortaya konması için kullanılacak gösterge seti Hoernig ve Seasons'ın [2004] tanımladığı gibi bütünleşik nitelik taşıyacaktır. Belediyelerin sundukları hizmetler ile belirlenen çevrenin, nitelik ve niceliğini ölçmeye yönelik olarak geniş kapsamlı ve bütüncül yani çok sektörlü ve çok disiplinli gösterge setleri kullanılacaktır. Kentlerde belediyeler tarafından sunulan hizmetlerle ilişkili olarak kentsel yaşam kalitesinin ortaya konması amacıyla; hem fiziksel, hem sosyal hem de ekonomik boyut ele alınarak göstergeler belirlenecektir.

4.1.4. Gösterge seçim kriterlerinin belirlenmesi

Bu çalışmada kullanılacak göstergeler aşağıda (Şekil 4.2.)belirlenen kriterlere uygun nitelik taşıyacaktır. Bu kapsamda;

1. konu ile ilgili : belediyelerin sundukları kentsel hizmetler ile ilgili
2. ölçülebilir : sayısal olarak ölçülebilecek
3. karşılaştırılabilir : diğer kentlerle karşılaştırılabilmeye uygun
4. eğilimleri yansıtabilir : zaman içinde tekrarlanmaya uygun
5. anlaşılabilir : plancılar ve kent yöneticileri dışında uzman olmayan kişilerinde kolaylıkla anlayabileceği, göstergeler seçilecektir.
6. erişilebilir : mevcut veya toplanabilir veriye dayanan
7. uygun maliyetli : ölçülmesi zaman ve mali açılarından yüksek maliyetli olmayan
8. güvenilir : istatistiki veriye dayanan, doğruluğu kanıtlanabilecek ve savunulabilecek

kriterlerine uygun gösterge ve ölçütler belirlenecektir.

Şekil 4.2. Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin seçim kriterleri

Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesini belirlemek için kullanılacak gösterge setinin hazırlanmasında, öncelikle aşağıda belirlenen kriterler dikkate alınarak;

- (1) genel olarak kentlerde sunulan hizmetler, özel olarak belediyeler tarafından sunulan hizmetler ile ilgili,
- (2) sayısal olarak ölçülebilecek,
- (3) diğer kentlerle karşılaştırılabilmeye uygun,
- (4) zaman içinde tekrarlanmaya uygun ve
- (5) plancılar ve kent yöneticileri dışında uzman olmayan kişilerinde kolaylıkla anlayabileceği ve
- (6) mevcut veya toplanabilir veriye dayanan gösterge ve ölçütler belirlenecektir.

Ancak çalışmanın ileriki aşamalarında, pilot çalışmaların yapılarak ölçütlere ilişkin verilerin toplanması sırasında, gösterge ve ölçütler yeniden değerlendirilerek;

- (7) ölçülmesi zaman ve mali açılarından yüksek maliyetli olmayan ve
- (8) istatistiki veriye dayanan, doğruluğu kanıtlanabilecek ve savunulabilecek kriterlerine uygun olan ölçütler değerlendirmeye alınacaktır.

4.1.5. Belediye hizmetlerinin belirlenmesi

Kamu hizmeti, devlet veya diğer kamu tüzel kişileri tarafından veya bunların gözetim ve denetimleri altında genel ve ortak ihtiyaçları karşılamak ve kamu yararını sağlamak amacıyla halka sunulan sürekli ve düzenli faaliyetleri içermektedir. Kentsel kamu hizmetleri, kentlilerin yararlandığı ve kentsel mekanlarda oluşan yerel nitelikli hizmetlerdir. Altyapı, ulaşım, itfaiye, halk ve çevre sağlığı, konut, imar ve ıslah, sosyal ve kültürel hizmetler vb. niteliklerine göre kentlerde sunulan hizmetlerdir.

Kentlerde kamu hizmetlerinin sunulmasında; merkezi ve yerel yönetim birimleri arasında görev ve yetki paylaşımı söz konusudur. Bu kapsamda; hizmetlerin bir kısmı yalnızca merkezi yönetim ve bağlı örgütleri tarafından sunulmaktadır.

Faydaları genellikle ülkenin tümüne yayılan ve ulusal düzeyde bölünmez nitelikte olan milli savunma, iç güvenlik ve adalet gibi hizmetler yalnızca merkezi yönetim tarafından sunulan temel kamusal hizmetlerdir.

Hizmetlerin bir kısmı ise yalnızca belediyeler tarafından sunulmaktadır. Kentlilerin yararlandıkları günlük hizmetlerin büyük bölümü belediye yönetimince sunulmaktadır. Katı atıkların toplanması, itfaiye hizmetleri, kent içi ulaşım, parkların düzenlenmesi; kentlerde günlük yaşamın sürdürülmesine yönelik olarak belediyeler tarafından sunulan hizmetlerden bazılarıdır.

Hizmetlerin bir kısmı ise hem merkezi yönetim hem de belediyeler tarafından sunulmaktadır. Eğitim hizmetleri (okul, kurs, vb.), sağlık hizmetleri (sağlık tesisi vb.), çevre koruma hizmetleri (hava kirliliğini önleme vb.), bayındırlık ve imar hizmetleri (baraj, ana yol vb.), kültür hizmetleri (tiyatro, kütüphane, vb.) ve sosyal yardım hizmetleri temel olarak merkezi yönetimin sorumluluğunda olan ancak belediyelerin de yetki alanına giren kentsel nitelikli hizmetlerdir.

Bununla beraber kentlerde özel sektör tarafından da sağlanan eğitim, sağlık, spor, kültür, ulaşım vb. hizmetleri bulunmaktadır.

Türkiye’de belediyelerin görev ve sorumluluğunda olan kentsel hizmetler 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda belirtilmiştir¹. Kanun’un Belediyenin Görev, Yetki ve Sorumlulukları başlıklı üçüncü bölümünde yer alan 14. maddede yerel ve ortak nitelikte olmak şartıyla; belediyelerin görev ve sorumlulukları iki fıkra halinde sıralanmıştır:

“Belediyenin görev ve sorumlulukları

MADDE 14. — Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla;

¹ Kanun 03.07.2005 tarihinde kabul edilmiş ve 13.07.2005 tarihinde 25326 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50 000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar.

b) Okul öncesi eğitim kurumları açabilir; Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir. Gerektiğinde, öğrencilere, amatör spor kulüplerine malzeme verir ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclisi kararıyla ödül verebilir. Gıda bankacılığı yapabilir.

Belediye, kanunlarla başka bir kamu kurum ve kuruluşuna verilmeyen mahallî müşterek nitelikteki diğer görev ve hizmetleri de yapar veya yaptırır.

Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin malî durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenir.

Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır.

Belediyenin görev, sorumluluk ve yetki alanı belediye sınırlarını kapsar.

Belediye meclisinin kararı ile mücavir alanlara da belediye hizmetleri götürülebilir.

4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu hükümleri saklıdır.”

14. maddenin a fıkrası, belediyelerin mutlaka yapmaları gereken, b fıkrası ise belediyelerin isteğe bağlı olarak yapabilecekleri hizmet alanlarını tanımlamaktadır.

Kanun'un Belediyenin Görev, Yetki ve Sorumlulukları başlıklı üçüncü bölümünde yer alan 15. maddede belediyelerin yetkileri ve imtiyazları 17 fıkra halinde sıralanmıştır. Bunlardan altyapı ve atık yönetimi hizmetleri ile kent içi ulaşım ve toplu taşıma hizmetleri ile ilgili olanlar şöyledir:

“.....

(e.) Müktesep haklar saklı kalmak üzere; içme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek; kaynak sularını işletmek veya işlettirmek.

(f.) Toplu taşıma yapmak; bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek.

(g.) Katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak.

.....

(l.) Kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek.

.....

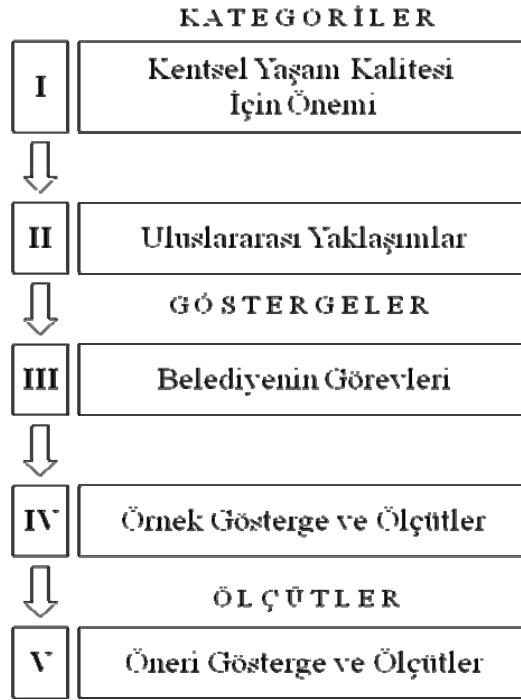
Belediye, (e), (f) ve (g) bentlerinde belirtilen hizmetleri Danıştay'ın görüşü ve İçişleri Bakanlığının kararıyla süresi kırkdokuz yılı geçmemek üzere imtiyaz yoluyla devredebilir; toplu taşıma hizmetlerini imtiyaz veya tekel oluşturmayacak şekilde ruhsat vermek suretiyle yerine getirebileceği gibi toplu taşıma hatlarını kiraya verme veya 67 nci maddedeki esaslara göre hizmet satın alma yoluyla yerine getirebilir.”

Bu kapsamda belediyelerin, kentlerde sundukları hizmetler; imar ve planlama hizmetleri, ulaşım hizmetleri, konuta ilişkin hizmetler, çevre koruma hizmetleri, güvenlik hizmetleri, eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, kültür hizmetleri, sosyal hizmetler, spor ve rekreasyon hizmetleri ve ekonominin geliştirilmesi hizmetleri olarak sıralanabilir.

Belediye Kanunu dışında; 775 sayılı Gecekondu Kanunu, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıha Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun ve 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun (Afet Kanunu) gibi kanunlarla da belediyelere çeşitli görev ve sorumluluklar verilmiştir.

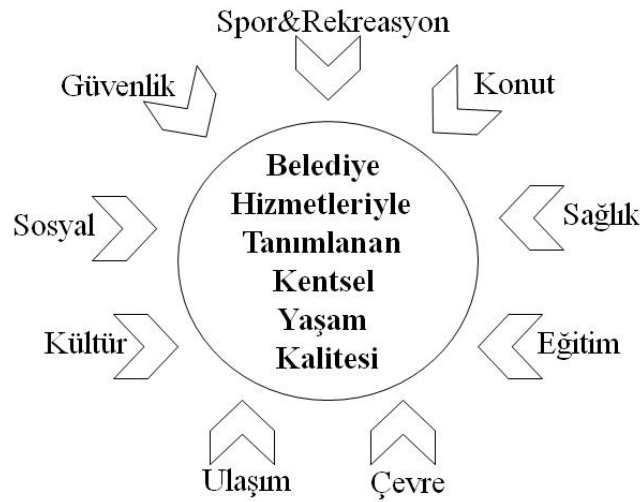
4.2. Belediye Hizmetleri Kapsamında Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Belirlenmesi için İzlenen Aşamalar

Kentlerde belediyelerin sundukları hizmetlerle tanımlanan kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesinde kullanılacak göstergelerin belirlenmesi için önce kategoriler, sonra da gösterge ve ölçütler belirlenmiştir (Şekil 4.3.).

Şekil 4.3. Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin belirlenmesi için izlenen aşamalar

Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin ortaya konması için göstergelerinin belirlenmesi amacıyla ilk olarak, literatür taraması ile, kentlerde sunulan hizmetlerle ilgili 9 temel kategori (Şekil 4.4.) belirlenmiş ve her kategorinin kentsel yaşam kalitesi açısından önemi tanımlanmıştır.

Şekil 4.4. Kentlerde sunulan hizmetlerle ilgili temel kategoriler

İkinci olarak, kentlerde yaşam kalitesinin geliştirilmesine katkıda bulunan uluslararası düzeyde kabul görmüş belgeler² dikkate alınmış ve belirlenen kategorilere ilişkin olarak bu belgelerde geliştirilen politikalara yer verilmiştir. Bu belgelerdeki politikalardan yola çıkarak kategoriler için göstergeler belirlenmiştir.

Üçüncü olarak, kentlerde belediyeler tarafından sunulan hizmetler açısından belediyelerin görev ve sorumlulukları³ tanımlanmıştır.

Dördüncü olarak, göstergelerin ölçülmesinde kullanılacak ölçütlerin belirlenmesi için uluslararası kuruluşların çalışmaları⁴, farklı kentlerde gerçekleştirilen yaşam kalitesi araştırmalarından oluşan kent deneyimleri⁵ ve Türkiye’de yapılan ve nesnel göstergeleri içeren çalışmalar⁶ taranmış ve kullanılan gösterge ve ölçütler (Şekil 4.5.) listelenmiştir.

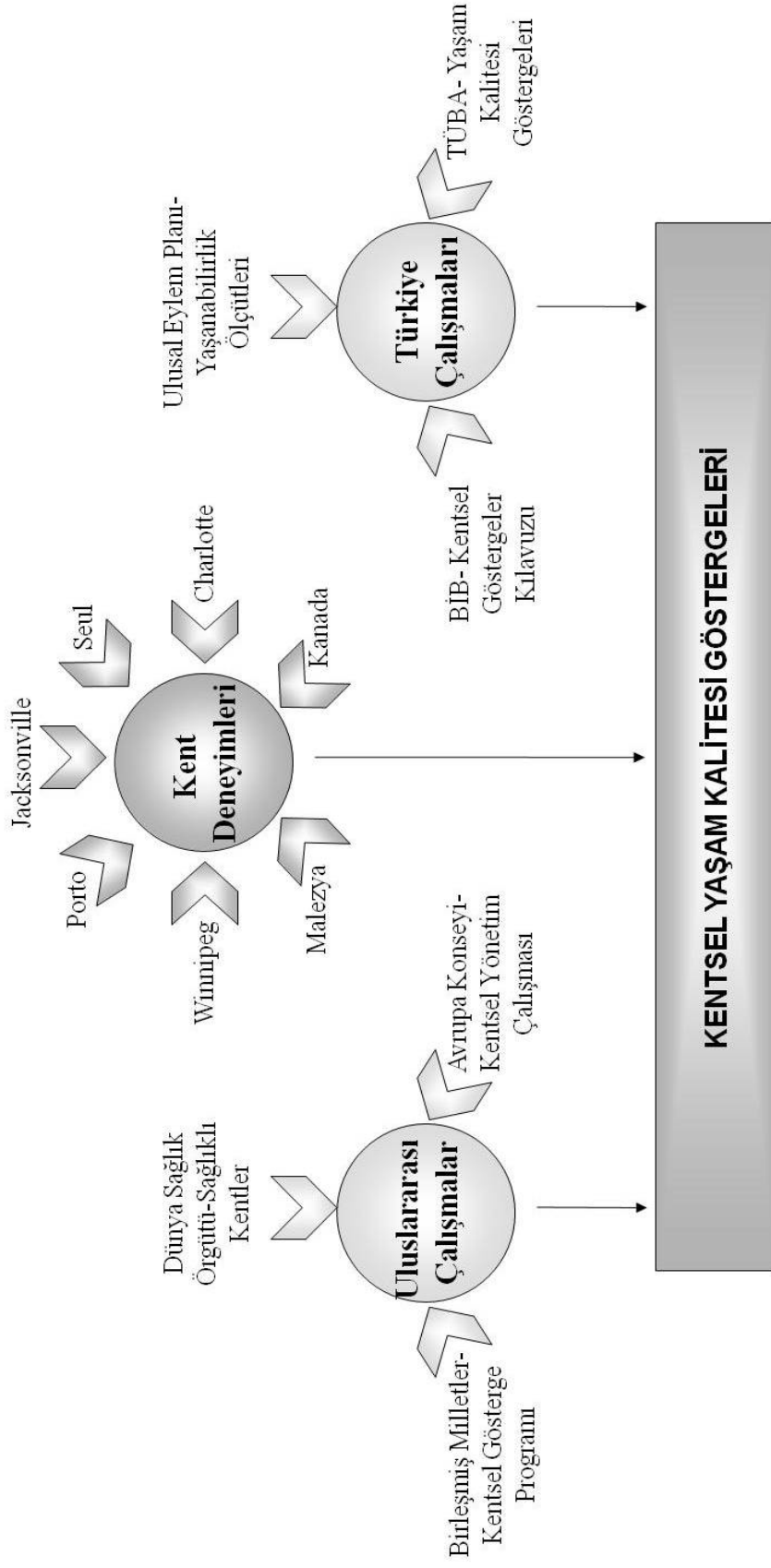
² Bu kapsamda ele alınan, uluslararası düzeyde kabul görmüş belgeler şunlardır: Avrupa Konseyi : Avrupa Kentsel Şartı ve Birleşmiş Milletler : Habitat Gündemi ve Yerel Gündem 21. Bu belgelere ilişkin açıklamalara Bölüm 2.2.2. de yer verilmiştir.

³ Belediyelerin görevleri 5393 sayılı Belediye Kanunu kapsamında tanımlanmıştır.

⁴ Bölüm 3.1 de detaylı olarak yer alan Uluslararası çalışmalar şunlardır: Dünya Sağlık Örgütü : Sağlıklı Kentler Projesi, Birleşmiş Milletler : Kentsel Göstergeler Programı ve Avrupa Konseyi : Kentsel Denetim Çalışması.

⁵ Bu kapsamda Winnipeg, Seul, Charlotte, Malezya, Kanada, Porto ve Jacksonville kent deneyimleri ele alınmıştır. Bu kentlerde gerçekleştirilen kentsel yaşam kalitesi araştırmalarına ilişkin açıklamalar Bölüm 3.3 de yer almıştır.

⁶ Bu kapsamda TUK tarafından tanımlanan yaşanabilirlik ölçütleri, TÜBA tarafından yapılan Yaşam Kalitesi Göstergeleri: Türkiye İçin Bir Veri Sistemi Önerisi ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından yapılan Kentsel Göstergeler Kılavuzu’nda yer alan göstergeler değerlendirilmiştir. Bu çalışmalara ilişkin açıklamalara Bölüm 3.4. de yer verilmiştir.

Şekil 4.5. Kentsel Yaşam Kalitesi Örnek Gösterge ve Ölçütleri

Son olarak ise, listelenen örnek gösterge ve ölçütlerden yararlanarak, belirlenen kategoriler için öneri⁷ gösterge seti oluşturulmuş ve ölçütler belirlenmiştir. Belirlenen ölçütlerin ölçüm birimleri, verilerin istatistiksel açıdan daha tutarlı hale getirecek ve nüfus ve alan büyüklüğü gibi değişkenlerin etkilerini ortadan kaldıracak nitelikte olacaktır. Ölçüm sonuçlarının standart hale getirilerek, karşılaştırma imkanı sunmasının sağlanması amacıyla 10 000 kişi başına ya da oran (%) değerleri kullanılmıştır. Örneğin, açık ve yeşil alanların miktarını değerlendirmek amacıyla, kentteki toplam park alanı (m²) verisini ham olarak kullanmak yerine veri 'kişi başına park alanı (m²)'na dönüştürülmüştür. En sonda ise, ölçütlere ilişkin verilerin toplanmasında başvurulacak veri kaynakları belirtilmiştir.

4.3. Belediye Hizmetleri Kapsamında Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergeleri

Çalışmanın bu bölümde, belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde kullanılacak göstergeler ve bu göstergelere ilişkin ölçütler belirlenmiştir. Bu gösterge ve ölçütler (1)ulaşım hizmetleri, (2)konut hizmetleri, (3)çevre koruma hizmetleri, (4)güvenlik hizmetleri, (5)eğitim hizmetleri, (6)sağlık hizmetleri, (7)kültür hizmetleri, (8)sosyal hizmetler ve (9)spor ve rekreasyon hizmetleri başlıklarından oluşan 9 temel kategori altında toplanmıştır.

Belirtilen 9 temel kategori altında toplanan gösterge ve ölçütler; kentlerin planlanması ve yönetilmesi süreçlerine yol göstermek açısından kentlerin yaşam kalitesi performansını belirlemek, değişimleri izlemek ve gelişmeleri takip etmek için bir rehber niteliği taşıyacaktır.

⁷ Öneri gösterge setinin oluşturulmasında ve ölçütlerin belirlenmesinde Bölüm 4.1 de belirlenen özgün çerçeve temel alınmıştır.

4.3.1. Ulaşım hizmetleri

Ulaşımın kentsel yaşam kalitesi için önemi

Kentlerde fiziki yapıyı çevrenin temel bileşenlerinden biri olan ulaşım, özellikle kentlerin büyümesi sonucu artan farklı fonksiyonlar arası ilişkilerin kurulması ihtiyacı için gerekli en temel teknik ve sosyal altyapı hizmetlerinden biridir. Kentlerde ulaşım taleplerinin; toplu taşıma ve diğer alternatif ulaşım türleri ile karşılanması, motorlu özel araç kullanımını böylelikle de trafik sıkışıklığı, hava kirliliği, fosil yakıt tüketimi ve trafik gürültüsü gibi bireylerin ve kentlerin yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etki yapan unsurların azalmasını teşvik etmektedir.

Uluslararası yaklaşımlarda ulaşım

Avrupa Kentsel Şartı'nın ulaşım ve dolaşım başlıklı 1. ilkesi'nde, özellikle özel araçlarla, seyahat hacminin azaltılması gerekliliği; dolaşımın, yaşanabilir bir kent oluşturmaya yönelik bir biçimde düzenlenmesi ve çeşitli ulaşım alternatiflerine izin verilmesi gerekliliği [MİGM, 1996] ve benzeri konular üzerinde durulmuştur.

Kentli Hakları Deklarasyonu'nun dolaşım başlıklı 5. maddesi'ne [MİGM, 1996] göre ise; Avrupa yerleşimlerinde yaşayanlar; toplu taşıma, özel arabalar, yayalar ve bisikletliler gibi tüm yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket kabiliyetini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu bir düzenin sağlanması hakkına sahiptir.

Belediyelerin ulaşım ile ilgili görevleri

Türkiye'de ana yol, köprü ve liman gibi büyük ölçekli ulaşım altyapısı ve hizmetleri merkezi yönetimin sorumluluğundadır. Ancak kent içi yollar, meydanlar ve köprüler gibi kentsel ulaşım altyapısının sağlanması ve toplu taşımanın düzenlenmesi belediyelerin görevidir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun belediyelerin görev ve sorumluluklarını belirleyen 14. maddesinin a fıkrası'nda, belediyelerin *ulaşım ve şehir içi trafik* hizmetlerinden sorumlu olduğu belirtilmiştir. Genel olarak belediyeler; toplu taşıma yapmak, toplu taşıma araçlarını, zaman ve güzergahlarını belirlemek, durak ve park yerlerini tespit etmekle görevlidir.

Ulaşım ile ilgili örnek göstergeler 1: uluslararası çalışmalar

Dünya Sağlık Örgütü tarafından geliştirilen Sağlıklı Kentler Projesi [WHO, 1986] kapsamında; yaya yolları, bisiklet yolları, toplu taşıma ve toplu taşıma ağının kapsamı sağlıklı kent ölçütleri olarak belirlenmiştir.

Birleşmiş Milletler tarafından geliştirilen Kentsel Göstergeler Programı [UN, 2004] kapsamında ulaşım hizmetleri ile ilgili olarak belirlenen göstergeler şunlardır : işe gidiş için yapılan yolculuklarda; a) özel araç ile b) tren, tramvay yada vapur ile c) otobüs yada minibüs ile d) motosikletle e) bisikletle f) yayan g) diğer biçimlerde olanların yüzdeleri.

Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen Kentsel Denetim Çalışması [EC, 2000] kapsamında ulaşım hizmetleri ile ilgili olarak belirlenen göstergeler şunlardır : metro veya tren / özel araç / otobüs / tramvay / motosiklet / bisiklet / yürüyerek / diğer yollarla yapılan işe gidiş seyahatlerinin yüzdesi, motorlu taşıt kullananların ortalama sayısı, ortalama işe gidiş süresi (dakika olarak), trafiğin yoğun olduğu dönemde kent içi araç trafiğinin ortalama hızı, trafiğin yoğun olduğu dönemde ortalama otobüs bekleme süresi (dakika olarak), toplam kentsel alana oran olarak kamusal toplu taşıma ağının uzunluğu, kişi başına kamusal toplu taşıma ağının uzunluğu.

Ulaşım ile ilgili örnek göstergeler 2: kent deneyimleri

Seul Kenti Daha İyi Yaşam Kalitesi İçin Endeks [Wee, 2000] çalışmasında ulaşım hizmetleri ile ilgili olarak toplu taşıma payı ve ulaştırma hızı göstergeleri kullanılmıştır.

Charlotte ve Yakın Çevresi Yaşam Kalitesi Çalışması'nda [Charlotte, 2002] ulaşım hizmetleri ile ilgili olarak toplu taşıma erişebilir nüfus oranı (yürüme mesafesinde) ve yaya kaldırımı olan yolların oranı göstergeleri kullanılmıştır.

Malezya Yaşam Kalitesi Raporu'nda [MEPU, 2002] ulaşım hizmetleri ile ilgili olarak 1000 kişi başına ticari araç göstergesi kullanılmıştır.

Porto Kentsel Yaşam Kalitesini İzleme Sistemi'nde [Santos ve Martins, 2007] ulaşım hizmetleri ile ilgili olarak, toplu taşımanın ortalama hızı göstergesi kullanılmıştır.

Jacksonville Yaşam Kalitesi İlerleme Raporları'nda [JCCI web sitesi, 2007] ulaşım hizmetleri ile ilgili olarak toplu taşıma kapasitesi ve kullanımı göstergeleri kullanılmıştır.

Ulaşım ile ilgili örnek göstergeler 3: Türkiye çalışmaları

Konut ve işyerleri arasında nitelikli ulaşım ve kamu taşımacılığı olması; yolların araçların egemenliğine terk edilmemesi, yaya önceliklerinin korunmuş olması ve sağlık, eğitim, ulaşım ve iletişim alanlarını da içermek üzere kamusal alan, mal ve hizmetlerinin, tüm vatandaşlar için kolay ve hakça erişilebilirliğinin sağlanıyor olması [TUK, 1996], ulaşım ile ilgili yaşanabilirlik ölçütleridir.

Ulaşım ile ilgili olarak; toplu taşıma hizmetlerinin gelişmişlik düzeyi [Tekeli vd., 2003], TÜBA tarafından hazırlanan Yaşam Kalitesi Göstergeleri çalışmasında yer alan, topluluk düzeyinde belirlenen nesnel yaşam kalitesi ölçütlerindedir.

Ulaşım ile ilgili olarak; yaya bölgeleri, toplu taşıma araçları ile yapılan yolculukların oranı [BİB, 2008], BİB tarafından hazırlanan Kentsel Göstergeler Kılavuzu çalışmasında yer alan göstergelerdendir.

Ulaşım hizmetleri için öneri gösterge seti ve ölçütler

Bu kapsamda belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesini belirlemek üzere ulaşım hizmetleri için 3 gösterge (Çizelge 4.1.) ve toplam 8 ölçüt (Çizelge 4.2.) belirlenmiştir⁸.

Çizelge 4.1. Ulaşım hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri

no	Gösterge	Ölçüt sayısı
1	Toplu taşıma hizmetlerinin kapasitesi (otobüs, hafif raylı sistem vb.)	4
2	Toplu taşıma hizmetlerine erişilebilirlik	1
3	Yaya dostu ulaşım (yaya kaldırımı, yaya yolu, bisiklet yolu)	3
	Toplam	8

Çizelge 4.2. Ulaşım hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri

no	Ölçütler	birim
Gösterge 1 : Toplu taşıma hizmetlerinin kapasitesi (otobüs, hafif raylı sistem vb.)		
1	10 000 kişi başına toplu taşıma seferi sayısı	sefer / ... kişi
2	10 000 kişi başına düşen toplu taşıma koltuğu sayısı	koltuk / ... kişi
3	10 000 kişi başına toplu taşıma ağının uzunluğu	metre / ... kişi
4	toplu taşıma aracı bekleme ortalama süresi	dakika
Gösterge 2 : Toplu taşıma hizmetlerine erişilebilirlik		
1	toplu taşıma hizmetlerine erişebilir nüfus oranı (duraklara yürüme mesafesinde oturan nüfus)	%
Gösterge 3 : Yaya dostu ulaşım (yaya kaldırımı, yaya yolu, bisiklet yolu)		
1	Kaldırımlı yolların toplam yollara oranı	%
2	10 000 kişi başına düşen yaya yolu	metre / ... kişi
3	10 000 kişi başına düşen bisiklet yolu ⁹	metre / ... kişi

⁸ Ulaşım hizmetleri ile ilgili olarak literatürde yer alan otopark kapasitesi, 1000 kişiye düşen özel araç sayısı, kent merkezinde / konut alanlarında araç hızı vb. ölçütlere, -bölüm 4.1de belirlenen özgün çerçeveye uygun olmamaları nedeniyle- çalışma kapsamında yer verilmemiştir. Örneğin, otopark kapasitesi ölçütü, etki alanı boyutu olarak çevre yerine birey tercih edildiğinde anlamlı olmaktadır, ancak bölüm 4.1.2 de belirtildiği üzere çalışmada etki alanı boyutu olarak birey yerine çevre tercih edilmiştir, bu nedenle bu ölçüte çalışma kapsamında yer verilmemiştir.

Veri kaynakları

Ölçütlere ilişkin veriler yerinde yapılacak çalışmalar ile elde edilebilir. Kentlerde yapılmış ulaşım araştırmaları, arazi kullanma durumu ile belediyelerin fen işleri ve ulaşım müdürlükleri bu konudaki veri kaynaklarıdır.

4.3.2. Konuta ilişkin hizmetler

Konutun kentsel yaşam kalitesi için önemi

Konut (barınma) en temel insan ihtiyaçlarından ve haklarından biridir. Kentlerde fiziki yapılı çevrenin temel bileşenlerinden biri olan konut, kentlerde yaşam kalitesinin belirlenmesinde vazgeçilmez bir unsurdur. Konuta ilişkin kalite, ödenabilirlik vb. çeşitli koşullar bireylerin ve kentlerin sağlık ve güvenlik gibi diğer yaşam kalitesi bileşenleri ile de yakından ilgilidir.

Uluslararası yaklaşımlarda konut

Avrupa Kentsel Şartı'nın konut başlıklı 5. ilkesi'nde konutta bireyin mahremiyetinin olması, her birey ve ailenin; güvenli, sağlam bir konut edinme hakkı; yerel yönetimlerin, konutta seçenek, çeşitlilik ve ulaşılabilirliği artırması; sosyal ve ekonomik olanakları kısıtlı olan birey ve ailelerin haklarının, yalnızca pazar mekanizması koşullarına terk edilmemesi; yerel yönetimler tarafından, ev sahibi olabilmek ve kullanım süresi güvencesinin sağlanması ve eskimiş konut dokusunun yenilenmesinin bedelinin burada oturan, sosyo-ekonomik seviyesi düşük gruplara yüklenmemesi [MİGM, 1996] ve benzeri konular üzerinde durulmuştur.

Kentli Hakları Deklarasyonu'nun konut başlıklı 4. maddesi'ne göre [MİGM, 1996] ise; Avrupa yerleşimlerinde yaşayanlar; mahremiyet ve dokunulmazlığının garanti

⁹ Bu ölçüt aynı zamanda spor ve rekreasyon hizmetleri ile ilgilidir.

edildiği, sağlıklı, satın alınabilir, yeterli konut stokunun sağlanması hakkına sahiptir.

Habitat II Konferansı'nın iki ana temasından biri herkese yeterli konuttur. İnsan yerleşimleri içinde yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için evsizlik mücadele edilmesi gereken konulardan biri olarak belirlenmektedir. Bu kapsamda İstanbul Deklarasyonu'nda yeterli konut hakkının geliştirilmesi ve ödenebilir konut arzının gerçekleştirilmesi gerekliliği belirtilmektedir.

Belediyelerin konut ile ilgili görevleri

1982 Anayasası ile konut sorununu çözüme görevi temel olarak devlete verilmiştir. Toplu Konut İdaresi ve konut kooperatifleri konut hizmetini toplu olarak sunan örgütlenmelerdir. Belediyeler konut ile ilgili kuruluşlar ile işbirliği içinde konut hizmeti sunmaktadır. Ayrıca özel sektör ve bireyler tarafından da kentlerde konut hizmeti sunulmaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun belediyelerin görev ve sorumluluklarını belirleyen 14. maddesinin a fıkrası'nda belediyelerin, *konut* hizmetlerinden sorumlu olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Kanun'un 73. maddesinde 'Belediye, kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek; konut alanları, sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturmak, deprem riskine karşı tedbirler almak veya kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir.' denmektedir.

Genel olarak belediyeler; kent nüfusunun artan konut ihtiyacını karşılayabilmek için altyapılı, planlı arsa ve konut üretmek ile görevlidir. Bununla beraber, 755 sayılı Gecekondu Kanunu çerçevesinde, dar gelirlileri konut sahibi yaparak gecekondulaşmayı önlemek ve Kentsel Dönüşüm Kanunu çerçevesinde kentsel dönüşüm alanları belirleyerek konut alanları yapmak belediyelerin görevleri arasındadır. Belediyeler bu çerçevede Toplu Konut İdaresi ile işbirliği yapmaktadır.

Konutla ilgili örnek göstergeler 1: uluslararası çalışmalar

Dünya Sağlık Örgütü tarafından geliştirilen Sağlıklı Kentler Projesi [WHO, 1986] kapsamında; sağlıklı kentin göstergelerinden biri nitelikli konut olarak belirlenmiştir. Bir diğer gösterge ise kentte yaşayanların barınma gibi temel gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Düşük standartlı konut koşullarında yaşayan nüfus sağlıklı kent ölçütlerindedir.

Birleşmiş Milletler tarafından geliştirilen Kentsel Göstergeler Programı [UN, 2004] kapsamında konut hizmetleri ile ilgili olarak belirlenen göstergeler şunlardır : Dayanıklı olduğu (afet riski, çevresel etkenler vb. açılardan) kabul edilen türde konutta oturan hane halklarının toplam içindeki payı, mevcut arsa ve yapı kurallarına uygun olarak yapılan konut stokunun yüzdesi, içilebilir nitelikte bir su kaynağından yararlanma durumunda olan nüfusun toplam içindeki payı, gelişkin nitelikte bir kanalizasyon sisteminden yararlanma durumunda olan nüfusun toplam içindeki payı, evlerinde şebeke suyu, kanalizasyon, elektrik ve telefon hatlarına bağlantı olan hane halklarının toplam içindeki payı.

Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen Kentsel Denetim Çalışması [EC, 2000] kapsamında konut hizmetleri ile ilgili olarak belirlenen göstergeler şunlardır : temel hizmetlerden yoksun konut oranı, içilebilir su şebekesine bağlı konut oranı ve altyapı/kanalizasyona bağlı olan konut oranı.

Konutla ilgili örnek göstergeler 2: kent deneyimleri

Winnipeg Kenti Yaşam Kalitesi Göstergeleri'nden [Winnipeg city, 1998] konut hizmetleri ile ilgili olarak yetersiz (temel bakım gerektiren) konut göstergesi kullanılmıştır.

Charlotte ve Yakın Çevresi Yaşam Kalitesi Çalışması'nda [Charlotte, 2002] konut hizmetleri ile ilgili olarak standardın altındaki (harap) konut oranı göstergesi kullanılmıştır.

Malezya Yaşam Kalitesi Raporu'nda [MEPU, 2002] konut hizmetleri ile ilgili olarak borulu suyu olan konut birimleri ve elektriği olan konut birimleri göstergeleri kullanılmıştır.

Kanada Belediyeler Birliği Yaşam Kalitesi Raporlama Sistemi'nde [FCM, 2003] konut hizmetleri ile ilgili, standardın altındaki konut oranı göstergesi kullanılmıştır.

Konutla ilgili örnek göstergeler 3: Türkiye çalışmaları

Yeterli altyapı ve temizlik gibi yeterli sağlık koşulları ve çevresel niteliklerin sağlanması ile vatandaşların sağlık ve yaşam hakkının korunuyor olması ve tüm vatandaşların temel bir gereksinim ve insan hakkı olan yeterli konuta erişebilir olması [TUK, 1996], konut ile ilgili yaşanabilirlik ölçütleridir.

Konut ile ilgili olarak; yasal statüsü olmayan konutların oranı, sağlıklı içme suyuna ulaşabilenlerin oranı ve güvenli kanalizasyon bağlantısı olanların oranı [Tekeli vd., 2003], TÜBA tarafından hazırlanan Yaşam Kalitesi Göstergeleri çalışmasında yer alan, topluluk düzeyinde belirlenen nesnel yaşam kalitesi ölçütlerindedir.

Konut ile ilgili olarak; inşaat ruhsatı olan konut oranı, yapı kullanma izni olan konut oranı, yasal izni olmayan konut oranı, toplu konut üretim oranı, içme ve kullanma suyu şebekesine bağlı nüfus, artırılmış içme suyundan yararlanan nüfus ve kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfus [BİB, 2008], BİB tarafından hazırlanan Kentsel Göstergeler Kılavuzu çalışmasında yer alan göstergelerdendir.

Konuta ilişkin hizmetler için öneri gösterge seti ve ölçütler

Bu kapsamda belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesini belirlemek üzere konuta ilişkin hizmetler için 2 gösterge (Çizelge 4.3.) ve toplam 6 ölçüt (Çizelge 4.4.) belirlenmiştir¹⁰.

Çizelge 4.3. Konuta ilişkin hizmetler için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri

no	Gösterge	Ölçüt sayısı
1	Güvenli / nitelikli konut	4
2	Konut üretimi	2
	Toplam	6

Çizelge 4.4. Konuta ilişkin hizmetler için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri

no	Ölçütler	Birim
Gösterge 1 : Güvenli / nitelikli konut		
1	kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranı ¹¹	%
2	içme suyu bağlantısı olan konutların oranı ¹²	%
3	içme suyu arıtma tesisinin kapasitesi	lt / sn
4	düşük standartlı / temel işlevleri olmayan konut oranı	%
Gösterge 2 : Konut üretimi		
1	yasal statüsü olmayan konutların oranı	%
2	1.000 hane başına belediye tarafından üretilen toplu konut sayısı	konut /.. hane

¹⁰ Konut hizmetleri ile ilgili olarak literatürde yer alan ödenebilir konut göstergesine ilişkin ortalama konut kirasının / konut satış fiyatının ortalama gelire oranı, ortalama konut kirasının / konut satış fiyatının asgari ücrete oranı vb. ölçütlere, -bölüm 4.1de belirlenen özgün çerçeveye uygun olmamaları nedeniyle- çalışma kapsamında yer verilmemiştir. Bu ölçütler, odaklanma sonuçlar / etkiler / çıktılar üzerine olduğu zaman anlamlı olmaktadır, ancak bölüm 4.1.2 de belirtildiği üzere çalışmada odaklanma sonuçlar / etkiler / çıktılar yerine araçlar / nedenler / girdiler üzerine olmuştur, bu nedenle bu ölçütlere çalışma kapsamında yer verilmemiştir.

¹¹ Bu ölçüt aynı zamanda çevre koruma ve sağlık hizmetleri ile ilgilidir.

¹² Bu ölçüt aynı zamanda sağlık hizmetleri ile ilgilidir.

Veri kaynakları

Ölçütlere ilişkin veriler TÜİK Bina Sayımlarından yararlanılarak ve yerinde yapılacak çalışmalar ile elde edilebilir. Belediye su ve kanalizasyon işleri ile imar ve şehircilik müdürlükleri bu konudaki veri kaynaklarıdır.

4.3.3. Çevre koruma hizmetleri

Çevre korumanın kentsel yaşam kalitesi için önemi

Çevre koruma, kentlerde doğal çevrenin, kentteki yaşam için gerekli olan hava ve su gibi fiziksel bileşenleri ile kentteki yaşamın çevre kirliliği yaratan atık su ve katı atık gibi unsurları ile ilgilidir. Doğal çevre kalitesinin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi bireylerin ve kentlerin yaşam kalitesi ile doğrudan ilişkilidir ve yaşam kalitesinin belirlenmesinde vazgeçilmez bir unsurdur.

Uluslararası yaklaşımlarda çevre koruma

Avrupa Kentsel Şartı'nın kentlerde çevre ve doğa başlıklı 2. ilkesi'nde, yerel yönetimlerin doğal kaynakları idareli kullanma, kirliliğe karşı politikalar uygulama, doğayı ve yeşil alanları koruma sorumluluğu [MİGM, 1996] ve benzeri konular üzerinde durulmuştur.

Kentli Hakları Deklarasyonu'nun [MİGM, 1996] üç maddesi çevre koruma ile ilgilidir. Bunlar; kirletilmemiş, sağlıklı bir çevre başlıklı 2., sürdürülebilir kalkınma başlıklı 14. ve doğal zenginlikler ve kaynaklar başlıklı 16. maddelerdir. Bu maddelere göre; Avrupa yerleşimlerinde yaşayanlar; hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan bir çevre, yerel yönetimlerce ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması arasında uzlaşmanın sağlanması ve yerel doğal kaynak ve değerlerin; yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde, beldede yaşayanların yararı gözetilerek, korunması ve idaresi haklarına sahiptir.

Habitat II kapsamında hazırlanan İstanbul Deklarasyonu'nda insan yerleşimleri içinde yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için; çevresel bozulma, mücadele edilmesi gereken konulardan biri olarak belirlenmektedir. Bu kapsamda insan yerleşimlerinin kalitesini artırmak üzere kirlilikten korunma ve ekolojik dengeyi koruma gerekliliği belirtilmektedir. Özellikle yeterli miktarda sağlıklı su temini ile etkin atık yönetimi oluşturularak sağlıklı yaşam çevrelerinin yaratılmasının mümkün olacağı vurgulanmaktadır.

Gündem 21'in kalkınma için kaynakların korunması ve yönetimi başlıklı ikinci kısımda; atmosferin korunması, her türlü denizin ve kıyı alanlarının korunması, zehirli, tehlikeli ve radyoaktif atıkların çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimi ile katı atıkların ve atık suların çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimine ilişkin program alanları ve hedefler belirlenmiştir.

Belediyelerin çevre koruma ile ilgili görevleri

Çevre sorunlarının en önemli nedeni kentleşmedir bu nedenle sorunlar kentlerde yoğun olarak yaşanmakta ve kenti doğrudan etkilemektedir. Ancak çevre sorunlarının boyutları kent sınırları ile sınırlandırılmamaktadır. Bu nedenle; su, toprak ve hava kalitesini koruma ve kirliliğini önlemeye ilişkin politikaların geliştirilmesi ve uygulamaların yapılması merkezi yönetimin sorumluluğundadır. Buna karşılık atık suların ve katı atıkların toplanması ve arıtılması hizmeti belediyeler tarafından gerçekleştirilmektedir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun belediyelerin görev ve sorumluluklarını belirleyen 14. maddesinin a fıkrası'nda belediyelerin, *su ve kanalizasyon, çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık*, hizmetlerinden sorumlu olduğu belirtilmiştir. Genel olarak belediyeler; içme ve kullanma suyu ile atık su ve yağmur suyu hizmetlerini yapmak; katı atıkların toplanması, taşınması, ayrışması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanmasını sağlamak ve çevre kirliliği oluşmaması için tedbirler almak ile görevlidir.

Çevre korumayla ilgili örnek göstergeler 1: uluslararası çalışmalar

Dünya Sağlık Örgütü tarafından geliştirilen Sağlıklı Kentler Projesi [WHO, 1986] kapsamında; sağlıklı kentin göstergelerinden biri, kalıcı olan ve uzun vadede devam edebilecek bir ekolojik sistem olarak belirlenmiştir. Hava kirliliği, su kalitesi, su kirleticilerinin toplam atık sudan arındırılması yüzdesi, evsel katı atık toplama kalitesi ve evsel katı atık arıtım kalite indeksi sağlıklı kent ölçütleri olarak belirlenmiştir.

Birleşmiş Milletler tarafından geliştirilen Kentsel Göstergeler Programı [UN, 2004] kapsamında çevre koruma hizmetleri ile ilgili olarak belirlenen göstergeler şunlardır : herhangi bir düzeyde (birincil, ikincil yada üçüncül) arıtmadan geçirilerek salıverilen atık suyun oranı, katı atıklar içinde; a) sıhhi bir biçimde araziye gömülenlerin b) yakılanların c) açık araziye yığılanların d) geri dönüşüme tabi tutulanların e) diğerlerinin oranları, haftalık olarak çöpleri toplanan hane halklarının oranı.

Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen Kentsel Denetim Çalışması [EC, 2000] kapsamında çevre koruma hizmetleri ile ilgili olarak belirlenen göstergeler şunlardır : toprağa gömülen katı atık oranı, yakılan katı atık oranı, geri dönüşümü yapılan katı atık oranı, diğer yöntemlere tabi tutulan katı atık oranı ve kişi başı yıllık toksin içeren atık miktarı.

Çevre korumayla ilgili örnek göstergeler 2: kent deneyimleri

Winnipeg Kenti Yaşam Kalitesi Göstergeleri'nde [Winnipeg city, 1998] çevre koruma hizmetleri ile ilgili olarak, geri dönüşüm oranı göstergesi kullanılmıştır.

Kanada Belediyeler Birliği Yaşam Kalitesi Raporlama Sistemi'nde [FCM, 2003] çevre koruma hizmetleri ile ilgili olarak atık su arıtması ve katı atık göstergeleri kullanılmıştır.

Porto Kentsel Yaşam Kalitesini İzleme Sistemi'nde [Santos ve Martins, 2007] çevre koruma hizmetleri ile ilgili olarak, arıtılmış atık su ve geri kazanılabilir katı atık göstergeleri kullanılmıştır.

Jacksonville Yaşam Kalitesi İlerleme Raporları'nda [JCCI web sitesi, 2007] çevre koruma hizmetleri ile ilgili olarak kişi başına geri dönüşüme tabi tutulan atık miktarı göstergesi kullanılmıştır.

Çevre korumayla ilgili örnek göstergeler 3: Türkiye çalışmaları

Yeterli altyapı, hava ve su kalitesi, gürültü kontrolü ve temizlik gibi, yeterli sağlık koşulları ve çevresel niteliklerin sağlanması ile vatandaşların yaşam ve sağlık hakkının korunuyor olması ve yerleşimlerin içinde yer aldığı doğal ve fiziksel çevrenin sürdürülebilir ve kendi gelişmesini gerçekleştirebilir olması [TUK, 1996], çevre koruma ile ilgili yaşanabilirlik ölçütlerindedir.

Çevre koruma ile ilgili olarak; atık suların ne kadarının arıtıldığı, katı atıkların ne kadarının toplandığı ve dönüştürüldüğü [Tekeli vd., 2003], TÜBA tarafından hazırlanan Yaşam Kalitesi Göstergeleri çalışmasında yer alan, topluluk düzeyinde belirlenen nesnel yaşam kalitesi ölçütlerindedir.

Çevre koruma ile ilgili olarak; arıtmadan geçirilerek salıverilen atık su oranı, katı atık toplama hizmeti verilen nüfus oranı, düzenli depolamaya tabi tutulan katı atık oranı, düzensiz depolamaya tabi tutulan katı atık oranı, yakılan katı atık oranı, kompostlaştırılan katı atık oranı ve geri dönüşümü yapılan katı atık oranı [BİB, 2008], BİB tarafından hazırlanan Kentsel Göstergeler Kılavuzu çalışmasında yer alan göstergelerindedir.

Çevre koruma hizmetleri için öneri gösterge seti ve ölçütler

Bu kapsamda belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesini belirlemek üzere çevre koruma hizmetleri için 2 gösterge (Çizelge 4.5.) ve toplam 5 ölçüt (Çizelge 4.6.) belirlenmiştir¹³.

Çizelge 4.5. Çevre koruma hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri

no	Gösterge	Ölçüt sayısı
1	Katı atık	3
2	Atık su	2
	Toplam	5

Çizelge 4.6. Çevre koruma hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri

no	Ölçütler	birim
Gösterge 1 : Katı atık		
1	günlük toplanan katı atık oranı ¹⁴	%
2	geri kazanılan katı atık oranı	%
3	düzenli depolanan katı atık oranı	%
Gösterge 2 : Atık su		
1	atık su arıtma tesisi kapasitesi	m ³ / gün
2	kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranı ¹⁵	%

Veri kaynakları

Ölçütlere ilişkin veriler TÜİK Belediyelere ait Temel Çevre Göstergelerinden (Çevre Envanteri) yararlanılarak ve yerinde yapılacak çalışmalar ile elde edilebilir. Belediye

¹³ Çevre koruma hizmetleri ile ilgili olarak literatürde yer alan hava ve su kalitesi göstergelerine ilişkin havada karbon monoksit, kükürt dioksit, vb. ölçütlere, -bölüm 4.1de belirlenen özgün çerçeveye uygun olmamaları nedeniyle- çalışma kapsamında yer verilmemiştir. Bu ölçütler, odaklanma sonuçlar / etkiler / çıktılar üzerine olduğu zaman anlamlı olmaktadır, ancak bölüm 4.1.2 de belirtildiği üzere çalışmada odaklanma sonuçlar / etkiler / çıktılar yerine araçlar / nedenler / girdiler üzerine olmuştur, bu nedenle bu ölçütlere çalışma kapsamında yer verilmemiştir.

¹⁴ Bu ölçüt aynı zamanda sağlık hizmetleri ile ilgilidir.

¹⁵ Bu ölçüt aynı zamanda konut ve sağlık hizmetleri ile ilgilidir.

su ve kanalizasyon işleri ve temizlik işleri müdürlükleri bu konudaki bilgi kaynaklarıdır.

4.3.4. Güvenlik hizmetleri

Güvenliğin kentsel yaşam kalitesi için önemi

Konutta, toplumda ve kentte güvende olmak temel bir insan hakkıdır. Özellikle kentlerde, suç giderek artan önemli bir toplumsal sorundur. Trafik kazaları ve yangınlar da kentlerde yaşam kalitesinin belirlenmesinde etkili olan diğer güvenlik unsurlarıdır. Bireylerin ve kentlerin yaşam kalitesi ile doğrudan ilişkili olan, güvenli bir çevrenin sağlanması için suçun, trafik kazalarının ve yangınların azaltılması ve gıda güvenliğinin sağlanması gereklidir.

Uluslararası yaklaşımlarda güvenlik

Avrupa Kentsel Şartı'nın kent güvenliğinin sağlanması ve suçların önlenmesi başlıklı 6. ilkesi'nde; güvenliğin sağlanması ve suçun önlenmesi ile ilgili konular üzerinde durulmuştur. Şart'ın kentlerde sağlık başlıklı 11. ilkesinde ise, temel ihtiyaç maddelerinin güvenilir ve sağlıklı şekilde sunulması ile ilgili konular üzerinde durulmuştur.

Kentli Hakları Deklarasyonu'nun güvenlik başlıklı 1. maddesi'ne göre; Avrupa yerleşimlerinde yaşayanlar; mümkün olduğunca suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış, emin ve güvenli bir kent hakkına sahiptir.

Habitat II kapsamında hazırlanan İstanbul Deklarasyonu'nda insan yerleşimleri içinde yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için; artan güvensizlik ve şiddet mücadele edilmesi gereken konulardan biri olarak belirlenmektedir.

Belediyelerin güvenlik ile ilgili görevleri

İç güvenlik, merkezi yönetim tarafından sunulan en temel hizmetlerden biridir. Kentlerde ise bu hizmetlere ek olarak, insan yaşamını tehditlerden korumak ve güvenli bir çevre oluşturmak için; zabıta ve itfaiye hizmetleri sunulmaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun belediyelerin görev ve sorumluluklarını belirleyen 14. maddesinin a fıkrası'nda, belediyelerin zabıta, itfaiye, acil yardım ve kurtarma hizmetlerinden sorumlu olduğu belirtilmiştir. Genel olarak belediyeler; bozuk gıdaların satılmasının önlenmesi, gayri sıhhi kuruluşların denetlenmesi, yangınların ve diğer afet zararlarının önlenmesi gibi amaçlarla itfaiye ve zabıta hizmetlerini sunmak ile görevlidir.

Güvenlikle ilgili örnek göstergeler 1: uluslararası çalışmalar

Dünya Sağlık Örgütü tarafından geliştirilen Sağlıklı Kentler Projesi [WHO, 1986] kapsamında; güvenli fiziksel çevre, sağlıklı kentin göstergelerinden biri olarak belirlenmiştir.

Güvenlikle ilgili örnek göstergeler 2: kent deneyimleri

Seul Kenti Daha İyi Yaşam Kalitesi İçin Endeks [Wee, 2000] çalışmasında güvenlik hizmetleri ile ilgili olarak yangın sayısı göstergesi kullanılmıştır.

Jacksonville Yaşam Kalitesi İlerleme Raporları'nda [JCCI web sitesi, 2007] güvenlik hizmetleri ile ilgili olarak yangında 4 dakikanın altında intikal süresi göstergesi kullanılmıştır.

Güvenlikle ilgili örnek göstergeler 3: Türkiye çalışmaları

Evde, işyerinde ve kamusal alanda, tüm vatandaşların emniyet ve güvenlik içinde olması [TUK, 1996], güvenlik ile ilgili yaşanabilirlik ölçütleridir.

Güvenlik hizmetleri için öneri gösterge seti ve ölçütler

Bu kapsamda belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesini belirlemek üzere güvenlik hizmetleri için 2 gösterge (Çizelge 4.7.) ve toplam 3 ölçüt (Çizelge 4.8.) belirlenmiştir¹⁶.

Çizelge 4.7. Güvenlik hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri

no	Gösterge	Ölçüt sayısı
1	Yangın / itfaiye	2
2	Denetim / zabıta	1
	Toplam	3

Çizelge 4.8. Güvenlik hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri

no	Ölçütler	birim
Gösterge 1 : Yangın / itfaiye		
1	yangın yerine ulaşma ortalama süresi	dakika
2	başlangıç aşamasında müdahale edilen yangın oranı	%
Gösterge 2 : Denetim / zabıta		
1	10 000 kişi başına denetim sayısı ¹⁷	denetim/...kişi

Veri kaynakları

Ölçütlere ilişkin veriler belediye itfaiye ve zabıta müdürlükleri kayıtlarından yararlanılarak elde edilebilir.

¹⁶ Güvenlik hizmetleri ile ilgili olarak literatürde yer alan can ve mal güvenliği (suç) göstergesine ilişkin mülkiyete dayalı suç oranı, şiddet içeren suç oranı, 1000 kişi başına düşen suç sayısı vb. ölçütlere ve trafik güvenliği göstergesine ilişkin ölümlü / yaralanmalı trafik kazası sayısı, kent merkezinde / konut alanlarında araç hızı vb. ölçütlere, -bölüm 4.1de belirlenen özgün çerçeveye uygun olmamaları nedeniyle- çalışma kapsamında yer verilmemiştir. Bu göstergelere çalışma kapsamında yer verilmemesinin temel nedeni, bu göstergelerin kentlerde -bölüm 4.1.5de belirtildiği üzere- belediyelerin değil merkezi yönetimin sundukları hizmetlerle ilgili olmasıdır.

¹⁷ Zabıta birimleri imar, sağlık, güvenlik ve trafik konularında denetim yapmaktadır, bu nedenle bu ölçüt aynı zamanda sağlık hizmetleri ile ilgilidir.

4.3.5. Eğitim hizmetleri

Eğitimin kentsel yaşam kalitesi için önemi

Eğitim, temel insani ihtiyaçların karşılanması ve eşitliğin, kapasite geliştirilmenin ve bilgiye ulaşmanın sağlanması için gereklidir. Eğitim, özellikle sosyal çevre kalitesinin ve böylelikle de kentsel yaşam kalitesinin sağlanmasında önemli ve vazgeçilmez bir unsurdur. Bireylerin ve kentlerin yaşam kalitesini belirleyen istihdam ve gelir, suç seviyesi, politik ve sivil topluma katılım düzeylerini de etkileyen eğitim; yalnızca sosyal açıdan değil, fiziksel açıdan da kentlerin yaşam kalitesi üzerinde etki yapmaktadır. Eğitim tesislerine erişilebilirlik, eğitim hizmetlerinin kapasitesi ve eğitime katılma düzeyi; eğitim hizmetlerinin bireylerin ve kentlerin yaşam kalitesine olan etkilerinin belirlenmesinde ele alınması gereken konulardır.

Belediyelerin eğitim ile ilgili görevleri

Eğitim ve öğretim hizmeti en temel hizmet alanlarından biridir. Eğitim hizmetlerini düzenlemek ve yürütmek, anayasa ve yasalarda düzenlenerek merkezi yönetime verilmiştir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun belediyelerin görev ve sorumluluklarını belirleyen 14. maddesinin b fıkrası'nda, belediyelerin *okul öncesi eğitim kurumları açabilecekleri* belirtilmiştir. Genel olarak belediyeler; okul öncesi eğitim kurumları açmak, eğitim tesislerine destek sağlamak ve mesleki eğitim ve beceri kursları açmak ile görevlidir.

Eğitimle ilgili örnek göstergeler 1: uluslararası çalışmalar

Dünya Sağlık Örgütü tarafından geliştirilen Sağlıklı Kentler Projesi [WHO, 1986] kapsamında; okul öncesi çocuklar için kreş / anaokulu yüzdesi, sağlıklı kent ölçütleri olarak belirlenmiştir.

Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen Kentsel Denetim Çalışması [EC, 2000] kapsamında ulaşım hizmetleri ile ilgili olarak belirlenen göstergeler şunlardır : kamuda, özel sektörde ve toplamda gündüz bakım hizmeti alan 0-4 yaş arası çocuk sayısı.

Eğitimle ilgili örnek göstergeler 2: kent deneyimleri

Charlotte ve Yakın Çevresi Yaşam Kalitesi Çalışması'nda [Charlotte, 2002] eğitim hizmetleri ile ilgili olarak, anaokulu öğrenci sayısı göstergesi kullanılmıştır.

Kanada Belediyeler Birliği Yaşam Kalitesi Raporlama Sistemi'nde [FCM, 2003] eğitim hizmetleri ile ilgili olarak, yetişkin eğitimi göstergesi kullanılmıştır.

Eğitimle ilgili örnek göstergeler 3: Türkiye çalışmaları

Öğrenme, bilgi yayma ve vatandaşların bireysel toplu gelişimine güç katan eğitim kuruluşlarının mevcut ve nitelikli olması ve eğitim hizmetlerinin, tüm bireyler için kolay ve hakça erişilebilirliğinin ve varlığının sağlanıyor olması [TUK, 1996], eğitim ile ilgili yaşanabilirlik ölçütlerindedir.

Eğitim ile ilgili olarak; 1000 kişiye düşen çocuk yuvası ve anaokulu sayısı, meslek edindirme amaçlı yaygın eğitim programlarından yararlananların sayısı, kurs sayısı ve kurs başına düşen kişi sayısı [BİB, 2008], BİB tarafından hazırlanan Kentsel Göstergeler Kılavuzu çalışmasında yer alan göstergelerdendir.

Eğitim hizmetleri için öneri gösterge seti ve ölçütler

Bu kapsamda belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesini belirlemek üzere eğitim hizmetleri için 1 gösterge¹⁸ (Çizelge 4.9.) ve toplam 3 ölçüt (Çizelge 4.10.) belirlenmiştir¹⁹.

Çizelge 4.9. Eğitim hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri

no	Gösterge	Ölçüt sayısı
1	Eğitim hizmetlerinin kapasitesi	3
	Toplam	3

Çizelge 4.10. Eğitim hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri

no	Ölçütler	birim
Gösterge 1 : Eğitim hizmetlerinin kapasitesi		
1	Belediyenin açtığı sertifikalı kurslara katılan kişi sayısı	kişi
2	Belediye kreşi öğrenci sayısı	öğrenci
3	Seminer vb. eğitim programlarından yararlanan kişi sayısı	kişi

Veri kaynakları

Ölçütlere ilişkin veriler yerinde yapılacak çalışmalar ile elde edilebilir. Bu konudaki veri kaynakları belediyenin kültür ve sosyal işler müdürlükleridir.

¹⁸ Belirlenen eğitim hizmetlerinin kapasitesi göstergesi kapsamında eğitim hizmetleri -bölüm 4.1.5de belirtildiği üzere- merkezi yönetim ve özel sektör tarafından da sunulmaktadır. Burada yalnızca belediyeler tarafından sunulan eğitim hizmetleri değerlendirilecektir.

¹⁹ Eğitim hizmetleri ile ilgili olarak literatürde yer alan eğitim tesislerine erişilebilirlik göstergesine ilişkin okul öncesi eğitim / ilk öğretim tesislerine yürüme mesafesinde oturan nüfus oranı; ilk / orta ve yüksek öğretim hizmetlerinin kapasitesi göstergesine ilişkin sınıf başına öğrenci sayısı, öğretmen başına öğrenci sayısı vb. ölçütlere; eğitim düzeyi göstergesine ilişkin eğitim alınan yıl sayısı, yetişkin okuryazarlık oranı, yükseköğrenimli nüfus oranı, yaş grubunda okul öncesi / ilk öğretim / orta öğretim / yüksek öğretim görenlerin oranı vb. ölçütlere -bölüm 4.1de belirlenen özgün çerçeveye uygun olmamaları nedeniyle- çalışma kapsamında yer verilmemiştir. Bu göstergelere çalışma kapsamında yer verilmemesinin temel nedeni, bu göstergelerin kentlerde -bölüm 4.1.5de belirtildiği üzere- belediyelerin değil merkezi yönetimin sorumlu olduğu hizmetlerle ilgili olmasıdır.

4.3.6. Sağlık hizmetleri

Sağlığın kentsel yaşam kalitesi için önemi

Sağlık, özellikle sosyal çevre kalitesinin ve kentsel yaşam kalitesinin sağlanmasında önemli ve vazgeçilmez bir unsurdur. Kentte yaşayanların fiziksel ve ruhsal sağlıkları; konut, ulaşım, eğitim ve çevre koruma hizmetleri gibi bireylerin ve kentlerin yaşam kalitesini belirleyen çok sayıda faktör ile de ilişkilidir. Sağlık tesislerine erişilebilirlik, sağlık hizmetlerinin kapasitesi ve sağlık düzeyi; sağlık hizmetlerinin bireylerin ve kentlerin yaşam kalitesine olan etkilerinin belirlenmesinde ele alınması gereken konulardır.

Uluslararası yaklaşımlarda sağlık

Avrupa Kentsel Şartı'nın kentlerde sağlık başlıklı 11. ilkesi'nde, kentsel çevrenin tüm kentlilere iyi sağlık koşullarını sağlaması, iyi sağlık koşullarının temini için; kişilerin temel ihtiyaç maddelerinin güvenilir ve sağlıklı biçimde sunumu, yerel yönetimlerin; toplum kaynaklı sağlık girişimlerini ve katılımları teşvik etmesi gerekliliği [MİGM, 1996] ve benzeri konular üzerinde durulmuştur.

Kentli Hakları Deklarasyonu'nun sağlık başlıklı 6. maddesi'ne [MİGM, 1996] göre ise; Avrupa yerleşimlerinde yaşayanlar; beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların sağlanması hakkına sahiptir.

Gündem 21'in sosyal ve ekonomik boyutlar başlıklı birinci kısımda; insan sağlığının korunmasına ilişkin program alanları belirlenmektedir. Bu program alanlarını kapsayan eylem planında, kırsal ve kentsel alanlardaki nüfusun temel sağlık gereksinimlerinin karşılanması, uzmanlaşmış çevre sağlığı hizmetlerinin sağlanması ve sağlık sorunlarının çözümü konusunda halkın ve çeşitli kurum ve kuruluşların etkin katılımının sağlanması hedeflenmektedir.

Belediyelerin sağlık ile ilgili görevleri

Sağlık kurumları ve personeli ile sağlık hizmetlerinin verimli sunulması merkezi yönetimin sorumluluğundadır. Kentsel alanlarda belediyeler de sağlığın korunması ve geliştirilmesine yönelik hizmetler sunmaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun belediyelerin görev ve sorumluluklarını belirleyen 14. maddesinin b fıkrası'nda, belediyelerin *sağlık tesisi açabilecekleri ve işletebilecekleri* belirtilmiştir. Genel olarak belediyeler, sağlık tesisi yapmak ve sağlık hizmetleri sunmak ile görevlidir. Ayrıca belediye görevleri arasında yer alan; içme ve kullanma suyu ile atık su ve katı atık hizmetleri de; kentlerde sağlığın korunmasında etkilidir.

Sağlıkla ilgili örnek göstergeler 1: uluslararası alışmalar

Dünya Sağlık rgt tarafından geliştirilen Sağlıklı Kentler Projesi [WHO, 1986] kapsamında; sağlıklı kentin iki göstergesi; herkes tarafından ulaşılabilen ve yeterli düzeyde toplum sağlığı ve hastalık bakım hizmeti ve yüksek sağlık düzeyi olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda temel sağlık hizmetlerinde çalışan pratisyen hekim başına düşen kişi sayısı ve hemşire başına düşen nüfus sağlıklı kent ltleri olarak belirlenmiştir.

Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen Kentsel Denetim alışması [EC, 2000] kapsamında ulaşım hizmetleri ile ilgili olarak belirlenen göstergeler şunlardır : 1000 kişiye düşen hastane yatak sayısı, 1000 kişiye düşen doktor sayısı, 1000 kişiye düşen diş hekimi sayısı.

Sağlıkla ilgili örnek göstergeler 2: kent deneyimleri

Seul Kenti Daha İy Yaşam Kalitesi İçin Endeks [Wee, 2000] çalışmasında sağlık hizmetleri ile ilgili olarak doktor sayısı göstergesi kullanılmıştır.

Malezya Yaşam Kalitesi Raporu'nda [MEPU, 2002] sağlık hizmetleri ile ilgili olarak doktor / nüfus oranı göstergesi kullanılmıştır.

Sağlıkla ilgili örnek göstergeler 3: Türkiye çalışmaları

Yeterli altyapı, hava ve su kalitesi, gürültü kontrolü ve temizlik gibi, yeterli sağlık koşullarında çevresel niteliklerin sağlanması ile vatandaşların yaşam ve sağlık hakkının korunuyor olması ve sağlık hizmetlerinin, tüm bireyler için kolay ve hakça erişilebilirliğinin ve varlığının sağlanması [TUK, 1996], sağlık ile ilgili yaşanabilirlik ölçütlerindedir.

Sağlık ile ilgili olarak; 100 000 kişi başına doktor, 100 000 kişi başına hemşire ve 100 000 kişi başına yatak [Tekeli vd., 2003], TÜBA tarafından hazırlanan Yaşam Kalitesi Göstergeleri çalışmasında yer alan, topluluk düzeyinde belirlenen nesnel yaşam kalitesi ölçütlerindedir.

Sağlık ile ilgili olarak; 1000 kişiye düşen hastane yatak sayısı ve 1000 kişiye düşen sağlık birimi sayısı, sağlıklı suya ulaşabilen nüfus oranı ve yeterli atık sistemine ulaşabilen nüfus oranı [BİB, 2008], BİB tarafından hazırlanan Kentsel Göstergeler Kılavuzu çalışmasında yer alan göstergelerdir.

Sağlıkla hizmetleri için öneri gösterge seti ve ölçütler

Bu kapsamda belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesini belirlemek üzere sağlık hizmetleri için 2 gösterge²⁰ (Çizelge 4.11.) ve toplam 8 ölçüt (Çizelge 4.12.) belirlenmiştir²¹.

²⁰ Sağlık hizmetlerinin kapasitesi göstergesi kapsamında sağlık hizmetleri -bölüm 4.1.5de belirtildiği üzere- merkezi yönetim ve özel sektör tarafından da sunulmaktadır. Burada yalnızca belediyeler tarafından sunulan sağlık hizmetleri değerlendirilecektir.

²¹ Sağlık hizmetleri ile ilgili olarak literatürde yer alan sağlık tesislerine erişilebilirlik göstergesine ilişkin ilk adım sağlık tesislerine erişebilir nüfus oranı; sağlık hizmetlerinin kapasitesi göstergesine ilişkin kişi başına doktor / hemşire / hastane yatağı sayısı vb. ölçütlere; sağlık düzeyi göstergesine ilişkin düşük doğum kilolu bebek oranı, aşılu çocukların oranı, intihar edenlerin oranı vb. ölçütlere -bölüm 4.1de belirlenen özgün çerçeveye uygun olmamaları nedeniyle- çalışma kapsamında yer

Çizelge 4.11. Sağlık hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri

no	Gösterge	Ölçüt sayısı
1	Sağlık hizmetlerinin kapasitesi	3
2	Sağlık koşullarının sağlanması	4
	Toplam	7

Çizelge 4.12. Sağlık hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri

no	Ölçütler	birim
Gösterge 1 : Sağlık hizmetlerinin kapasitesi		
1	10 000 kişi başına belediye muayene sayısı	adet/... kişi
2	10 000 kişi başına belediyenin sağlık taraması ve bakım hizmeti	adet/... kişi
3	10 000 kişi başına belediyenin sağlık personeli	adet/... kişi
Gösterge 2 : Sağlık koşullarının sağlanması		
1	sağlıklı içme suyu bağlantısı olan konutlarda oturan nüfus oranı ²²	%
2	kanalizasyon bağlantısı olan konutlarda oturanların oranı ²³	%
3	günlük toplanan katı atık oranı ²⁴	%
4	10 000 kişi başına denetim sayısı ²⁵	denetim/...kişi

Veri kaynakları

Ölçütlere ilişkin veriler yerinde yapılacak çalışmalar ile elde edilecektir. Belediye su ve kanalizasyon işleri ve sağlık müdürlükleri bu konudaki veri kaynaklarıdır.

verilmemiştir. Bu göstergelere çalışma kapsamında yer verilmemesinin temel nedeni, bu göstergelerin kentlerde -bölüm 4.1.5de belirtildiği üzere- belediyelerin değil merkezi yönetimin sorumlu olduğu hizmetlerle ilgili olmasıdır.

²² Bu ölçüt aynı zamanda konut hizmetleri ile ilgilidir.

²³ Bu ölçüt aynı zamanda çevre koruma ve konut hizmetleri ile ilgilidir.

²⁴ Bu ölçüt aynı zamanda çevre koruma hizmetleri ile ilgilidir.

²⁵ Bu ölçüt aynı zamanda güvenlik hizmetleri ile ilgilidir.

4.3.7. Kültür hizmetleri

Kültürün kentsel yaşam kalitesi için önemi

Bireylerin ve kentlerin kapasitelerini geliştirmeleri için gerekli olan kültür, özellikle sosyal çevre kalitesinin ve böylelikle de kentsel yaşam kalitesinin sağlanmasında önemli ve vazgeçilmez bir unsurdur.

Uluslararası yaklaşımlarda kültür

Avrupa Kentsel Şartı'nın [MİGM, 1996] üç maddesi kültür ile ilgilidir. Bunlardan ilki kentlerin fiziki yapıları başlıklı 3., kentsel yapı mirası başlıklı 4. ve yerleşimlerde kültür başlıklı 9. ilkesidir. Bu ilkeler ile, kent merkezlerinin, kültürel ve tarihi mirasın önemli sembolleri olarak koruma altına alınması, kentsel mirasın korunması için bilgilendirme politikalarının gerekliliği, eski el sanatları ve yapı tekniklerinin yaşatılması, canlandırılması gereği, tarihi kentsel dokunun; planlamaya temel veri biçiminde katılarak, çağdaş yaşamla bütünleştirilmesi, tüm kent sakinlerinin kültürel faaliyetlerden faydalanma hakkı, yerleşimlerin kültürel oluşumunun ekonomik ve sosyal gelişmeye katkısı, kültürel gelişim ve gerçek bir kültürel demokrasi için; yerel yönetimlerin, toplum birimlerinin, gönüllü kuruluşların ve özel sektörün artan dayanışma gereksinimi ve benzeri konular üzerinde durulmuştur.

Kentli Hakları Deklarasyonu'nun [MİGM, 1996] da iki maddesi kültür ile ilgilidir. Bunlardan ilki; kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre başlıklı 10. maddedir. Bu maddeye göre; Avrupa yerleşimlerinde yaşayanlar; tarihi yapı mirasının duyarlı bir biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, uyumlu ve güzel fiziksel mekanların yaratılması hakkına sahiptir. Diğeri ise, kişisel bütünlük başlıklı 17. maddedir. Bu maddeye göre; Avrupa yerleşimlerinde yaşayanlar; bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulması hakkına sahiptir.

Habitat II kapsamında hazırlanan İstanbul Deklarasyonu'nda insan yerleşimleri içinde yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için; tarihi, kültürel, mimari, doğal, dini ve moral değerlere sahip yerleşim dokularının, binaların, anıtların, açık alanların, peyzajların korunması, bakımı ve onarımı önem verilmesi gereken konulardan biri olarak belirlenmektedir.

Belediyelerin kültür ile ilgili görevleri

Kültür ile ilgili hizmetlerin yönetimi merkezi yönetimini görevleri arasındadır. Ancak kentlerde belediyeler ve özel sektör tarafından da kültürel hizmetler sunulmaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun belediyelerin görev ve sorumluluklarını belirleyen 14. maddesinin a fıkrası'nda, belediyelerin *kültür ve sanat* hizmetlerinden sorumlu olduğu belirtilmiştir. Genel olarak belediyeler, kütüphane, tiyatro ve müze gibi kültürel ve sanatsal hizmetleri sağlamakla ve kültür ve tabiat varlıklarını korumakla görevlidir.

Kültürle ilgili örnek göstergeler 1: uluslararası çalışmalar

Dünya Sağlık Örgütü tarafından geliştirilen Sağlıklı Kentler Projesi [WHO, 1986] kapsamında, sağlıklı kentin göstergelerinden biri kültürel, tarihi ve biyolojik geçmişine ve mirasına sahip çıkan vatandaşlar olarak belirlenmiştir.

Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen Kentsel Denetim Çalışması [EC, 2000] kapsamında kültür hizmetleri ile ilgili olarak belirlenen göstergeler şunlardır : 1000 kişiye düşen sinema salonu koltuk sayısı, 1000 kişiye düşen konser sayısı, tiyatro salonu sayısı, müze sayısı, kütüphane sayısı, kişi başına kamu kütüphanelerinden ödünç alınan kitap sayısı ve kişi başına konser salonu koltuk sayısı.

Kültürle ilgili örnek göstergeler 2: kent deneyimleri

Winnipeg Kenti Yaşam Kalitesi Göstergeleri'nde [Winnipeg city, 1998] kültür hizmetleri ile ilgili olarak anıt sayısı göstergesi kullanılmıştır.

Seul Kenti Daha İyi Yaşam Kalitesi İçin Endeks [Wee, 2000] çalışmasında kültür hizmetleri ile ilgili olarak kütüphane sayısı ve kültürel tesis sayısı göstergeleri kullanılmıştır.

Porto Kentsel Yaşam Kalitesini İzleme Sistemi'nde [Santos ve Martins, 2007] kültür hizmetleri ile ilgili olarak, 1000 kişiye düşen halk kütüphanesi sayısı, 1000 kişiye düşen sanat galerisi sayısı, 1000 kişiye düşen müze sayısı ve kültürel performanslar göstergeleri kullanılmıştır.

Jacksonville Yaşam Kalitesi İlerleme Raporları'nda [JCCI web sitesi, 2007] kültür hizmetleri ile ilgili olarak halka açık temsil, sergi ve konser sayısı göstergesi kullanılmıştır.

Kültürle ilgili örnek göstergeler 3: Türkiye çalışmaları

Öğrenme, bilgi yayma ve vatandaşların bireysel toplu gelişimine güç katan kültür merkezleri, müzeler, kütüphaneler, tiyatrolar, konser salonları, gazete ve televizyon istasyonları gibi yerel kuruluşların mevcut ve nitelikli olması ve manevi, tarihi ve kültürel anlamı bulunan yapı, bölge ve yaşam pratiklerinin korunması [TUK, 1996], kültür ile ilgili yaşanabilirlik ölçütlerindedir.

Kültür ile ilgili olarak; 1000 kişiye düşen sinema salonu koltuk sayısı ve 1000 kişiye düşen tiyatro salonu koltuk sayısı [BİB, 2008], BİB tarafından hazırlanan Kentsel Göstergeler Kılavuzu çalışmasında yer alan göstergelerdendir.

Kültür hizmetleri için öneri gösterge seti ve ölçütler

Bu kapsamda belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesini belirlemek üzere kültür hizmetleri için 3 gösterge²⁶ (Çizelge 4.13.) ve toplam 6 ölçüt (Çizelge 4.14.) belirlenmiştir²⁷.

Çizelge 4.13. Kültür hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri

no	Gösterge	Ölçüt sayısı
1	Kültür hizmetlerinin çeşitlenmesi	1
2	Kültür hizmetlerinin kapasitesi	2
3	Tarihi ve kültürel değerlerin korunması	2
	Toplam	5

Çizelge 4.14. Kültür hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri

no	Ölçütler	birim
Gösterge 1 : Kültür hizmetlerinin çeşitlenmesi		
1	Yıllık kültürel aktivite sayısı	adet
Gösterge 2 : Kültür hizmetlerinin kapasitesi		
1	10 000 kişi başına kütüphane, sanat galerisi, sergi salonu, müze alanı	m ² / ... kişi
2	10 000 kişi başına sinema, tiyatro, konser salonu koltuğu sayısı	koltuk / ... kişi
Gösterge 3 : Tarihi ve kültürel değerlerin korunması		
1	belediye tarafından restore edilen tarihi ve kültürel yapı sayısı	adet
2	koruma amaçlı imar planının uygulanma oranı	%

²⁶ Belirlenen tüm göstergeler kapsamında kültür hizmetleri -bölüm 4.1.5de belirtildiği üzere- merkezi yönetim ve özel sektör tarafından da sunulmaktadır. Burada yalnızca belediyeler tarafından sunulan kültür hizmetleri değerlendirilecektir.

²⁷ Kültür hizmetleri ile ilgili olarak literatürde yer alan kişi başına yıllık sinemaya / konsere gitme sayısı, kütüphanelerden ödünç alınan kitap sayısı vb. ölçütlere, -bölüm 4.1de belirlenen özgün çerçeveye uygun olmamaları nedeniyle- çalışma kapsamında yer verilmemiştir. Bu ölçütler, odaklanma sonuçlar / etkiler / çıktılar ve özel / bireysel eylemler üzerine olduğu zaman anlamlı olmaktadır, ancak bölüm 4.1.2 de belirtildiği üzere çalışmada odaklanma sonuçlar / etkiler / çıktılar yerine araçlar / nedenler / girdiler ve özel / bireysel eylemler yerine toplumsal / ortak eylemler üzerine olmuştur, bu nedenle bu ölçütlere çalışma kapsamında yer verilmemiştir.

Veri kaynakları

Ölçütlere ilişkin veriler yerinde yapılacak çalışmalar ile elde edilecektir. Bu konudaki bilgi kaynakları belediye imar ve şehircilik ve sosyal ve kültür işleri müdürlükleridir.

4.3.8. Sosyal hizmetler

Sosyal hizmetlerin kentsel yaşam kalitesi için önemi

Kentlerde özürlü, çocuk, genç, kadın, yaşlı ve dar gelirlilerden oluşan ve dezavantajlı gruplar olarak nitelendirilen kesime yönelik olarak yapılan hizmetler, özellikle sosyal çevre kalitesinin ve böylelikle de kentsel yaşam kalitesinin sağlanmasında önemli ve vazgeçilmez bir unsurdur.

Uluslararası yaklaşımlarda sosyal hizmetler

Avrupa Kentsel Şartı'nın kentlerdeki özürlü ve sosyo-ekonomik bakımdan engelliler başlıklı 7. ilkesi'nde, kentlerin, herkesin her yere erişebilirliğini sağlayabilecek şekilde tasarlanması, evler ve işyerlerinin özürlü ve engellilere uyarlanabilir biçimde tasarlanması ve seyahat, iletişim ve kamu ulaşımının tüm insanlar için erişilebilir olması [MİGM, 1996] ve benzeri konular üzerinde durulmuştur.

Kentli Hakları Deklarasyonu'nun [MİGM, 1996] üç maddesi sosyal hizmetler ile ilgilidir. Bunlar, spor ve dinlenme başlıklı 7. madde, kişisel bütünlük başlıklı 17. madde ve eşitlik başlıklı 20. maddedir. Bu maddelere göre; Avrupa yerleşimlerinde yaşayanlar; yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların sunulması, bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulması hakkına sahiptir ve yerel yönetimler, Kentli Hakları Deklarasyonu ile tanımlanan tüm hakları bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayırım gözetmeden,

fiziksel veya zihinsel özürlerine bakılmadan, eşit olarak sunulmasını sağlamakla yükümlüdür.

Belediyelerin sosyal hizmetler ile ilgili görevleri

Sosyal hizmetlerin sunumu genel olarak merkezi yönetimin görevleri arasındadır. Ancak kentlerde belediyeler tarafından da özellikle dezavantajlı gruplar için sosyal hizmetler sunulmakta ve sosyal yardımlar yapılmaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun belediyelerin görev ve sorumluluklarını belirleyen 14. maddesinin a fıkrası'nda, belediyelerin *sosyal hizmet ve yardım* hizmetlerinden sorumlu olduğu belirtilmiştir. Genel olarak belediyeler, dezavantajlı gruplar (özürlüler, çocuklar, gençler, kadınlar, yaşlılar ve dar gelirliler) için çeşitli sosyal hizmetleri sunmakla görevlidir.

Sosyal hizmetlerle ilgili örnek göstergeler 1: uluslararası çalışmalar

Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen Kentsel Denetim Çalışması [EC, 2000] kapsamında ulaşım hizmetleri ile ilgili olarak belirlenen gösterge, sosyal güvenlik yardımlarına bağımlı hane halkı oranıdır.

Sosyal hizmetlerle ilgili örnek göstergeler 2: kent deneyimleri

Winnipeg Kenti Yaşam Kalitesi Göstergeleri'nde [Winnipeg city, 1998] sosyal hizmetler ile ilgili olarak dezavantajlı gruplara sağlanan mali ve diğer destekler göstergesi kullanılmıştır.

Charlotte ve Yakın Çevresi Yaşam Kalitesi Çalışması'nda [Charlotte, 2002] sosyal hizmetler ile ilgili olarak gençlere sunulan (toplum merkezleri, kültür merkezleri, rekreasyon alanları vb.) olanaklar ve yiyecek yardımı alan nüfus oranı göstergeleri kullanılmıştır.

Kanada Belediyeler Birliği Yaşam Kalitesi Raporlama Sistemi'nde [FCM, 2003] sosyal hizmetler ile ilgili olarak sosyal yardım alan aile sayısı, sosyal hizmet uzmanları ve kimsesiz çocuklar için bakım yuvaları göstergeleri kullanılmıştır.

Porto Kentsel Yaşam Kalitesini İzleme Sistemi'nde [Santos ve Martins, 2007] sosyal hizmetler ile ilgili olarak, 1000 kişiye düşen yaşlılar evi ve bakım merkezi sayısı ve 1000 kişi içinde sosyal yardım alan sayısı göstergeleri kullanılmıştır.

Jacksonville Yaşam Kalitesi İlerleme Raporları'nda [JCCI web sitesi, 2007] sosyal hizmetler ile ilgili olarak sosyal yardım alanların sayısı göstergesi kullanılmıştır.

Sosyal hizmetlerle ilgili örnek göstergeler 3: Türkiye çalışmaları

Sağlık, eğitim, ulaşım ve iletişim alanlarını da içermek üzere kamusal alan, mal ve hizmetlerinin, başta özürlü, korunmasız ve mahrum kalmış bireyler olmak üzere tüm bireyler için kolay ve hakça erişilebilirliğinin ve varlığının sağlanması ve hiçbir kişi veya gruba ayrımcılık yapılmadan daha iyi yaşanabilirlik koşullarının tüm bireylere sağlanması için el birliği içinde kamusal alanda çaba gösterilmesi [TUK, 1996], sosyal hizmetler ile ilgili yaşanabilirlik ölçütlerindedir.

Sosyal hizmetler ile ilgili olarak; yerleşmede altyapıların özürlülerin yaşamını kolaylaştıracak biçimde düzenlenme derecesi [Tekeli vd., 2003], TÜBA tarafından hazırlanan Yaşam Kalitesi Göstergeleri çalışmasında yer alan, topluluk düzeyinde belirlenen nesnel yaşam kalitesi ölçütlerindedir.

Sosyal hizmetler ile ilgili olarak; 1000 kişiye düşen yaşlılar evi ve bakım merkezi sayısı [BİB, 2008], BİB tarafından hazırlanan Kentsel Göstergeler Kılavuzu çalışmasında yer alan göstergelerindedir.

Sosyal hizmetler için öneri gösterge seti ve ölçütler

Bu kapsamda belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesini belirlemek üzere sosyal hizmetler için 2 gösterge²⁸ (Çizelge 4.15.) ve toplam 5 ölçüt (Çizelge 4.16.) belirlenmiştir.

Çizelge 4.15. Sosyal hizmetler için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri

no	Gösterge	Ölçüt sayısı
1	Sosyal hizmetlerin kapasitesi	2
2	Sosyal tesislerin kapasitesi	3
3	Toplam	5

Çizelge 4.16. Sosyal hizmetler için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri

no	Ölçütler	birim
Gösterge 1 : Sosyal hizmetlerin kapasitesi		
1	aynı ve nakdi yardımdan yararlanan dar gelirli sayısı	kişi
2	Sosyal faaliyet amaçlı topluluk sayısı	adet
Gösterge 2 : Sosyal tesislerin kapasitesi		
1	Sığınma evi ve huzurevi kapasitesi	kişi
2	Özürllülere yönelik teknik altyapı oranı	%
3	Çocuklara, gençlere ve kadınlara yönelik sosyal tesis alanı	m ²

Veri kaynakları

Ölçütlere ilişkin veriler yerinde yapılacak çalışmalar ile elde edilecektir. Bu konudaki bilgi kaynakları belediye sağlık ve kültür ve sosyal işler müdürlükleridir.

²⁸ Belirlenen tüm göstergeler kapsamında sosyal hizmetler -bölüm 4.1.5de belirtildiği üzere- merkezi yönetim tarafından da sunulmaktadır. Burada yalnızca belediyeler tarafından sunulan sosyal hizmetler değerlendirilecektir.

4.3.9. Spor ve rekreasyon hizmetleri

Spor ve rekreasyon hizmetlerinin kentsel yaşam kalitesi için önemi

Kentlerdeki yeşil alanlar ve spor alanları, kentlilere rekreasyon olanakları sunarak kentlerde sağlığın ve ekosistemin korunması ve kentleşmenin olumsuz etkilerinin azaltılmasına yardımcı olurlar. Bu açıdan değerlendirildiğinde spor ve rekreasyon alanları kentsel yaşam kalitesinin sağlanmasında önemli ve vazgeçilmez bir unsurdur.

Uluslararası yaklaşımlarda spor ve rekreasyon

Avrupa Kentsel Şartı'nın kentsel alanlarda spor ve boş zamanları değerlendirme başlıklı 8. ilkesi'nde, tüm kentlilerin, eğlence, dinlenme ve spor faaliyetlerinde yer alma hakkı, spor alanlarının sağlıklı, ve güvenli olarak tasarlanması ve her kentlinin kişisel potansiyelleri doğrultusunda istediği sporu yapma hakkı [MİGM, 1996] ve benzeri konular üzerinde durulmuştur.

Kentli Hakları Deklarasyonu'nun [MİGM, 1996], spor ve dinlenme başlıklı 7. maddesi'ne göre; Avrupa yerleşimlerinde yaşayanlar; yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey için, spor ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların sağlanması hakkına sahiptir.

Belediyelerin spor ve rekreasyon ile ilgili görevleri

Kentlilerin fiziki güç ve yeteneklerini sağlayan ve geliştiren beden eğitimi, oyun, jimnastik ve spor faaliyetlerinin yönetilmesi ile boş zamanların değerlendirilmesine ilişkin hizmetlerin yürütülmesi merkezi yönetimin görevleri arasındadır. Bununla beraber, kentlerde açık ve yeşil alanların düzenlenmesinden belediyeler sorumludur.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun belediyelerin görev ve sorumluluklarını belirleyen 14. maddesinin a fıkrası'nda, belediyelerin *park ve yeşil alanlar ile gençlik ve spor*

hizmetlerinden sorumlu olduğu belirtilmiştir. Genel olarak belediyeler, açık ve yeşil alanları dzenlemek ve spor tesisleri yapmakla grevlidir.

Spor ve rekreasyonla ilgili örnek göstergeler 1: uluslararası alışmalar

Dünya Sağlık rgt tarafından geliştirilen Sağlıklı Kentler Projesi [WHO, 1986] kapsamında; kentlerde bulunan yeşil alanların rölatif düzeyi, yeşil alanlara halkın ulaşımı ve spor ve boş zamanları değerlendirme sağlıklı kent ltleri olarak belirlenmiştir.

Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen Kentsel Denetim alışması [EC, 2000] kapsamında spor ve rekreasyon hizmetleri ile ilgili olarak belirlenen göstergeler şunlardır : kamunun kullanımına açık kişi başına yeşil alan miktarı, kentsel yeşil alanlara 15 dakika yürüme mesafesinde oturan nüfus oranı, yeşil alan olarak kullanılan arsa oranı, rekreasyon, spor ve eğlence amaçlı kullanılan arsa oranı.

Spor ve rekreasyonla ilgili örnek göstergeler 2: kent deneyimleri

Winnipeg Kenti Yaşam Kalitesi Göstergeleri'nde [Winnipeg city, 1998] spor ve rekreasyon hizmetleri ile ilgili olarak rekreasyon olanakları göstergesi kullanılmıştır.

Seul Kenti Daha İyi Yaşam Kalitesi İçin Endeks [Wee, 2000] çalışmasında spor ve rekreasyon hizmetleri ile ilgili olarak kişi başına park alanı göstergesi kullanılmıştır.

Porto Kentsel Yaşam Kalitesini İzleme Sistemi'nde [Santos ve Martins, 2007] spor ve rekreasyon hizmetleri ile ilgili olarak, kişi başına kamusal yeşil alan, 1000 kişiye düşen spor salonu sayısı, 1000 kişiye düşen yüzme havuzu sayısı ve 1000 kişiye düşen diğer spor alanı sayısı göstergeleri kullanılmıştır.

Jacksonville Yaşam Kalitesi İlerleme Raporları'nda [JCCI web sitesi, 2007] spor ve rekreasyon hizmetleri ile ilgili olarak halka açık parkların büyüklüğü göstergesi kullanılmıştır.

Spor ve rekreasyonla ilgili örnek göstergeler 3: Türkiye çalışmaları

Mahalle parkları, oyun alanları gibi yeşil alanlarla yapılı çevre arasında dengeli arazi kullanım planlaması ve uygulamasının gerçekleşmesi ve dinlenme, eğlenme ve spor amaçlı yeterli alan ve olanakların tüm bireyler için kolay ve hakça erişilebilirliğinin ve varlığının sağlanıyor olması [TUK, 1996], spor ve rekreasyon hizmetleri ile ilgili yaşanabilirlik ölçütlerindedir.

Spor ve rekreasyon hizmetleri ile ilgili olarak; kişi başına düşen yeşil alan [Tekeli vd., 2003], TÜBA tarafından hazırlanan Yaşam Kalitesi Göstergeleri çalışmasında yer alan, topluluk düzeyinde belirlenen nesnel yaşam kalitesi ölçütlerindedir.

Spor ve rekreasyon hizmetleri ile ilgili olarak; kişi başına aktif yeşil alan [BİB, 2008], BİB tarafından hazırlanan Kentsel Göstergeler Kılavuzu çalışmasında yer alan göstergelerindedir.

Spor ve rekreasyon hizmetleri için öneri gösterge seti ve ölçütler

Bu kapsamda belediye hizmetleriyle tanımlanan kentsel yaşam kalitesini belirlemek üzere spor ve rekreasyon hizmetleri için 2 gösterge²⁹ (Çizelge 4.17.) ve toplam 5 ölçüt (Çizelge 4.18.) belirlenmiştir.

Çizelge 4.17. Spor ve rekreasyon hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi göstergeleri

no	Gösterge	Ölçüt sayısı
1	Açık ve yeşil alanlara erişilebilirlik	3
2	Spor alanlarının ve yeşil alanların kapasitesi	5
	Toplam	8

²⁹ Spor alanlarının kapasitesi göstergesi kapsamında spor ve rekreasyon hizmetleri -bölüm 4.1.5de belirtildiği üzere- merkezi yönetim tarafından da sunulmaktadır. Burada yalnızca belediyeler tarafından sunulan spor ve rekreasyon hizmetlerinin kapasitesi değerlendirilecektir.

Çizelge 4.18. Spor ve rekreasyon hizmetleri için kentsel yaşam kalitesi ölçütleri

no	Ölçütler	birim
Gösterge 1 : Açık ve yeşil alanlara erişilebilirlik		
1	çocuk bahçesi ve parklara yürüme mesafesinde oturan nüfus oranı	%
2	çocuk oyun alanı sayısı	adet
Gösterge 2 : Spor alanlarının ve yeşil alanların kapasitesi		
1	kişi başına park alanı	m ² /kişi
2	kişi başına büyük rekreasyon alanı	m ² /kişi
3	kişi başına kapalı ve açık spor alanı	m ² /kişi
4	10 000 kişi başına bisiklet yolu ³⁰	metre/...kişi
5	10 000 kişi başına yürüyüş yolu	metre/...kişi

Veri kaynakları

Ölçütlere ilişkin veriler yerinde yapılacak çalışmalar ile elde edilecektir. Bu konuda veri kaynakları, belediye park ve bahçeler, fen işleri ile imar ve şehircilik müdürlükleridir.

Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi için (1)ulaşım hizmetleri, (2)konut hizmetleri, (3)çevre koruma hizmetleri, (4)güvenlik hizmetleri, (5)eğitim hizmetleri, (6)sağlık hizmetleri, (7)kültür hizmetleri, (8)sosyal hizmetler ve (9)spor ve rekreasyon hizmetleri başlıklarından oluşan 9 temel kategori ve bu kategoriler altında yer alan toplam 19 gösterge (Çizelge 4.20.) ve 43 ölçüt (Çizelge 4.19.) belirlenmiştir. Yukarıda belirtilen kategoriler altında tanımlanan gösterge ve ölçütler; kentlerin planlanması ve yönetilmesi süreçlerine yol göstermek açısından kentlerin yaşam kalitesi performansını belirlemek, değişimleri izlemek ve gelişmeleri takip etmek için bir rehber niteliği taşımaktadır³¹.

³⁰ Bu ölçüt aynı zamanda ulaşım hizmetleri ile ilgilidir.

³¹ Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi amacıyla kategori, gösterge ve ölçütlerden oluşturulan rehber Çizelge 6.1.'de sunulmaktadır.

Çizelge 4.19. Belediye hizmetleri ile ilgili nesnel yaşam kalitesi gösterge ve ölçütleri

	Temel Kategoriler	Gösterge Sayısı	Ölçüt Sayısı
1	Ulaşım	3	8
2	Konut	2	6
3	Çevre Koruma	2	5
4	Güvenlik	2	3
5	Eğitim	1	3
6	Sağlık	2	7
7	Kültür	3	5
8	Sosyal	2	5
9	Spor ve Rekreasyon	2	5
	TOPLAM	19	(49) →43*

*Ölçütlerden bazıları farklı kategoriler altında tekrarlanmaktadır. Örneğin, kanalizasyon bağlantısı olan konut oranı ölçütü, konut hizmetleri, çevre koruma hizmetleri ve sağlık hizmetleri kategorileri altında olmak üzere 3 defa tekrarlanmıştır. Buradaki toplama tekrarlanan ölçütler dahil edilmemiştir.

Çizelge 4.20. Belediye hizmetleri ile ilgili nesnel yaşam kalitesi kategori ve göstergeleri

BELEDİYE HİZMETLERİ İLE İLGİLİ NESNEL YAŞAM KALİTESİ GÖSTERGELERİ	NO	KATEGORİ	GÖSTERGELER
	1	ULAŞIM	Toplu Taşıma Hizmetlerinin Kapasitesi Toplu Taşıma Hizmetlerine Erişilebilirlik Yaya Dostu Ulaşım
	2	KONUT	Güvenli / Nitelikli Konut Konut Üretimi
	3	ÇEVRE KORUMA	Katı Atık Atık Su
	4	GÜVENLİK	Yangın / İtfaiye Denetim / Zabıta
	5	EĞİTİM	Eğitim Hizmetlerinin Kapasitesi
	6	SAĞLIK	Sağlık Hizmetlerinin Kapasitesi Sağlık Koşullarının Sağlanması
	7	KÜLTÜR	Kültür Hizmetlerinin Çeşitlenmesi Kültür Hizmetlerinin Kapasitesi Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunması
	8	SOSYAL	Sosyal Hizmetlerin Kapasitesi Sosyal Tesislerin Kapasitesi
	9	SPOR ve REKREASYON	Açık ve Yeşil Alanlara Erişilebilirlik Spor Alanlarının & Yeşil Alanların Kapasitesi

4.4. Alan Çalışmasının Gerçekleştirileceği Kentlerin Belirlenmesi

Büyük ve küçük kentlerin olumlu niteliklerini taşıyan, buna karşılık olumsuz niteliklerini taşımayan orta ölçekli kentler [Bolay ve Rabinovich, 2004], yaşam kalitesinin sağlanması açısından da küçük ve büyük kentlere göre daha avantajlıdır. Alan çalışması, küçük kentlere göre daha fazla kentsel özellik taşıyan ve kentsel hizmetlerin sunulması için gerekli kentsel ölçeğe ulaşmış; buna karşılık büyük kentlere göre sürdürülebilirlik ve yaşanabilirlik açısından sorunların henüz fazlasıyla

yaşanmadığı ve ölçeği gereği hizmetlerin daha kolay sunulabileceği orta ölçekli kentlerde gerçekleştirilecektir.

Türkiye’de orta ölçekli kentlerin belirlenmesinden önce, Dünya ve Türkiye kentleri ile ilgili olarak yapılan çalışmalar değerlendirilmiş ve orta ölçekli kentlerin nasıl tanımlandığı ortaya konmuştur.

Orta ölçekli kentlere ilişkin tanımlamaların çoğunlukla nüfus ölçütüne göre yapıldığı görülmektedir. Ancak nüfus ölçütünün dışında, coğrafi ve kültürel göreliliğin de tanımlamada yer alması [Mega, 1997] ve her ülkenin kendi özgün dinamikleri, demografik özellikleri ve kentleşme politikalarının bulunması [Yazar, 2006] orta ölçekli kentlere ilişkin tek bir tanımın yapılmasını engellemektedir.

Bu kapsamda çeşitli ülkelerin nüfus ölçütüne göre orta ölçekli kentler için belirledikleri alt ve üst nüfus sınırları da (Çizelge 4.21.) farklılaşmaktadır. Orta ölçekli kentlerin nüfus aralığı ABD’de [Fulton, 2002] 100 000 – 300 000, Avrupa Birliği’nde [Mega, 1997] 100 000 – 250 000, Brezilya’da [Henderson, 1997] 50 000 – 500 000, Hollanda’da [van Diepen ve Voogd, 2001] 100 000 – 150 000, İsrail’de [Frenkel, 2002] 25 000 – 100 000, Japonya’da [Henderson, 1997] 100 000 – 500 000, Kanada’da [Seasons, 2003] 50 000 – 500 000 ve Almanya’da [Adam, 2006] 20 000 – 100 000 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.21. Çeşitli ülkelerde orta ölçekli kent nüfus aralığı

Ülke	Nüfus	
	Alt sınır	Üst sınır
ABD	100 000	300 000
Avrupa Birliği	100 000	250 000
Brezilya	50 000	500 000
Hollanda	100 000	150 000
İsrail	25 000	100 000
Japonya	100 000	500 000
Kanada	50 000	500 000
Almanya	20 000	100 000

Ülkelerin toplam nüfus büyüklüğüne ve nüfusun kentlere dağılımına göre farklılaşan bu nüfus aralıkları değerlendirildiğinde; orta ölçekli kentler için alt nüfus sınırının 20 000 ile 100 000 arasında, üst nüfus sınırının ise 100 000 ile 500 000 arasında değiştiği görülmektedir.

Türkiye’de de çeşitli akademik çalışmalarda farklı yöntemler kullanılarak kentlerin nüfus açısından sınıflaması yapılmış ve orta ölçekli kentler için alt ve üst sınırlar (Çizelge 4.22.) belirlenmiştir.

Çizelge 4.22. Türkiye’de orta ölçekli kent nüfus aralığı

	Nüfus	
	Alt sınır	Üst sınır
Araştırmacı	100 000	500 000
Çıracı	20 000	100 000
Göçer	50 000	100 000
Keleş	70 000	200 000
Zeyneloğlu vd.	100 000	300 000
Yazar	250 000	750 000
Tanış ve Ögüt		

Çıracı [içinde Suher vd., 1985], yerleşme merkezlerini nüfuslarına ve işlevlerine göre sınıflamıştır. Bu sınıflamaya göre; tarımsal hizmet merkezleri olan 10 000 – 100 000 nüfus aralığındaki kentler küçük kentler, potansiyel büyüme merkezleri olan 100 000 – 500 000 nüfus aralığındaki kentler sanayinin destekleneceği orta büyüklükteki kentler ve metropoliten merkezler olan 500 000 ve daha çok nüfuslu kentler ise büyük kentler olarak sınıflanmıştır.

Göçer [içinde Suher vd., 1985] ise, nüfus büyüklüğüne göre kentleri sınıflandırmıştır. Bu kapsamda, nüfusu 10 000’e kadar olan yerleşmeleri küçük yerleşme merkezleri olarak kabul etmiş ve 10 000 – 20 000 nüfuslu yerleşmeleri küçük kent merkezleri, 20 000 – 100 000 nüfuslu yerleşmeleri orta büyüklüklü kentler, 100 000 – 500 000 nüfuslu yerleşmeleri büyük kent merkezleri ve 500 000 den fazla nüfuslu yerleşmeleri metropoller olarak tanımlamıştır.

Keleş [2006], nüfusu 10 000'den fazla olan yerleri kent olarak kabul etmiş ve nüfusu 100 000'i aşmış kentleri büyük kent olarak tanımlamıştır. Keleş, kentleri 10 000 –20 000, 20 000 – 50 000, 50 000 – 100 000 ve 100 000 üstü olarak nüfus kümelerine ayırmış, ancak küçük ve orta ölçekli kentleri tanımlamamıştır. Bu kapsamda Keleş'in kullandığı kümeler dikkate alınarak; 10 000 – 20 000 nüfuslu kentler çok küçük kentler, 20 000 – 50 000 nüfuslu kentler küçük kentler ve 50 000 – 100 000 nüfuslu kentler orta ölçekli kentler olarak sınıflandırılabilir.

Zeyneloğlu vd. [2005] ise nüfusu yaklaşık %20'lik dilimler halinde beş eşit parçaya ayırmışlardır. Toplam nüfusun %21'lik bölümünü içeren ve 1 – 1999 nüfus aralığında olan yerleşim yerlerini köy, %20'lik bölümünü içeren ve 2 000 – 19 999 nüfus aralığında olan yerleşim yerlerini kasaba, %21'lik bölümünü içeren ve 20 000 – 199 999 nüfus aralığında olan yerleşim yerlerini küçük ve orta ölçekli kent, %17'lik bölümünü içeren ve 200 000 – 1 999 999 nüfus aralığında olan yerleşim yerlerini büyük kent ve %21'lik bölümünü içeren ve nüfusu 2 000 000 dan fazla olan yerleşim yerlerini metropoliten merkezler olarak tanımlamışlardır. 20 000 – 199 999 nüfus aralığında olan ve küçük ve orta ölçekli kent olarak belirlenen yerleşim yerlerini, Zeyneloğlu ve diğerlerinin kullandığı yöntemle birbirine eşit iki parçaya ayırarak küçük ve orta ölçekli kentler birbirinden ayrılabilir. Bu kapsamda, 20 000 – 199 999 nüfus aralığındaki yerleşim yerleri, bu gruptaki toplam nüfusun %49,3'lük bölümünü içeren ve %50,7'lik bölümünü içeren 70 000 – 199 999 nüfus aralıklarına ayrılmıştır. Böylelikle, 20 000 – 69 999 nüfus aralığında olan yerleşim yerleri küçük kent, 70 000 – 199 999 nüfus aralığında olan yerleşim yerleri orta ölçekli kent olarak belirlenebilir.

Yazar [2006] ise; 10 000 nüfusu aşmış yerleri kent kabul etmiş ve sosyo-ekonomik gelişmişlik ile kentsel nüfusları birarada değerlendirerek kentleri sınıflamıştır. Bu kapsamda, 10 000 – 100 000 nüfus aralığındaki kentleri küçük, 100 000 – 300 000 nüfus aralığında ve 2. 3. ve 4. gelişmişlik grubunda yer alan kentleri orta ölçekli, 300 000 – 1 000 000 nüfus aralığındaki kentleri büyük ve 1 000 000 ve üstü nüfus aralığındaki kentleri ise metropoliten kent olarak belirlemiştir.

Taniş ve Ögüt [2007] kent büyüklüğünü, ulaştırma yatırımları tür seçiminde etkili faktörlerden birinin yolculuk istemi olması ve bu istemin de ilgili bölgede yaşayan nüfus ile olan ilişkisi nedeniyle, nüfus ölçütünü kullanarak belirlemişlerdir. 2000 yılı nüfus sayımlarına göre mülki idare birimi olarak il statüsünde olan kentlerin merkez ilçelerinin nüfus büyüklük sıralaması sonucunda nüfusu 250 000'e kadar olan kentler küçük ölçekli, 250 000 – 750 000 arasındaki kentler orta ölçekli ve 750 000 ve daha büyük nüfuslu kentler de büyük ölçekli kentler olarak nitelendirilmiştir.

Türkiye'de kentlerin nüfus ölçütüne göre sınıflandırılmasında genel kabul görmüş bir alt ve üst sınır bulunmamaktadır. Bununla birlikte, farklı yaklaşımlarla yapılan değerlendirmelerde, orta ölçekli kent için alt nüfus sınırının 20 000 ile 250 000 arasında, üst nüfus sınırının ise 100 000 ile 750 000 arasında değiştiği görülmektedir.

Kent tanımlamasının yapılmasında; nüfus büyüklüğü öncelikle dikkate alınmalı ancak tanımlamanın yapılmasında tek başına belirleyici olmamalıdır. Nüfus ölçütünün dışında; kentin tanımlanabilmesi ve sınıflandırılabilmesi için; istihdam yapısı, nüfus yoğunluğu, işsizlik oranı, temel ekonomik sektör, gayrisafi yurt içi hasıla payı, nüfus artış hızı gibi sosyal, ekonomik ve demografik ölçütlerinde değerlendirmeye alınması gereklidir.

Bu bölümde; alan çalışmasının gerçekleştirileceği orta ölçekli kentlerin belirlenmesi amacıyla ilk olarak Türkiye'de kentlerin nüfus yapısı değerlendirilmiştir. Daha sonra kentler nüfus büyüklüklerine göre sınıflandırılarak, alan çalışmasının yapılacağı orta ölçekli kentler belirlenmiştir. Son olarak ise; orta ölçekli olarak belirlenen kentlere ilişkin genel bilgiler verilmiştir.

4.4.1. Türkiye’de kentlerin nüfus yapısı

2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, Türkiye’de nüfusun %78,8’i, yasalara³² göre kent olarak kabul edilen belediyelerde yaşamaktadır (Çizelge 4.23.).

Çizelge 4.23. Türkiye’de toplam nüfus içinde belediye nüfusunun oranı (2000)
[MİGM, 2007]

	Nüfus	%
Belediye Nüfusu	53 403 386	78,8
Belediye Dışı Nüfus	14 400 541	21,2
Toplam	67 803 927	100

Türkiye’de var olan 3225 belediyenin 400’ü (%12,4) (16 Büyükşehir Belediyesi, 101 büyükşehire bağlı ilçe belediyesi ve 283 büyükşehire bağlı ilk kademe belediyesi) 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu kapsamındadır. Tüm belediyeler içinde büyükşehire bağlı belediyelerin oransal olarak düşük olmasına rağmen, belediyelerde yaşayan nüfusun %48,4’ü, büyükşehirlerle bağlı belediyelerde yaşamaktadır (Çizelge 4.24.).

Çizelge 4.24. Türkiye’de toplam belediye nüfusu içinde büyükşehirler ve bağlı belediyelerin oranı (2000) [MİGM, 2007]

	Nüfus	%
Büyükşehirler ve bağlı belediyeler	25 843 995	48,4
Diğer belediye	27 559 391	51,6
Toplam	53 403 386	100

³² Kente ilişkin sosyal, ekonomik, mekansal açılardan çeşitli tanımlamaların yapılması mümkündür. Türkiye’de; kente ilişkin tanımlamaların genel olarak yerel yönetimleri düzenleyen yasalarda yer aldığı ve tanımlamaların nüfus ölçütü dikkate alınarak yapıldığı görülmektedir. 1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu’nun 1. maddesinde kent nüfus ölçütü temel alınarak tanımlanmış ve ‘nüfusu 2000 den küçük olan yerleşimlere köy, 2000 ile 20 000 arasında olanlara kasaba, 20 000 den büyük olanlara kent denir’ denmiştir. 2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belediye birimlerinin kuruluşundaki nüfus sınırı 2000’den 5000’e çıkarılmıştır. Kanunda, belediyelerin kent olarak kabul edileceği belirtilmemiştir. Ancak, belediye yönetimlerine verilen görevler değerlendirildiğinde; bu görevlerin kentsel nitelikte olduğu ve belediyelerin kentsel yönetim birimleri olarak kabul edildikleri görülmektedir.

2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre var olan 3225 belediyenin nüfus dağılımları değerlendirildiğinde (Çizelge 4.25.); belediyelerin %62'sinin nüfusunun 5 000 den küçük olduğu ve 2005 yılında kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre belediye olmak için gerekli nüfus sınırını aşmadığı dolayısıyla da kent niteliği taşımadığı görülmektedir. Toplam belediye sayısının büyük bölümünü oluşturan 5000den az nüfuslu belediyelerde, belediyelerde yaşayan toplam nüfusun yalnızca %10,8'i yaşamaktadır. 5000 den az nüfuslu yerlerdeki belediye teşkilatları 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre belediye statülerini kaybetmişlerdir.

Çizelge 4.25. Türkiye'de belediyelerin nüfus büyüklüklerine göre dağılımı (2000)
[DİE, 2000]

Nüfus	adet	%	nüfus	%
- 2000	354	11	594 624	1,1
2000 - 5000	1651	51	5 130 842	9,7
5000 +	1220	38	47 677 920	89,2
Toplam	3225	100	53 403 386	100

2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, Türkiye'de nüfusun %64,9'u, TÜİK'e göre³³ kent olarak kabul edilen il ve ilçe belediyelerinde yaşamaktadır.

2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre il ve ilçe merkezleri nüfusları değerlendirildiğinde ise (Çizelge 4.26.); ilçe merkezlerinin %64'ünün nüfusunun 20 000 den az olduğu ve DPT³⁴ tarafından kabul edilen kent eşiğinin altında kaldığı görülmektedir. İlçelerin sayısal olarak büyük bölümünü oluşturan 20 000 den az nüfuslu ilçelerde, ilçelerde yaşayan toplam nüfusun yalnızca %11,09'u yaşamaktadır.

³³ Kanunlar ile getirilen düzenlemeler dışında, Türkiye'de çeşitli kurumların kentin tanımlanmasına ilişkin farklı kabulleri ve uygulamaları bulunmaktadır. Örneğin Türkiye İstatistik Kurumu, hukuksal düzenlemeleri dikkate almakta ve yalnızca il ve ilçe statüsünde bulunan yerleşme birimlerini kent olarak kabul etmektedir.

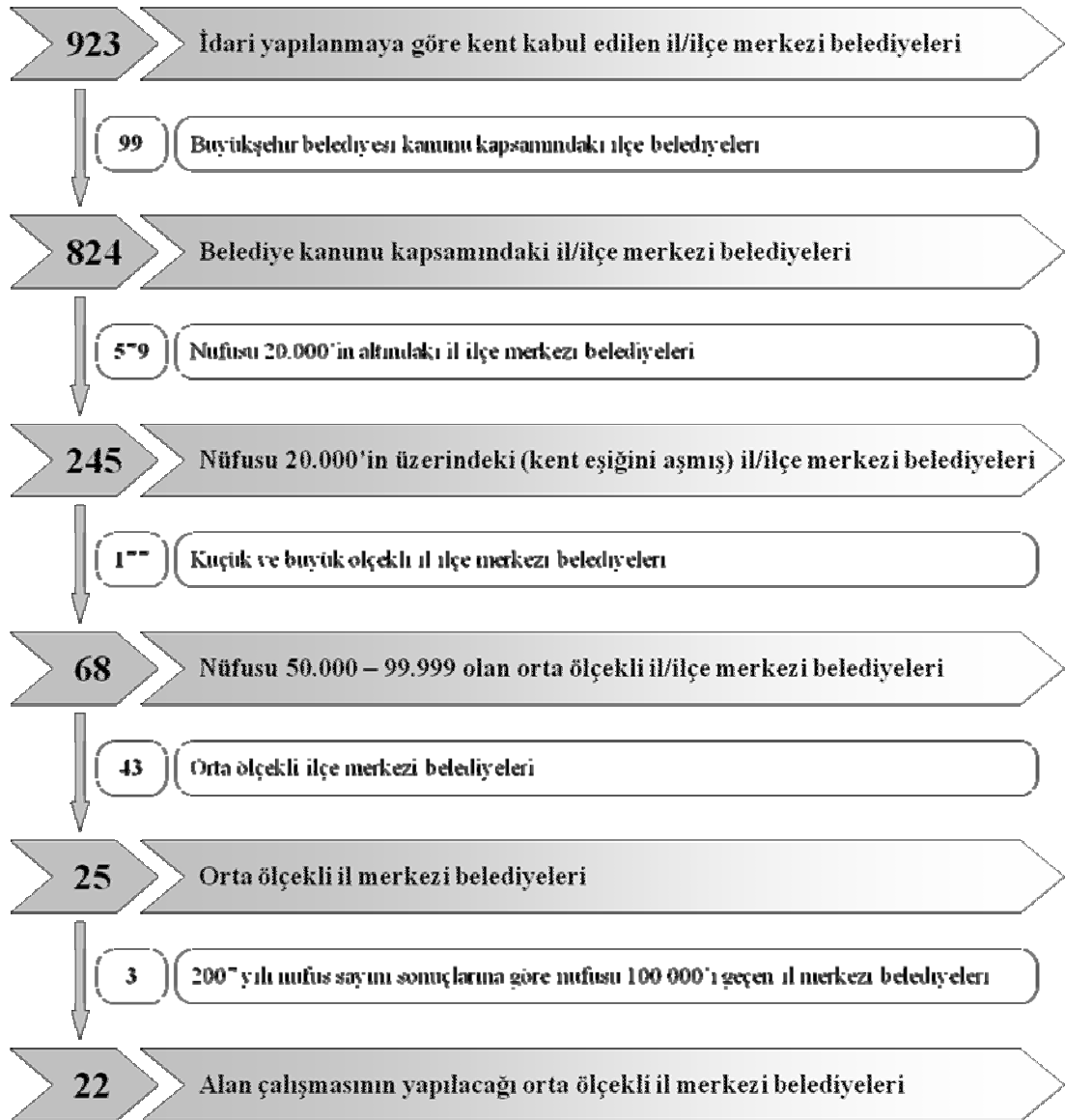
³⁴ Kentin tanımlanmasına ilişkin farklı kabulleri ve uygulamaları bulunan bir diğer kurum ise Devlet Planlama Teşkilatı'dır. DPT, nüfus ölçütünü dikkate almakta ve nüfusu 20 000 den büyük olan yerleri kent olarak kabul etmektedir. 1982 yılında DPT tarafından gerçekleştirilen Kent Eşiği Araştırması'na göre nüfusu 50 000 den büyük olan yerler gerçek anlamda kent eşiğini aşmaktadır.

Çizelge 4.26. Türkiye’de il / ilçe merkezi belediyelerin nüfus büyüklüklerine göre dağılımı (2000) [DİE, 2000]

Nüfus	adet	%	nüfus	%
– 5 000	178	19	603 318	1,37
5 000 – 20 000	419	45	4 276 924	9,72
20 000 +	326	36	39 126 032	88,91
Toplam	923	100	44 006 274	100

4.4.2. Türkiye’de kentlerin nüfus açısından sınıflandırılması ve orta ölçekli kentlerin belirlenmesi

Çalışmanın kentsel yaşam kalitesini belirlemeye yönelik olması nedeniyle, hem idari yapılanmaya göre kent kabul edilen hem de zorunlu olarak belediye yönetiminin kurulduğu 923 adet il / ilçe belediyesi nüfus açısından sınıflandırmaya alınmıştır. Sınıflandırmada TÜİK’den alınan 2000 yılı nüfus sayımına göre kent nüfusları verisi kullanılmış ve 923 adet il / ilçe belediyesini içeren bir liste oluşturulmuştur. Kentlerin nüfus açısından sınıflandırılarak, orta ölçekli kentlerin belirlenmesi amacıyla, aşağıdaki aşamalar (Şekil 4.6.) izlenmiş ve alan çalışmasının yapılacağı kentler belirlenmiştir.

Şekil 4.6. Alan çalışmasının yapılacağı kentlerin belirlenmesi için izlenen yöntem

I. Aşama

Metropolitan nitelik taşıyan ve nüfusu 750 000 in üstünde olan kentlerde yasa ile büyükşehir belediyeleri kurulmaktadır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na göre; 16 büyükşehir belediyesine bağlı 99 adet ilçe belediyesi bulunmaktadır. Bu kapsamda 923 adet ilçe belediyesinden oluşan liste içinden; farklı statü taşıyan 16 adet büyükşehir belediyesine bağlı 99 adet ilçe belediyesi çıkarılmış ve listede 824 adet ilçe belediyesi kalmıştır.

Büyükşehir belediyesi olan il merkezleri ve bağlı ilçe sayıları şöyledir; Adana (2), Ankara (15), Antalya (1), Bursa (7), Diyarbakır (1), Erzurum (1), Eskişehir (1), Gaziantep (3), Mersin (1), İstanbul (32), İzmir (11), Kayseri (5), Kocaeli (7), Konya (3), Sakarya (7), Samsun (2).

II. Aşama

1982 tarihli DPT Kent Eşiği Araştırması ve 442 sayılı Köy Kanunu'na göre; 20 000 nüfus kent eşiği olarak değerlendirilmiştir. Nüfusu 20 000 den küçük olan 579 adet il / ilçe merkezi belediyesi bulunmaktadır. Listede yer alan 824 adet il / ilçe merkezi belediyesi içinden nüfusu 20 000 den küçük olanlar (579 adet), kent olarak kabul edilmemiş ve çıkarılmıştır³⁵. Listede 245 adet il / ilçe merkezi belediyesi kalmıştır.

III. Aşama

1982 tarihli DPT Kent Eşiği Araştırması'nda 50 000 nüfus büyüklüğü gerçek kent eşiği olarak belirlenmiş olması ve listede kalan 245 adet il / ilçe merkezi belediyesinin ortalama nüfusunun 65 054 olması dikkate alınarak, Türkiye'deki kentler küçük ölçekli, orta ölçekli ve büyük ölçekli kentler olmak üzere nüfus büyüklüklerine göre sınıflandırılmıştır (Çizelge 4.27.).

Çizelge 4.27. Türkiye'de il / ilçe merkezi belediyelerin nüfus büyüklüklerine göre sınıflandırılması (2000)

Sınıflandırma	Nüfus	Belediye	%
Küçük ölçekli kentler	20 000 – 49 999	138	56
Orta ölçekli kentler	50 000 – 99 999	68	28
Büyük ölçekli kentler	100 000 +	39	16
Toplam		245	100

³⁵ Nüfusu 20 000 den küçük olduğu için kent olarak kabul edilmeyen ve listeden çıkarılan tek il merkezi belediyesi; 17.274 nüfuslu Ardahan belediyesidir.

Yukarıda belirtilen sınıflandırmaya göre; nüfusu 20 000 ile 49 999 arasında olan 138 adet il / ilçe merkezi belediyesi küçük ölçekli kentler (%56), nüfusu 50 000 ile 99 999 arasında olan 68 adet il / ilçe merkezi belediyesi orta ölçekli kentler (%28) ve nüfusu 100 000'den büyük olan 39 adet il / ilçe merkezi belediyesi büyük ölçekli kentler³⁶ (%16) olarak belirlenmiştir.

IV. Aşama

İl merkezi belediyelerinin fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan daha iyi örgütlenmiş olduğu, nüfus dışında diğer nitelikleri açısından da ilçe merkezi belediyelerine göre daha fazla kentsel özellik taşıdığı ve daha homojen oldukları varsayımından hareketle; alan çalışmasının yapılması için orta ölçekli il merkezi belediyeleri seçilmiştir.

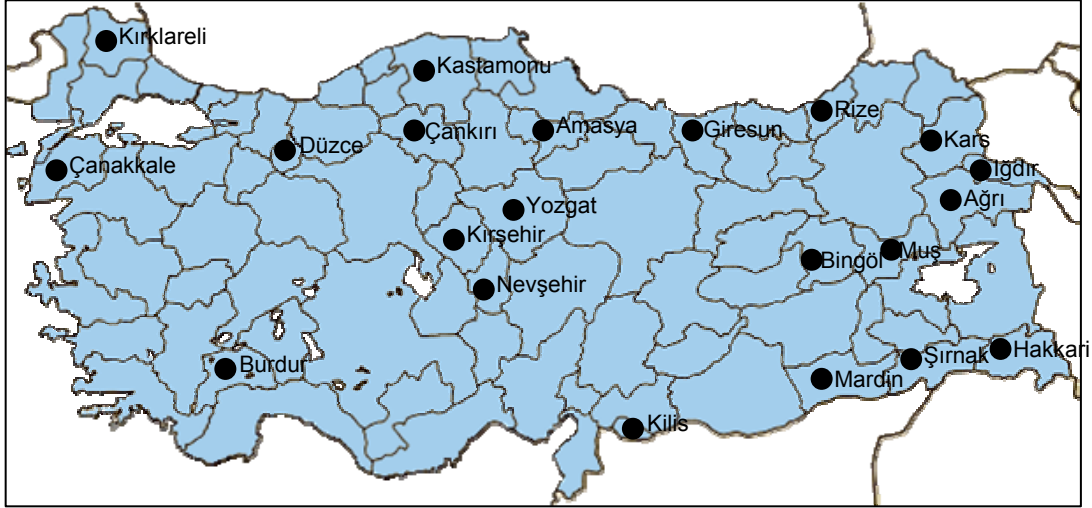
Orta ölçekli il merkezi belediyeleri; (1)Şırnak, (2)Kırklareli, (3)Düzce, (4)Hakkari, (5)İğdır, (6)Çankırı, (7)Burdur, (8)Kastamonu, (9)Mardin, (10)Nevşehir, (11)Muş, (12)Bingöl, (13)Yalova, (14)Kilis, (15)Yozgat, (16)Amasya, (17)Çanakkale, (18)Niğde, (19)Rize, (20)Kars, (21)Ağrı, (22)Giresun, (23)Bolu, (24)Kırşehir ve (25)Siirt'tir.

V. Aşama

Orta ölçekli il merkezi belediyelerinin, TÜİK tarafından 2007 yılında yapılan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi kapsamında belirlenen nüfus sayım sonuçları değerlendirilmiş ve nüfus büyüklüğüne göre yapılan sınıflamaları kontrol edilmiştir. Bu kapsamda, belirlenen 25 adet orta ölçekli il merkezi belediyesinin, 22 adetinin 2007 nüfusunun da 50 000 – 99 999 aralığında olduğu yani orta ölçekli kent

³⁶ Metropoliten nitelik taşıyan 16 adet büyükşehir belediyesi ve bağlı ilçeleri bu sınıflandırmanın dışında tutulmuştur

niteliğini devam ettirdiği ancak üç³⁷ adetinin nüfusunun 100 000'in üstüne çıktığı ve büyük ölçekli kent niteliği kazandığı görülmüştür.

Harita 4.1. Alan çalışmasının yapıldığı orta ölçekli il merkezi belediyeleri

Bu kapsamda alan çalışmasının yapılacağı orta ölçekli il merkezi belediyeleri (Harita 4.1.); (1)Şırnak, (2)Kırklareli, (3)Düzce, (4)Hakkari, (5)Iğdır, (6)Çankırı, (7)Burdur, (8)Kastamonu, (9)Mardin, (10)Nevşehir, (11)Muş, (12)Bingöl, (13)Yalova, (14)Kilis, (15)Yozgat, (16)Amasya, (17)Çanakkale, (18)Rize, (19)Kars, (20)Ağrı, (21)Giresun ve (22)Kırşehir olarak belirlenmiştir.

4.4.3. Alan çalışmasının yapılacağı kentlerin genel değerlendirmesi

Alan çalışmasının yapılacağı orta ölçekli il merkezlerinin, genel özelliklerinin belirlenmesi, Türkiye ile karşılaştırılması ve Türkiye içindeki yerinin ortaya konması amacıyla; coğrafi bölgeye, nüfusa, ekonomik yapıya ve sosyo-ekonomik gelişmişliğe ilişkin aşağıdaki değerlendirmeler³⁸ yapılabilir.

Orta ölçekli il merkezi belediyelerinin coğrafi bölgelere dağılımı değerlendirildiğinde (Çizelge 4.28.), orta ölçekli il merkezi belediyelerinin en fazla

³⁷ Nüfusları 100.000 i geçen il merkezi belediyeleri ve nüfusları şöyledir: Niğde (100.418), Bolu (107.857) ve Siirt (117.599)

³⁸ Çalışmanın bu bölümünde kullanılan istatistik verileri, belediye bazında Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2000 yılında yaptığı nüfus sayımında elde edilen verilerdir.

(6 adet, %27,3) Doğu Anadolu bölgesinde yer aldığı, Ege Bölgesinde ise orta ölçekli il merkezi belediyesi bulunmadığı görülmektedir.

Çizelge 4.28. Orta ölçekli il merkezi belediyelerin coğrafi dağılımı

Bölgeler	Akdeniz	Ege	Marmara	İç Anadolu	Karadeniz	Doğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	toplam
Orta ölçekli il merkezi belediye	1	-	3	5	4	6	3	22
%	4,6	-	13,6	22,7	18,2	27,3	13,6	100

Orta ölçekli il merkezi belediyelerinin nüfus büyüklükleri değerlendirildiğinde (Çizelge 4.29), 22 adet il merkezinin 2000 yılı ortalama nüfus büyüklüğünün 68 814, 2007 yılı ortalama nüfus büyüklüğünün ise 79 606 olduğu görülmektedir. Orta ölçekli il merkezi belediyeleri içinde en düşük nüfuslu il merkezi Şırnak, en yüksek nüfuslu il merkezi ise Ağrı'dır.

Çizelge 4.29. Orta ölçekli il merkezi belediyelerin nüfus büyüklükleri (2000 / 2007)

sıra	il merkezi	2000 kent nüfusu	2007 kent nüfusu	sıra	il merkezi	2000 kent nüfusu	2007 kent nüfusu
1	Şırnak	52743	54302	12	Bingöl	68876	86511
2	Kırklareli	53221	59970	13	Yalova	70118	87372
3	Düzce	56649	94637	14	Kilis	70670	77706
4	Hakkari	58145	57954	15	Yozgat	73930	72183
5	Iğdır	59880	75927	16	Amasya	74393	85851
6	Çankırı	62508	68596	17	Çanakkale	75810	86544
7	Burdur	63363	70157	18	Rize	78144	94800
8	Kastamonu	64606	80582	19	Kars	78473	76992
9	Mardin	65072	82134	20	Ağrı	79764	97839
10	Nevşehir	67864	81688	21	Giresun	83636	89241
11	Muş	67927	70509	22	Kırşehir	88105	99832

Orta ölçekli il merkezlerinde yaşayan nüfusun Türkiye içindeki payı değerlendirildiğinde (Çizelge 4.30.), Türkiye'de kent olarak kabul edilen ilçe merkezlerinde yaşayan toplam nüfusun %3,4'ünün (1 513 897) orta ölçekli il merkezlerinde yaşamakta olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.30. Orta ölçekli il merkezlerinde yaşayan nüfusun Türkiye içindeki payı (2000)

	Orta ölçekli 22 il merkezi	Türkiye kent – 923 ilçe merkezi
Nüfus	1 513 897	44 006 274
%	3,4	100

* DİE'nin 2000 yılında yaptığı nüfus sayım sonuçlarından uyarlanmıştır

Orta ölçekli il merkezlerinin nüfus artış hızları Türkiye kentlerinin genel nüfus artış hızı ile birlikte değerlendirildiğinde (Çizelge 4.31.), orta ölçekli il merkezlerinin (%26,96) ortalama nüfus artış hızının, Türkiye'de kentlerde gerçekleşen nüfus artış hızı (%26,81) ile aynı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda, nüfusun metropoliten kentlere olan yığılması nedeniyle kentsel nüfusun dengesiz dağılımının söz konusu olduğu mevcut yapı içinde, orta ölçekli kentlerin önemli ölçüde nüfus kaybetmediği ve önemini hala koruduğu söylenebilir.

Çizelge 4.31. Orta ölçekli il merkezlerinin nüfus artış hızının Türkiye ile karşılaştırılması (1995-2000)*

	Orta ölçekli 22 il merkezi	Türkiye kent – 923 ilçe merkezi
Ortalama nüfus artış hızı	26,96	26,81

* DİE'nin 1995 ve 2000 yılında yaptığı nüfus sayım sonuçlarından uyarlanmıştır

Orta ölçekli il merkezlerinde çalışan nüfusun Türkiye içindeki payı değerlendirildiğinde (Çizelge 4.32.), Türkiye'de kentlerde çalışan toplam nüfusun %3,4'ünün (367 411) orta ölçekli il merkezlerinde çalışmakta olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.32. Orta ölçekli il merkezlerinde çalışan nüfusun Türkiye içindeki payı (2000)*

	Orta ölçekli 22 il merkezi	Türkiye kent – 923 ilçe merkezi
Nüfus	367 411	10 669 000
%	3,4	100

* DİE'nin 2000 yılında yaptığı nüfus sayım sonuçlarından uyarlanmıştır

Orta ölçekli il merkezlerinde çalışan nüfus oranı Türkiye kentlerinde çalışan nüfus oranı ile birlikte değerlendirildiğinde (Çizelge 4.33.), orta ölçekli il merkezlerinde çalışan nüfus oranının (%24,3), Türkiye’de kentlerde çalışan nüfus oranı (%24,2) ile aynı olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.33. Orta ölçekli il merkezlerinde çalışan nüfusun Türkiye ile karşılaştırılması (2000)*

	Orta ölçekli 22 il merkezi	Türkiye kent – 923 ilçe merkezi
çalışan nüfus %	24,3	24,2

* DİE’nin 2000 yılında yaptığı nüfus sayımı sonuçlarından uyarlanmıştır

Türkiye kentlerinde çalışanlar ile orta ölçekli il merkezlerinde çalışanların sektörel dağılımları birarada incelendiğinde (Çizelge 4.34.); orta ölçekli il merkezlerinin (%82,3) hizmetler sektöründe çalışan nüfus oranlarının, Türkiye’de kentlerde hizmetler sektöründe çalışan nüfus oranından (%67,7) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, orta ölçekli il merkezlerinin (%14,5) sanayi sektöründe çalışan nüfus oranlarının, Türkiye’de kentlerde sanayi sektöründe çalışan nüfus oranından (%27,7) daha düşük olduğu görülmektedir. Orta ölçekli kentlerde çalışanlar, Türkiye geneline göre, daha fazla hizmetler sektöründe yoğunlaşmaktadır. Bu kapsamda orta ölçekli kentlerin, genellikle hizmet merkezi işlevini üstlendiği söylenebilir.

Çizelge 4.34. Orta ölçekli il merkezlerinde çalışanların sektörel dağılımının Türkiye ile karşılaştırılması (2000)*

	tarım		sanayi		hizmet	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Orta ölçekli 22 il merkezi	12 100	3,3	52 481	14,3	302 830	82,4
Türkiye kent – 923 ilçe merkezi	487 000	4,6	2 959 000	27,7	7 223 000	67,7

* DİE’nin 2000 yılında yaptığı nüfus sayımı sonuçlarından uyarlanmıştır.

İlçelerin sosyo ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırmasına göre [DPT, 2004], orta ölçekli il merkezlerinin sosyo – ekonomik gelişmişlik durumu değerlendirildiğinde (Çizelge 4.35.), orta ölçekli il merkezlerinin %59,1’inin (13 adet) 2. derece,

%36,4'ünün (8 adet) 3. derece ve %4,5'inin (1 adet) 4. derece gelişmiş ilçeler grubunda yer aldığı görülmektedir.

Çizelge 4.35. Orta ölçekli il merkezlerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması [DPT, 2004]

no	il merkezi	Sosyo-ekonomik gelişmişlik		no	il merkezi	Sosyo-ekonomik gelişmişlik	
		sırası	grup			sırası	grup
1	Yalova	26	2	12	Yozgat	144	2
2	Çanakkale	39	2	13	Amasya	157	2
3	Giresun	66	2	14	Kilis	177	3
4	Burdur	78	2	15	Kars	189	3
5	Rize	81	2	16	Mardin	205	3
6	Nevşehir	89	2	17	Hakkari	308	3
7	Düzce	98	2	18	Şırnak	314	3
8	Kırşehir	103	2	19	Iğdır	334	3
9	Kırklareli	106	2	20	Bingöl	344	3
10	Çankırı	108	2	21	Ağrı	352	3
11	Kastamonu	119	2	22	Muş	649	4

Sosyo – ekonomik açıdan en gelişmiş orta ölçekli il merkezi 26. sırada ve 2. grupta yer alan Yalova, en az gelişmiş il merkezi ise 649. sırada ve 4. grupta yer alan Muş'tur.

4.5. Alan Çalışmasının Yöntemi

Çalışmanın bu bölümünde alan çalışmasının yöntemine ilişkin iki temel konu üzerinde durulacaktır. İlk olarak belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesini ve etkileyen unsurları belirlemek amacıyla kullanılacak verilerin elde edilme sürecine ve veri kaynaklarına yer verilecek, ikinci olarak ise belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesini ve etkileyen unsurları belirlemek üzere yapılacak analizler tanımlanacaktır.

4.5.1. Veriler

Alan çalışması kapsamında toplanan veriler genel olarak iki gruba ayrılabilir. Bu veri gruplarından ilki, orta ölçekli kentlerde belediye hizmetleri kapsamında belirlenen kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine yönelik verilerden oluşmaktadır. Diğer veri grubu ise, orta ölçekli kentlerde belediye hizmetleri kapsamında belirlenen kentsel yaşam kalitesini etkileyen unsurların belirlenmesine yönelik verileri içermektedir.

Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesine yönelik verilerin toplanması

Orta ölçekli kentlerde belediye hizmetleri kapsamında belirlenen kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine yönelik olarak, alan çalışmasının yapıldığı 22 kentte, 9 alt alanda belirlenen 43 ölçüte³⁹ ilişkin veri toplanmaya çalışılmıştır.

Veri toplama sürecinin ilk aşamasında, alan çalışmasının yapılması için belirlenen kentlerden bazılarında gidilerek belediyelerinde pilot çalışma yapılmıştır. Bu kapsamda öncelikle belediye başkanı ya da başkan yardımcıları ile görüşülmüştür. Görüşme sırasında belediye başkanına; belediyenin hizmetlerini ve belediyenin yönetim yapısını değerlendirmesine ve kentsel yaşam kalitesine bakış açısını ortaya koymasına yönelik sorular yöneltilmiştir. Sonrasında belediye hizmetleri kapsamında belirlenen kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi için belirlenen ölçütlere ilişkin verilerin toplanması için fen işleri, imar ve şehircilik, itfaiye, kültür ve sosyal işler, park ve bahçeler, sağlık işleri, su ve kanalizasyon işleri, temizlik işleri, ulaşım ve zabıta müdürlükleri ile görüşülmüştür. Yapılan pilot çalışma ile, ilgili müdürlüklerde var olan kayıtlar incelenerek ve ilgililerle görüşülerek; kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi için belirlenen ölçütlerden hangilerine ilişkin mevcut bilginin olduğu, hangilerinin ölçülmesinin zaman ve mali açılarından yüksek maliyetli olmadığı ve

³⁹ Belediye hizmetleri kapsamında belirlenen kentsel yaşam kalitesine ilişkin alt alan, gösterge ve ölçütlere ilişkin detaylar Bölüm 4.3de yer almaktadır.

hangilerinin istatistiki veriye dayandığı yani doğruluğu kanıtlanabilecek ve savunulabilecek nitelikte olduğu⁴⁰ belirlenmiştir.

Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesine yönelik verilerin toplanmasında, tek veri kaynağı olan belediyelerin, sundukları hizmetlere ilişkin bilgileri sistematik olarak tutmamaları, var olan sınırlı bilgiyi paylaşmak istememeleri ve bir belediyede var olan bir bilginin diğer belediyelerde olmaması gibi çeşitli zorluklar ile karşılaşmıştır.

Yapılan pilot çalışmanın sonucunda, bazı ölçütlere ilişkin mevcut bilgilerin olmadığı ve ölçümlerinin zaman ve mali açılardan yüksek maliyetli olduğu sonucuna ulaşıldığı için bu ölçütler alan çalışmada değerlendirilmeye alınmamıştır. Bu kapsamda; ulaşım hizmetleri ile ilgili olarak 10 000 kişi başına toplu taşıma seferi sayısı, 10 000 kişi başına toplu taşıma ağının uzunluğu, toplu taşıma aracı bekleme ortalama süresi, toplu taşıma hizmetlerine erişebilir nüfus oranı ve kaldırımlı yolların toplam yollara oranı ölçütüne, kültür hizmetleri ile ilgili olarak koruma amaçlı imar planının uygulanma oranı ölçütüne, sosyal hizmetler ile ilgili olarak özürülere yönelik teknik altyapı oranı ölçütüne ve spor ve rekreasyon hizmetleri ile ilgili olarak çocuk bahçesi ve parklara yürüme mesafesinde oturan nüfus oranı ölçütü olmak üzere toplam 8 ölçüt alan çalışmada değerlendirilmemiştir.

Ayrıca bazı ölçütlere ilişkin olarak güvenilir nitelikte sayısal verilerin bulunamadığı belirlendiği için bu ölçütlere ilişkin ölçüm sonuçlarına dayanmayan sözel bilgiler toplanmıştır. Bu kapsamda; konut hizmetleri ile ilgili olarak düşük standartlı / temel işlevleri olmayan konut oranı ve yasal statüsü olmayan konutların oranı ölçütlerine, çevre koruma hizmeti ile ilgili olarak günlük toplanan katı atık oranı ölçütüne, eğitim hizmeti ile ilgili olarak seminer vb. eğitim programlarından yararlanan kişi sayısı ölçütüne, sağlık hizmeti ile ilgili olarak 10 000 kişi başına belediyenin özürülü ve

⁴⁰ Bölüm 4.1.4. de, gösterge seçim kriterleri doğrultusunda belirlenen gösterge ve ölçütlerin, pilot çalışmaların sonucunda yeniden değerlendirileceği ve ölçülmesi zaman ve mali açılardan yüksek maliyetli olmayan ve istatistiki veriye dayanan, doğruluğu kanıtlanabilecek ve savunulabilecek kriterlerine uygun olan ölçütlerin değerlendirmeye alınacağı belirtilmiştir.

yaşlı bakım hizmeti ölçütüne, güvenlik hizmeti ile ilgili olarak yangın yerine ulaşma ortalama süresi, sosyal hizmetler ile ilgili olarak ayni ve nakdi yardımdan yararlanan dar gelirli sayısı ve spor ve rekreasyon hizmetleri ile ilgili olarak kişi başına büyük rekreasyon alanı olmak üzere 8 ölçüte ilişkin sözel bilgi toplanmıştır.

Veri toplama sürecinin ikinci aşamasında; alan çalışmasının yapılacağı diğer il merkezi belediyelerinin belediye başkanlıklarına yazılı olarak başvurularak soru kağıdı⁴¹ gönderilmiştir. Bu soru kağıdında, orta ölçekli kentlerde belediye hizmetleri kapsamında belirlenen kentsel yaşam kalitesini ölçmeye yönelik olarak belirlenen ve pilot çalışmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda yeniden değerlendirilen ölçütlere ilişkin sorular yer almaktadır.

Veri toplama sürecinin üçüncü aşamasında; belediyelerin ilgili birimleri tarafından cevaplandırılarak geri gönderilen soru kağıtları değerlendirilmiş ve eksiklikler belirlenmiştir. Sonrasında, bu eksiklerin giderilmesi, verilerin güvenilirliğinin kontrol edilmesi ve güncel verilerin elde edilmesi amacıyla 22 belediyenin ilgili birim müdürlükleri⁴² ile telefon ile görüşülmüştür. Telefon görüşmelerinin yapılması ile, alan çalışmasında değerlendirilmek üzere belirlenen ölçütlere ilişkin verilere⁴³ ulaşılmıştır.

Sonuç olarak; çalışmanın önceki aşamasında belirlenmiş 43 ölçütten bazılarında ilişkin mevcut veya toplanabilir verinin bulunmaması, bazılarının ölçülmesinin zaman ve mali açılarından yüksek maliyetli olması ve var olan bazı verilerin istatistiki veriye dayanan, doğruluğu kanıtlanabilecek ve savunulabilecek nitelikte olmaması nedeniyle, alan çalışmasında (Çizelge 4.36.) 27 ölçüte ilişkin sayısal, 8 ölçüte ilişkin sözel olmak üzere toplam 35 ölçüte ilişkin veri toplanabilmiş, 8 ölçüt ise veri bulunamadığı için değerlendirmeye alınamamıştır.

⁴¹ Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesini ölçmeye yönelik olarak belirlenen ölçütlere yönelik soruları içeren ve belediyelere gönderilen soru kağıdı örneği EK1 de verilmiştir.

⁴² Belediyelerin ilgili birimlerinde görüşülen kişilerin adları, soyadları, görevleri ve telefon numaraları EK2 de verilmiştir.

⁴³ Belediye hizmetleri kapsamından kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi için kullanılacak ölçütlere ilişkin olarak toplanan verilerin (ham veri) dökümleri EK3 de verilmiştir.

Çizelge 4.36. Teorik olarak belirlenen ve veriye ulaşılabilen kategori, gösterge ve ölçütlerin sayıları

	Kategori	Gösterge	Ölçüt
Teorik olarak belirlenen	9	19	43
Veriye ulaşılabilen	9	18	35

Kentsel yaşam kalitesini etkileyen unsurlara yönelik verilerin toplanması

Belediye hizmetleri kapsamında ortaya konan kentsel yaşam kalitesini etkileyen unsurların belirlenmesi yani çalışmanın hipotezlerinin sınanması amacıyla, alan çalışmasının yapıldığı 22 kent için 3 grup veri toplanmıştır.

Veri gruplarından ilki, birinci hipotezde yer alan ve kentlilerin sosyal ve ekonomik gelişme düzeylerini tanımlayan değişkenlere⁴⁴ yöneliktir. Bu verilerin elde edilmesinde temel veri kaynağı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) dur. TÜİK'e yazılı olarak başvurularak sosyal ve ekonomik yapıya ilişkin en son veriler, belediye düzeyinde talep edilmiştir. En son 2007 yılında yapılan ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi olarak adlandırılan nüfus sayımında, sosyal ve ekonomik verilerin tamamının toplanmaması, toplanan verilerin ise açıklanmaması nedeniyle, sosyal ve ekonomik yapıya ilişkin veriler 2000 yılı⁴⁵ nüfus sayım sonuçlarından elde edilmiştir.

Bu kapsamda, nüfus yapısına ilişkin olarak nüfus artış hızı ve net göç hızı, hane yapısına ilişkin olarak hane halkı büyüklüğü, işgücü durumuna ilişkin olarak bağımlılık oranı, işsiz oranı (12+ yaş içinde) ve istihdam edilen nüfus oranı (12+ yaş içinde), ekonomik faaliyete ilişkin olarak tarım sektöründe çalışanların oranı, sanayi sektöründe çalışanların oranı ve hizmet sektöründe çalışanların oranı, eğitim durumuna ilişkin olarak okuma yazma bilmeyen nüfus oranı (6+ yaş içinde) ve

⁴⁴ Kentlilerin sosyal ve ekonomik gelişme düzeylerini tanımlayan değişkenlere ilişkin toplanan verilerin dökümleri EK4 de verilmiştir.

⁴⁵ Sosyal ve ekonomik yapıya ilişkin verilerin 2000 yılı nüfus sayım sonuçlarına ait olması, çalışmanın en önemli sınırlılıklarından biridir. Ancak çalışmanın gerçekleştirildiği kentlerin gerek sosyal ve ekonomik açıdan durağan kentler olması ve gerekse de bu verilerin oransal olması nedenleriyle, bu değerlerin büyük ölçüde değişmediği kabul edilmiş ve çalışmada kullanılmıştır.

yüksek öğretim mezunu oranı (22+ yaş içinde) değişkenlerine ilişkin veriler belediye düzeyinde elde edilmiştir. Bazı değişkenlere⁴⁶ yönelik veriler ise, belediye düzeyinde bulunmaması nedeniyle elde edilememiştir.

Bu hipotez kapsamında yer alan değişkenlerden ilçe bazında sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına ilişkin veri DPT [Dinçer ve Özarslan, 2004] tarafından yapılan ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırmasından ve il bazında kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla değeri TÜİK'den elde edilmiştir⁴⁷. Yerel seçimlerde kullanılan oy oranına ilişkin veri ise Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi (TODAİE) yerel yönetimler portalından elde edilmiştir.

Veri gruplarından ikincisi, ikinci hipotezde yer alan ve belediye yönetimlerinin yapısını tanımlayan değişkenlere yöneliktir. Bu verilerin elde edilmesinde temel veri kaynağı ilgili belediyelerdir. Alan çalışmasının yapıldığı 22 kentin belediyelerinin ilgili birimlerine⁴⁸ yazılı olarak başvurularak soru kağıdı⁴⁹ gönderilmiş ve belediyelerin yapılarına ilişkin bilgiler talep edilmiştir. Daha sonra ise belediyelerden gelen cevaplardaki eksiklerin tamamlanması ve cevapların güvenilirliğinin kontrol edilebilmesi ve güncellenmesi amacıyla, sözlü görüşme tekniği kullanılmış ve

⁴⁶ Ortalama hanelki geliri ve yoksulluk sınırı altındaki nüfus oranı değişkenlerine ilişkin veriler TÜİK tarafından yapılan ve hane halkı geliri araştırmasını içeren hane halkı bütçe anketi ile; ücretli çalışanların oranı değişkenine ilişkin veriler TÜİK tarafında yapılan ve hane halkı işgücü araştırmasını içeren hane halkı işgücü anketi ile, ülke düzeyinde toplanmakta ancak belediye düzeyinde veri bulunmamaktadır.

⁴⁷ DPT tarafından yapılan sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına ilişkin çalışmalar il ve ilçe düzeyinde; TÜİK tarafından toplanan kişi başına GSYİH değişkenine ilişkin veriler ise il düzeyinde bulunmaktadır. Bu değişkenlere ilişkin belediye düzeyinde veri bulunmaması çalışmanın en önemli sınırlılıklarından biridir. Ancak çalışmanın gerçekleştirildiği kentlerin, yer aldıkları illerin merkezi konumunda olması ve il içinde önemli başka merkezlerin yer almaması nedenleriyle, bu değerlerin belediyenin sosyo-ekonomik gelişmişlik ve GSYİH sıralamasını büyük oranda doğru olarak yansıtacağı kabul edilmiş ve çalışmada kullanılmıştır.

⁴⁸ Belediye personeline ilişkin bilgiler, personel / insan kaynakları ve eğitim müdürlüklerinden; belediye bütçesine ilişkin bilgiler mali hizmetler / hesap işleri / muhasebe müdürlüklerinden; belediye başkanların ve belediye meclis üyelerine ilişkin bilgiler yazı işleri / özel kalem müdürlüklerinden, katılım durumuna ilişkin bilgiler yazı işleri / basın yayın ve halkla ilişkiler müdürlüklerinden alınmıştır.

⁴⁹ Belediye yönetimlerinin yapısını tanımlayan değişkenlere yönelik soruları içeren ve belediyelere gönderilen soru kağıdı örneği EK5 de verilmiştir.

belediyelerin ilgili birim yetkililerine⁵⁰ telefon edilerek, aynı sorular tekrar sorulmuştur.

Bu kapsamda, belediye personeline ilişkin olarak toplam personel sayısı, teknik personel sayısı, ilkokul mezunu personel sayısı, üniversite mezunu personel sayısı değişkenlerine ilişkin 2008 yılı verilerine, belediye bütçesine ilişkin olarak bütçe geliri ve bütçe gideri değişkenlerine ilişkin 2007 yılı verilerine, 2004 yılındaki yerel seçimlerde seçilen ve halen görev yapmakta olan belediye başkanlarının ve belediye meclis üyelerinin eğitim durumu ve meslek verilerine, katılım durumu ile ilgili olarak iletişim kanallarının çeşitliliği ve kent konseyi ile ilgili 2008 yılı verilerine⁵¹ ulaşılmıştır.

Belediye yönetimlerinin yapısını tanımlayan değişkenlere ilişkin verilerin toplanması sırasında, belediyelerin çeşitli değişkenlere ilişkin bilgileri sistematik olarak tutmamaları ya da var olan sınırlı bilgiyi gizli ya da sakıncalı olduğunu söyleyerek vermemeleri gibi bazı sorunlarla karşılaşmış ve belediye yönetimlerinin yapısını tanımlayan bazı değişkenlere⁵² ilişkin veriler tüm belediyeler için elde edilememiştir.

Veri gruplarından üçüncüsü, üçüncü hipotezde yer alan ve kentlerin planlı gelişme düzeylerini tanımlayan değişkenlere yöneliktir. Bu verilerin elde edilmesinde temel veri kaynağı ilgili belediyelerdir. Alan çalışmasının yapıldığı 22 kentin belediyelerinin imar ve şehircilik müdürlüklerine yazılı olarak başvurularak belediyelerin planlı gelişme düzeylerine ilişkin bilgiler talep edilmiştir. Daha sonra ise belediyelerden gelen cevaplardaki eksiklerin tamamlanması ve cevapların güvenilirliğinin kontrol edilebilmesi ve güncellenmesi amacıyla, sözlü görüşme

⁵⁰ Belediyelerin ilgili birimlerinde görüşülen kişilerin adları, soyadları, görevleri ve telefon numaraları EK2 de verilmiştir.

⁵¹ Belediye yönetimlerinin yapısını tanımlayan değişkenlere ilişkin toplanan verilerin dökümleri EK6 de verilmiştir.

⁵² Özellikle belediye bütçelerine ilişkin bilgiler, gizli ya da sakıncalı olduğu gerekçesi ile, personel eğitim durumuna ilişkin bilgiler ise hazır dökümleri olmaması nedeni ile bazı belediyelerden alınamamıştır.

tekniki kullanılmış ve belediyelerin imar ve şehircilik müdürlükleri yetkililerine⁵³ telefon edilerek, aynı sorular tekrar sorulmuştur.

Bu kapsamda, kent planlarının varlığı ve uygulanmasına ilişkin olarak, bir yılda belediye meclisinde kabul edilen plan değişikliği sayısı ile onaylanan mevzi plan sayısı verilerine⁵⁴ ulaşılmıştır. Plan dışı gelişme alanının planlı gelişme alanına oranı değişkenine ilişkin bilgiye ise ulaşılamamıştır.

4.5.2. Analizler

Çalışma kapsamında iki istatistiki analiz yöntemi kullanılacaktır. Bunlardan ilki, kentsel yaşam kalitesini belirleyen belediye hizmetlerine ilişkin ölçütler kapsamında elde edilen sayısal verilerin değerlendirilmesi için kullanılacak faktör analizidir. Faktör analizinin yapılması ile belediye hizmetleri kapsamında kentler için kentsel yaşam kalitesi endeks değeri elde edilecektir. Diğer ise, kentsel yaşam kalitesini etkileyen unsurların belirlenmesi amacıyla kullanılacak regresyon analizidir. Regresyon analizinin yapılması ile, orta ölçekli kentlerde belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi endeks değerinde meydana gelen farklılıkların nedenini açıklayan değişkenler belirlenecektir.

Faktör analizi

Faktör analizi, aralarında ilişki bulunduğu düşünülen çok sayıdaki değişken arasındaki ilişkilerin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmak için, çok sayıdaki değişkeni daha az sayıdaki temel değişkene indirgemek veya özetlemek amacıyla taşıyan bir analiz tekniğidir. Değişkenler arasında görülen istatistiki ilişkilerin büyük bir bölümü bir yada bir kaç temel faktörün etkisi sonucunda ortaya

⁵³ Belediyelerin imar ve şehircilik müdürlüklerinde görüşülen kişilerin adları, soyadları, görevleri ve telefon numaraları EK2 de verilmiştir.

⁵⁴ Kent planlarının varlığı ve uygulanmasına ilişkin olarak toplanan verilerin dökümleri EK7 de verilmiştir.

çıkmaktadır. Bu çalışmada temel faktör, orta ölçekli kentlerde belediye hizmetleri kapsamında belirlenen kentsel yaşam kalitesidir.

Faktör analizi, bu temel faktörün etkisiyle ortaya çıkan, değişkenler arasındaki kantitatif ilişkileri tanımlamaya yarayan bir tekniktir. Faktör analizinde, değişkenlere ağırlık verilmeden, çok sayıda değişkenden, bu değişkenlerin sahip oldukları bilginin büyük bir kısmını taşıyan daha az sayıda yeni değişkenler elde edilerek, değişkenler arası bağımlılık yapısı ortadan kaldırılmaktadır. Yani, değişkenler arası korelasyon matrisi kullanılarak, birbirleriyle kuvvetli ilişkileri olan değişkenler birleştirilmekte ve faktörler oluşturularak değişken sayısı azaltılmaktadır.

Bu kapsamda bu çalışmada; kullanılan çok sayıda gösterge arasındaki istatistiki ilişki ve ilişkinin derecesi ve yönü dikkate alınarak, değişkenler arası bağımlılık yapısını ortadan kaldıran; veri setindeki değişkenliği etkileyen temel boyutların ayrı ayrı ortaya çıkarılmasıyla kentsel yaşam kalitesi düzeyini tanımlayabilen; bağımsızlık yapısı içinde değişkenlerin nesnel olarak ağırlıklandırıldığı; ağırlıklandırmalar sonucunda, değişkenlerin doğrusal birleşiminden elde edilen temel faktör yardımıyla, belediyelerin yaşam kalitesi seviyelerinde gösterdikleri farklılıkların sayısal olarak ortaya çıkarılması ile belediyeler için yaşam kalitesi endeksi değeri elde edilebilen, faktör analizi tekniği kullanılacaktır.

Bu kapsamda, 22 kentte gerçekleştirilen veri toplama süreci sonunda sayısal olarak ölçülen 27 ölçüt (Çizelge 4.37.) faktör analizinde değerlendirmeye alınacak ve kentsel yaşam kalitesi endeksi bu ölçütlerin oluşturdukları faktörlerin etkisi ile belirlenecektir.

Çizelge 4.37. Faktör analizinde değerlendirilen ölçütler ve kategorilere göre dağılımı

Kategori	Ölçüt	Sayı
Ulaşım	10 000 kişi başına düşen toplu taşıma koltuğu sayısı 10 000 kişi başına düşen bisiklet yolu 10 000 kişi başına düşen yaya yolu	3
Konut	kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranı içme suyu bağlantısı olan konutların oranı içme suyu arıtma tesisi kapasitesi 1000 hane başına belediyenin ürettiği toplu konut sayısı	4
Çevre Koruma	atık su arıtma tesisi kapasitesi düzenli depolanan katı atık oranı geri kazanılan katı atık oranı	3
Güvenlik	10 000 kişi başına denetim sayısı başlangıç aşamasında söndürülen yangın oranı	2
Eğitim	Belediyenin açtığı sertifikalı kurslara katılan kişi sayısı Belediye kreşi öğrenci sayısı	2
Sağlık	10 000 kişi başına belediyenin sağlık personeli 10 000 kişi başına belediye muayene sayısı	2
Kültür	Yıllık kültürel aktivite sayısı 10 000 kişi başına kültür tesisi alanı 10 000 kişi başına gösteri amaçlı salon koltuğu sayısı belediye tarafından restore edilen tarihi ve kültürel yapı sayısı	4
Sosyal	Sosyal faaliyet amaçlı topluluk sayısı 10 000 kişi başına sosyal tesis alanı Sığınma evi ve huzurevi kapasitesi	3
Spor ve Rekreasyon	çocuk oyun alanı sayısı kişi başına park alanı kişi başına kapalı ve açık spor alanı 10 000 kişi başına yürüyüş yolu	4

Regresyon Analizi

Orta ölçekli kentlerde belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesi faktör analizi tekniğinin kullanılması ile belirlendikten sonra, kentsel yaşam

kalitesini etkileyen unsurların belirlenmesi amacıyla regresyon analizi uygulanacaktır.

Çalışmada regresyon analizinin kullanılması ile, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkende gözlenen değişmelerin ne kadarını açıkladıklarını, determinasyon katsayısı ile belirlemek ve bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkeni anlamlı bir şekilde etkileyip etkilemediklerini ve bağımlı değişken üzerindeki görece önemliliklerini saptamak amaçlanmaktadır.

Bu kapsamda, orta ölçekli kentlerde belediyeler tarafından sunulan hizmetler kapsamında faktör analizi yönteminin uygulanması ile belirlenen kentsel yaşam kalitesi endeks değeri bağımlı değişkendir.

Bağımsız değişkenler ise; belediyelerin sundukları kentsel hizmetler ile kentsel yaşam kalitesinde meydana gelen farklılıkların nedenlerini ortaya koymak amacı doğrultusunda belirlenen değişkenlerdir. Bu kapsamda, orta ölçekli kentlerde kentsel yaşam kalitesini belirleyen hizmetlerin sunulmasını etkileyen, yaşam kalitesinde meydana gelen farklılıkların nedenini açıklayabilecek değişkenler çalışmanın başında ortaya konan hipotezler doğrultusunda belirlenmiştir.

İlk olarak, kentlerin sosyo-ekonomik gelişmiş düzeyleri ile belediyeler tarafından sunulan kentsel hizmetler ile belirlenen kentsel yaşam kalitesi arasında nasıl bir ilişki olduğunun ortaya konması amacıyla kent hizmetlerine ilişkin talebi (dışsal) belirleyen, kentlilerin sosyal, ekonomik ve demografik yapısına ilişkin değişkenlerle, kentsel hizmetlere bağlı yaşam kalitesi arasındaki ilişki analiz edilecektir.

İkinci olarak, kentlerin belediye yönetimlerinin gelişmişlik düzeyleri ile belediyeler tarafından sunulan kentsel hizmetler ile belirlenen kentsel yaşam kalitesi arasında nasıl bir ilişki olduğunun ortaya konması amacıyla kent hizmetlerine ilişkin arzı (içsel) belirleyen belediye yönetiminin yapısına ilişkin değişkenlerle, kentsel hizmetlere bağlı yaşam kalitesi arasındaki ilişki analiz edilecektir.

Üçüncü olarak, kentlerin planlı gelişme düzeyleri ile belediyeler tarafından sunulan kentsel hizmetler ile belirlenen kentsel yaşam kalitesi arasında nasıl bir ilişki olduğunun ortaya konması amacıyla kent hizmetlerinin mekansal / fiziksel boyutunu belirleyen kent planlarının varlığı ve uygulanmasına ilişkin değişkenlerle, kentsel hizmetlere bağlı yaşam kalitesi arasındaki ilişki analiz edilecektir.

Bu kapsamda, sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması (ilçe bazında), kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla (il bazında), nüfus yapısına ilişkin olarak nüfus artış hızı ve net göç hızı, hane yapısına ilişkin olarak hane halkı büyüklüğü, işgücü durumuna ilişkin olarak bağımlılık oranı, işsiz oranı (12+ yaş içinde) ve istihdam edilen nüfus oranı (12+ yaş içinde), ekonomik faaliyete ilişkin olarak tarım sektöründe çalışanların oranı, sanayi sektöründe çalışanların oranı ve hizmet sektöründe çalışanların oranı, eğitim durumuna ilişkin olarak okuma yazma bilmeyen nüfus oranı (6+ yaş içinde) ve yüksek öğretim mezunu oranı (22+ yaş içinde) ve yerel seçimlerde kullanılan oy oranı, belediye personeline ilişkin olarak toplam personel sayısı, teknik personel sayısı, ilkokul mezunu personel sayısı, üniversite mezunu personel sayısı, belediye bütçesine ilişkin olarak kişi başına bütçe geliri, kişi başına bütçe gideri, kişi başına yatırım gideri, cari gider oranı, belediye başkanının eğitim durumu ve mesleği, belediye meclis üyelerinin eğitim durumu ve meslekleri, katılım durumu ile ilgili olarak iletişim kanallarının çeşitliliği ve kent konseyinin kuruluş yılı ve aktif olma durumu, kent planlarının varlığı ve uygulanması ile ilgili olarak bir yılda belediye meclisinde kabul edilen plan değişikliği sayısı ile onaylanan mevzi plan sayısı (Çizelge 4.38.) bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.38. Yaşam kalitesini etkileyen unsurlar (bağımsız değişkenler)

Yaşam kalitesini etkileyen unsurlar		
Kentlerin sosyo – ekonomik gelişmişlik düzeyleri	Gelişme	Sosyo-ekonomik gelişmişlik sırası (ilçe)
	Ekonomi	Kişi başına GSYH (il)
	Nüfus	Yıllık nüfus artış hızı
		Net göç hızı
	Hane	Ortalama hane halkı büyüklüğü
	İşgücü	Bağımlılık oranı
		İşsiz oranı
		İstidam edilen kişi sayısı
	Ekonomik faaliyet	Tarım sektöründe çalışan sayısı
		Sanayi sektöründe çalışan sayısı
Hizmet sektöründe çalışan sayısı		
Eğitim durumu	Okuma yazma bilmeyen oranı	
	Yüksek öğretim mezunu oranı	
Katılım	Yerel seçimlerde kullanılan oy	
Belediye örgütlerinin gelişmişlik düzeyleri	Belediye personeli	Toplam personel sayısı
		Teknik personel sayısı
		Yüksek öğretim mezunu personel sayısı
		İlkokul mezunu personel sayısı
	Belediye bütçesi	Kişi başına bütçe geliri
		Kişi başına bütçe gideri
		Kişi başına yatırım gideri
		Cari gider oranı
	Belediye başkanı	Eğitim düzeyi
		Meslek – mühendis
		Meslek – eğitimci
	Belediye meclis üyesi	Yüksek öğretim mezunu üye sayısı
		Esnaf üye sayısı
	İletişim / katılım olanakları	İletişim kanallarının sayısı
		Kent konseyi yıl sayısı
		Kent konseyi aktif olma durumu
	Planlı gelişme düzeyi	Mevzi plan sayısı
Plan değişikliği sayısı		

5. ALAN ÇALIŞMASI VE BULGULAR

Alan çalışmasının yapıldığı 22 orta ölçekli kentte toplanan veriler, belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi için iki şekilde değerlendirilecektir. Bu kapsamda ilk olarak 35 ölçüte ilişkin tanımlayıcı istatistiki bilgiler verilecek ve maksimize etme tekniği⁵⁵ kullanılarak her hizmet kategorisi ve her kent için yaşam kalitesinin birbirlerine göreli olarak durumları tanımlanacak ve bu durumlar örümcek ağı şemaları⁵⁶ ile ifade edilecektir.

İkinci olarak, istatistiki analiz teknikleri kullanılacak ve belediye hizmetleri kapsamında belirlenen kentsel yaşam kalitesi faktör analizi ile, kentsel yaşam kalitesi açısından farklılığı yaratan nedenler / hizmetlerin sunulmasını etkileyen unsurlar ise regresyon analizi ile belirlenecektir.

5.1. Belediye Hizmetleri Kapsamında Kentsel Yaşam Kalitesinin Belirlenmesine İlişkin Genel Değerlendirmeler

Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesine ilişkin değerlendirmeler, sayısal verilerin elde edildiği 27 ve sözel verilerin elde edildiği 8 ölçüt olmak üzere toplam 35 ölçüt değerlendirmeye alınarak, kentler ve hizmetler olmak üzere iki açıdan yapılacaktır.

Bu kapsamda, öncelikle 22 kentte kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde kullanılan 35 ölçüte ilişkin tanımlayıcı istatistiki bilgiler verilecektir. Ayrıca ölçütlerin birbirlerine göreli durumları, Sinden [1982] tarafından sıralanan sekiz sosyal gösterge tekniğinden biri olan maksimize etme tekniği kullanılarak ortaya konulacaktır. Böylelikle her hizmet kategorisi ve her kent için yaşam kalitesinin birbirlerine göreli olarak elde edilen durumları örümcek ağı şemaları ile ifade edilecektir.

⁵⁵ Her ölçüt için elde edilen maksimum değere göre diğer değerlerin yüzdesel olarak ifade edilmesi

⁵⁶ Değişkenlere yatay, dikey ve ara yönlerde yer verildiği ve değerlendirmelerin radyal çizgilerle birleştirildiği şematik bir ifade

5.1.1. Hizmetler açısından kentsel yaşam kalitesinin değerlendirilmesi

Belediye hizmetleri kapsamında hangi kentlerin en yüksek, yüksek, orta, düşük yada en düşük yaşam kalitesi düzeyinde olduğunun belirlenmesi amacıyla 35 ölçüt değerlendirilerek, kentlerin görelî durumları ortaya konulacaktır. Ayrıca, frekans dağılımı, ortalama, maksimum ve minimum değer gibi istatistikî bilgiler verilerek kentler ve hizmetler tanımlanmaya çalışılacaktır. Sonrasında, örümcek ağı şemaları çizilerek, kentler bu şemalar doğrultusunda değerlendirilecek ve her hizmet için kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri belirtilecektir.

Ulaşım hizmetleri

Kentsel yaşam kalitesinin belediyelerin sundukları ulaşım hizmetleri kapsamında değerlendirilmesinde, 10 000 kişi başına düşen toplu taşıma koltuğu sayısı⁵⁷, 10 000 kişi başına düşen bisiklet yolu ve 10 000 kişi başına düşen yaya yolu olmak üzere 3 ölçütten (Çizelge 5.1.) yararlanılmıştır.

⁵⁷ Bu ölçüt kapsamında yalnızca belediyeler tarafından doğrudan yada özelleştirme yoluyla sunulan, sorumluluğu belediyelere ait olan (belediye otobüsü ve özel halk otobüsü) toplu taşıma araçları değerlendirilmiştir. Ticari plakalı toplu taşıma araçları dahil edilmemiştir.

Çizelge 5.1. Ulaşım hizmetleri ölçütlerine ilişkin veriler (2008)*

	10 000 kişi başına Toplu taşıma koltuğu	10 000 kişi başına Yayayolu (metre)	10 000 kişi başına Bisiklet yolu (metre)
Ağrı	57,24	0,00	0,00
Amasya	127,66	55,91	0,00
Bingöl	138,36	0,00	0,00
Burdur	151,09	0,00	356,34
Çanakkale	305,51	55,46	924,39
Çankırı	74,35	36,45	0,00
Düzce	98,80	0,00	0,00
Giresun	20,17	0,00	560,28
Hakkari	0,00	0,00	0,00
Iğdır	200,85	0,00	0,00
Kars	166,25	0,00	0,00
Kastamonu	354,92	49,64	0,00
Kırklareli	90,05	0,00	0,00
Kırşehir	24,04	0,00	0,00
Kilis	54,05	64,35	0,00
Mardin	50,41	0,00	0,00
Muş	189,48	0,00	0,00
Nevşehir	134,66	24,48	306,04
Rize	173,00	0,00	0,00
Şırnak	61,88	0,00	0,00
Yalova	267,59	22,89	343,36
Yozgat	122,19	0,00	277,07

* Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmelerle elde edilmiştir.

10 000 kişi başına toplu taşıma koltuğu sayısı değerlendirildiğinde, yalnızca (%4,5) Hakkari'de belediye tarafından toplu taşıma hizmeti verilmediği, buna karşılık kentlerin %95,5'inde (21 kent) belediye tarafından toplu taşıma hizmeti verildiği görülmektedir. 10 000 kişi başına ortalama olarak 136,31 toplu taşıma koltuğunun olduğu kentler sıralandığında, 10 000 kişi başına toplu taşıma koltuğunun en fazla (354,92 koltuk) olduğu kent Kastamonu, en az (20,17 koltuk) olduğu kent ise Giresun'dur.

10 000 kişi başına yaya yolu uzunluğu değerlendirildiğinde, kentlerin %68,2'sinde (15 kent) belediye tarafından yaya yolu düzenlemesi yapılmadığı, buna karşılık kentlerin %31,8'inde (7 kent) belediye tarafından yaya yolu düzenlemesi yapıldığı

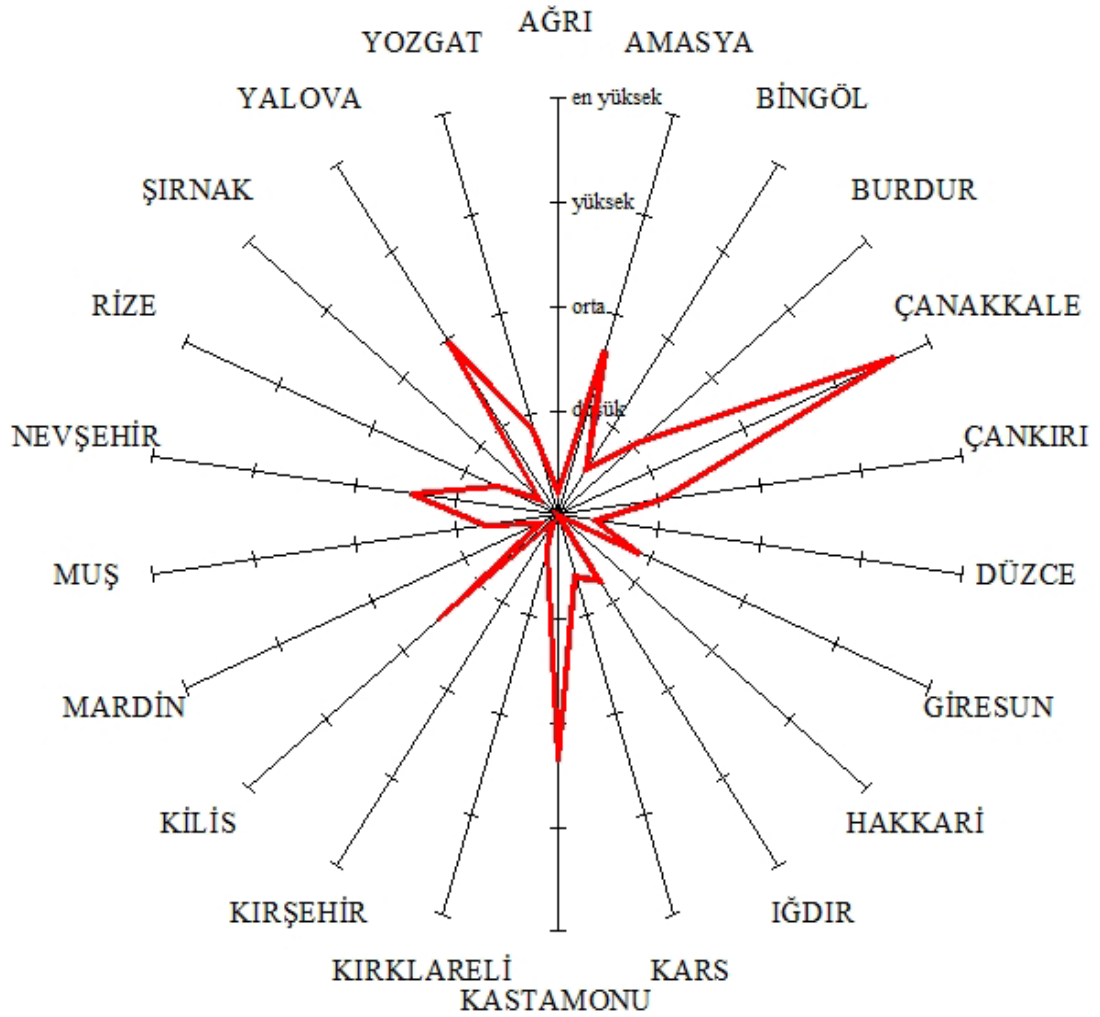
görülmektedir. Yaya yolu düzenlemesi olan Amasya, Çanakkale, Çankırı, Kastamonu, Kilis, Nevşehir ve Yalova'da 10 000 kişi başına ortalama 44,17 metre yaya yolu bulunmaktadır. Yaya yolu düzenlemesinin olduğu kentler sıralandığında, 10 000 kişi başına yaya yolunun en fazla (64,35 metre) olduğu kent Kilis, en az (22,89 metre) olduğu kent ise Yalova'dır.

10 000 kişi başına bisiklet yolu uzunluğu değerlendirildiğinde, kentlerin %72,7'sinde (16 kent) belediye tarafından bisiklet yolu düzenlemesi yapılmadığı, buna karşılık kentlerin %27,3'ünde (6 kent) belediye tarafından bisiklet yolu düzenlemesi yapıldığı görülmektedir. Bisiklet yolu düzenlemesi olan Burdur, Çanakkale, Giresun, Nevşehir, Yalova ve Yozgat'da 10 000 kişi başına ortalama 461,25 metre bisiklet yolu bulunmaktadır. Bisiklet yolu düzenlemesinin olduğu kentler⁵⁸ sıralandığında, 10 000 kişi başına bisiklet yolunun en fazla (924,39 metre) olduğu kent Çanakkale, en az (277,07 metre) olduğu kent ise Yozgat'tır.

Alan çalışmasının yapıldığı 22 kentten Çanakkale, Nevşehir ve Yalova olmak üzere 3 kentte (%13,6) belediye tarafından hem yaya yolu hem de bisiklet yolu; Amasya, Çankırı, Kastamonu ve Kilis olmak üzere 4 kentte (%18,2) yalnızca yaya yolu; Burdur, Giresun ve Yozgat olmak üzere 3 kentte (%13,6) yalnızca bisiklet yolu düzenlemesi yapılmış; 12 kentte (54,6) ise yaya yolu veya bisiklet yolu düzenlemesi yapılmamıştır.

Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde, belediyelerin sundukları ulaşım hizmetleri kapsamında ele alınan ölçütler birarada değerlendirildiğinde (Şekil 5.1.); ulaşım hizmetleri açısından yaşam kalitesinin en yüksek olduğu kentin Çanakkale, en düşük olduğu kentin ise Hakkari olduğu görülmektedir.

⁵⁸ Bisiklet yolu düzenlemesinin en fazla olduğu kentlerin (Çanakkale, Giresun ve Yalova) kıyı kentleri olması dikkat çekicidir, bu kentlerde bisiklet yolu düzenlemelerinin önemli bir bölümünün kıyı düzenlemeleri kapsamında gerçekleştirildiği görülmektedir.

Şekil 5.1. Ulaşım hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008)

Kentler görelî olarak belirlenen yaşam kaliteleri düzeyleri açısından değerlendirildiğinde, ulaşım hizmetleri kapsamında genel olarak düşük yaşam kalitesi düzeyinde oldukları söylenebilir. Bu kapsamda, ulaşım hizmetleri açısından Çanakkale en yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Kastamonu yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Yalova, Amasya, Kilis, Nevşehir, Burdur ve Çankırı orta yaşam kalitesi düzeyinde, Giresun, Yozgat, Iğdır, Muş, Rize, Kars, Bingöl, Düzce, Kırklareli, Şırnak, Ağrı ve Mardin düşük yaşam kalitesi düzeyinde, Kırşehir ve Hakkari en düşük yaşam kalitesi düzeyinde bulunmaktadır.

Konut hizmetleri

Kentsel yaşam kalitesinin belediyelerin sundukları konut hizmetleri kapsamında değerlendirilmesinde, kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranı, içme suyu bağlantısı olan konutların oranı, içme suyu arıtma tesisinin durumu, içme suyu arıtma tesisi kapasitesi, düşük standartlı konut oranı, yasal statüsü olmayan konut oranı ve 1000 hane başına belediyenin ürettiği toplu konut sayısı olmak üzere 7 ölçütten (Çizelge 5.2.) yararlanılmıştır.

Çizelge 5.2. Konut hizmetleri ölçütlerine ilişkin veriler (2008)*

	İçme suyu %	Kanalizasyon %	içme su arıtma tesisi	içme su arıtma kapasite	düşük standartlı %50den	kaçak konut %25den	1000 hane başı toplu konut
Ağrı	90	95	tesis yok	0	fazla	fazla	0
Amasya	100	99	tesis yok	0	az	az	0
Bingöl	95	95	tesis yok	0	az	az	0
Burdur	100	90	tesis yok	0	az	az	59,89
Çanakkale	100	99	işletmede	720	az	az	173,96
Çankırı	100	96	inşaat	0	az	az	82,10
Düzce	100	95	işletmede	700	az	az	105,80
Giresun	100	97	tesis yok	0	az	az	0,00
Hakkari	97	80	tesis yok	0	az	fazla	0,00
Iğdır	90	75	tesis yok	0	fazla	fazla	0,00
Kars	100	85	tesis yok	0	az	fazla	46,99
Kastamonu	100	99	işletmede	320	az	az	0,00
Kırklareli	100	99	işletmede	300	az	fazla	0,00
Kırşehir	90	85	tesis yok	0	az	az	0,00
Kilis	95	95	işletmede	108	az	fazla	0,00
Mardin	100	67	tesis yok	0	az	fazla	0,00
Muş	95	97	ihale	0	az	fazla	0,00
Nevşehir	100	99	ihale	0	az	az	124,11
Rize	90	90	işletmede	580	az	az	0,00
Şırnak	95	99	işletmede	80	fazla	fazla	0,00
Yalova	100	99	işletmede	1200	az	az	0,00
Yozgat	100	92	işletmede	40	az	az	43,05

* Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmelerle elde edilmiştir.

İçme suyu bağlantısı olan konutların oranı değerlendirildiğinde, kentlerin %59,1'inde (13 kent) konutların tamamında (%100) içme suyu bağlantısı olduğu, buna karşılık 1 kentte (%4,5) konutların %97'sinde, 4 kentte (%18,2) konutların %95'inde, 4 kentte ise (%18,2) konutların %90'unda içme suyu bağlantısı olduğu görülmektedir. Ortalama olarak içme suyu bağlantısı olan konut oranı %97,14 olup, içme suyu bağlantısı olan konut oranının bu ortalamanın altında olduğu kentler Ağrı, Bingöl, Hakkari, Iğdır, Kırşehir, Kilis, Muş, Rize ve Şırnak (9 kent) dir.

Kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranı değerlendirildiğinde, kentlerin %31,8'inde (7 kent) konutların neredeyse tamamında (%99) kanalizasyon bağlantısı olduğu görülmektedir. Kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranının ortalaması alındığında, kanalizasyon bağlantısı olan konut oranının %92,14 olduğu ve Burdur, Hakkari, Iğdır, Kars, Kırşehir, Mardin, Rize ve Yozgat'ta (8 kent) kanalizasyon bağlantısı olan konut oranının bu ortalamanın altında olduğu görülmektedir. Kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranına göre kentler sıralandığında, kanalizasyon bağlantısı olan konut oranının en az (%67) olduğu kent Mardin'dir.

İçme suyu arıtma tesisleri değerlendirildiğinde, kentlerin %45,5'inde (10 kent) içme suyu arıtma tesisi olmadığı, %9,1'inde (2 kent) ihale, %4,5'inde (1 kent) inşaat aşamasında olduğu ve %40,9'unda (9 kent) ise faaliyette olduğu görülmektedir. İçme suyu arıtma tesisi için herhangi bir girişimde bulunmamış olan kentler, Ağrı, Amasya, Bingöl, Burdur, Giresun, Hakkari, Iğdır, Kars, Kırşehir ve Mardin (10 kent) dir.

İçme suyu arıtma tesisi kapasiteleri değerlendirildiğinde, içme suyu arıtma tesisi olan 10 kentin içme suyu arıtma tesisi ortalama kapasitesi 184 lt/sn olup, kapasitesi en düşük (40 lt/sn) içme suyu arıtma tesisi Yozgat'ta, kapasitesi en yüksek (1200 lt/sn) içme suyu arıtma tesisi ise Yalova'dadır.

Düşük standartlı konutların oranı⁵⁹ değerlendirildiğinde, kentlerin %86,4'ünde (19 kent), konutların %50 den azının düşük standartlı olduğu, buna karşılık %13,6'sında (3 kent) konutların %50den fazlasının düşük standartlı olduğu görülmektedir. Ağrı, Iğdır ve Şırnak'da konutların yarısından fazlası düşük standartlıdır.

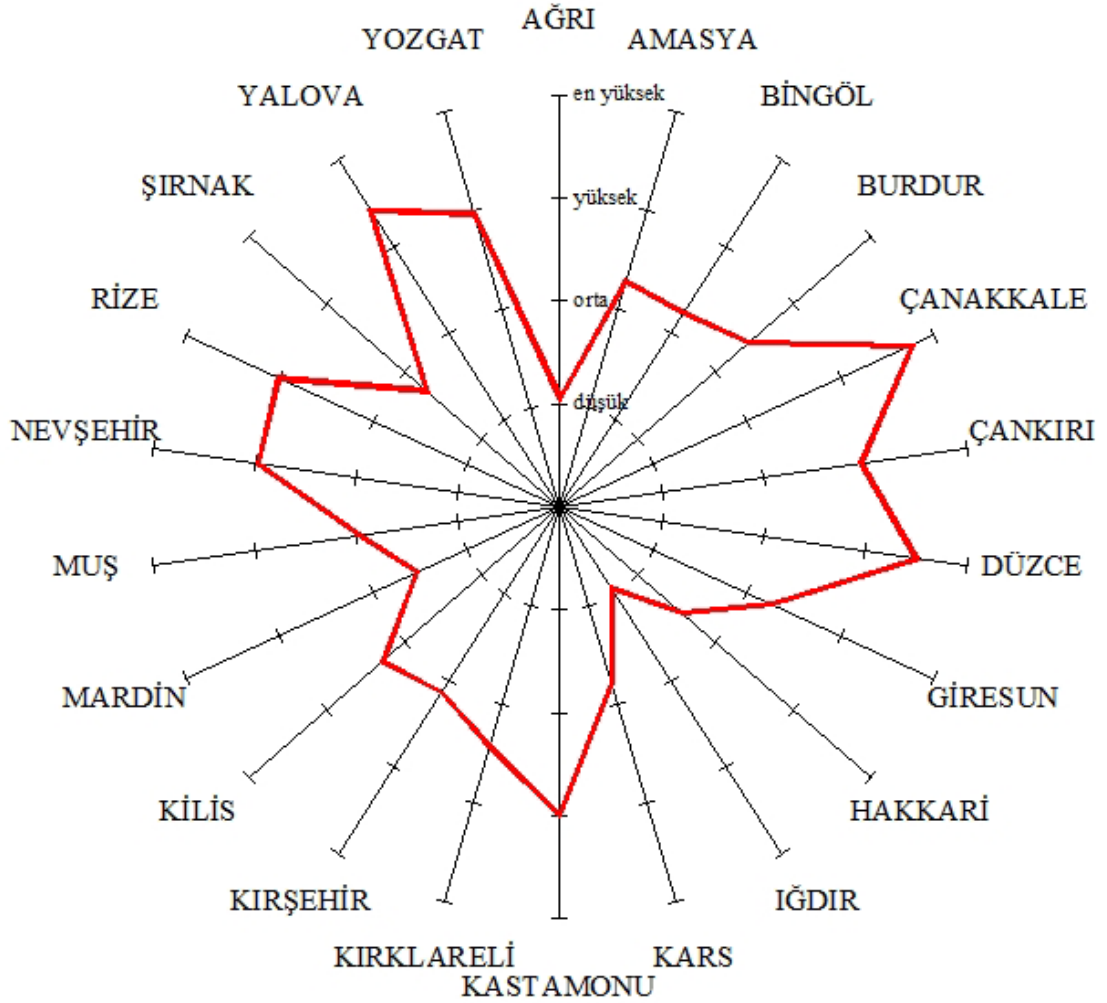
Kaçak konutların oranı⁶⁰ değerlendirildiğinde, kentlerin %59,1'inde (13 kent), konutların %25den azının ruhsatsız olduğu, buna karşılık %40,9'unda (9 kent) konutların %25den fazlasının ruhsatsız olduğu görülmektedir. Ağrı, Hakkari, Iğdır, Kars, Kırklareli, Kilis, Mardin, Muş ve Şırnak'da konutların dörtte birinden fazlası ruhsatsızdır.

1000 hane başına toplu konut sayısı değerlendirildiğinde, kentlerin %68,2'sinde (15 kent) belediyelerin toplu konut üretmedikleri görülmektedir. Belediyenin toplu konut ürettiği 7 kentte (%31,8) 1000 hane başına ortalama olarak 90,8 adet toplu konut üretilmektedir. Belediyenin toplu konut ürettiği kentler sıralandığında, 1000 hane başına toplu konut üretiminin en fazla (173,96 konut) olduğu kent Çanakkale, en az (43,05 konut) olduğu kent ise Yozgat'tır.

Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde, belediyelerin sundukları konut hizmetleri kapsamında ele alınan ölçütler birarada değerlendirildiğinde (Şekil 5.2.); konut hizmetleri açısından yaşam kalitesinin en yüksek olduğu kentin Çanakkale, en düşük olduğu kentin ise Iğdır olduğu görülmektedir.

⁵⁹ Düşük standartlı konutların sayısına ilişkin belediyelerin imar ve şehircilik müdürlüklerinde kesin kayıtlar bulunmadığından, müdürlük yetkililerinden yaklaşık değerler alınmıştır.

⁶⁰ Kaçak konut sayısına ilişkin belediyelerin imar ve şehircilik müdürlüklerinde kesin kayıtlar bulunmadığından, müdürlük yetkililerinden yaklaşık değerler alınmıştır.

Şekil 5.2. Konut hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008)

Kentler görel olarak belirlenen yaşam kaliteleri düzeyleri açısından değerlendirildiğinde, konut hizmetleri kapsamında genel olarak yüksek yaşam kalitesi düzeyinde oldukları söylenebilir. Bu kapsamda, konut hizmetleri açısından Çanakkale, Düzce, Yalova, Rize ve Kastamonu en yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Nevşehir, Yozgat, Çankırı, Burdur, Kırklareli, Amasya, Kilis, Giresun, Bingöl ve Kırşehir yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Muş, Kars, Şırnak, Hakkari, Mardin ve Ağrı orta yaşam kalitesi düzeyinde, Iğdır ise düşük yaşam kalitesi düzeyinde bulunmaktadır.

Çevre koruma hizmetleri

Kentsel yaşam kalitesinin belediyelerin sundukları çevre koruma hizmetleri kapsamında değerlendirilmesinde, günlük toplanan katı atık oranı, geri kazanılan katı atık oranı, düzenli depolama tesisinin durumu, katı atıkların düzenli depolanma oranı, atık su arıtma tesisinin durumu, atık su arıtma tesisinin kapasitesi, ve kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranı olmak üzere 7 ölçütten (Çizelge 5.3.) yararlanılmıştır.

Çizelge 5.3. Çevre koruma hizmetleri ölçütlerine ilişkin veriler (2008)*

	günlük katı atık %	geri kazanılan atık %	düzenli depo tesisi	düzenli depo %	atık su arıtma tesisi	atık su arıtma kapasite	Kanali- zasyon %
Ağrı	75	0	faaliyet	100	yok	0	95
Amasya	100	0	proje	0	proje	0	99
Bingöl	100	0	proje	0	inşaat	0	95
Burdur	100	0	ihale	0	işletmede	15000	90
Çanakkale	100	0,2	inşaat	0	proje	0	99
Çankırı	100	0,2	proje	0	yok	0	96
Düzce	100	0	proje	0	inşaat	0	95
Giresun	100	1	proje	0	inşaat	0	97
Hakkari	90	0	proje	0	proje	0	80
Iğdır	75	0	inşaat	0	yok	0	75
Kars	90	0	proje	0	proje	0	85
Kastamonu	100	2	proje	0	işletmede	24000	99
Kırklareli	100	0,2	faaliyet	100	proje	0	99
Kırşehir	75	0	ihale	0	inşaat	0	85
Kilis	90	0	ihale	0	yok	0	95
Mardin	100	0	proje	0	yok	0	67
Muş	90	0	yok	0	ihale	0	97
Nevşehir	100	0,2	inşaat	0	inşaat	0	99
Rize	75	0	faaliyet	100	yok	0	90
Şırnak	100	0	proje	0	proje	0	99
Yalova	100	2	faaliyet	100	işletmede	50000	99
Yozgat	100	0	faaliyet	100	işletmede	17000	92

* Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmelerle elde edilmiştir.

Günlük olarak toplanan katı atık oranı⁶¹ değerlendirildiğinde, kentlerin %63,6'sında (14 kent) katı atıkların tamamının (%100) günlük olarak toplandığı, buna karşılık kentlerin %18,2'sinde (4 kent) katı atıkların günlük olarak yaklaşık %75'inin ve kentlerin %18,2'sinde katı atıkların günlük olarak yaklaşık %90'ının toplanmakta olduğu görülmektedir. Katı atıkların günlük olarak %75'inin toplandığı kentler; Ağrı, Iğdır, Kırşehir ve Rize (4 kent) dir.

Geri kazanılan katı atık oranı değerlendirildiğinde, kentlerin %68,2'sinde (15 kent) katı atıkların geri kazanılmadığı görülmektedir. Katı atıkların geri kazanıldığı 7 kent (%31,8) geri kazanılan katı atık oranına göre sıralandığında, geri kazanılan katı atık oranının en fazla (%2) olduğu kentlerin Yalova ve Kastamonu, sonrasında (%1) Giresun ve en az (%0,2) olduğu kentlerin Çanakkale, Çankırı, Kırklareli ve Nevşehir olduğu görülmektedir.

Düzenli depolama tesisleri değerlendirildiğinde, kentlerin %45,5'inde (10 kent) proje, %13,6'sında (3 kent) ihale, %13,6'sında (3 kent) inşaat aşamasında düzenli depolama tesisleri olduğu, %22,7'sinde (5 kent) ise depolama tesisinin faaliyette olduğu görülmektedir. Düzenli depolama tesisi için herhangi bir girişimde bulunmamış olan tek kent Muş'dur.

Katı atıkların düzenli depolanma oranları değerlendirildiğinde, kentlerin %77,3'ünde (17 kent) düzenli depolama tesisi olmadığı için katı atıkların vahşi depolandığı, buna karşılık kentlerin %22,7'sinde (5 kent) düzenli depolama tesisi olduğu için katı atıkların tamamının (%100) düzenli depolandığı görülmektedir. Katı atıkların tamamının düzenli depolandığı kentler, Ağrı, Kırklareli, Rize, Yalova ve Yozgat'tır.

Atık su arıtma tesisleri değerlendirildiğinde, kentlerin %18,2'sinde (4 kent) atık su arıtma tesisi olduğu, bununla birlikte %22,7'sinde (5 kent) proje, %9,1'inde (2 kent)

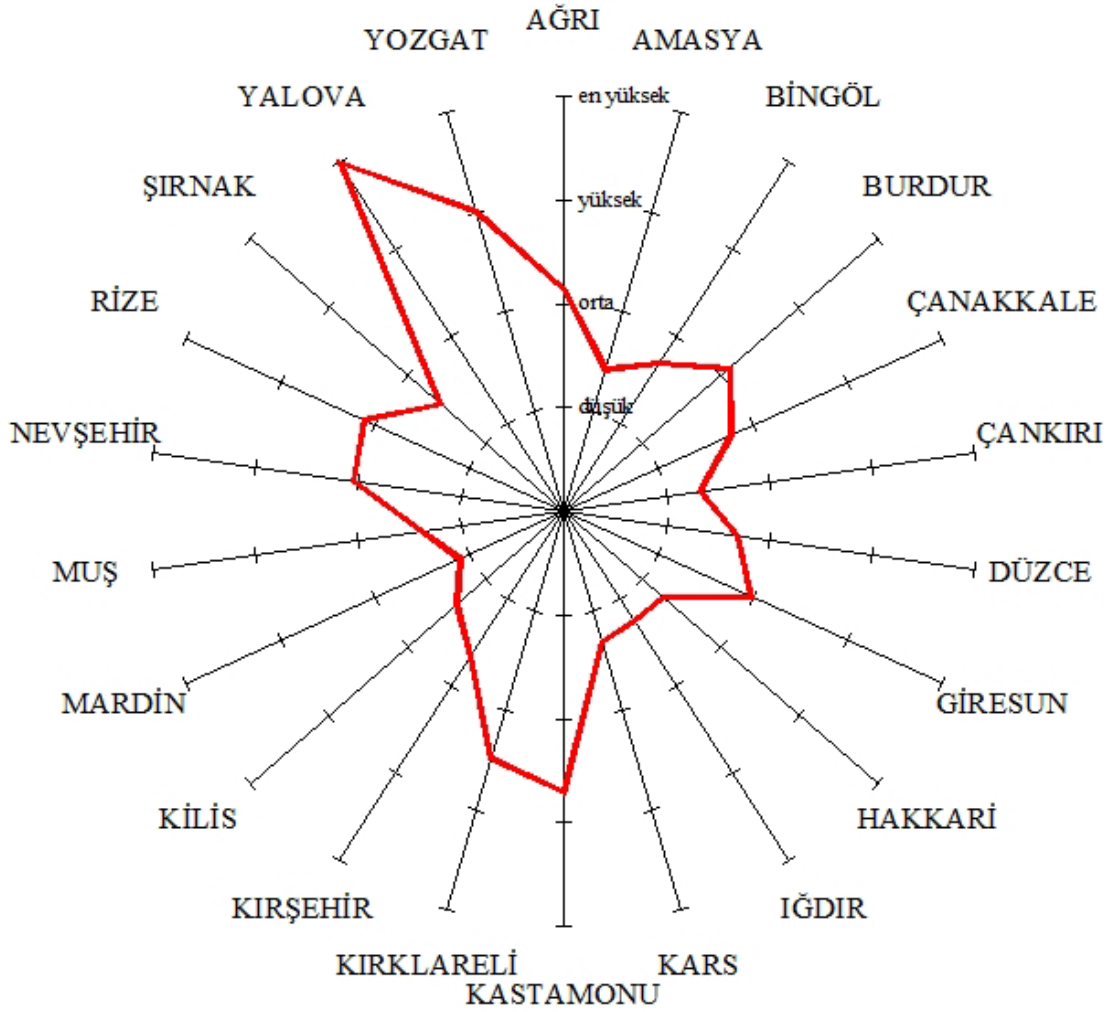
⁶¹ Günlük toplanan katı atık oranına ilişkin belediyelerin temizlik müdürlüklerinden alınan bilgiler kesin değildir yaklaşık durumu yansıtmaktadır, özellikle kış koşullarının ağır yaşandığı kentlerde ve topoğrafya nedeniyle yüksek eğimli ya da dağınık yerleşmelerde; günlük toplanan katı atık miktarı değişiklik göstermekte, çoğunlukla katı atıkların tamamı günlük olarak toplanamamaktadır.

ihale, %22,7'sinde (5 kent) ise inşaat aşamasında atık su arıtma tesislerinin olduğu görülmektedir. Atık su arıtma tesisi için herhangi bir girişimde bulunmamış olan kentler, Ağrı, Çankırı, Iğdır, Kilis, Mardin ve Rize (6 kent) dir.

Atık su arıtma tesisi kapasiteleri değerlendirildiğinde, atık su arıtma tesisi olan 4 kentin atık su arıtma tesisi ortalama kapasitesi 26 500 lt/sn olup, kapasitesi en düşük (15 000 lt/sn) atık su arıtma tesisi Burdur'da, kapasitesi en yüksek (50 000 lt/sn) atık su arıtma tesisi ise Yalova'dadır.

Kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranı değerlendirildiğinde, kentlerin %31,8'inde (7 kent) konutların neredeyse tamamında (%99) kanalizasyon bağlantısı olduğu görülmektedir. Kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranının ortalaması alındığında, kanalizasyon bağlantısı olan konut oranının %92,14 olduğu ve Burdur, Hakkari, Iğdır, Kars, Kırşehir, Mardin, Rize ve Yozgat'ta (8 kent) kanalizasyon bağlantısı olan konut oranının bu ortalamanın altında olduğu görülmektedir. Kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranına göre kentler sıralandığında, kanalizasyon bağlantısı olan konut oranının en az (%67) olduğu kent Mardin'dir.

Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde, belediyelerin sundukları çevre koruma hizmetleri kapsamında ele alınan ölçütler birarada değerlendirildiğinde (Şekil 5.3.); çevre koruma hizmetleri açısından yaşam kalitesinin en yüksek olduğu kentin Yalova, en düşük olduğu kentin ise Mardin olduğu görülmektedir.

Şekil 5.3. Çevre koruma hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008)

Kentler görelî olarak belirlenen yaşam kaliteleri düzeyleri açısından değerlendirildiğinde, çevre koruma hizmetleri kapsamında genel olarak orta yaşam kalitesi düzeyinde oldukları söylenebilir. Bu kapsamda, çevre koruma hizmetleri açısından Yalova ve Yozgat en yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Kastamonu Kırklareli, Ağrı, Burdur, Rize ve Nevşehir yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Giresun, Çanakkale, Bingöl, Düzce, Kırşehir, Şırnak, Amasya, Muş, Kilis, Çankırı, Kars, Hakkari, Iğdır ve Mardin orta yaşam kalitesi düzeyinde bulunmaktadır.

Güvenlik hizmetleri

Kentsel yaşam kalitesinin belediyelerin sundukları güvenlik hizmetleri kapsamında değerlendirilmesinde, yangın yerine ulaşma süresi, başlangıç aşamasında söndürülen yangın oranı ve 10 000 kişi başına zabıta denetimi sayısı⁶² olmak üzere 3 ölçütten (Çizelge 5.4.) yararlanılmıştır.

Çizelge 5.4. Güvenlik hizmetleri ölçütlerine ilişkin veriler (2008)*

	Yangın yerine ulaşma süresi	başlangıçta söndürülen yangın %	10 000 kişi başı denetim sayısı
Ağrı	5 dk	35	34,75
Amasya	5 dk	54	117,65
Bingöl	5 dk	70	57,80
Burdur	5 dk az	72	28,51
Çanakkale	5 dk	80	231,10
Çankırı	5 dk	55	163,27
Düzce	5 dk fazla	56	88,44
Giresun	5 dk fazla	70	179,29
Hakkari	5 dk	35	13,46
Iğdır	5 dk fazla	50	100,36
Kars	5 dk az	40	45,46
Kastamonu	5 dk az	68	124,10
Kırklareli	5 dk az	50	91,71
Kırşehir	5 dk	46	119,70
Kilis	5 dk	38	78,63
Mardin	5 dk fazla	50	36,53
Muş	5 dk az	70	51,20
Nevşehir	5 dk az	50	570,10
Rize	5 dk az	53	11,81
Şırnak	5 dk	60	73,66
Yalova	5 dk fazla	85	1144,53
Yozgat	5 dk az	44	706,54

* Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmelerle elde edilmiştir.

⁶² Zabıta birimlerinin imar, sağlık, güvenlik ve trafik konularında yaptıkları toplam denetim sayısıdır.

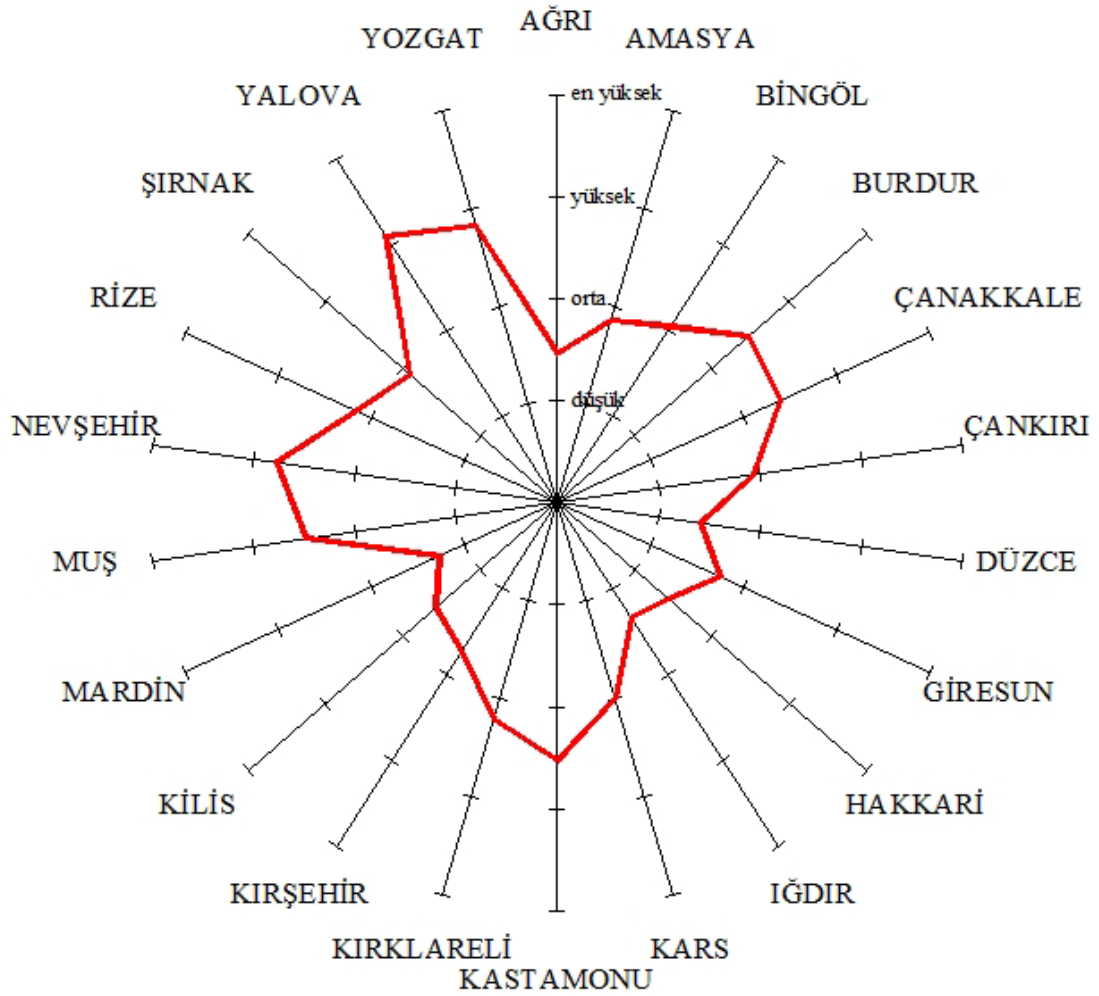
Yangın yerine ulaşma ortalama süresi⁶³ değerlendirildiğinde, kentlerin %40,9'unda (9 kent) yangın yerine 5 dakikada ulaşıldığı görülmektedir. Yangın yerine ulaşma ortalama süresi kentlerin %36,4'ünde (8 kent) 5 dakikadan az, %22,7'sinde (5 kent) ise 5 dakikadan fazladır. Yangın yerine ulaşma ortalama süresi 5 dakikadan fazla olan kentler Düzce, Giresun, Iğdır, Mardin ve Yalova'dır.

Başlangıç aşamasında söndürülen yangın oranı değerlendirildiğinde, ortalama olarak yangınların %56'sının başlangıç aşamasında söndürüldüğü görülmektedir. Kentlerin %59,1'inde (13 kent) yangınların %56'sından daha azı başlangıç aşamasında söndürülmektedir. Ağrı ve Hakkari'de yangınların yalnızca %35'i başlangıç aşamasında söndürülebilirken, Yalova'da yangınların %85'i başlangıç aşamasında söndürülebilmektedir.

10 000 kişi başına zabıta denetimi sayısı değerlendirildiğinde, zabıta tarafından ortalama olarak 185 denetim yapıldığı görülmektedir. Kentlerin %81,8'inde (18 kent) zabıta denetimi sayısı ortalamanın altındadır. 10 000 kişi başına zabıta denetimi sayısının ortalamanın üstünde olduğu kentler Çanakkale, Nevşehir, Yalova ve Yozgat (4 kent) dir. 10 000 kişi başına zabıta denetimi sayısının en az (11,81 denetim) olduğu kent Rize, en fazla (1144,53 denetim) olduğu kent ise Çanakkale'dir.

Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde, belediyelerin sundukları güvenlik hizmetleri kapsamında ele alınan ölçütler birarada değerlendirildiğinde (Şekil 5.4.); güvenlik hizmetleri açısından yaşam kalitesinin en yüksek olduğu kentin Yalova, en düşük olduğu kentin ise Mardin olduğu görülmektedir.

⁶³ Yangın yerine ulaşma ortalama süresine ilişkin belediyelerin itfaiye müdürlüklerinde kesin kayıtlar bulunmadığından, müdürlük yetkililerinden yaklaşık değerler alınmıştır.

Şekil 5.4. Güvenlik hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008)

Kentler görel olarak belirlenen yaşam kaliteleri düzeyleri açısından değerlendirildiğinde, güvenlik hizmetleri kapsamında genel olarak yüksek yaşam kalitesi düzeyinde oldukları söylenebilir. Bu kapsamda, güvenlik hizmetleri açısından Yalova en yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Yozgat, Nevşehir, Kastamonu, Burdur, Muş, Çanakkale, Kırklareli, Rize, Bingöl ve Kars, yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Çankırı, Şırnak, Amasya, Giresun, Kırşehir, Kilis, Ağrı, Hakkari, Düzce, Iğdır ve Mardin orta yaşam kalitesi düzeyinde bulunmaktadır.

Eğitim hizmetleri

Kentsel yaşam kalitesinin belediyelerin sundukları eğitim hizmetleri kapsamında değerlendirilmesinde, belediyenin ağtığı sertifikalı kurslara katılan kiři sayısı, belediyenin dzenlediği seminerler ve belediye kreşi oğrenci sayısı olmak üzere 3 ołçütten (Çizelge 5.5.) yararlanılmıştır.

Çizelge 5.5. Eđitim hizmetleri ołçütlerine iliřkin veriler (2008)*

	kurs oğrencisi sayısı	dzenlenen seminer	kreşi oğrencisi sayısı
Ağrı	0	yok	0
Amasya	220	yok	150
Bingöl	380	yok	0
Burdur	100	yok	0
Çanakkale	110	var	0
Çankırı	1570	var	0
Düzce	1850	var	0
Giresun	0	yok	0
Hakkari	0	yok	0
Iğdır	0	yok	0
Kars	75	yok	0
Kastamonu	0	yok	40
Kırklareli	0	var	0
Kırşehir	0	yok	0
Kilis	0	yok	0
Mardin	50	var	0
Muş	0	yok	0
Nevşehir	1300	var	0
Rize	0	var	0
şırnak	0	yok	0
Yalova	1900	var	480
Yozgat	100	yok	0

* Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmelerle elde edilmiştir.

Belediyenin ağtığı sertifikalı kurslara katılan kişi sayısı değerlendirildiğinde, kentlerin %50'sinde (11 kent) belediyelerin kurs açmadıkları görölmektedir. Belediyelerin kurs ağtığı 11 kentte (%50) ortalama olarak 696 kişiye kurs verilmektedir. Belediyenin kurs ağtığı kentler sıralandığında, kursa katılan en fazla

kişi Yalova'da⁶⁴ (1900 kişi), en az kişi ise Mardin'de (50 kişi) dir. Ağrı, Giresun, Hakkari, Iğdır, Kars, Kırklareli, Kırşehir, Kilis, Muş, Rize ve Şırnak da ise belediye tarafından kurs açılmamaktadır.

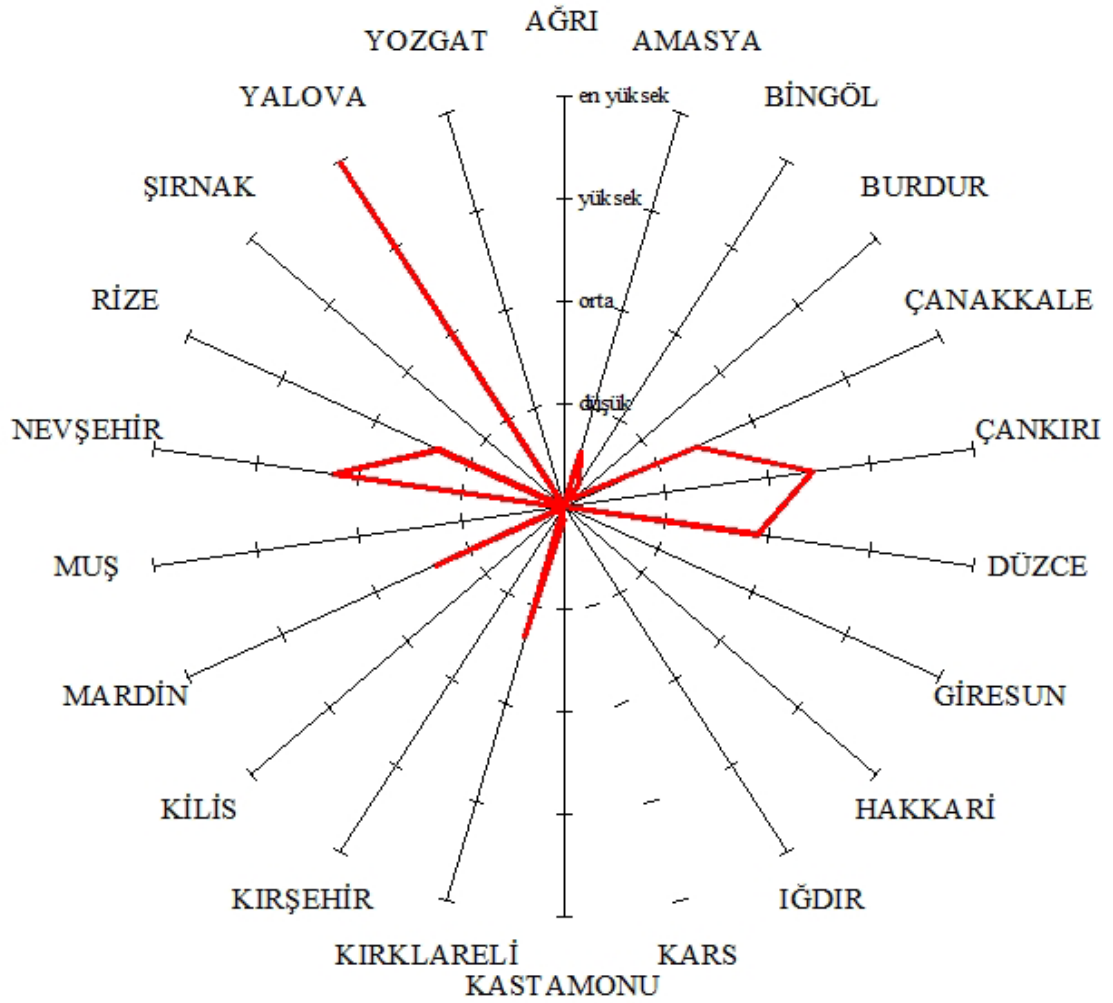
Belediyenin düzenlediği seminerler⁶⁵ değerlendirildiğinde, kentlerin %63,6'sında (14 kent) belediyelerin seminer düzenlemedikleri, buna karşılık %36,4'ünde (8 kent) belediyelerin seminer düzenledikleri görülmektedir. Çanakkale, Çankırı, Düzce, Kırklareli, Mardin, Nevşehir, Rize ve Yalova belediyeleri çeşitli konularda halkı bilinçlendirmek amacıyla seminerler düzenlemektedir.

Belediye kreşi öğrenci sayısı değerlendirildiğinde, kentlerin %86,4'ünde (19 kent) belediyelerin kreş açmadıkları görülmektedir. Belediyelerin kreş açtığı 3 kentte (%13,6) ortalama olarak 223 kreş öğrencisi bulunmaktadır. Belediyenin kreş açtığı kentler sıralandığında, kreş öğrencisinin en fazla (480 öğrenci) olduğu kent Yalova, en az olduğu kent ise Kastamonu' (40 öğrenci) dur.

Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde, belediyelerin sundukları eğitim hizmetleri kapsamında ele alınan ölçütler birarada değerlendirildiğinde (Şekil 5.5.); eğitim hizmetleri açısından yaşam kalitesinin en yüksek olduğu kentin Yalova olduğu görülmektedir. Eğitim hizmetleri açısından yaşam kalitesinin en düşük olduğu kentler ise; eğitim hizmetleri kapsamında herhangi bir hizmet bulunmayan Ağrı, Giresun, Hakkari, Iğdır, Kırşehir, Kilis, Muş ve Şırnak'dır (9 kent).

⁶⁴ Yalova Belediyesi'nde KIDEM (Kadın İletişim Destek ve Eğitim Merkezi) bünyesinde, Düzce Belediyesi'nde ise Derman adı altında, özelliklere kadınlara yönelik olmak üzere çok sayıda el sanatları, beceri geliştirme, meslek edindirme ve kişisel gelişim içerikli kurslar düzenlenmektedir. Ayrıca Yalova'da belediye konservatuvarı, Düzce'de ise belediyeye bağlı Sanat ve Bilim Akademisi bünyesinde müzik, tiyatro vb. alanlarda kurslar düzenlenmektedir.

⁶⁵ Belediyelerin düzenledikleri seminerlere katılan kişi sayısına ilişkin belediyelerin ilgili müdürlüklerinde kesin kayıtlar bulunmadığından, yalnızca yapıp yapılmadığı değerlendirilmiştir.

Şekil 5.5. Eğitim hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008)

Kentler görelî olarak belirlenen yaşam kaliteleri düzeyleri açısından değerlendirildiğinde, eğitim hizmetleri kapsamında genel olarak düşük yaşam kalitesi düzeyinde oldukları söylenebilir. Bu kapsamda, eğitim hizmetleri açısından Yalova en yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Çankırı ve Nevşehir yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Düzce, Çanakkale, Mardin, Kırklareli ve Rize orta yaşam kalitesi düzeyinde, Amasya, Bingöl ve Kastamonu düşük yaşam kalitesi düzeyinde, Burdur, Yozgat, Kars, Ağrı, Giresun, Hakkari, Iğdır, Kırşehir, Kilis, Muş ve Şirnak ise en düşük yaşam kalitesi düzeyinde bulunmaktadır.

Sağlık hizmetleri

Kentsel yaşam kalitesinin belediyelerin sundukları sağlık hizmetleri kapsamında değerlendirilmesinde, 10 000 kişi başına belediyenin yaptığı muayene sayısı, belediyenin sağlık taraması ve bakım hizmeti, 10 000 kişi başına belediyenin sağlık personeli, kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranı, içme suyu bağlantısı olan konutların oranı, günlük toplanan katı atık oranı ve 10 000 kişi başına zabıta denetimi sayısı⁶⁶ olmak üzere 7 ölçütten (Çizelge 5.6.) yararlanılmıştır.

Çizelge 5.6. Sağlık hizmetleri ölçütlerine ilişkin veriler (2008)*

	10 000 kişi başı muayene	sağlık taraması ve bakım hizmeti	10 000 kişi başı personel	İçme suyu %	Kanali- zasyon %	günlük katı atık %	10 000 kişi başı denetim sayısı
Ağrı	0	yok	0,00	90	95	75	34,75
Amasya	59,75	yok	0,23	100	99	100	117,65
Bingöl	0,00	yok	0,00	95	95	100	57,80
Burdur	0,00	yok	0,00	100	90	100	28,51
Çanakkale	427,07	var	0,23	100	99	100	231,10
Çankırı	0,00	yok	0,00	100	96	100	163,27
Düzce	449,82	yok	0,53	100	95	100	88,44
Giresun	654,97	var	0,56	100	97	100	179,29
Hakkari	0,00	yok	0,00	97	80	90	13,46
Iğdır	173,46	var	0,26	90	75	75	100,36
Kars	0,00	var	0,00	100	85	90	45,46
Kastamonu	0,00	yok	0,00	100	99	100	124,10
Kırklareli	0,00	yok	0,00	100	99	100	91,71
Kırşehir	0,00	yok	0,00	90	85	75	119,70
Kilis	102,95	yok	0,26	95	95	90	78,63
Mardin	0,00	var	0,00	100	67	100	36,53
Muş	0,00	yok	0,00	95	97	90	51,20
Nevşehir	0,00	yok	0,00	100	99	100	570,10
Rize	0,00	yok	0,00	90	90	75	11,81
Şırnak	0,00	var	0,00	95	99	100	73,66
Yalova	1091,54	var	0,80	100	99	100	1144,53
Yozgat	0,00	yok	0,00	100	92	100	706,54

* Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmelerle elde edilmiştir.

⁶⁶ Zabıta birimlerinin imar, sağlık, güvenlik ve trafik konularında yaptıkları toplam denetim sayısıdır.

10 000 kişi başına belediyenin yaptığı muayene sayısı değerlendirildiğinde, kentlerin %68,2'sinde (15 kent) belediyelerin sağlık birimlerinin olmadığı ve muayene yapmadıkları, buna karşılık %31,8'inde (7 kent) belediyelerin sağlık birimlerinin olduğu ve muayene yaptıkları görülmektedir. Belediyelerin muayene hizmeti verdikleri 7 kentte ortalama olarak 10 000 kişi başına 422,8 muayene yapılmaktadır. Belediyelerin muayene hizmeti verdikleri kentler sıralandığında, 10 000 kişi başına en fazla muayenenin Yalova'da⁶⁷ (1091,54 muayene), en az muayenenin ise Amasya'da (59,75 muayene) yapıldığı görülmektedir. Ağrı, Bingöl, Burdur, Çankırı, Hakkari, Iğdır, Kars, Kastamonu, Kırklareli, Kırşehir, Mardin, Muş, Nevşehir, Rize, Şırnak ve Yozgat'ta ise belediye tarafından muayene yapılmamaktadır.

Belediyenin sağlık taraması ve bakım hizmeti⁶⁸ değerlendirildiğinde, kentlerin %68,2'sinde (15 kent) belediyelerin sağlık taraması ve bakım hizmeti vermedikleri, buna karşılık %31,8'inde (7 kent) belediyelerin sağlık taraması ve bakım hizmeti verdikleri görülmektedir. Çanakkale, Giresun, Iğdır, Kars, Mardin, Şırnak ve Yalova belediyeleri sağlık taraması ve bakım hizmeti vermektedir.

10 000 kişi başına belediyenin sağlık personeli sayısı değerlendirildiğinde, kentlerin %68,2'sinde (15 kent) belediyelerin sağlık personellerinin olmadığı, buna karşılık %31,8'inde (7 kent) belediyelerin sağlık personellerinin olduğu görülmektedir. Belediyenin sağlık personelinin olduğu 7 kentte ortalama olarak 10 000 kişi başına 0,41 personel bulunmaktadır. Belediyenin sağlık personeli olan kentler sıralandığında, 10 000 kişi başına en fazla sağlık personelinin Yalova'da (0,8 personel), en az personelin ise Amasya ve Çanakkale'de (0,23 personel) olduğu görülmektedir. Ağrı, Bingöl, Burdur, Çankırı, Hakkari, Iğdır, Kars, Kastamonu,

⁶⁷ Yalova Belediyesi tarafından Benim Mahallem programı bünyesinde sağlık destek çalışmaları yürütülmekte ve bu kapsamda hane bazında tespitler yapılarak sağlık taramaları ve seminerleri gerçekleştirilmektedir. Ayrıca belediye sağlık müdürlüğüne bağlı poliklinikte muayene hizmeti verilmektedir.

⁶⁸ Belediyelerin sağlık bakımı hizmeti verdikleri yada sağlık taraması yaptıkları kişi sayısına ilişkin belediyelerin sağlık müdürlüklerinde kesin kayıtlar bulunmadığından, yalnızca yapılıp yapılmadığı değerlendirilmiştir.

Kırklareli, Kırşehir, Mardin, Muş, Nevşehir, Rize, Şırnak ve Yozgat'ta ise belediyenin sağlık personeli bulunmamaktadır.

İçme suyu bağlantısı olan konutların oranı değerlendirildiğinde, kentlerin %59,1'inde (13 kent) konutların tamamında (%100) içme suyu bağlantısı olduğu, buna karşılık 1 kentte (%4,5) konutların %97'sinde, 4 kentte (%18,2) konutların %95'inde, 4 kentte ise (%18,2) konutların %90'ında içme suyu bağlantısı olduğu görülmektedir. Ortalama olarak içme suyu bağlantısı olan konut oranı %97,14 olup, içme suyu bağlantısı olan konut oranının bu ortalamanın altında olduğu kentler Ağrı, Bingöl, Hakkari, Iğdır, Kırşehir, Kilis, Muş, Rize ve Şırnak (9 kent) dir.

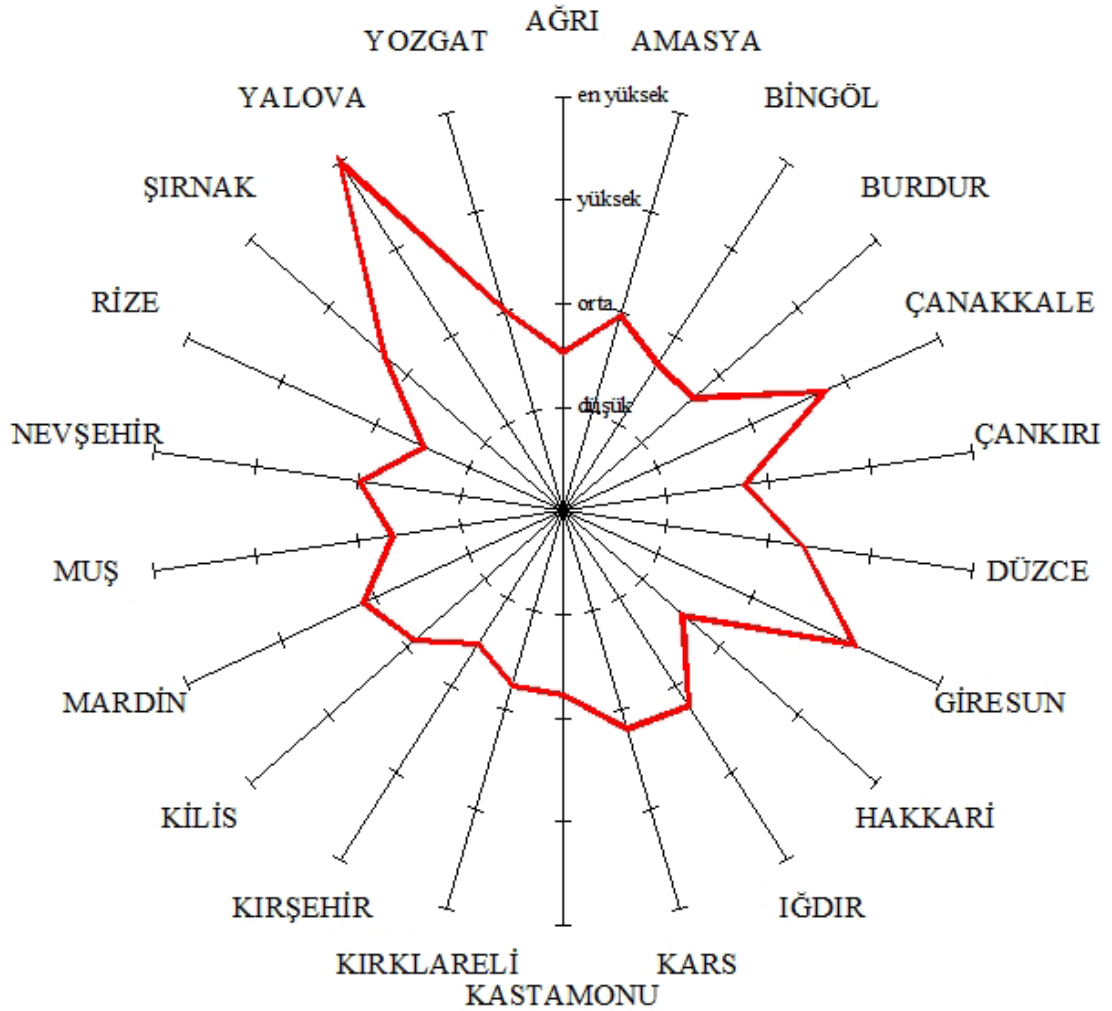
Kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranı değerlendirildiğinde, kentlerin %31,8'inde (7 kent) konutların neredeyse tamamında (%99) kanalizasyon bağlantısı olduğu görülmektedir. Kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranının ortalaması alındığında, kanalizasyon bağlantısı olan konut oranının %92,14 olduğu ve Burdur, Hakkari, Iğdır, Kars, Kırşehir, Mardin, Rize ve Yozgat'ta (8 kent) kanalizasyon bağlantısı olan konut oranının bu ortalamanın altında olduğu görülmektedir. Kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranına göre kentler sıralandığında, kanalizasyon bağlantısı olan konut oranının en az (%67) olduğu kent Mardin'dir.

Günlük olarak toplanan katı atık oranı değerlendirildiğinde, kentlerin %63,6'sında (14 kent) katı atıkların tamamının (%100) günlük olarak toplandığı, buna karşılık kentlerin %18,2'sinde (4 kent) katı atıkların günlük olarak yaklaşık %90'ının ve kentlerin %18,2'sinde (4 kent) katı atıkların günlük olarak yaklaşık %75'inin toplanmakta olduğu görülmektedir. Katı atıkların günlük olarak %75'inin toplandığı kentler; Ağrı, Iğdır, Kırşehir ve Rize'dir.

10 000 kişi başına zabıta denetimi sayısı değerlendirildiğinde, zabıta tarafından ortalama olarak 185 denetim yapıldığı görülmektedir. Kentlerin %81,8'inde (18 kent) zabıta denetimi sayısı ortalamanın altındadır. 10 000 kişi başına zabıta denetimi sayısının ortalamanın üstünde olduğu kentler Çanakkale, Nevşehir, Yalova ve Yozgat (4 kent) dir. 10 000 kişi başına zabıta denetimi sayısının en az (11,81

denetim) olduğu kent Rize, en fazla (1144,53 denetim) olduğu kent ise Çanakkale'dir.

Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde, belediyelerin sundukları eğitim hizmetleri kapsamında ele alınan ölçütler birarada değerlendirildiğinde (Şekil 5.6.); sağlık hizmetleri açısından yaşam kalitesinin en yüksek olduğu kentin Yalova, en düşük olduğu kentin ise Rize olduğu görülmektedir.

Şekil 5.6. Sağlık hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008)

Kentler göreceli olarak belirlenen yaşam kaliteleri düzeyleri açısından değerlendirildiğinde, sağlık hizmetleri kapsamında genel olarak yüksek yaşam kalitesi düzeyinde oldukları söylenebilir. Bu kapsamda, sağlık hizmetleri açısından

Yalova en yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Giresun yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Çanakkale, Düzce, Şırnak, Iğdır, Kars, Mardin ve Yozgat orta yaşam kalitesi düzeyinde, Nevşehir, Amasya, Kilis, Çankırı, Kastamonu, Kırklareli, Bingöl, Burdur, Muş, Hakkari, Ağrı, Kırşehir ve Rize düşük yaşam kalitesi düzeyinde bulunmaktadır.

Kültür hizmetleri

Kentsel yaşam kalitesinin belediyelerin sundukları kültür hizmetleri kapsamında değerlendirilmesinde, yıllık kültürel aktivite⁶⁹ sayısı, 10 000 kişi başına kültür tesisi alanı, 10 000 kişi başına gösteri amaçlı salon koltuğu sayısı ve belediye tarafından restore edilen tarihi ve kültürel yapı sayısı olmak üzere 4 ölçütten (Çizelge 5.7.) yararlanılmıştır.

⁶⁹ Belediye tarafından düzenlenen sinema, tiyatro, imza günü, söyleşi vb. etkinlikleri içermektedir.

Çizelge 5.7. Kültür hizmetleri ölçütlerine ilişkin veriler (2008)*

	kültürel aktivite sayısı	10000 kişi başı kültür tesis alanı	10000 kişi başı kültür koltuk sayısı	restore edilen yapı sayısı
Ağrı	2	0,0	0,0	0
Amasya	80	10,5	40,8	1
Bingöl	23	28,9	11,6	0
Burdur	100	31,4	28,5	0
Çanakkale	140	129,4	145,6	4
Çankırı	50	96,2	8,0	3
Düzce	15	42,3	21,1	1
Giresun	100	50,4	19,0	0
Hakkari	0	51,8	0,0	0
Iğdır	15	0,0	0,0	0
Kars	300	259,8	40,4	7
Kastamonu	10	12,4	12,4	0
Kırklareli	40	0,0	0,0	0
Kırşehir	10	0,0	0,0	0
Kilis	5	0,0	0,0	4
Mardin	10	7,3	12,2	1
Muş	17	0,0	0,0	0
Nevşehir	45	226,5	97,9	2
Rize	15	0,0	0,0	4
Şırnak	10	0,0	0,0	0
Yalova	250	200,3	28,0	1
Yozgat	30	16,6	6,9	1

* Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmelerle elde edilmiştir.

Yıllık kültürel aktivite sayısı değerlendirildiğinde, yalnızca (%4,5) Hakkari’de belediye tarafından kültürel aktivite düzenlenmediği, buna karşılık kentlerin %95,5’inde (21 kent) belediye tarafından kültürel aktivite düzenlendiği görülmektedir. Ortalama olarak 57,59 aktivitenin düzenlendiği kentler sıralandığında, yıllık kültürel aktivite sayısı en fazla (300 aktivite) olduğu kent Kars⁷⁰, en az (2 aktivite) olduğu kent ise Ağrı’dır.

⁷⁰ Kars Belediyesi tarafından kurulan Kars Sanat Merkezi’nde Kafkas ülkeleriyle kültür alışverişi yapılmakta ve yıl boyunca ulusal ve uluslararası katılımlı olmak üzere 300 civarında sergi, gösteri, atölye çalışması, konser ve söyleşi gerçekleştirilmektedir.

10 000 kişi başına kültür tesisi alanı⁷¹ değerlendirildiğinde, kentlerin %36,4'ünde (8 kent) belediyelerin kültür tesislerinin olmadığı, buna karşılık %63,6'sında (14 kent) belediyelerin kültür tesislerinin olduğu görülmektedir. Belediyelerin kültür tesislerinin olduğu 8 kentte ortalama olarak 10 000 kişi başına 83,1 m² kültür tesisi bulunmaktadır. Belediyenin kültür tesisi olan kentler sıralandığında, 10 000 kişi başına en fazla kültür tesisinin Kars'da⁷² (259,8 m²), en az kültür tesisinin ise Mardin'de (7,3 m²) olduğu görülmektedir. Ağrı, Iğdır, Kırklareli, Kırşehir, Kilis, Muş, Rize ve Şırnak'da ise belediyeye ait kültür tesisi bulunmamaktadır.

10 000 kişi başına gösteri amaçlı salon koltuğu sayısı⁷³ değerlendirildiğinde, kentlerin %40,9'unda (9 kent) belediyelerin gösteri amaçlı salonlarının olmadığı, buna karşılık %59,1'inde (13 kent) belediyelerin gösteri amaçlı salonlarının olduğu görülmektedir. Belediyelerin gösteri amaçlı salonlarının olduğu 13 kentte ortalama olarak 10 000 kişi başına 36,3 koltuk bulunmaktadır. Belediyenin gösteri amaçlı salonlarının olduğu kentler sıralandığında, 10 000 kişi başına en fazla gösteri amaçlı salon koltuğunun Çanakkale'de⁷⁴ (145,6 koltuk), en az gösteri amaçlı salon koltuğunun ise Yozgat'ta (6,9 koltuk) olduğu görülmektedir. Ağrı, Hakkari, Iğdır, Kırklareli, Kırşehir, Kilis, Muş, Rize ve Şırnak'da ise belediyeye ait gösteri amaçlı salon koltuğu bulunmamaktadır.

Belediye tarafından restore edilen tarihi ve kültürel yapı sayısı değerlendirildiğinde, kentlerin %50'sinde (11 kent) belediye tarafından restore edilen tarihi ve kültürel yapı olmadığı, buna karşılık %50'sinde (11 kent) belediye tarafından restore edilen tarihi ve kültürel yapı olduğu görülmektedir. Belediye tarafından restore edilen tarihi ve kültürel yapıların olduğu kentler sıralandığında, en fazla yapının Kars'da (7 yapı), en az yapının ise Amasya, Düzce, Mardin, Yalova ve Yozgat'ta (1 yapı) koruma altına alındığı görülmektedir. Ağrı, Bingöl, Burdur, Giresun, Hakkari, Iğdır,

⁷¹ Belediye konservatuvarı, kültür merkezi, sergi salonu, kütüphane vb. kültürel tesislerin alanıdır.

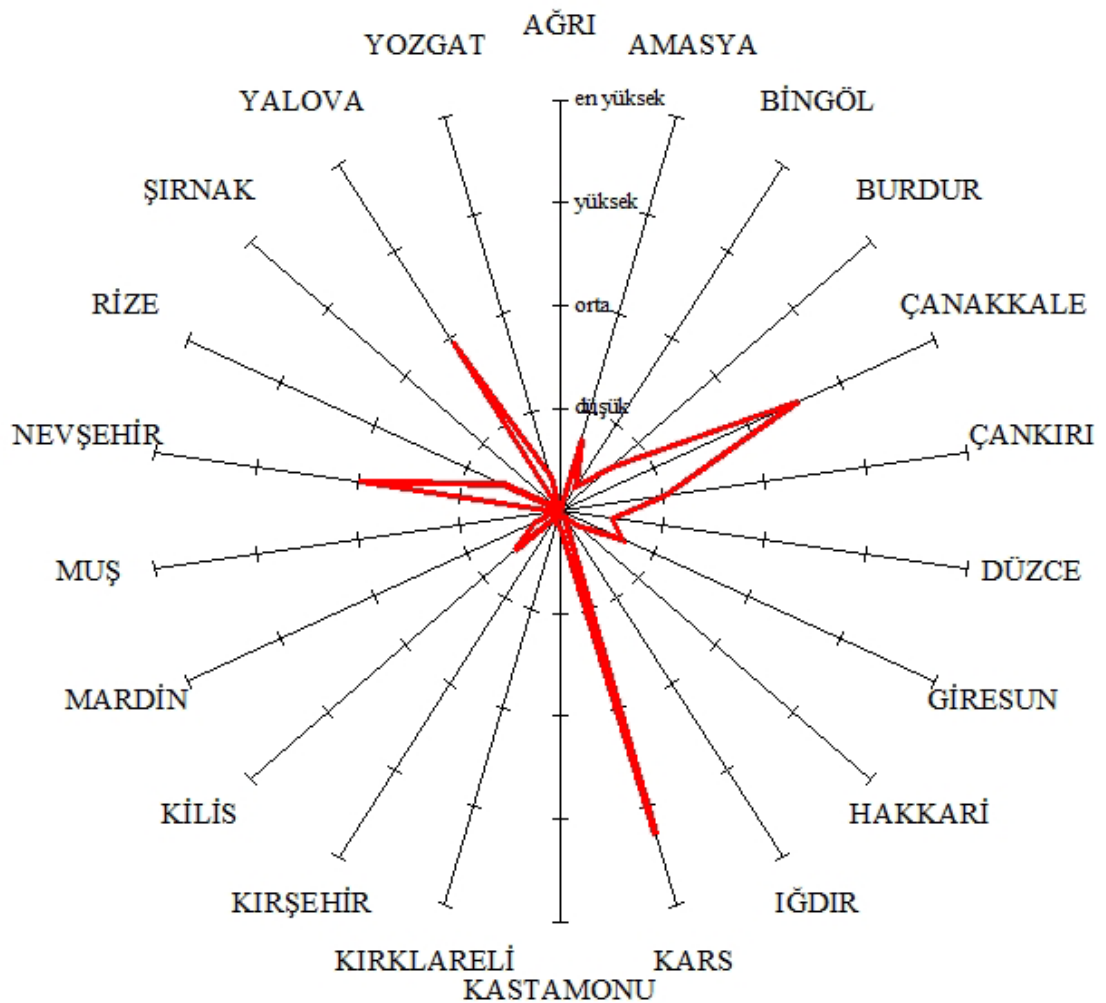
⁷² Kars Sanat Merkezi 2000 m²lik alanda hizmet vermektedir.

⁷³ Tiyatro, sinema, konferans, konser salonunda yer alan koltuk sayısıdır.

⁷⁴ Çanakkale Belediyesi'ne ait gösteri amaçlı salon koltuğu olarak kültürel tesislerdeki koltukların dışında, kalıcı olarak kurulan gösteri çadırındaki 1000 koltuk bulunmaktadır.

Kastamonu, Kırklareli, Kırşehir, Muş ve Şırnak'da ise belediyenin koruma altına aldığı tarihi ve kültürel yapı bulunmamaktadır.

Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde, belediyelerin sundukları kültür hizmetleri kapsamında ele alınan ölçütler birarada değerlendirildiğinde (Şekil 5.7.); kültür hizmetleri açısından yaşam kalitesinin en yüksek olduğu kentin Kars, en düşük olduğu kentin ise Ağrı olduğu görülmektedir.

Şekil 5.7. Kültür hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008)

Kentler görelî olarak belirlenen yaşam kaliteleri düzeyleri açısından değerlendirildiğinde, kültür hizmetleri kapsamında genel olarak düşük yaşam kalitesi düzeyinde oldukları söylenebilir. Bu kapsamda, kültür hizmetleri açısından Kars en

yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Çanakkale yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Nevşehir, Yalova ve Çankırı orta yaşam kalitesi düzeyinde, Amasya, Giresun, Burdur, Rize Kilis, Düzce, Yozgat, Mardin, Bingöl, Hakkari, Kastamonu ve Kırklareli düşük yaşam kalitesi düzeyinde, Muş, Iğdır, Kırşehir, Şırnak ve Ağrı ise en düşük yaşam kalitesi düzeyinde bulunmaktadır.

Sosyal hizmetler

Kentsel yaşam kalitesinin belediyelerin sundukları sosyal hizmetler kapsamında değerlendirilmesinde, belediyenin dar gelirlilere yönelik yardım hizmeti, sosyal faaliyet amaçlı topluluk sayısı, huzurevi ve sığınma evi kapasitesi, çocuklara, gençlere ve kadınlara yönelik sosyal tesis alanı olmak üzere 4 ölçütten (Çizelge 5.8.) yararlanılmıştır.

Çizelge 5.8. Sosyal hizmetler ölçütlerine ilişkin veriler (2008)*

	yardım hizmeti	topluluk sayısı	huzurevi/sığınmaevi kapasitesi (kişi)	10 000 kişi başı sosyal tesis (m ²)
Ağrı	var	0	0	0,0
Amasya	var	6	0	47,8
Bingöl	var	2	0	0,0
Burdur	var	1	70	35,6
Çanakkale	var	6	0	288,9
Çankırı	var	2	0	109,3
Düzce	var	2	10	42,3
Giresun	var	2	30	0,0
Hakkari	var	0	0	0,0
Iğdır	var	0	0	0,0
Kars	var	3	0	52,0
Kastamonu	var	0	0	0,0
Kırklareli	var	1	0	0,0
Kırşehir	var	0	0	20,0
Kilis	var	0	0	0,0
Mardin	var	1	0	12,2
Muş	var	0	0	0,0
Nevşehir	var	1	0	24,5
Rize	var	1	0	5,3
Şırnak	var	0	0	0,0
Yalova	var	8	50	171,7
Yozgat	var	1	70	34,6

* Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmelerle elde edilmiştir.

Belediyenin dar gelirlilere yönelik yardım hizmeti⁷⁵ değerlendirildiğinde, kentlerin %100'ünde (22 kent) belediyelerin dar gelirlilere yönelik maddi ve ayni yardım yaptıkları görülmektedir.

Belediye bünyesinde yer alan sosyal faaliyet amaçlı topluluk sayısı değerlendirildiğinde, kentlerin %36,4'ünde (8 kent) belediye bünyesinde sosyal faaliyet amaçlı topluluk olmadığı, buna karşılık %63,6'sında (14 kent) belediye bünyesinde sosyal faaliyet amaçlı topluluk⁷⁶ olduğu görülmektedir. Belediye

⁷⁵ Belediyelerin maddi ve ayni yardım yaptıkları dar gelirlilerin sayısına ilişkin belediyelerin ilgili müdürlüklerinde kesin kayıtlar bulunmadığından, yalnızca yapılıp yapılmadığı değerlendirilmiştir.

⁷⁶ Tiyatro, müzik, halk dansları vb. alanlarda kurulmuş olan topluluklardır.

bünyesinde sosyal faaliyet amaçlı topluluk olan kentler sıralandığında, en fazla topluluğun Yalova'da⁷⁷ (8 topluluk), en az topluluğun ise Burdur, Kırklareli, Mardin, Nevşehir, Rize ve Yozgat'ta (1 topluluk) olduğu görülmektedir. Ağrı, Hakkari, Iğdır, Kastamonu, Kırşehir, Kilis, Muş ve Şırnak'da ise belediyenin bünyesinde sosyal faaliyet amaçlı topluluk bulunmamaktadır.

Belediyeye ait huzurevi ve sığınma evi kapasitesi değerlendirildiğinde, kentlerin %77,3'ünde (17 kent) belediyeye ait huzurevi ve sığınma evi olmadığı, buna karşılık %22,7'sinde (5 kent) belediyeye ait huzurevi ve sığınma evi olduğu görülmektedir. Belediyeye ait huzurevi ve sığınma evi olan kentler sıralandığında, en fazla kapasitenin Burdur ve Yozgat'ta (70 kişi), en az kapasitenin ise Düzce'de (10 kişi) olduğu görülmektedir.

Belediyeye ait çocuklara, gençlere ve kadınlara yönelik sosyal tesis alanı⁷⁸ değerlendirildiğinde, kentlerin %45,5'inde (10 kent) belediyelere ait sosyal tesis olmadığı, buna karşılık %54,5'inde (12 kent) belediyelere ait sosyal tesis olduğu görülmektedir. Belediyelere ait sosyal tesisin olduğu 12 kentte ortalama olarak 10 000 kişi başına 70,3 m² sosyal tesis bulunmaktadır. Belediyelere ait sosyal tesislerin olduğu kentler sıralandığında, 10 000 kişi başına en fazla sosyal tesisin Çanakkale'de⁷⁹ (288,9 m²), en az sosyal tesisin ise Rize'de (5,3 m²) olduğu görülmektedir. Ağrı, Bingöl, Giresun, Hakkari, Iğdır, Kastamonu, Kırklareli, Kilis, Muş, ve Şırnak'da ise belediyeye ait sosyal tesis bulunmamaktadır.

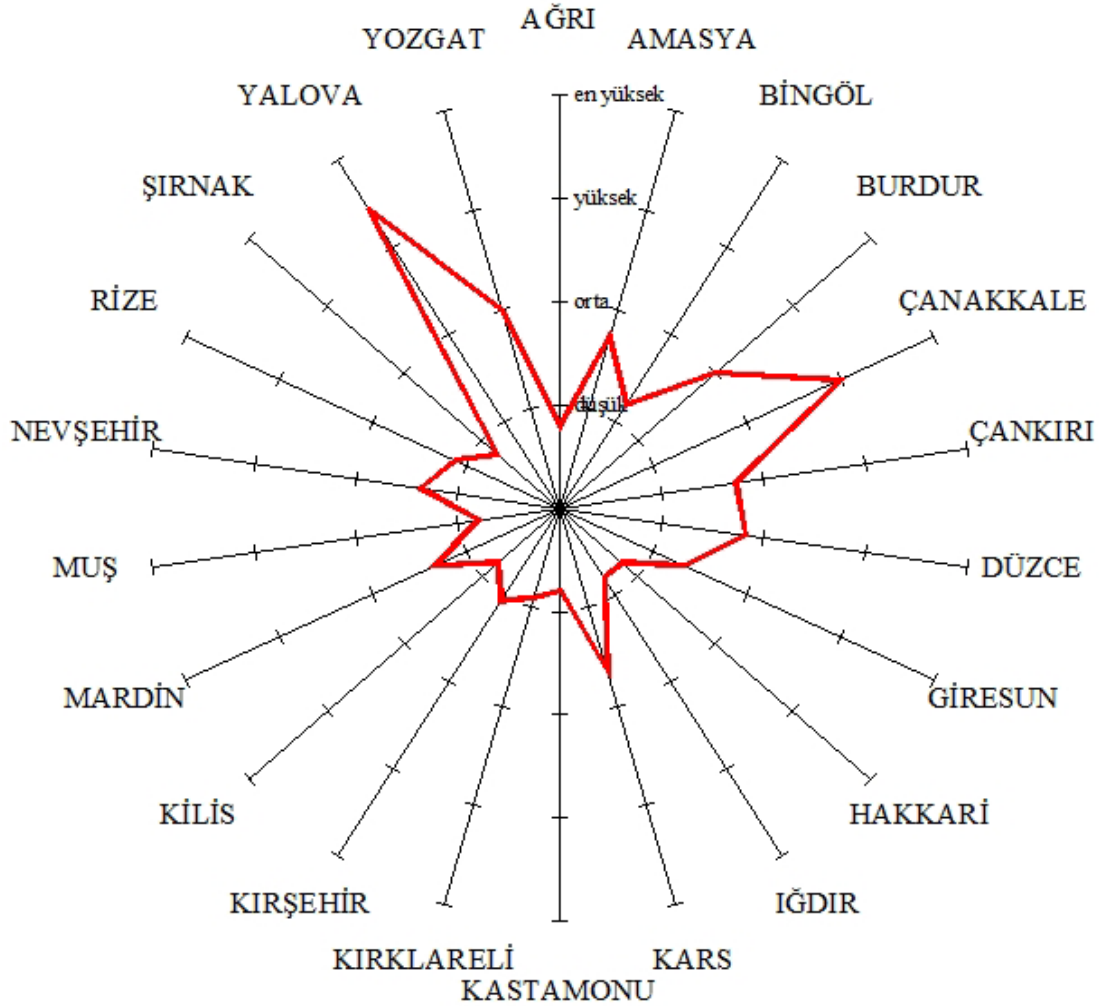
Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde, belediyelerin sundukları sosyal hizmetler kapsamında ele alınan ölçütler birarada değerlendirildiğinde (Şekil 5.8.); sosyal hizmetler açısından yaşam kalitesinin en yüksek olduğu kentin Yalova, en düşük

⁷⁷ Yalova Belediyesine bünyesinde halk müziği, sanat müziği, batı müziği, gençlik korusu, çocuk korusu, yaşlılar korusu, bando ve tiyatro olmak üzere toplam 8 topluluk aktif olarak bulunmaktadır.

⁷⁸ Çocuk kulübü, kadın danışma merkezi, engelli bürosu, gençlik merkezi, mahalle evi vb. sosyal tesislerdir.

⁷⁹ Toplum merkezleri, engelli bürosu, yaşlı merkezi, çocuk kulübü ve kadın iş merkezi, Çanakkale Belediyesi; KIDEM merkezleri, engelli merkezi, gençlik destek merkezi ve mahalle bilgi evleri ise Yalova Belediyesi bünyesinde yer alan sosyal hizmet amaçlı tesislerdir.

olduğu kentlerin ise Ağrı, Hakkari, Iğdır, Kastamonu, Kilis, Muş ve Şırnak olduğu görülmektedir.

Şekil 5.8. Sosyal hizmetler açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008)

Kentler görel olarak belirlenen yaşam kaliteleri düzeyleri açısından değerlendirildiğinde, sosyal hizmetler kapsamında genel olarak orta yaşam kalitesi düzeyinde oldukları söylenebilir. Bu kapsamda, sosyal hizmetleri açısından Yalova ve Çanakkale en yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Burdur ve Yozgat yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Düzce, Amasya, Çankırı, Kars, Nevşehir, Giresun, Mardin, Bingöl, Rize ve Kırşehir orta yaşam kalitesi düzeyinde, Kırklareli, Hakkari, Iğdır, Kastamonu, Kilis, Muş, Şırnak ve Ağrı düşük yaşam kalitesi düzeyinde bulunmaktadır.

Spor ve rekreasyon hizmetleri

Kentsel yaşam kalitesinin belediyelerin sundukları spor ve rekreasyon hizmetleri kapsamında değerlendirilmesinde, çocuk oyun alanı sayısı, kişi başına park alanı, kişi başına kapalı ve açık spor alanı, rekreasyon alanı, 10 000 kişi başına yürüyüş yolu ve 10 000 kişi başına bisiklet yolu olmak üzere 4 ölçütten (Çizelge 5.9.) yararlanılmıştır.

Çizelge 5.9. Spor ve rekreasyon hizmetleri ölçütlerine ilişkin veriler (2008)*

	Çocuk oyun alanı adet	kişi başı park alanı (m ²)	kişi başı spor alanı (m ²)	rekreasyon alanı	10 000 kişi başı yürüyüş yolu (metre)	10 000 kişi başı bisiklet yolu (metre)
Ağrı	5	0,21	0,00	yok	0	0,00
Amasya	32	0,93	0,04	var	101,92	0,00
Bingöl	8	0,91	0,00	var	144,49	0,00
Burdur	34	1,14	0,09	var	356,34	356,34
Çanakkale	68	5,97	0,64	var	242,65	924,39
Çankırı	21	0,12	0,03	var	0,00	0,00
Düzce	19	0,37	0,04	var	0,00	0,00
Giresun	27	0,13	0,00	var	896,45	560,28
Hakkari	0	0,04	0,00	yok	0,00	0,00
Iğdır	25	1,84	0,02	yok	0,00	0,00
Kars	10	0,32	0,09	var	0,00	0,00
Kastamonu	125	3,29	0,15	yok	496,39	0,00
Kırklareli	18	0,76	0,09	var	0,00	0,00
Kırşehir	16	0,48	0,01	yok	0,00	0,00
Kilis	47	0,51	0,15	var	0,00	0,00
Mardin	2	0,27	0,00	yok	0,00	0,00
Muş	11	0,21	0,00	var	0,00	0,00
Nevşehir	46	2,51	0,04	var	306,04	306,04
Rize	41	2,37	0,02	var	158,23	0,00
Şırnak	2	0,21	0,00	var	0,00	0,00
Yalova	31	4,01	0,05	var	457,81	343,36
Yozgat	45	1,80	0,01	var	554,15	277,07

* Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmelerle elde edilmiştir.

Çocuk oyun alanı sayısı değerlendirildiğinde, yalnızca (%4,5) Hakkari'de çocuk oyun alanı olmadığı, buna karşılık kentlerin %95.5'inde (21 kent) çocuk oyun alanı olduğu görülmektedir. Ortalama olarak 29 çocuk oyun alanının olduğu kentler

sıralandığında, çocuk oyun alanı sayısı en fazla (125 adet) Kastamonu'da, en az (2 adet) ise Mardin ve Şırnak'tadır.

Kişi başına park alanı değerlendirildiğinde, kentlerde kişi başına ortalama olarak 1,29 m² park alanı olduğu görülmektedir. Kentlerin %68,2'sinde (15 kent) kişi başına park alanı ortalamanın altındadır. Kişi başına park alanının ortalamanın üstünde olduğu kentler Çanakkale, Iğdır, Kastamonu, Nevşehir, Rize, Yalova ve Yozgat (7 kent) dir. Kişi başına park alanının en az (0,04 m²) olduğu kent Hakkari, en fazla (5,97 m²) olduğu kent ise Çanakkale'dir.

Kişi başına kapalı ve açık spor alanı değerlendirildiğinde, kentlerde kişi başına ortalama olarak 0,07 m² park alanı olduğu görülmektedir. Kentlerin %31,8'inde (7 kent) kapalı veya açık spor alanı bulunmamaktadır. Kişi başına kapalı ve açık spor alanının ortalamanın üstünde olduğu kentler Burdur, Çanakkale, Kars, Kastamonu, Kırklareli ve Kilis (6 kent) dir. Kişi başına kapalı ve açık spor alanının en az (0,01 m²) olduğu kentler Yozgat ve Kırşehir, en fazla (0,64m²) olduğu kent ise Çanakkale⁸⁰ dir.

Belediyenin rekreasyon alanı⁸¹ değerlendirildiğinde, kentlerin %72,7'sinde (16 kent) belediyelerin rekreasyon alanı olduğu, buna karşılık %27,3'ünde (6 kent) belediyelerin rekreasyon alanı olmadığı görülmektedir. Ağrı, Hakkari, Iğdır, Kastamonu, Kırşehir ve Mardin'de rekreasyon alanı bulunmamaktadır.

10 000 kişi başına yürüyüş yolu uzunluğu değerlendirildiğinde, kentlerin %54,5'inde (12 kent) belediye tarafından yürüyüş yolu düzenlemesi yapılmadığı, buna karşılık kentlerin %45,5'inde (10 kent) belediye tarafından yürüyüş yolu düzenlemesi yapıldığı görülmektedir. Belediye tarafından yürüyüş yolu düzenlemesi yapılan 12

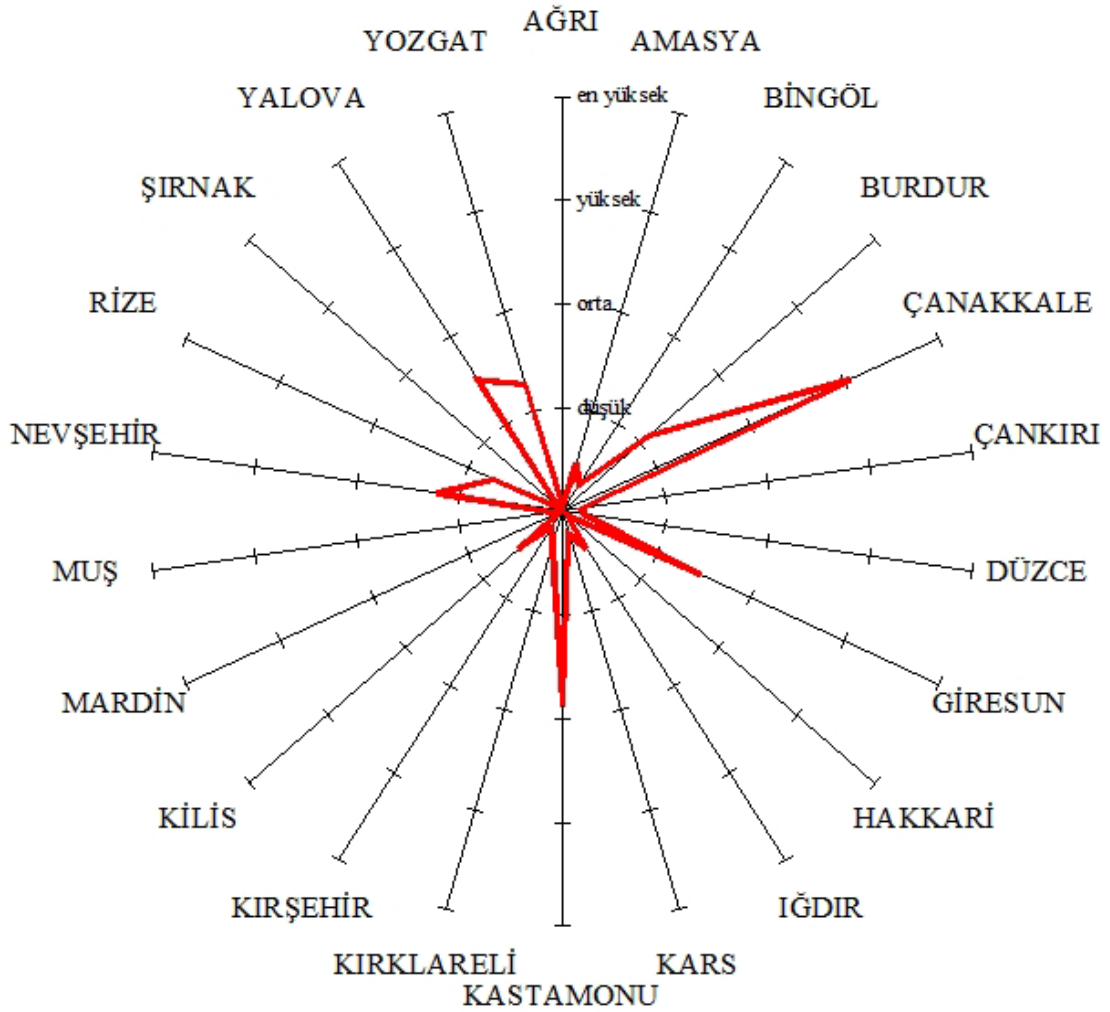
⁸⁰ Çanakkale Belediyesi tarafından basketbol ve voleybol sahaları, halı sahalar, yüzme havuzu ve fitness grupları olmak üzere toplam 5,5 hektarlık alanda kapalı ve açık spor tesisi ve alanı düzenlemesi yapılmıştır.

⁸¹ Belediyelerin rekreasyon alanlarının alan büyüklüklerine ilişkin belediyelerin ilgili müdürlüklerinde kesin kayıtlar bulunmadığından, yalnızca var olup olmadığı değerlendirilmiştir. Büyük kentsel parklar, fuar alanları, piknik alanları, kent ormanları vb. rekreasyon alanı olarak ele alınmıştır.

kentte 10 000 kişi başına ortalama olarak 371,45 metre yürüyüş yolu bulunmaktadır. Yürüyüş yolu düzenlemesinin olduğu kentler sıralandığında, 10 000 kişi başına yürüyüş yolunun en fazla (896,45 metre) olduğu kent Giresun, en az (277,07 metre) olduğu kent ise Yozgat'tır.

10 000 kişi başına bisiklet yolu uzunluğu değerlendirildiğinde, kentlerin %72,7'sinde (16 kent) belediye tarafından bisiklet yolu düzenlemesi yapılmadığı, buna karşılık kentlerin %27,3'ünde (6 kent) belediye tarafından bisiklet yolu düzenlemesi yapıldığı görölmektedir. Bisiklet yolu düzenlemesi olan Burdur, Çanakkale, Giresun, Nevşehir, Yalova ve Yozgat'ta 10 000 kişi başına ortalama 461,25 metre bisiklet yolu bulunmaktadır. Bisiklet yolu düzenlemesinin olduğu kentler sıralandığında, 10 000 kişi başına bisiklet yolunun en fazla (924,39 metre) olduğu kent Çanakkale, en az (101,92 metre) olduğu kent ise Amasya'dır.

Kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde, belediyelerin sundukları spor ve rekreasyon hizmetleri kapsamında ele alınan ölçütler birarada değerlendirildiğinde (Şekil 5.9.); spor ve rekreasyon hizmetleri açısından yaşam kalitesinin en yüksek olduğu kentin Çanakkale, en düşük olduğu kentin ise Hakkari olduğu görölmektedir.

Şekil 5.9. Spor ve rekreasyon hizmetleri açısından kentlerin yaşam kalitesi düzeyleri (2008)

Kentler görel olarak belirlenen yaşam kaliteleri düzeyleri açısından değerlendirildiğinde, spor ve rekreasyon hizmetleri kapsamında genel olarak düşük yaşam kalitesi düzeyinde oldukları söylenebilir. Bu kapsamda, spor ve rekreasyon hizmetleri açısından Çanakkale en yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Kastamonu, Yalova, Giresun, Yozgat, Nevşehir ve Burdur orta yaşam kalitesi düzeyinde, Rize, Kilis, Amasya, Iğdır, Kırklareli, Bingöl, Düzce, Kars, Çankırı, Kırşehir ve Muş düşük yaşam kalitesi düzeyinde, Ağrı, Mardin, Şırnak ve Hakkari ise en düşük yaşam kalitesi düzeyinde bulunmaktadır.

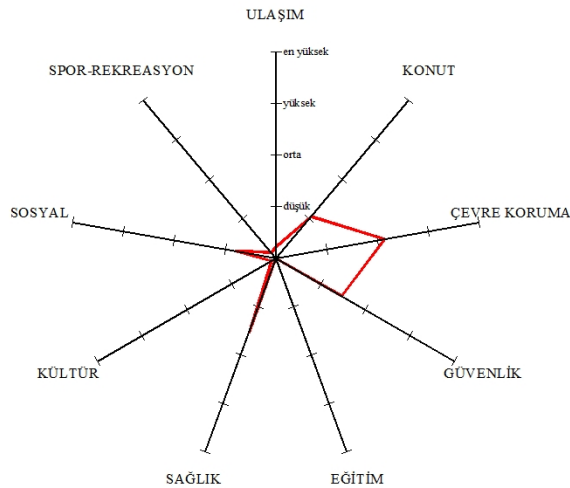
Görel olarak belirlenen yaşam kaliteleri düzeyleri açısından, hizmetler genel olarak değerlendirildiğinde; kentler, ulaşım, eğitim, kültür ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından düşük; çevre koruma ve sosyal hizmetler açısından orta; konut, güvenlik ve sağlık hizmetleri açısından ise yüksek yaşam kalitesi düzeyindedir.

5.1.2. Kentler açısından kentsel yaşam kalitesinin değerlendirilmesi

Kentlerin belediye hizmetlerinin hangileri açısından en yüksek, yüksek, orta, düşük yada en düşük yaşam kalitesi düzeyinde olduğunun belirlenmesi amacıyla her kent için ölçütler değerlendirilerek hizmetlerin göreceli durumları ortaya konulacaktır. Sonrasında, örümcek ağı şemaları çizilerek, hizmetler bu şemalar doğrultusunda değerlendirilecek ve her kent için hizmetlerin oluşturduğu yaşam kalitesi düzeyleri belirtilecektir.

Ağrı

Ağrı'da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak en düşük düzeyde olduğu (Şekil 5.10.) görülmektedir.

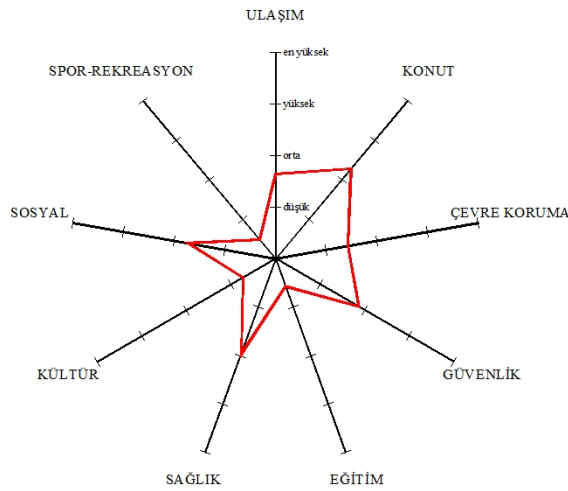

Şekil 5.10. Ağrı'da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Ağrı'da yaşam kalitesinin; çevre koruma hizmetleri açısından yüksek düzeyde, konut, güvenlik ve sağlık hizmetleri açısından orta düzeyde, ulaşım, ve sosyal hizmetler açısından düşük, eğitim, kültür ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından ise en düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Amasya

Amasya'da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak orta düzeyde olduğu (Şekil 5.11.) görülmektedir.

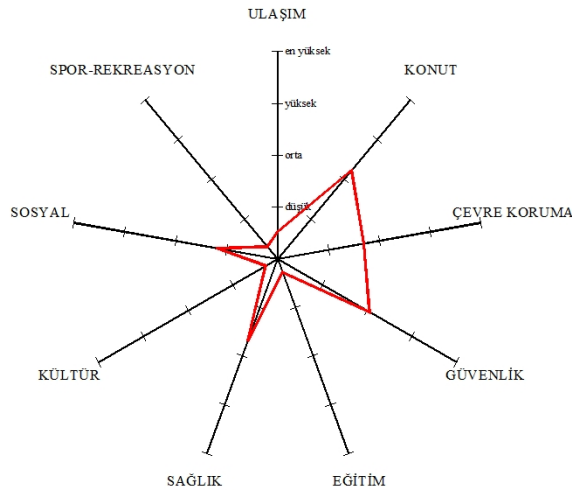

Şekil 5.11. Amasya'da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Amasya'da yaşam kalitesinin; konut hizmetleri açısından yüksek düzeyde, ulaşım, çevre koruma, güvenlik, sağlık ve sosyal hizmetler açısından orta düzeyde, eğitim, kültür ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından ise düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Bingöl

Bingöl’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak orta düzeyde olduğu (Şekil 5.12.) görülmektedir.

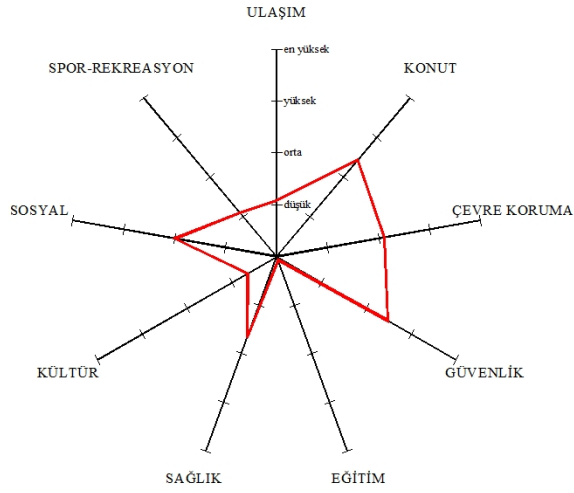

Şekil 5.12. Bingöl’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Bingöl’de yaşam kalitesinin; konut ve güvenlik hizmetleri açısından yüksek düzeyde, çevre koruma, sağlık ve sosyal hizmetler açısından orta düzeyde, ulaşım, eğitim, kültür ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Burdur

Burdur’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak orta düzeyde olduğu (Şekil 5.13.) görülmektedir.

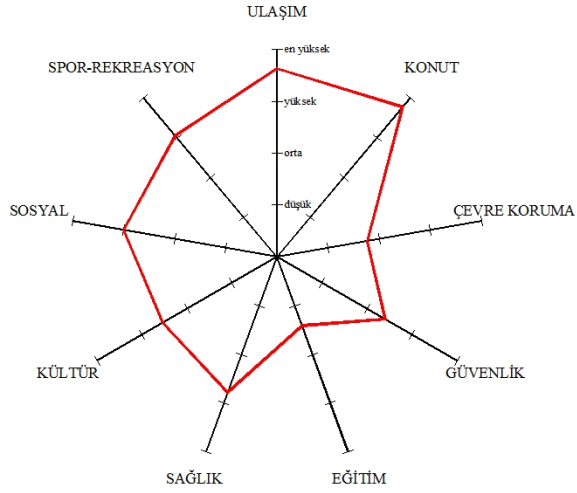

Şekil 5.13. Burdur'da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Burdur'da yaşam kalitesinin, konut, çevre koruma, güvenlik ve sosyal hizmetler açısından yüksek düzeyde, ulaşım, sağlık ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından orta düzeyde, kültür hizmetleri açısından düşük düzeyde, eğitim hizmetleri açısından en düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Çanakkale

Çanakkale'de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak yüksek düzeyde olduğu (Şekil 5.14.) görülmektedir.

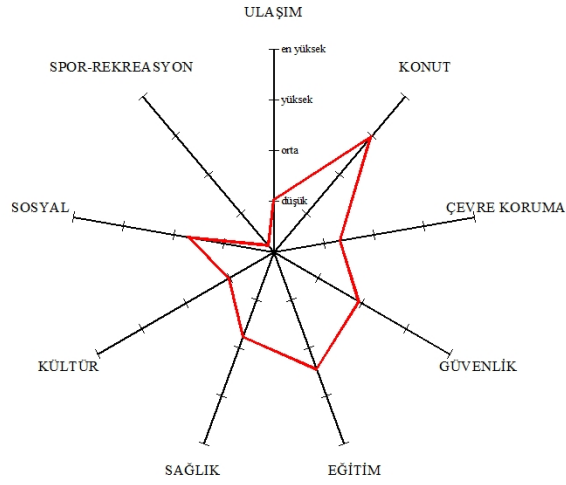

Şekil 5.14. Çanakkale’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Çanakkale’de yaşam kalitesinin, ulaşım, konut, sosyal ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından en yüksek düzeyde, güvenlik, sağlık ve kültür hizmetleri açısından yüksek düzeyde, çevre koruma ve eğitim hizmetleri açısından orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Çankırı

Çankırı’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak orta düzeyde olduğu (Şekil 5.15.) görülmektedir.

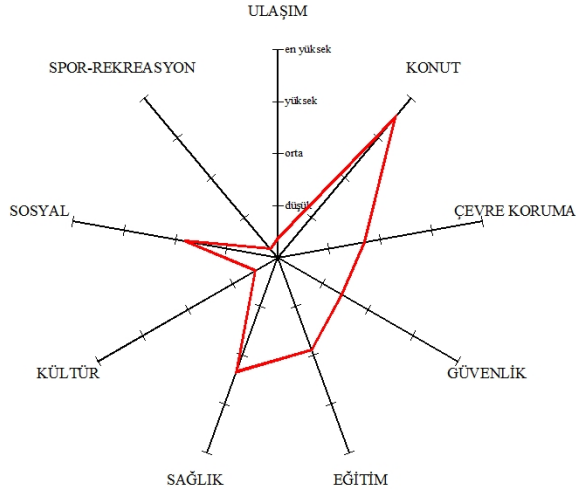

Şekil 5.15. Çankırı’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Çankırı’da yaşam kalitesinin, konut ve eğitim hizmetleri açısından yüksek düzeyde, ulaşım, çevre koruma, güvenlik, sağlık, kültür ve sosyal hizmetler açısından orta düzeyde, spor ve rekreasyon hizmetleri açısından ise en düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Düzce

Düzce’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak orta düzeyde olduğu (Şekil 5.16.) görülmektedir.

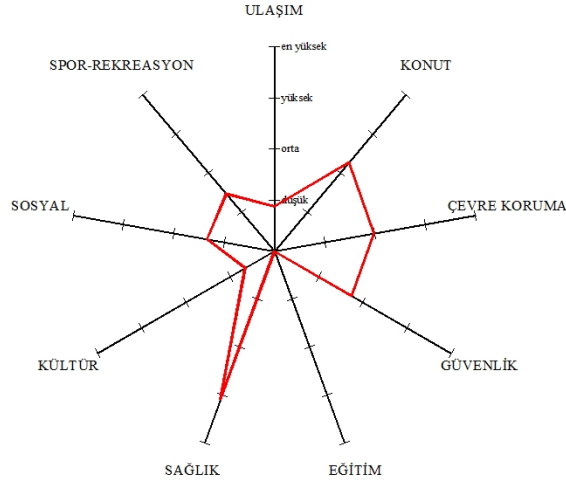

Şekil 5.16. Düzce'de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Düzce'de yaşam kalitesinin, konut hizmetleri açısından en yüksek düzeyde, sağlık hizmetleri açısından yüksek düzeyde, çevre koruma, güvenlik, eğitim, ve sosyal hizmetler açısından orta düzeyde, ulaşım, kültür ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından ise düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Giresun

Giresun'da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak orta düzeyde olduğu (Şekil 5.17.) görülmektedir.

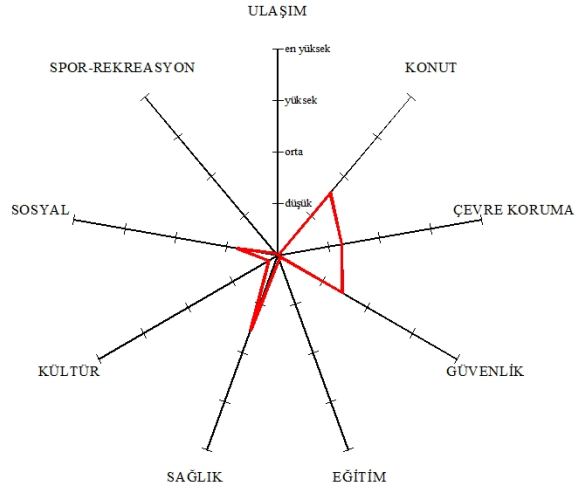

Şekil 5.17. Giresun'da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Giresun'da yaşam kalitesinin, sağlık hizmetleri açısından en yüksek düzeyde, konut hizmetleri açısından yüksek düzeyde, çevre koruma, güvenlik, sosyal ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından orta düzeyde, ulaşım ve kültür hizmetleri açısından düşük düzeyde, eğitim hizmetleri açısından ise en düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Hakkari

Hakkari'de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak düşük düzeyde olduğu (Şekil 5.18.) görülmektedir.

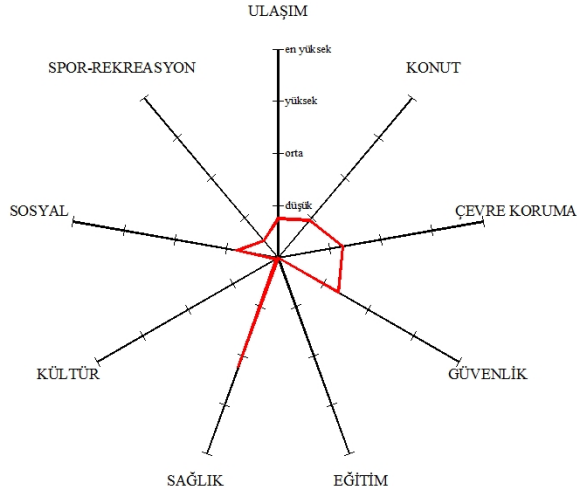

Şekil 5.18. Hakkari’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Hakkari’de yaşam kalitesinin, konut, çevre koruma, güvenlik ve sağlık hizmetleri açısından orta düzeyde, kültür ve sosyal hizmetler açısından düşük düzeyde, ulaşım, eğitim ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından ise en düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Iğdır

Iğdır’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak düşük düzeyde olduğu (Şekil 5.19.) görülmektedir.

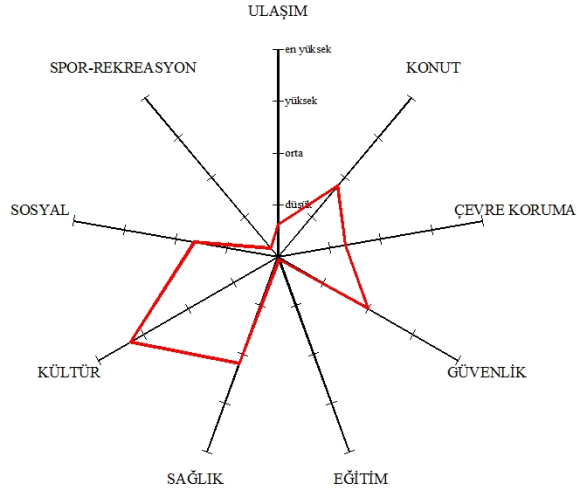

Şekil 5.19. Iğdır'da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Iğdır'da yaşam kalitesinin, sağlık hizmetleri açısından yüksek düzeyde, çevre koruma ve güvenlik hizmetleri açısından orta düzeyde, ulaşım, konut, sosyal ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından düşük düzeyde, eğitim ve kültür hizmetleri açısından ise en düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Kars

Kars'da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak orta düzeyde olduğu (Şekil 5.20.) görülmektedir.

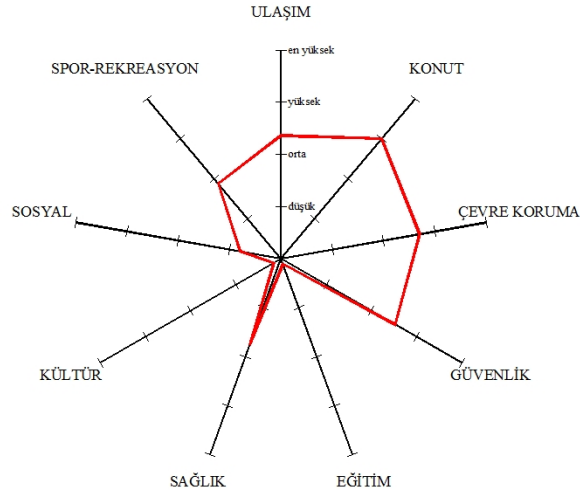

Şekil 5.20. Kars'da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Kars'da yaşam kalitesinin kültür hizmetleri açısından en yüksek düzeyde, sağlık hizmetleri açısından yüksek düzeyde, konut, çevre koruma, güvenlik ve sosyal hizmetler açısından orta düzeyde, ulaşım ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından düşük düzeyde, eğitim hizmetleri açısından ise en düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Kastamonu

Kastamonu'da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak orta düzeyde olduğu (Şekil 5.21.) görülmektedir.

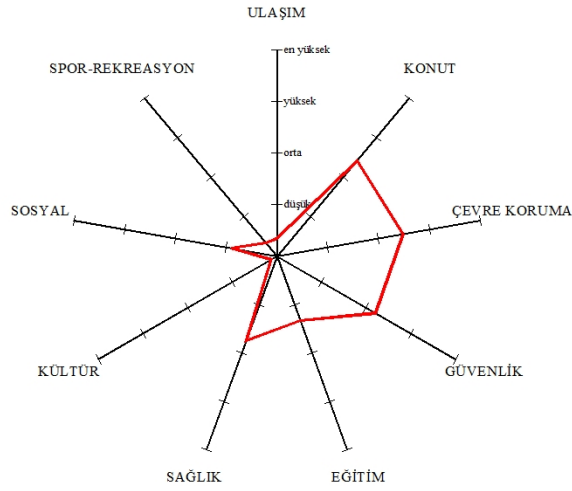

Şekil 5.21. Kastamonu’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Kastamonu’da yaşam kalitesinin konut hizmetleri açısından en yüksek düzeyde, ulaşım, çevre koruma ve güvenlik hizmetleri açısından yüksek düzeyde, sağlık ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından orta düzeyde, sosyal hizmetler açısından düşük düzeyde, eğitim ve kültür hizmetleri açısından ise en düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Kırklareli

Kırklareli’nde belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak orta düzeyde olduğu (Şekil 5.22.) görülmektedir.

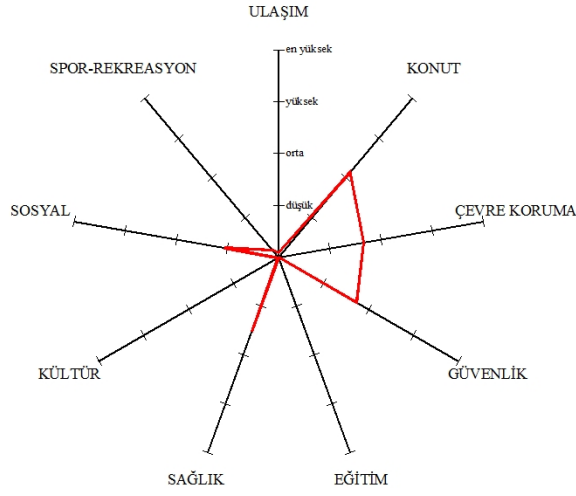

Şekil 5.22. Kırklareli’nde belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Kırklareli’nde yaşam kalitesinin, konut, çevre koruma ve güvenlik hizmetleri açısından yüksek düzeyde, eğitim ve sağlık hizmetleri açısından orta düzeyde, ulaşım, sosyal ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından düşük düzeyde, kültür hizmetleri açısından ise en düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Kırşehir

Kırşehir’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak düşük düzeyde olduğu (Şekil 5.23.) görülmektedir.

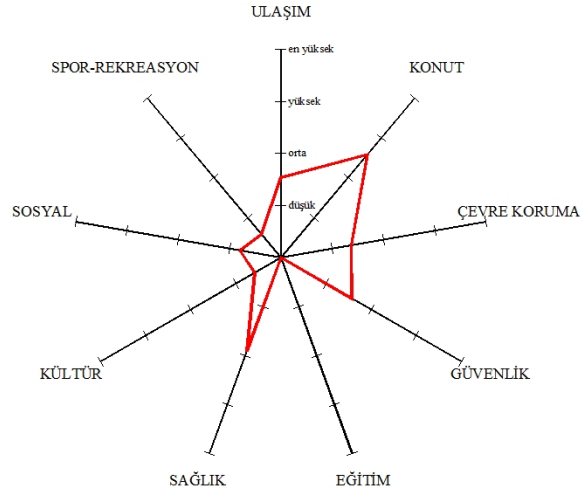

Şekil 5.23. Kırşehir’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Kırşehir’de yaşam kalitesinin konut hizmetleri açısından yüksek düzeyde, çevre koruma, güvenlik, sağlık ve sosyal hizmetler açısından orta düzeyde, ulaşım, eğitim ve kültür ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından ise en düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Kilis

Kilis’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak orta düzeyde olduğu (Şekil 5.24.) görülmektedir.

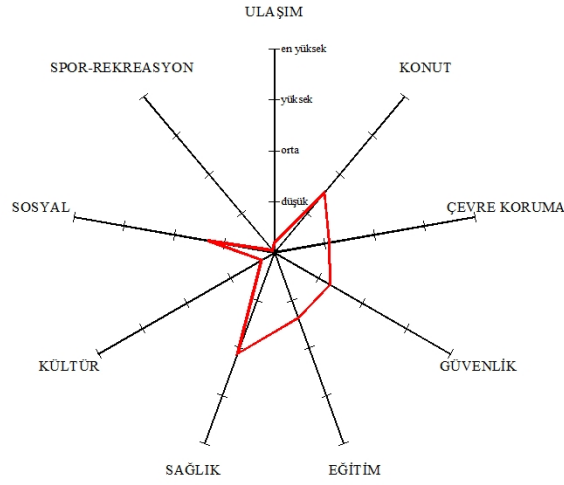

Şekil 5.24. Kilis’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Kilis’de yaşam kalitesinin, konut hizmetleri açısından yüksek düzeyde, ulaşım, çevre koruma, güvenlik ve sağlık hizmetleri açısından orta düzeyde, kültür, sosyal ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından düşük düzeyde, eğitim hizmetleri açısından ise en düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Mardin

Mardin’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak düşük düzeyde olduğu (Şekil 5.25.) görülmektedir.

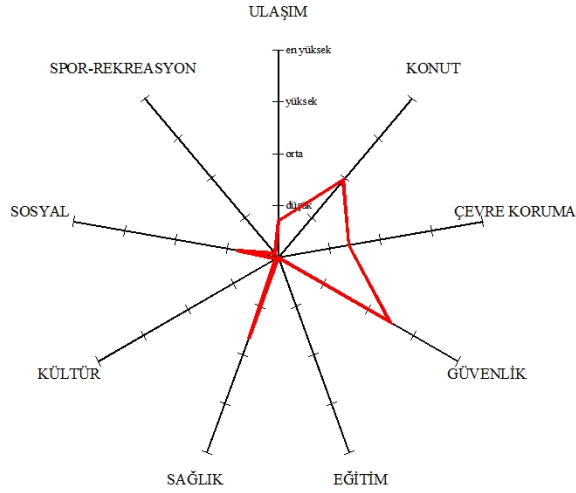

Şekil 5.25. Mardin’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Mardin’de yaşam kalitesinin, sağlık hizmetleri açısından yüksek düzeyde, konut, çevre koruma, güvenlik, eğitim ve sosyal hizmetler açısından orta düzeyde, kültür hizmetleri açısından düşük düzeyde, ulaşım ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından ise en düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Muş

Muş’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak düşük düzeyde olduğu (Şekil 5.26.) görülmektedir.

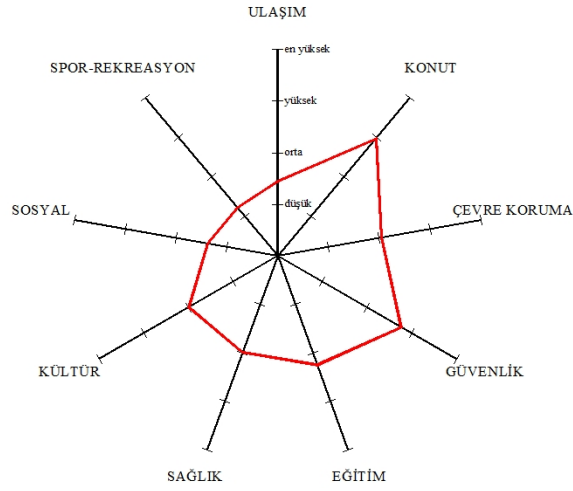

Şekil 5.26. Muş’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Muş’da yaşam kalitesinin, güvenlik hizmetleri açısından yüksek düzeyde, konut, çevre koruma ve sağlık hizmetleri açısından orta düzeyde, ulaşım ve sosyal hizmetler açısından düşük düzeyde, eğitim, kültür ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından ise en düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Nevşehir

Nevşehir’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak orta düzeyde olduğu (Şekil 5.27.) görülmektedir.

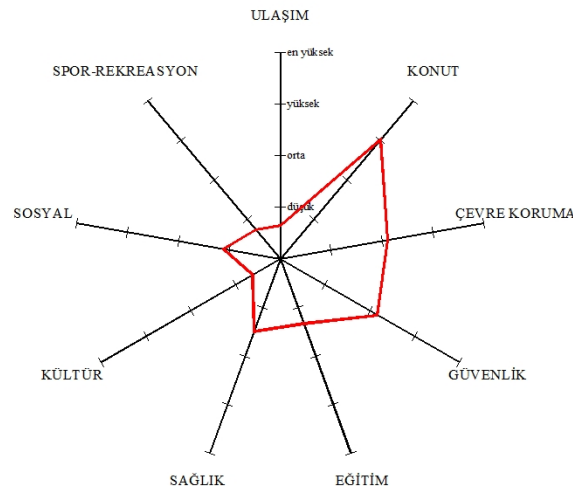

Şekil 5.27. Nevşehir’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Nevşehir’de yaşam kalitesinin, konut, çevre koruma, güvenlik ve eğitim hizmetleri açısından yüksek düzeyde, ulaşım, sağlık, kültür, sosyal ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından ise orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Rize

Rize’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak orta düzeyde olduğu (Şekil 5.28.) görülmektedir.

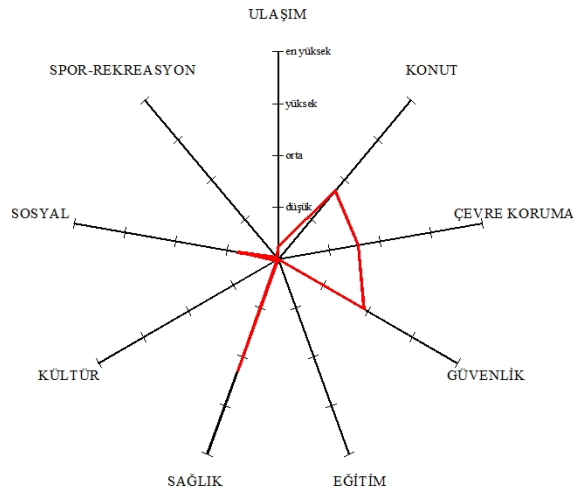

Şekil 5.28. Rize’de belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Rize’de yaşam kalitesinin konut hizmetleri açısından en yüksek düzeyde, çevre koruma ve güvenlik hizmetleri açısından yüksek düzeyde, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler açısından orta düzeyde, ulaşım, kültür ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından ise düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Şırnak

Şırnak’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak düşük düzeyde olduğu (Şekil 5.29.) görülmektedir.

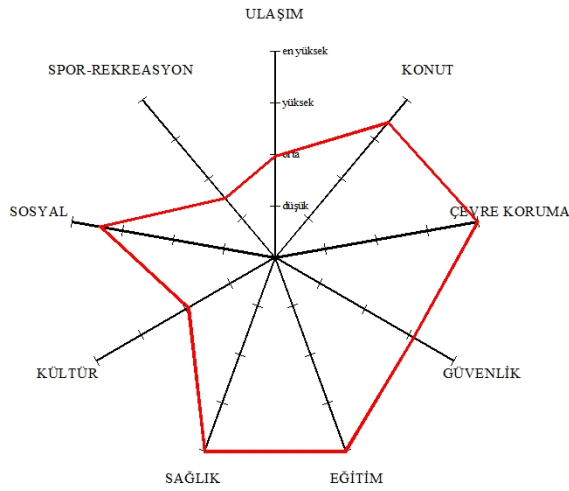

Şekil 5.29. Şırnak’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Şırnak’da yaşam kalitesinin, sağlık hizmetleri açısından yüksek düzeyde, konut, çevre koruma ve güvenlik hizmetleri açısından orta düzeyde, ulaşım ve sosyal hizmetler açısından düşük düzeyde, eğitim, kültür ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından ise en düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Yalova

Yalova’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak en yüksek düzeyde olduğu (Şekil 5.30.) görülmektedir.

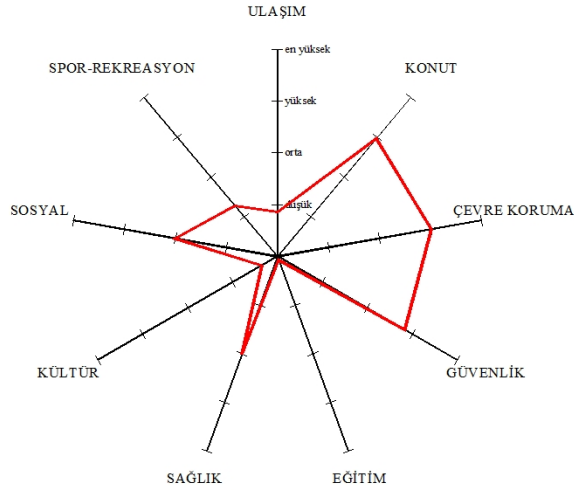

Şekil 5.30. Yalova’da belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Yalova’da yaşam kalitesinin, konut, çevre koruma, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler açısından en yüksek düzeyde, ulaşım, kültür ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından ise orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Yozgat

Yozgat’ta belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi değerlendirildiğinde, yaşam kalitesinin genel olarak orta düzeyde olduğu (Şekil 5.31.) görülmektedir.

Şekil 5.31. Yozgat'ta belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi düzeyi (2008)

Yozgat'ta yaşam kalitesinin konut, çevre koruma, güvenlik, sağlık ve sosyal hizmetler açısından yüksek düzeyde, spor ve rekreasyon hizmetleri açısından orta düzeyde, ulaşım ve kültür hizmetleri açısından düşük düzeyde, eğitim hizmetleri açısından ise en düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Görel olarak belirlenen yaşam kaliteleri düzeyleri açısından, kentler genel olarak değerlendirildiğinde; Yalova'nın en yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Çanakkale'nin yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Amasya, Bingöl, Burdur, Çankırı, Düzce, Giresun, Kars, Kastamonu, Kırklareli, Kilis, Nevşehir, Rize ve Yozgat olmak üzere 13 kentin orta yaşam kalitesi düzeyinde ve Ağrı, Hakkari, Iğdır, Kırşehir, Mardin, Muş ve Şırnak olmak üzere 7 kentin düşük yaşam kalitesi düzeyinde oldukları görülmektedir.

5.2. Belediye Hizmetleri Kapsamında Kentsel Yaşam Kalitesinin ve Etkileyen Unsurların Belirlenmesi

Bu bölümde, belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin ve etkileyen unsurların belirlenmesi amacıyla uygulanan istatistiki analizlerin sonuçları ve bulguları ele alınacaktır. İlk olarak, belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesini belirlemek üzere 27 ölçüt ile faktör analizi uygulanacaktır. Faktör analizinin yapılması ile kentler için bu ölçütlerin oluşturdukları faktörlerin etkisi ile

belirlenen yaşam kalitesi endeks değerleri ortaya konulacak ve bu değerlerden yola çıkarak kentler kentsel yaşam kalitesi açısından sıralanacak ve gruplandırılacaktır.

İkinci olarak; kentsel yaşam kalitesi açısından farklılığı yaratan nedenlerin / hizmetlerin sunulmasını etkileyen faktörlerin neler olduğu regresyon analizi ile belirlenecektir. Bu kapsamda kentsel yaşam kalitesi ile aralarında ilişki olan unsurlar ve bu unsurların kentsel yaşam kalitesini etkileme düzeyleri ortaya konulacaktır.

5.2.1. Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi endeksinin belirlenmesi (Faktör Analizi)

Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi endeksinin belirlenmesi için faktör analizi^{82 83} uygulanmıştır.

Faktör analizinin uygulanmasında, örneklem sayısı ile değişken sayısı arasında belli bir oran aranmamakla birlikte, sonuçların yüksek güvenirlikte olması için en az değişken sayısı kadar örneklem olması tavsiye edilmektedir. Ancak alan çalışması önerilen yöntemin sadece orta ölçekli il merkezlerinde uygulanmasını içermesi nedeniyle örneklem sayısı 22 olarak belirlenmiş ve faktör analizi, 22 kent için 27 değişken ile uygulanmıştır. Dolayısıyla ortaya konulan sonuçların yüksek güvenirlikte olması beklenmemeli, buna karşılık yol gösterici bir ön çalışma niteliğinde olduğu düşünülmelidir.

Faktör analizi üç aşamada yapılmıştır. İlk aşamada değişkenlerin faktör gruplarının oluşturulması için temel bileşenler analizi yöntemi uygulanmıştır. Yönteme göre, her değişkenin bir faktör ile yüksek korelasyon katsayısı vermesi gerekmektedir. Korelasyon matrisinde bazı değişkenler birden fazla faktör ile yüksek korelasyon

⁸² Faktör analizine ilişkin teorik bilgiler için Akgül, A. ve Çevik, O. (2005), Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004), Rummel, R.J. (2002), Bryman A. ve Cramer, D. (1996) ve Norusis, M.J. (1994) kaynaklarından yararlanılmıştır.

⁸³ Analizler SPSS 16.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır.

verebilmektedir, bu nedenle döndürülmüş korelasyon matrisi⁸⁴ elde edilerek, her değişkenin hangi faktör altında yer aldığı kesin olarak belirlenmiştir. Korelasyon matrisine göre, hiçbir faktör ile yüksek korelasyon vermeyen⁸⁵ içme suyu bağlantısı olan konutların oranı ve 10 000 kişi başına denetim sayısı değişkenleri analizden çıkarılmış ve analiz geriye kalan 25 değişken ile yeniden yapılmıştır.

İkinci aşamada uygulanan analizin uygunluğunu ortaya koymaya yönelik testler (Çizelge 5.10.) uygulanmıştır. Bartlett's testine⁸⁶ göre, faktör analizinde gözlenen p değeri 0.000 olup 0.05 anlamlılık düzeyinde 'evren korelasyon matrisi birim matristir' şeklindeki sıfır hipotezi reddedildiğinden evren korelasyon matrisinin birim matris olmadığı kabul edilmiştir. Bu testin sonuçlarına göre, faktör analizinin kullanılmasının uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliği ölçütü indeksine⁸⁷ göre KMO değeri 0,685 olduğundan, değişkenlerin faktör analizi yapılması için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 5.10. Bartlett ve KMO testi sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0,685
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	825,514
	df	120
	Sig.	0,000

Ortak varyans (communality) tablosu⁸⁸ (Çizelge 5.11.) incelendiğinde, çoklu

⁸⁴ Döndürme ile oluşturulan faktör ağırlık matrisinde regresyon ağırlıkları ile korelasyon katsayıları birbirine eşittir.

⁸⁵ Korelasyon katsayısı 0,50 den küçük çıkmıştır.

⁸⁶ Korelasyon matrisinin birim matris olup olmadığını tespit etmek için, bütün diyagonal terimlerin 1 ve diyagonal olmayan terimlerin 0 olduğuna yönelik kullanılan Bartlett's testinde ise, verilerin çoklu normal dağılımdan gelmiş olması gerekir. Bartlett's testinin anlamlılık düzeyinin 0,1'den küçük olması, faktör analizinde kullanılan verilerin analiz için uygun olduğu anlamını taşımaktadır.

⁸⁷ Gözlenen korelasyon katsayıları büyüklüğü ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüğünü karşılaştıran; KMO indeksinin 0,50den büyük olması, faktör analizinde kullanılan verilerin analiz için uygun olduğu anlamını taşımaktadır. KMO indeksinin, 0,60-0,69 arasında olması değişkenlerin faktör analizi yapılması için orta düzeyde uygun olduğu anlamına gelmektedir.

⁸⁸ Bir değişken ile diğer bütün değişkenler arasındaki çoklu korelasyon katsayısının karesi, değişkenler arasındaki doğrusal ilişkinin göstergesidir. Bu nedenle ortak varyans (communality) altında verilen çoklu korelasyon katsayıları arasından, küçük çoklu korelasyon katsayısı olan değişkenlerin belirlenmesi ve analizden çıkarılması gerekmektedir.

korelasyon katsayısı değerinin arasında küçük bir değer yer almadığı görülmektedir. En küçük çoklu korelasyon katsayısı değeri 0,627 olması, diğer değişkenlerin çoklu korelasyon katsayılarının tamamının ise 0,70'in üzerinde olması nedeniyle herhangi bir değişkenin analizden çıkarılmasına gerek olmadığı görülmüştür.

Çizelge 5.11. Ortak varyans tablosu

10 000 kişi başına düşen bisiklet yolu	0,956
kişi başına açık / kapalı spor alanı	0,931
çocuk oyun alanı sayısı	0,930
10 000 kişi başına muayene sayısı	0,921
1000 hane başına belediye toplu konut sayısı	0,917
kişi başına park alanı	0,915
10 000 kişi başına kültür tesisi alanı	0,913
belediye kreşi öğrenci sayısı	0,912
yıllık kültürel aktivite sayısı	0,907
10 000 kişi başına sosyal tesis alanı	0,898
atık su arıtma tesisi kapasitesi	0,897
10 000 kişi başına gösteri salonu koltuk sayısı	0,896
geri kazanılan katı atık oranı	0,889
10 000 kişi başına yürüyüş yolu	0,886
düzenli depolanan katı atık oranı	0,881
belediyenin açtığı kurslara katılan kişi sayısı	0,872
içme suyu arıtma tesisi kapasitesi	0,871
10 000 kişi başına sağlık personeli	0,826
sosyal faaliyet amaçlı topluluk sayısı	0,814
10 000 kişi başına toplu taşıma koltuğu sayısı	0,804
sığınma evi ve huzurevi kapasitesi	0,800
restore edilen tarihi ve kültürel yapı sayısı	0,763
10 000 kişi başına düşen yaya yolu	0,710
başlangıç aşamasında söndürülen yangın oranı	0,706
kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranı	0,627

Yapılan faktör analizi⁸⁹ ile ulaşılan ve özdeğeri 1 den büyük olan yedi faktör ile toplam varyansın %85,769'u (Çizelge 5.12.) açıklanabilmektedir. Döndürülmüş⁹⁰ faktör analizi sonucunda, birinci temel bileşenin özdeğeri 5,274 ve toplam varyansı açıklama oranı %21,095; ikinci temel bileşenin özdeğeri 4,574 ve toplam varyansı açıklama oranı %18,296; üçüncü temel bileşenin özdeğeri 3,549 ve toplam varyansı açıklama oranı %14,194; dördüncü temel bileşenin özdeğeri 2,612 ve toplam varyansı açıklama oranı %10,448; beşinci temel bileşenin özdeğeri 2,300 ve toplam varyansı açıklama oranı %9,202; altıncı temel bileşenin özdeğeri 1,683 ve toplam varyansı açıklama oranı %6,733 ve yedinci temel bileşenin özdeğeri 1,450 ve toplam varyansı açıklama oranı %5,801 olmuştur.

Çizelge 5.12. Faktörler ve açıklanan toplam varyanslar⁹¹

Faktörler	Özdeğerler			Döndürme sonrası özdeğerler		
	toplam	Açıklanan varyans %	Toplam varyans %	toplam	Açıklanan varyans %	Toplam varyans %
1	9,339	37,354	37,354	5,274	21,095	21,095
2	3,888	15,552	52,906	4,574	18,296	39,391
3	2,652	10,609	63,516	3,549	14,194	53,586
4	1,822	7,289	70,805	2,612	10,448	64,033
5	1,433	5,734	76,538	2,300	9,202	73,235
6	1,219	4,874	81,412	1,683	6,733	79,968
7	1,089	4,357	85,769	1,450	5,801	85,769

Bu aşamada ayrıca, faktör analizinde daha basit bir yapıya ulaşmak ve değişkenlerin özelliklerine göre farklılaşmayı daha iyi ortaya koyabilmek amacıyla döndürülerek

⁸⁹ Başarılı bir faktör analizi uygulamasında değişken sayısından daha az sayıda faktör elde edilmelidir. Toplam varyansı büyük oranda (en az %70) temsil edecek sayıda faktörün belirlenmesinde, Kaiser kriteri kullanılmaktadır. Bu kritere göre özdeğeri 1 den veya varyansa katılma yüzdesi %10'dan büyük olan faktörler seçilmektedir. Bu çalışmada varyansa katılma yüzdesi %10'dan büyük olan 4 faktörün seçilmesi halinde toplam varyansın sadece %64'ünün temsil edildiği ve bunun yeterli olmadığı görülmüş ve toplam varyansı daha büyük oranda açıklayan ve özdeğeri 1 den büyük olan 7 faktörün seçilmesi tercih edilmiştir.

⁹⁰ Kaiser normalleştirme ile Varimax döndürme yöntemi uygulanmıştır.

⁹¹ Bileşenler ve açıklanan toplam varyanslar tablosunda, her faktör tarafından açıklanan toplam varyans, özdeğer (eigen values) sütununda yer almaktadır. Toplam varyansda ise tüm faktörlerin birarada açıkladıkları birikimli varyans belirtilmektedir.

elde edilen faktör yükleri matrisinde⁹² (Çizelge 5.13.) yer alan değişkenlerin aldıkları değer ile değişkenlerin yer aldıkları faktörler ve faktör içinde değişkenlerin önemi belirlenmiştir. Buradan yola çıkarak, faktörlerin tanımlanması⁹³ ve analiz sonuçlarının yorumlanması mümkündür.

⁹² Faktör yükleri matrisinde yer alan değişkenlerin katsayı işaretleri, değişkenlerin birbirleri ile olan ilişkilerinin yönünü göstermektedir. Matris bu açıdan değerlendirildiğinde, değişkenlerin tamamının + işaretli olduğu ve dolayısıyla aynı yönde hareket ettikleri sonucuna ulaşılmaktadır.

⁹³ Faktörlerin tanımlanması, faktörde yer alan değişkenlerden açıklama gücü en yüksek olan değişkene yada faktörde yer alan değişkenlerin yoğunluğuna göre olmak üzere iki şekilde yapılabilir.

Çizelge 5.13. Döndürülmüş faktör yükleri matrisi

Değişkenler	Faktörler						
	1	2	3	4	5	6	7
10 000 kişi başına muayene sayısı	0,908						
10 000 kişi başına sağlık personeli	0,880						
belediye kreşi öğrenci sayısı	0,836						
sosyal faaliyet amaçlı topluluk sayısı	0,695						
içme suyu arıtma tesisi kapasitesi	0,662						
başlangıç aşamasında söndürülen yangın oranı	0,592						
atık su arıtma tesisi kapasitesi	0,585						
kişi başına park alanı		0,868					
10 000 kişi başına gösteri salonu koltuk sayısı		0,815					
1000 hane başına belediye toplu konut sayısı		0,779					
10 000 kişi başına düşen bisiklet yolu		0,768					
10 000 kişi başına sosyal tesis alanı		0,753					
çocuk oyun alanı sayısı			0,885				
10 000 kişi başına toplu taşıma koltuğu sayısı			0,781				
geri kazanılan katı atık oranı			0,661				
kişi başına açık / kapalı spor alanı			0,618				
10 000 kişi başına düşen yaya yolu			0,612				
10 000 kişi başına kültür tesisi alanı				0,863			
yıllık kültürel aktivite sayısı				0,783			
restore edilen tarihi ve kültürel yapı sayısı				0,737			
10 000 kişi başına yürüyüş yolu					0,875		
sığınma evi ve huzurevi kapasitesi					0,764		
düzenli depolanan katı atık oranı						0,924	
belediyenin açtığı kurslara katılan kişi sayısı							0,734
kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranı							0,652

Birinci faktör üzerinde en fazla yükü olan yedi değişken sırasıyla; 10 000 kişi başına muayene sayısı, 10 000 kişi başına sağlık personeli, belediye kreşi öğrenci sayısı, sosyal faaliyet amaçlı topluluk sayısı, içme suyu arıtma tesisi kapasitesi, başlangıç aşamasında söndürülen yangın oranı ve atık su arıtma tesisi kapasitesidir. Bu kapsamda birinci faktör, faktörde yer alan değişkenlerden açıklama gücü en yüksek

olana göre tanımlanırsa sağlık hizmetleri faktörü; faktörde yer alan değişkenlerin yoğunluğuna göre tanımlanırsa karma faktör olarak tanımlanabilir.

İkinci faktör üzerinde en fazla yükü olan beş değişken sırasıyla; kişi başına park alanı, 10 000 kişi başına gösteri salonu koltuk sayısı, 1000 hane başına belediye toplu konut sayısı, 10 000 kişi başına düşen bisiklet yolu ve 10 000 kişi başına sosyal tesis alanıdır. Bu kapsamda ikinci faktör, faktörde yer alan değişkenlerden açıklama gücü en yüksek olana göre tanımlanırsa spor ve rekreasyon hizmetleri faktörü; faktörde yer alan değişkenlerin yoğunluğuna göre tanımlanırsa karma faktör olarak tanımlanabilir.

Üçüncü faktör üzerinde en fazla yükü olan beş değişken sırasıyla; çocuk oyun alanı sayısı, 10 000 kişi başına toplu taşıma koltuğu sayısı, geri kazanılan katı atık oranı, kişi başına açık / kapalı spor alanı ve 10 000 kişi başına düşen yaya yoludur. Bu kapsamda üçüncü faktörde yer alan beş değişkenden üçü, spor ve rekreasyon hizmetleri ile ilgilidir. Dolayısıyla üçüncü faktör, hem faktörde yer alan değişkenlerden açıklama gücü en yüksek olana hem de faktörde yer alan değişkenlerin yoğunluğuna göre tanımlandığında; spor ve rekreasyon hizmetleri faktörü olarak tanımlanabilir.

Dördüncü faktör üzerinde en fazla yükü olan üç değişken; 10 000 kişi başına kültür tesisi alanı, yıllık kültürel aktivite sayısı ve restore edilen tarihi ve kültürel yapı sayısıdır. Bu kapsamda dördüncü faktörde yer alan değişkenlerin tamamı kültür hizmetleri ile ilgilidir. Dolayısıyla dördüncü faktör, hem faktörde yer alan değişkenlerden açıklama gücü en yüksek olana hem de faktörde yer alan değişkenlerin yoğunluğuna göre tanımlandığında; kültür hizmetleri faktörü olarak tanımlanabilir.

Beşinci faktör üzerinde en fazla yükü olan iki değişken; 10 000 kişi başına yürüyüş yolu ile sığınma evi ve huzurevi kapasitesidir. Bu kapsamda beşinci faktör, faktörde yer alan değişkenlerden açıklama gücü en yüksek olana göre tanımlanırsa spor ve

rekreasyon hizmetleri faktörü; faktörde yer alan değişkenlerin yoğunluğuna göre tanımlanırsa karma faktör olarak tanımlanabilir.

Altıncı faktör üzerinde en fazla yükü olan değişken düzenli depolanan katı atık oranıdır. Bu kapsamda altıncı faktörde yer alan tek değişken, çevre koruma hizmetleri ile ilgilidir. Dolayısıyla altıncı faktör, hem faktörde yer alan değişkenlerden açıklama gücü en yüksek olana hem de faktörde yer alan değişkenlerin yoğunluğuna göre tanımlandığında; çevre koruma hizmetleri faktörü olarak tanımlanabilir.

Yedinci faktör üzerinde en fazla yükü olan iki değişken belediyenin açtığı sertifikalı kurslara katılan kişi sayısı ve kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranıdır. Bu kapsamda yedinci faktör, faktörde yer alan değişkenlerden açıklama gücü en yüksek olana göre tanımlanırsa eğitim hizmetleri faktörü; faktörde yer alan değişkenlerin yoğunluğuna göre tanımlanırsa karma faktör olarak tanımlanabilir.

Faktör tanımlamaları genel olarak değerlendirildiğinde, faktörlerde yer alan değişkenlerin yoğunluğuna göre yapılan faktör tanımlamalarının sonucunda, faktörlerin çoğunun karma faktör olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum, çalışmanın kentsel yaşam kalitesinin bir bütün olduğu temel yaklaşımı ile örtüşen bir sonuçtur. Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesine yönelik olarak tanımlanan gösterge ve ölçütler bir bütündür ve birbirleri ile ilişkilidir.

Son aşamada ise, her bir faktörün yükü (Çizelge 5.14.) ile toplam varyansı açıklama yüzdesi çarpılarak, faktör değerleri hesaplanmış ve tüm faktörler için hesaplanan değerlerin toplanması ile genel faktör değerleri⁹⁴⁹⁵ (Çizelge 5.15.) belirlenmiştir.

⁹⁴ Alan çalışmasının uygulandığı orta ölçekli kentler, belirlenen faktörlere göre iki farklı yöntemle sıralanabilir. Bu yöntemlerden ilki, kentlerin her bir faktörden aldıkları değerlerin toplam varyansı açıklama oranları ile ağırlıklandırılarak hesaplanan genel faktöre göre sıralanmasıdır. İkinci yöntem ise, kavramsal anlamlılık içerecek şekilde tanımlanan faktörlerin herbirine göre ayrı ayrı sıralanabilir. Bu çalışmanın temel yaklaşımı kentsel yaşam kalitesi bir bütün olarak ele alınması olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla yaşam kalitesinin farklı boyutlarını temsil eden faktörlerin ayrı ayrı değil, birarada kullanılarak genel bir faktör değerinin hesaplanması ve kentlerin genel faktöre göre sıralanması tercih edilmiştir.

Çizelge 5.14. Faktör yükleri

	1	2	3	4	5	6	7
Ağrı	-0,65426	-0,33766	-0,60504	-0,56982	-0,40819	0,13630	0,22551
Amasya	0,54739	-0,21209	0,44760	-0,02975	-0,88752	-1,00426	0,12812
Bingöl	0,01067	-0,28828	-0,20482	-0,51760	-0,06029	-0,51714	0,02959
Burdur	-0,35570	0,36765	-0,29018	0,00419	2,02498	0,13589	-0,48386
Çanakkale	0,31989	4,22657	0,82536	-0,02220	-0,38792	-0,20572	-0,61177
Çankırı	-0,36477	-0,17228	-0,28035	0,72583	-0,70666	-0,54094	1,86329
Düzce	0,87866	0,37848	-1,26660	-0,65627	-0,61374	-0,11661	2,05468
Giresun	1,05307	-0,15059	-0,75642	-0,56815	2,64499	-1,75756	-0,23695
Hakkari	-0,24770	-0,51508	-0,87571	-0,08646	-0,35221	-0,28790	-0,67096
İğdır	0,24148	-0,21894	-0,06828	-0,55625	-0,48399	-0,36744	-1,52175
Kars	-0,68311	-0,40121	-0,28190	3,68794	-0,29406	-0,34728	-1,13968
Kastamonu	-0,52339	-1,03804	3,80773	-0,57528	0,43535	-0,60249	0,12260
Kırklareli	-0,39845	-0,07310	-0,17387	-0,75527	-0,52380	1,45555	0,14513
Kırşehir	-0,20526	-0,33195	-0,53870	-0,50779	-0,35113	-0,26329	-0,57090
Kilis	-0,27660	-0,26480	0,37002	-0,15142	-1,18356	-0,69972	0,15927
Mardin	0,05011	-0,26158	-0,79125	-0,04516	-0,48424	-0,42099	-1,68638
Muş	-0,10627	-0,36147	0,00535	-0,78003	-0,27323	-0,40420	-0,18362
Nevşehir	-1,12722	0,43575	0,13977	1,22521	0,64922	-0,62312	2,21835
Rize	-0,70053	0,05556	0,43597	-0,14328	-0,62827	1,90095	-0,43501
Şırnak	-0,11726	-0,34183	-0,46415	-0,81989	-0,30524	-0,30032	0,15473
Yalova	3,73451	-0,55929	0,70284	1,10455	0,12760	1,57207	0,30101
Yozgat	-1,07524	0,06422	-0,13738	0,03689	2,06191	2,03152	0,13859

Kentlerin aldıkları endeks değerleri değerlendirildiğinde, 9 (%41) kentin (+), 13 (%59) kentin ise (-) değer aldığı görülmektedir.

⁹⁵ Ağrı kenti için genel faktör değeri şu şekilde hesaplanmıştır:

$$\text{Genel faktör değeri} = (-0,65426 \times 21,095) + (-0,33766 \times 18,296) + (-0,60504 \times 14,194) + (-0,56982 \times 10,448) + (-0,40819 \times 9,202) + (0,13630 \times 6,733) + (0,22551 \times 5,801) = -36,051132$$

Çizelge 5.15. Orta ölçekli il belediyelerinin belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi endeks değerleri

Kent	Endeks	
Yalova	103,568	(+)
Çanakkale	87,057	
Kastamonu	18,664	
Giresun	13,918	
Nevşehir	13,626	
Burdur	11,890	
Yozgat	10,384	
Düzce	6,112	
Kars	1,124	(-)
Amasya	-0,476	
Rize	-4,576	
Çankırı	-6,579	
Kırklareli	-14,280	
Bingöl	-17,229	
Iğdır	-21,448	
Kilis	-21,688	
Muş	-23,230	
Şırnak	-27,815	
Kırşehir	-31,671	
Mardin	-32,505	
Ağrı	-36,051	
Hakkari	-37,054	

Bu kapsamda Yalova, Çanakkale, Kastamonu, Giresun, Nevşehir, Burdur, Yozgat, Düzce ve Kars (+) değer alan; Amasya, Rize, Çankırı, Kırklareli, Bingöl, Iğdır, Kilis, Muş, Ağrı, Şırnak, Kırşehir, Mardin ve Hakkari ise (-) değer alan kentlerdir. Kentler aldıkları endeks değerlerine göre sıralandıklarında; en yüksek yaşam kalitesinin Yalova'da (103,568), en düşük yaşam kalitesinin ise Hakkari'de (-37,054) olduğu görülmektedir.

Yukarıda sıralanan sonuçlar birarada değerlendirildiğinde; iki önemli konu dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki kentlerin yarısından fazlasının (13 kent, %59) belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesi açısından (-) değer alması; diğeri ise en yüksek ve en düşük yaşam kalitesi endeks değeri arasında çok fazla (140 birim) fark olmasıdır. Bu sonuçlardan yola çıkarak, orta ölçekli kentlerde yaşam kalitesinin genel olarak düşük olduğu ve yeterli düzeyde olmadığı ve kentler arasında belediye hizmetlerinin sunulması ve bu kapsamda belirlenen yaşam kalitesi açısından önemli dengesizliklerin olduğu ve kentlilerin belediye hizmetlerinden eşit düzeyde yararlanamadığı söylenebilir.

Diğeri bir konu ise, belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesinin kentlere ve bölgelere göre dağılımı ile ilgilidir. Belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesinin kentlere ve bölgelere göre dağılımı değerlendirildiğinde; yaşam kalitesinin en batıda yer alan iki kentte (Yalova ve Çanakkale) en yüksek, en doğuda yer alan iki kentte (Hakkari ve Ağrı) ise en düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesinin en iyi olduğu kentler olan Yalova ve Çanakkale aynı zamanda Ülkenin en gelişmiş bölgesi olan Marmara Bölgesinde yer almakta, buna karşılık en az gelişmiş bölgeler olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan kentlerin (9 kent) tamamına yakını (8 kent, %88,9) ise belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesi açısından (-) değer almaktadır. Bu sonuçlardan yola çıkarak, belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesi endeks değerinin, bölgeler arasında var olan ekonomik ve sosyal dengesizliğin bir yansıması olduğu söylenebilir.

Çalışmanın sonraki aşamasında ise, kentsel yaşam kalitesi açısından farklılığı yaratan nedenlerin ve hizmetlerin sunulmasını etkileyen unsurların neler olduğu değerlendirilerek bu unsurların kentsel yaşam kalitesini etkileme düzeyleri ortaya konulacaktır.

Çok boyutlu ölçekleme analizi

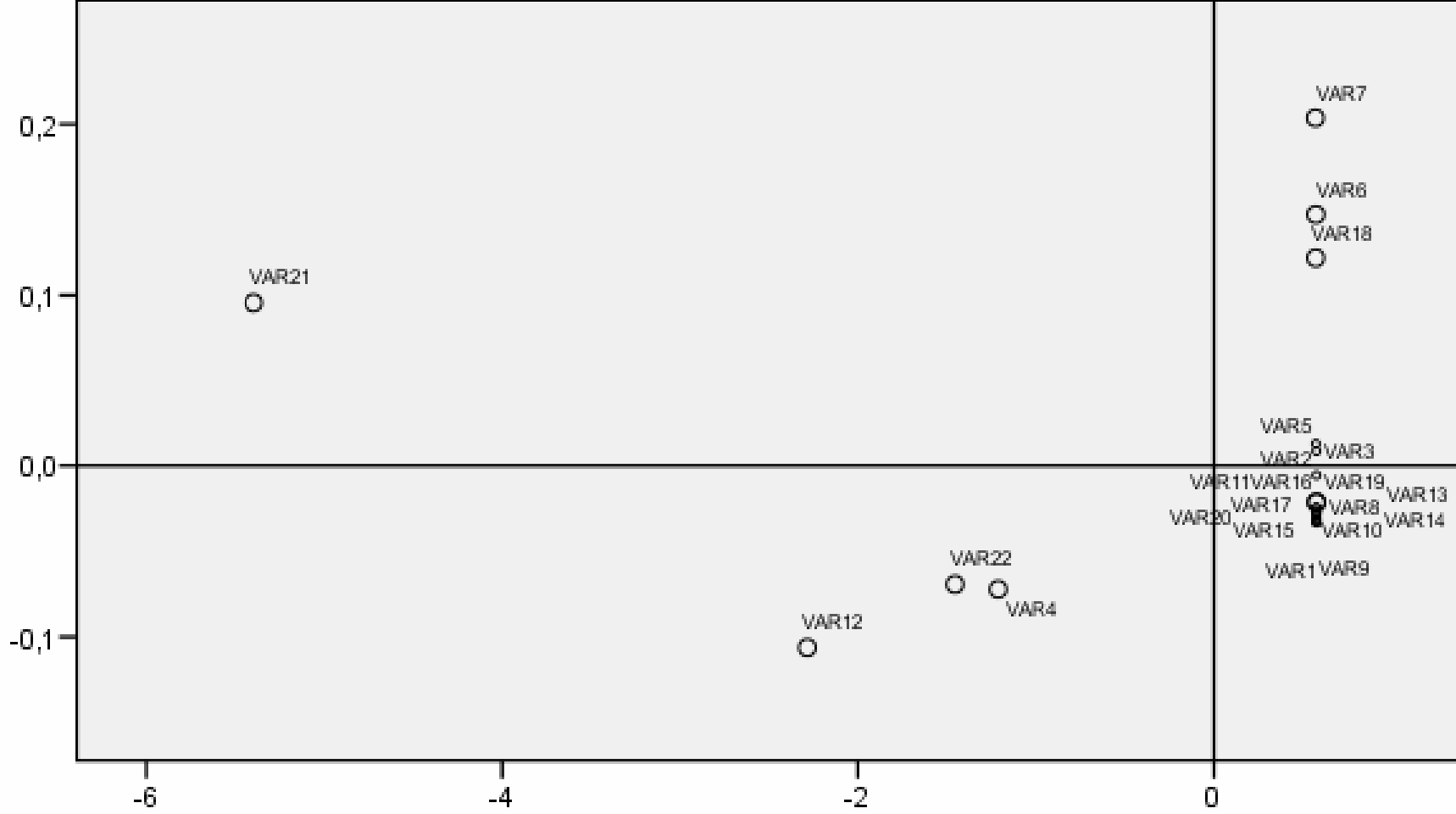
Faktör analizinin yapılmasından sonra, faktör analizinde kullanılan tüm ölçütler ile çok boyutlu ölçekleme analizi⁹⁶ yapılmış ve alan çalışmasının gerçekleştirildiği tüm kentlere ait konumlandırma haritası oluşturulmuştur. Konumlandırma haritasının oluşturulması ile; birbirine benzer veya diğerlerinden ayrı özelliklere sahip olan kentler belirlenmiş ve bu sonuçlarla faktör analizi ile elde edilen sonuçlar sınanmıştır.

Analize dahil edilen 22 kentin belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesini belirleyen 25 değişken kullanılarak hesaplanan iki boyut değerlerine göre konumları⁹⁷ (Şekil 5.32.) incelendiğinde; orta ölçekli kentlerin bir çoğunun (14 kent, %63,6) yaşam kalitesi açısından benzer durumda olduğu; buna karşılık bazı kentlerin diğer kentlere göre farklılaştığı ve farklılaşan bu kentlerin üç farklı grupta toplanarak diğer kentlerden ayrıldığı görülmektedir.

⁹⁶ Çok boyutlu ölçekleme analizi, n tane nesne yada birim arasındaki p değişkene göre belirlenen uzaklıklara dayalı olarak nesnelerin k boyutlu ($k < p$) bir uzayda gösterimini elde etmeyi amaçlayan, böylece nesneler arasındaki ilişkileri belirlemeye yarayan bir yöntemdir. Çok boyutlu ölçekleme analizi ile konumlandırma haritası oluşturularak görsel olarak ilişkiler ortaya konulmaktadır.

⁹⁷ Haritada kentler 'VAR' olarak kodlanmıştır. Haritadaki kodlamaların hangi kente ait olduğu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

kentler	kod	kentler	kod	kentler	kod	kentler	kod
Ağrı	VAR1	Düzce	VAR7	Kırklareli	VAR13	Rize	VAR19
Amasya	VAR2	Giresun	VAR8	Kırşehir	VAR14	Şırnak	VAR20
Bingöl	VAR3	Hakkari	VAR9	Kilis	VAR15	Yalova	VAR21
Burdur	VAR4	Iğdır	VAR10	Mardin	VAR16	Yozgat	VAR22
Çanakkale	VAR5	Kars	VAR11	Muş	VAR17		
Çankırı	VAR6	Kastamonu	VAR12	Nevşehir	VAR18		

Şekil 5.32. Orta ölçekli kentlerin belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi ölçütlerine göre konumlandırma haritası

Ağrı, Amasya, Bingöl, Giresun, Hakkari, Iğdır, Kars, Kırklareli, Kırşehir, Kilis, Mardin, Muş, Rize ve Şırnak kentleri benzer durumda olmaları nedeniyle oluşan yoğunlaşmada yer alan kentlerdir. Bu kentler faktör analizi sonucunda da yaşam kalitesinin (-) değer aldığı kentler olarak birarada yer almıştır.

Yukarıda sıralanan kentlerden farklılaşarak oluşan gruplardan ilkinde, Çanakkale, Çankırı, Düzce ve Nevşehir, ikincisinde ise Burdur, Kastamonu ve Yozgat kentleri yer almaktadır. Bu gruplarda yer alan kentler faktör analizi sonucunda yaşam kalitesinin (+) değer aldığı kentler olarak sıralanmış ve birarada yer almıştır. Diğer kentlerden en farklı konumda yer alan kentin ise Yalova olduğu ve haritada tek başına yer aldığı görülmektedir. Yalova faktör analizi sonucunda yaşam kalitesi en yüksek olan kent olarak da diğer kentlerden farklılaşmıştır.

Çok boyutlu ölçekleme analizi ve faktör analizi ile benzer sonuçlar elde edilmiş ve uygulanan analizlerin tutarlı olduğu görülmüştür.

5.2.2. Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesini etkileyen unsurların belirlenmesi (Regresyon analizi)

Bu bölümde çalışmanın başında belirlenen hipotezler sınanacak ve kentsel yaşam kalitesi açısından farklılığı yaratan nedenlerin / hizmetlerin sunulmasını etkileyen unsurların neler olduğunu belirlenecektir. Bu kapsamda ilk olarak kentsel yaşam kalitesini etkilediği varsayılan unsurlara ilişkin genel açıklamalar verilecektir. Daha sonra regresyon analizi ile, kentsel yaşam kalitesi ile aralarında ilişki olan unsurlar ve bu unsurların kentsel yaşam kalitesini etkileme düzeyleri ortaya konulacaktır.

Kentler sosyo-ekonomik olarak gelişirse, kent hizmetlerinin sunumu ve buna bağlı olarak kentsel yaşam kalitesi artar, olarak belirlenen *birinci hipotez* kapsamında kent hizmetlerine ilişkin talebi (dışsal) belirleyen kentlilerin sosyal, ekonomik ve demografik yapısına ilişkin değişkenlerle, kent hizmetlerine bağlı yaşam kalitesi arasındaki ilişki analiz edilecektir. Bu değişkenler kentsel yaşam kalitesi açısından şu şekilde değerlendirilebilir:

İlçe bazında *sosyo – ekonomik gelişmişlik sıralaması*, ilçelerin sosyal ve ekonomik durumlarına ilişkin çeşitli değişkenlerin birarada değerlendirilmesi ile elde edilmekte ve sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeyini belirlemektedir. Kentlerin sosyo – ekonomik gelişmişlik sıralamasındaki konumu arttıkça gelişmişlik düzeyleri ve buna bağlı olarak kentlilerin kentsel hizmetlere ilişkin beklentileri ve talepleri de azalacak ve bu da kentsel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyecektir.

İl bazında *kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla*, ilin ekonomik açıdan gelişmişliğini ifade eden en önemli unsurlardan biridir. Ekonomik açıdan gelişmişlik, mal ve hizmetlere erişimi kolaylaştırmakta ve böylelikle sosyal gelişme de sağlanmaktadır. Kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla arttıkça, kentlilerin kentsel hizmetlere ilişkin beklentileri ve talepleri de artacak ve bu da kentsel yaşam kalitesini artıracaktır.

Nüfus : Hızlı nüfus artışı ve pozitif net göç hızı kısıtlı kaynak, mal ve hizmetlerden kişi başına düşen payları azalttığı için özellikle sosyal ve ekonomik gelişmeyi

engelleyen unsurlardır. Kentlerde nüfus artış hızı ve pozitif net göç hızı azaldıkça, kentlilerin kentsel hizmetlere ilişkin beklentileri ve talepleri de artacak ve bu da kentsel yaşam kalitesini artıracaktır.

Hane : Ortalama hane halkı büyüklüğü, haneyi oluşturan bireyler arasında kısıtlı kaynak, mal ve hizmetlerden kişi başına düşen payları azalttığı için özellikle sosyal ve ekonomik gelişmeyi engelleyen bir unsurdur. Kentlerde ortalama hane halkı büyüklüğü azaldıkça, kentlilerin kentsel hizmetlere ilişkin beklentileri ve talepleri de artacak ve bu da kentsel yaşam kalitesini artıracaktır.

İşgücü durumu : İşsizlik oranının azalması ve istihdam edilen kişi sayısının artması, yeterli gelire ulaşılması ve böylelikle sosyal ve ekonomik gelişmenin sağlanması için en önemli unsurlardan biridir. İşsizlik oranının azalması ve istihdam edilen kişi sayısının artması aynı zamanda bağımlılık oranının azalması için ön koşuldur. Kentlilerin istihdam düzeyleri arttıkça ve işsizlik düzeyleri ile bağımlılık oranları azaldıkça, kentsel hizmetlere ilişkin beklentileri ve talepleri de artacak ve bu da kentsel yaşam kalitesini artıracaktır.

Ekonomik faaliyet : Tarım, sanayi ve hizmet sektöründe çalışan kişi sayısı, kentin ekonomik yapısı ve uzmanlaşma düzeyini ifade etmektedir. Çalışanların hizmet ve sanayi sektörlerindeki payının artması ve tarım sektöründeki payının azalması kentleşme düzeyini de belirleyen unsurlardır. Kentlilerin hizmet ve sanayi sektörlerinde çalışma oranları arttıkça, kentsel hizmetlere ilişkin beklentileri ve talepleri de artacak ve bu da kentsel yaşam kalitesini artıracaktır.

Eğitim durumu : Okuma yazma bilmeyen nüfus oranı ve yüksek öğretim mezunu oranı gibi ölçütlerle tanımlanabilen eğitim durumu temel insani ihtiyaçların karşılanması için vazgeçilmez bir unsurdur. Bireylerin kapasitelerini geliştirmeleri ile kentlerde sosyal gelişmenin sağlanmasının dışında eğitim düzeyinin artması ile birlikte, işgücünün niteliği ile gelir artmakta ve böylelikle ekonomik gelişme de sağlanmaktadır. Kentlilerin eğitim düzeyleri arttıkça, kentsel hizmetlere ilişkin beklentileri ve talepleri de artacak ve bu da kentsel yaşam kalitesini artıracaktır.

Katılım : Yerel seçimlerde kullanılan oy oranı, kentlilerin siyasal süreçlere ve kentin yönetimine katılımlarını ve bu kapsamda sosyal gelişmişlik düzeylerini belirleyen bir unsurdur. Yerel yönetim kararları kentlilerin günlük yaşamlarını etkilediği için temsili demokrasinin en önemli unsuru olan seçimlere katılım önem taşımaktadır. Yerel seçimlerde kullanılan oy oranı arttıkça, kentlilerin kentsel hizmetlere ilişkin beklentileri ve talepleri de artacak ve bu da kentsel yaşam kalitesini artıracaktır.

Belediye örgütlerinin gelişmişlik düzeyleri artarsa, kent hizmetlerinin sunumu ve buna bağlı olarak kentsel yaşam kalitesi artar, olarak belirlenen *ikinci hipotez* kapsamında kent hizmetlerine ilişkin arzı (içsel) belirleyen belediye yönetiminin yapısına ilişkin aşağıdaki değişkenlerle, kent hizmetlerine bağlı yaşam kalitesi arasındaki ilişki analiz edilecektir. Bu değişkenler kentsel yaşam kalitesi açısından şu şekilde değerlendirilebilir:

Belediye başkanı : Belediyelerin temel yürütme organı olan belediye başkanlarının eğitim durumları ve meslekleri, belediyelerin sundukları hizmetlere ilişkin kararların uygulanmasını etkileyen unsurlardır. Belediye başkanlarının yüksek öğretim mezunu ve teknik konularda eğitim almış olması, belediyelerin sundukları hizmetlerin niteliğini ve kapasitesini olumlu yönde etkileyecek ve belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesini artıracaktır.

Belediye meclisi : Belediyelerin temel karar organı olan belediye meclislerini oluşturan üyelerin eğitim ve iş durumları, belediyelerin sundukları hizmetlere ilişkin kararların alınmasını etkileyen unsurlardır. Belediye meclislerinin ağırlıklı olarak ticaretle uğraşan üyeler yerine örneğin teknik konularda eğitim almış kişilerden oluşması, belediyelerin sundukları hizmetlerin niteliğini ve kapasitesini olumlu yönde etkileyecektir. Belediye meclislerinde üniversite mezunu üye sayısının artması ve esnaf üye sayısının azalması, belediyelerin hizmet sunma kapasitelerini ve belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesini artıracaktır.

Belediye personeli : Toplam personel sayısı, teknik personel sayısı, ilköğretim mezunu personel sayısı ve üniversite mezunu personel sayısı gibi ölçütlerle tanımlanabilen

belediye personelinin gelişmişlik düzeyi belediyenin hizmet sunma kapasitesini etkileyen en önemli unsurlardan biridir. Belediyelerin insan kaynaklarının gelişmiş olması, belediyelerin hizmet sunma kapasitelerini ve belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesini artıracaktır.

Belediye bütçesi : Kişi başına bütçe geliri, kişi başına bütçe gideri, kişi başına yatırım gideri ve cari gider oranı gibi ölçütlerle tanımlanabilen belediye bütçesinin gelişmişlik düzeyi belediyenin hizmet sunma kapasitesini etkileyen en önemli unsurlardan biridir. Belediyelerin mali kaynaklarının gelişmiş olması, belediyelerin hizmet sunma kapasitelerini ve belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesini artıracaktır.

İletişim ve katılım : Belediye bünyesinde internet belediyeciliği, telefon belediyeciliği, hizmet masası, halk / mahalle toplantıları, hizmetler hakkında broşür, dergi gibi yayınlar ve internet sayfasının olması gibi halka ilişkileri ve iletişim güçlendiren kanallarının çeşitliliği ile örgütlü kentlilerin kent yönetimine aktif olarak katılımını sağlayan kent konseylerinin olması ve bunların uzun soluklu ve aktif durumda olması, belediyelerin hizmet sunma kapasitelerini ve belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesini artıracaktır.

Kentlerin planlı gelişme düzeyleri artarsa kent hizmetlerinin sunumu ve buna bağlı olarak kentsel yaşam kalitesi artar, olarak belirlenen *üçüncü hipotez* kapsamında kent hizmetlerinin mekansal / fiziksel boyutunu belirleyen kent planlarının varlığı ve uygulanmasına ilişkin aşağıdaki değişkenlerle, kent hizmetlerine bağlı yaşam kalitesi arasındaki ilişki analiz edilecektir. Bu değişkenler kentsel yaşam kalitesi açısından şu şekilde değerlendirilebilir:

Kentlerin planlı gelişme düzeyi : Bir yılda belediye meclisinde kabul edilen plan değişikliği miktarı ve mevzi plan sayısı gibi ölçütlerle tanımlanabilen kentlerin planlı gelişme düzeyi, belediyenin hizmet sunma kapasitesini etkileyen en önemli unsurlardan biridir. Uygulamada genellikle plan bütünlüğünü ve ana plan kararlarını bozan ve bu nedenle olumlu karşılanmayan plan değişiklikleri ve mevzi planların

sayıca çok olması, belediyelerin hizmet sunma kapasitelerini ve belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesini azaltacaktır.

Korelasyon analizi

Yaşam kalitesini etkileyen unsurların regresyon analizi ile belirlenmesinden önce, korelasyon analizi yapılarak hangi değişkenlerin kentsel yaşam kalitesi ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Bu kapsamda ilk olarak korelasyon analizi ile, yaşam kalitesini etkileyen unsurların anlamlılık düzeyleri (Çizelge 5.16.) değerlendirilmiştir. Anlamlılık düzeyleri değerlendirildiğinde; kentin yıllık nüfus artış hızı, net göç hızı, kentte tarım sektöründe çalışan sayısı, belediyenin toplam personel sayısı, belediyenin teknik personel sayısı, belediyenin ilkokul mezunu personel sayısı, belediye başkanının eğitim düzeyi ve mesleği, belediye meclisindeki esnaf üye sayısı ve mevzi plan sayısı değişkenleri ile yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Diğer değişkenler ile yaşam kalitesi arasında ise 0,01 veya 0,05 düzeyinde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

Çizelge 5.16. Yaşam kalitesini etkileyen unsurların anlamlılık düzeyleri (korelasyon analizi)

Yaşam kalitesini etkileyen unsurlar		Anlamlılık	Düzye	
Kentlerin sosyo – ekonomik gelişmişlik düzeyleri	Gelişme	Sosyo-ekonomik gelişmişlik sırası (ilçe)	0,000	**
	Ekonomi	Kişi başına GSYH (il)	0,003	**
	Nüfus	Yıllık nüfus artış hızı	0,644	-
		Net göç hızı	0,151	-
	Hane	Ortalama hane halkı büyüklüğü	0,000	**
	İşgücü	Bağımlılık oranı	0,000	**
		İşsiz oranı	0,023	*
		İstidam edilen kişi sayısı	0,001	**
	Ekonomik faaliyet	Tarım sektöründe çalışan sayısı	0,546	-
		Sanayi sektöründe çalışan sayısı	0,001	**
		Hizmet sektöründe çalışan sayısı	0,008	**
	Eğitim durumu	Okuma yazma bilmeyen oranı	0,001	**
		Yüksek öğretim mezunu oranı	0,001	**
	Katılım	Yerel seçimlerde kullanılan oy	0,040	*
Belediye örgütlerinin gelişmişlik düzeyleri	Belediye personeli	Toplam personel sayısı	0,339	-
		Teknik personel sayısı	0,222	-
		Yüksek öğretim mezunu personel sayısı	0,021	*
		İlkokul mezunu personel sayısı	0,846	-
	Belediye bütçesi	Kişi başına bütçe geliri	0,000	**
		Kişi başına bütçe gideri	0,010	*
		Kişi başına yatırım gideri	0,009	**
		Cari gider oranı	0,003	**
	Belediye başkanı	Eğitim düzeyi	0,611	-
		Meslek – mühendis	0,191	-
		Meslek – eğitimci	0,568	-
	Belediye meclis üyesi	Yüksek öğretim mezunu üye sayısı	0,001	**
		Meslek - Esnaf üye sayısı	0,652	-
	İletişim / katılım olanakları	İletişim kanallarının sayısı	0,022	*
		Kent konseyi yıl sayısı	0,020	*
		Kent konseyi aktif olma durumu	0,044	*
Planlı gelişme	Mevzi plan sayısı	0,892	-	
	Plan değişikliği sayısı	0,047	*	

* 0,05 düzeyinde anlamlı ** 0,01 düzeyinde anlamlı

İkinci olarak yaşam kalitesi ile aralarında anlamlı ilişkiler bulunan değişkenler değerlendirilmiş ve kentsel yaşam kalitesi ile değişkenler arasındaki ilişkinin yönü⁹⁸, derecesi⁹⁹ ve gücü pearson korelasyon katsayısı ile (Çizelge 5.17.) belirlenmiştir.

⁹⁸ Pearson korelasyon katsayısının yönü; (+) ise iki değişken arasında pozitif, (-) ise iki değişken arasında negatif doğrusal ilişki olduğunu gösterir.

⁹⁹ Korelasyon katsayısı 0.90-1.00 arasında ise değişkenler arasında çok yüksek, 0.70-0.89 arasında ise yüksek, 0.50-0.69 arasında ise orta, 0.26-0.49 arasında ise düşük, 0.00-0.25 arasında ise çok düşük ilişki olduğunu gösterir.

Çizelge 5.17. Yaşam kalitesini etkileyen unsurlar ile yaşam kalitesinin ilişkisi
(korelasyon analizi)

Yaşam kalitesini etkileyen unsurlar			korelasyon katsayısı /ilişki			
			yönü	derecesi	gücü	
Kentlerin sosyo – ekonomik gelişmişlik düzeyleri	Gelişme	Sosyo-ekonomik gelişmişlik sırası (ilçe)	-	0,728	yüksek	
	Ekonomi	Kişi başına GSYH (il)	+	0,597	orta	
	Hane	Ortalama hane halkı büyüklüğü	-	0,762	yüksek	
	İşgücü	Bağımlılık oranı		-	0,754	yüksek
		İşsiz oranı		-	0,483	düşük
		İstihdam edilen kişi sayısı		+	0,654	orta
	Ekonomik faaliyet	Sanayi sektöründe çalışan sayısı		+	0,647	orta
		Hizmet sektöründe çalışan sayısı		+	0,549	orta
	Eğitim durumu	Okuma yazma bilmeyen oranı		-	0,669	orta
		Yüksek öğretim mezunu oranı		+	0,657	orta
	Katılım	Yerel seçimlerde kullanılan oy		+	0,441	düşük
	Belediye örgütlerinin gelişmişlik düzeyleri	Belediye personeli	Yüksek öğretim mezunu personel sayısı	+	0,632	orta
Belediye bütçesi		Kişi başına bütçe geliri		+	0,800	yüksek
		Kişi başına bütçe gideri		+	0,639	orta
		Kişi başına yatırım gideri		+	0,645	orta
		Cari gider oranı		-	0,711	yüksek
Belediye meclis üyesi		Yüksek öğretim mezunu üye sayısı	+	0,686	orta	
İletişim / katılım olanakları		İletişim kanallarının sayısı		+	0,485	düşük
		Kent konseyi yıl sayısı		+	0,492	düşük
	Kent konseyi aktif olma durumu		+	0,433	düşük	
Planlı gelişme	Plan değişikliği sayısı		+	0,438	düşük	

Bu kapsamda, kişi başına bütçe geliri değişkeni ile yaşam kalitesi arasında aynı yönde yüksek (+0,880) düzeyde; il düzeyinde kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla, kentte istihdam edilen kişi sayısı, sanayi sektöründe çalışan sayısı, hizmet sektöründe çalışan sayısı, yüksek öğretim mezunu oranı, belediyenin yüksek öğretim mezunu personel sayısı, kişi başına bütçe gideri, kişi başına yatırım gideri ve yüksek öğretim

mezunu meclis üye sayısı değişkenleri ile yaşam kalitesi arasında aynı yönde orta (+0,680 ile +0,549 arasında) düzeyde; yerel seçimlerde kullanılan oy, belediyenin iletişim kanallarının sayısı, kent konseyinin aktif olma durumu, kent konseyinin faaliyette olduğu yıl sayısı ve yapılan plan değişikliği sayısı değişkenleri ile yaşam kalitesi arasında aynı yönde düşük (+0,492 ile +0,433 arasında) düzeyde ilişki olduğu görülmektedir.

Ayrıca ilçe düzeyinde sosyo-ekonomik gelişmişlik sırası, ortalama hane halkı büyüklüğü, bağımlılık oranı ve cari gider oranı değişkenleri ile yaşam kalitesi arasında ters yönde yüksek (-0,711 ile -0,762 arasında) düzeyde; okuma yazma bilmeyen nüfus oranı değişkeni ile yaşam kalitesi arasında ters yönde orta (-0,669) düzeyde ve kentteki işsizlik oranı değişkeni ile yaşam kalitesi arasında ters yönde düşük (-0,483) düzeyde ilişki olduğu görülmektedir.

Regresyon analizi

Üçüncü olarak yapılan korelasyon analizi sonucunda kentsel yaşam kalitesi ile aralarında anlamlı ilişkiler bulunan ve korelasyon katsayısı 0.40'ın üzerinde olan tüm değişkenler ile regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizi kapsamında değişkenlerin anlamlılık düzeyleri yeniden değerlendirilmiş (Çizelge 5.18.) ve işsiz nüfus oranı, yerel seçimlerde kullanılan oy değişkeni 0,05 düzeyinde anlamlı olmadığı için regresyon analizinde değerlendirmeye alınmamıştır. Diğer değişkenler ise 0,05 düzeyinde anlamlı oldukları için regresyon analizinde değerlendirmeye alınmıştır.

Çizelge 5.18. Yaşam kalitesini etkileyen unsurlara ilişkin regresyon analizi sonuçları

Yaşam kalitesini etkileyen unsurlar		Anlamlılık	R ² **	Beta	
Kentlerin sosyo – ekonomik gelişmişlik düzeyleri	Gelişme	Sosyo-ekonomik gelişmişlik sırası	0,007	0,279	-0,560
	Ekonomi	Kişi başına GSYH (il)	0,002	0,350	0,617
	Hane	Ortalama hane halkı büyüklüğü	0,003	0,335	-0,606
	İşgücü	Bağımlılık oranı	0,001	0,379	-0,639
		İşsiz oranı	0,053*	-	-
		İstihdam edilen kişi sayısı	0,002	0,366	0,630
	Ekonomik faaliyet	Sanayi sektöründe çalışan sayısı	0,002	0,351	0,618
		Hizmet sektöründe çalışan sayısı	0,012	0,241	0,536
	Eğitim durumu	Okuma yazma bilmeyen oranı	0,002	0,347	-0,615
		Yüksek öğretim mezunu oranı	0,001	0,429	0,675
	Katılım	Yerel seçimlerde kullanılan oy %	0,331*	-	-
	Belediye örgütlerinin gelişmişlik düzeyleri	Belediye personeli	Y. öğretim mezunu personel sayısı	0,001	0,605
Belediye bütçesi		Kişi başına bütçe geliri	0,000	0,791	0,898
		Kişi başına bütçe gideri	0,000	0,623	0,806
		Kişi başına yatırım gideri	0,000	0,646	0,927
		Cari gider oranı	0,001	0,625	-0,810
Belediye meclis üyesi		Yüksek öğretim mezunu üye sayısı	0,001	0,453	0,694
İletişim / katılım olanakları		İletişim kanallarının sayısı	0,038	0,158	0,446
		Kent konseyi yıl sayısı	0,020	0,204	0,492
	Kent konseyi aktif olma durumu	0,044	0,147	0,433	
Planlı gelişme	Plan değişikliği sayısı	0,007	0,288	0,569	

* 0,05 düzeyinde anlamlı değildir ** düzeltilmiş R² değeri kullanılmıştır

Kentsel yaşam kalitesini etkileyen unsurların R² değerleri sıralandığında (Çizelge 5.19.) yaşam kalitesindeki değişimin %79,1'ini kişi başına bütçe geliri, %64,6'sını kişi başına yatırım gideri, %62,5'ini cari gider oranı, %62,3'ünü kişi başına bütçe gideri, %50,8'ini yüksek öğretim mezunu personel sayısı ile açıklanmakta olduğu, diğer değişkenlerin yaşam kalitesindeki değişimi açıklama güçlerinin ise düşük olduğu görülmektedir.

Çizelge 5.19. Yaşam kalitesini etkileyen unsurların R² değerleri sıralaması
(regresyon analizi)

Yaşam kalitesini etkileyen unsurlar	R ² değeri
Kişi başına bütçe geliri	0,791
Kişi başına yatırım gideri	0,646
Cari gider oranı	0,625
Kişi başına bütçe gideri	0,623
Yüksek öğretim mezunu personel sayısı	0,508
Yüksek öğretim mezunu meclis üyesi sayısı	0,453
Yüksek öğretim mezunu oranı	0,429
Bağımlılık oranı	0,379
İstihdam edilen kişi sayısı	0,366
Sanayi sektöründe çalışan sayısı	0,351
Kişi başına GSYH (il)	0,350
Okuma yazma bilmeyen oranı	0,347
Ortalama hane halkı büyüklüğü	0,335
Plan değişikliği sayısı	0,288
Sosyo-ekonomik gelişmişlik sırası (ilçe)	0,279
Hizmet sektöründe çalışan sayısı	0,241
Kent konseyi yıl sayısı	0,204
İletişim kanallarının sayısı	0,158
Kent konseyi aktif olma durumu	0,147

Yaşam kalitesini etkileyen unsurların beta katsayıları sıralandığında¹⁰⁰ (Çizelge 5.20.) kişi başına bütçe geliri %92,7, kişi başına yatırım gideri %89,4, cari gider oranı %81, kişi başına bütçe gideri %80,6, yüksek öğretim mezunu personel sayısı

¹⁰⁰ Çalışmada regresyon analizinin kullanılması ile, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkende gözlenen değişmelerin ne kadarını açıkladıklarını; bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkeni anlamlı bir şekilde etkileyip etkilemediklerini ve bağımlı değişken üzerindeki görelî önemliliklerini saptamak amaçlanmaktadır. Regresyon analizi ile bir model oluşturmak ve bu modelden yararlanarak ileriye dönük bir kestirim yapmak amaçlanmamaktadır, dolayısıyla bağımlı değişkendeki (belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesi) değişimi açıklama gücü (R²) düşük olan bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkeni etkileme düzeylerinin (beta katsayısı) değerlendirilmesi ve yorumlanması mümkündür. Belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesindeki değişimi açıklama gücü düşük olan bağımsız değişkenlerin, belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesini etkileme düzeylerinin de düşük olduğu görülmektedir.

%79,9, yüksek öğretim mezunu meclis üyesi sayısı %69,4, yüksek öğretim mezunu oranı %67,5, istihdam edilen kişi sayısı %63, sanayi sektöründe çalışan sayısı %61,8, il düzeyinde kişi başına GSYH %61,7, plan değişikliği sayısı %56,9, hizmet sektöründe çalışan sayısı %53,6, kent konseyi yıl sayısı %49,2, iletişim kanallarının sayısı %44,6 ve kent konseyi aktif olma durumu %43,3 oranında yaşam kalitesini pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Ayrıca bağımlılık oranı %63,9, okuma yazma bilmeyen nüfus oranı %61,5, ortalama hane halkı büyüklüğü %60,6, ilçe düzeyinde sosyo-ekonomik gelişmişlik sırası %56 oranında yaşam kalitesini negatif yönde etkilemektedir.

Çizelge 5.20. Yaşam kalitesini etkileyen unsurların beta katsayıları sıralaması (regresyon analizi)

Yaşam kalitesini etkileyen unsurlar	Beta katsayısı
Kişi başına bütçe geliri	0,927
Kişi başına yatırım gideri	0,894
Cari gider oranı	-0,810
Kişi başına bütçe gideri	0,806
Yüksek öğretim mezunu personel sayısı	0,799
Yüksek öğretim mezunu meclis üyesi sayısı	0,694
Yüksek öğretim mezunu oranı	0,675
Bağımlılık oranı	-0,639
İstihdam edilen kişi sayısı	0,630
Sanayi sektöründe çalışan sayısı	0,618
Kişi başına GSYH (il)	0,617
Okuma yazma bilmeyen oranı	-0,615
Ortalama hane halkı büyüklüğü	-0,606
Plan değişikliği sayısı	0,569
Sosyo-ekonomik gelişmişlik sırası (ilçe)	-0,560
Hizmet sektöründe çalışan sayısı	0,536
Kent konseyi yıl sayısı	0,492
İletişim kanallarının sayısı	0,446
Kent konseyi aktif olma durumu	0,433

Regresyon analizinin sonucu elde edilen değerler genel olarak değerlendirildiğinde:

Kentsel yaşam kalitesini etkileyen *birinci derecede* önemli unsurun belediyelerin *bütçesi* olduğu görölmüştür. Belediye bütçesine ilişkin; kişi başına bütçe geliri, kişi başına yatırım gideri, cari gider oranı ve kişi başına bütçe gideri değişkenleri kentsel yaşam kalitesini birinci derecede etkileyen unsurlardır.

Kentsel yaşam kalitesini etkileyen *ikinci derecede* önemli unsurun *eğitim* olduğu görölmüştür. Eğitim durumuna ilişkin; yüksek öğretim mezunu personel sayısı, yüksek öğretim mezunu meclis üyesi sayısı ve yüksek öğretim mezunu ve okuma yazma bilmeyen nüfus oranı değişkenleri kentsel yaşam kalitesini ikinci derecede etkileyen unsurlardır.

Kentsel yaşam kalitesini etkileyen diğer unsurların ise sırasıyla; kentlilerin *ekonomi ve işgücü durumu*, kentlerin *planlı gelişme durumu* ile belediyelerin sunduğu *iletişim ve katılım olanakları* olduğu görölmüştür. Ekonomi ve işgücü durumuna ilişkin; istihdam edilen kişi sayısı, sanayi sektöründe çalışan sayısı, il bazında kişi başına GSYH ve bağımlılık oranı değişkenleri kentsel yaşam kalitesini üçüncü derecede etkileyen unsurlardır. Kent hizmetlerinin mekansal / fiziksel boyutunu belirleyen kent planlarının varlığı ve uygulanmasına ilişkin olarak tanımlanan *plan değişikliği* sayısı değişkeni kentsel yaşam kalitesini dördüncü derecede etkileyen unsurdur. İletişim ve katılım olanaklarına ilişkin; kent konseyinin faaliyette olduğu yıl sayısı, iletişim ve katılım kanallarının sayısı ve kent konseyi aktif olma durumu değişkenleri kentsel yaşam kalitesini beşinci derecede etkileyen unsurlardır.

6. SONUÇ

Kentsel yaşam kalitesinin temel bileşenlerinden biri olan hizmetler; yaşam kalitesine odaklanan politikalarının oluşumunda önemli bir etkidir. Kentlerde hizmetler, merkezi yönetim, yerel yönetim ve özel sektör tarafından sunulmaktadır. Ancak en çok -yerel halka en yakın yönetim birimi olan- belediyeler, sorumluluk ve yetki açısından sundukları hizmetlerle, kentlerde yaşam kalitesini etkilemektedir.

Bu kapsamda çalışmada, yerel yöneticilerin ve kent plancılarının temel ilgi alanı olan yaşam kalitesinin arttırılmasına yönelik kentsel politikaların üretilebilmesi ve kentsel yaşam kalitesinin artırılabilmesi amacıyla kentsel yaşam kalitesini tanımlayan faktörleri ve kent hizmetleri ile ilgili kentsel yaşam kalitesini ölçmek için göstergeleri belirlemek ve plancılar ile kent yöneticileri için öncelikli müdahale alanlarını tanımlamak amaçlanmıştır. Bu kapsamda kentlerin planlanması ve yönetilmesi süreçlerine yol göstermek açısından belediyelerin sundukları kent hizmetleri ile ilgili olarak kentlerin yaşam kalitesi portresi belirlenmiş ve belediyelerin sundukları hizmetler ile kentsel yaşam kalitesinde meydana getirdikleri farklılıklar -karşılaştırmalı olarak, nedenleri ile birlikte- ortaya konulmuştur.

Bu tez, kentlerde yaşam kalitesinin geliştirilmesine yol gösterici nitelik taşımaktadır. Türkiye’de yaşam kalitesi konusunda yapılan sınırlı sayıda çalışmada, kentsel yaşam kalitesi ya il ölçeğinde nesnel göstergeler ile yapılan ölçümlerle yada kent ölçeğinde öznel göstergeler ile yapılan ölçümlerle belirlenmektedir. Bu tez, Türkiye’de yapılan çalışmalardan farklı olarak, nesnel göstergeler ile kentlerin yaşam kalitesi performanslarını belirlemeye yönelik yapılan ilk çalışma olma özelliği taşımaktadır. Böylelikle nesnel göstergeler kullanılarak kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi, değişimlerin izlenmesi ve gelişmelerin takip edilmesi için bir rehber oluşturulmuş ve kentsel yaşam kalitesinin mevcut durumunun belirlenmesi için orta ölçekli kentlerde alan çalışması yapılmıştır.

Çalışma kapsamında ulusal ve uluslararası literatür taraması yapılarak, kentsel yaşam kalitesine ilişkin kavramsal ve kuramsal çerçeve tanımlanmış ve yaşam kalitesini

tanımlamak, araştırmak ve ölçmek için yapılan yerel, ulusal ve uluslararası araştırmalar incelenerek, değerlendirilmiştir.

Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin ortaya konması için gösterge ve ölçütlerin belirlenmesi amacıyla kentlerde yaşam kalitesinin geliştirilmesine katkıda bulunan uluslararası düzeyde kabul görmüş belgeler, belediyelerin görev ve sorumlulukları, uluslararası kuruluşların çalışmaları, kentsel yaşam kalitesine ilişkin farklı kent deneyimleri ve Türkiye’de yapılan çalışmalarda kullanılan gösterge ve ölçütler değerlendirilerek, öneri bir gösterge seti hazırlanmıştır. Bu kapsamda (1)ulaşım hizmetleri, (2)konut hizmetleri, (3)çevre koruma hizmetleri, (4)güvenlik hizmetleri, (5) eğitim hizmetleri, (6) sağlık hizmetleri, (7)kültür hizmetleri, (8)sosyal hizmetler ve (9) spor ve rekreasyon hizmetleri başlıklarından oluşan 9 temel kategori ve bu kategoriler altında yer alan toplam 19 gösterge ve 43 ölçüt belirlenmiştir. Bu gösterge ve ölçütler kentlerin planlanması ve yönetilmesi süreçlerine yol göstermek açısından kentlerin yaşam kalitesi performansını belirlemek, değişimleri izlemek ve gelişmeleri takip etmek için kullanılacak bir rehber (Çizelge 6.1.) niteliği taşımaktadır.

Çizelge 6.1. Kentsel yaşam kalitesi rehberi (belediye hizmetleri kapsamında)

U L A Ş I M	Gösterge 1	Toplu taşıma hizmetlerinin kapasitesi (otobüs, hafif raylı sistem ...)
	ölçüt 1	10 000 kişi başına toplu taşıma seferi sayısı
	ölçüt 2	10 000 kişi başına düşen toplu taşıma koltuğu sayısı
	ölçüt 3	10 000 kişi başına toplu taşıma ağının uzunluğu
	ölçüt 4	Toplu taşıma aracı bekleme ortalama süresi
	Gösterge 2	Toplu taşıma hizmetlerine erişilebilirlik
	ölçüt 5	Toplu taşıma hizmetlerine erişebilir nüfus oranı
	Gösterge 3	Yaya dostu ulaşım (yaya kaldırımı, yaya yolu, bisiklet yolu)
	ölçüt 6	Kaldırımlı yolların toplam yollara oranı
	ölçüt 7	10 000 kişi başına düşen yaya yolu
ölçüt 8	10 000 kişi başına düşen bisiklet yolu*	

Çizelge 6.1.(Devam)Kentsel yaşam kalitesi rehberi (belediye hizmetleri kapsamında)

KONUT	Gösterge 4	Güvenli / nitelikli konut
	ölçüt 9	Kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranı*
	ölçüt 10	İçme suyu bağlantısı olan konutların oranı*
	ölçüt 11	İçme suyu arıtma tesisinin kapasitesi
	ölçüt 12	Düşük standartlı / temel işlevleri olmayan konut oranı
	Gösterge 5	Konut üretimi
	ölçüt 13	Yasal statüsü olmayan konutların oranı
	ölçüt 14	1000 hane başına belediye tarafından üretilen toplu konut sayısı
ÇEVRE KORUMA	Gösterge 6	Katı atık
	ölçüt 15	Günlük toplanan katı atık oranı*
	ölçüt 16	Geri kazanılan katı atık oranı
	ölçüt 17	Düzenli depolanan katı atık oranı
	Gösterge 7	Atık su
	ölçüt 18	Atık su arıtma tesisi kapasitesi
	ölçüt 19	Kanalizasyon bağlantısı olan konutların oranı*
GÜVENLİK	Gösterge 8	Yangın / itfaiye
	ölçüt 20	Yangın yerine ulaşma ortalama süresi
	ölçüt 21	Başlangıç aşamasında müdahale edilen yangın oranı
	Gösterge 9	Denetim / zabıta
	ölçüt 22	10 000 kişi başına denetim sayısı*
EĞİTİM	Gösterge 10	Eğitim hizmetlerinin kapasitesi
	ölçüt 23	Belediyenin açtığı sertifikalı kurslara katılan kişi sayısı
	ölçüt 24	Belediye kreşi öğrenci sayısı
	ölçüt 25	Seminer vb. eğitim programlarından yararlanan kişi sayısı
S A Ğ L I K	Gösterge 11	Sağlık hizmetlerinin kapasitesi
	ölçüt 26	10 000 kişi başına belediye muayene sayısı
	ölçüt 27	10 000 kişi başına belediyenin sağlık taraması ve bakım hizmeti
	ölçüt 28	10 000 kişi başına belediyenin sağlık personeli
	Gösterge 12	Sağlık koşullarının sağlanması
	ölçüt 29	Sağlıklı içmesuyu bağlantısı olan konutlarda oturan nüfus oranı*
	ölçüt 30	Kanalizasyon bağlantısı olan konutlarda oturanların oranı*
	ölçüt 31	Günlük toplanan katı atık oranı*
ölçüt 32	10 000 kişi başına denetim sayısı*	

Çizelge 6.1.(Devam)Kentsel yaşam kalitesi rehberi (belediye hizmetleri kapsamında)

K Ü L T Ü R	Gösterge 13	Kültür hizmetlerinin çeşitlenmesi
	ölçüt 33	Yıllık kültürel aktivite sayısı
	Gösterge 14	Kültür hizmetlerinin kapasitesi
	ölçüt 34	10 000 kişi başına kütüphane, sanat galerisi, sergi salonu, müze alanı
	ölçüt 35	10 000 kişi başına sinema, tiyatro, konser salonu koltuğu sayısı
	Gösterge 15	Tarihi ve kültürel değerlerin korunması
	ölçüt 36	Belediye tarafından restore edilen tarihi ve kültürel yapı sayısı
	ölçüt 37	Koruma amaçlı imar planının uygulanma oranı
S O S Y A L H İ Z M E T	Gösterge 16	Sosyal hizmetlerin kapasitesi
	ölçüt 38	Aynı ve nakdi yardımdan yararlanan dar gelirli sayısı
	ölçüt 39	Sosyal faaliyet amaçlı topluluk sayısı
	Gösterge 17	Sosyal tesislerin kapasitesi
	ölçüt 40	Sığınma evi ve huzurevi kapasitesi
	ölçüt 41	Özrürlülere yönelik teknik altyapı oranı
	ölçüt 42	Çocuklara, gençlere ve kadınlara yönelik sosyal tesis alanı
S P O R & R E K R E A S Y O N	Gösterge 18	Açık ve yeşil alanlara erişilebilirlik
	ölçüt 43	çocuk bahçesi ve parklara yürüme mesafesinde oturan nüfus oranı
	ölçüt 44	çocuk oyun alanı sayısı
	Gösterge 19	Spor alanlarının ve yeşil alanların kapasitesi
	ölçüt 45	kişi başına park alanı
	ölçüt 46	kişi başına büyük rekreasyon alanı
	ölçüt 47	kişi başına kapalı ve açık spor alanı
	ölçüt 48	10 000 kişi başına bisiklet yolu*
	ölçüt 49	10 000 kişi başına yürüyüş yolu

* farklı göstergeler altında birden fazla tekrarlanan ölçütler

Kentlerde belediyelerin sundukları hizmetlerle tanımlanan kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesinde kullanılacak gösterge ve ölçütler; toplum eğilimi yaklaşımına uygun, çevreyi, toplumsal eylemleri ve girdileri temel alan, objektif göstergeleri ve şimdiki zamanı değerlendirebilecek, kapsamlı ve bütüncül nitelik taşıyan ve Türkiye’de 13.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belirlenen belediye hizmetlerini içerecek şekilde belirlenmiştir. Gösterge ve ölçütler ayrıca,

ölçülebilir, erişilebilir, uygun maliyetli, güvenilir, karşılaştırılabilir, eğilimleri yansıtabilir ve anlaşılabilir kriterlerine uygun olarak seçilmiştir.

Alan çalışmasının uygulanacağı orta ölçekli kentlerin belirlenmesi sürecinde; büyük ve küçük kentlerin olumsuz niteliklerini değil, olumlu niteliklerini taşıyan ve bu kentlerin bileşkesi olarak tanımlanabilecek orta ölçekli kentlere ilişkin ortak bir tanımın olmadığı ancak tanımlamaların çoğunlukla nüfus ölçütüne göre yapıldığı görülmüştür. Çalışmanın kentsel yaşam kalitesini belirlemeye yönelik olması nedeniyle, hem idari yapılanmaya göre kent kabul edilen hem de zorunlu olarak belediye yönetiminin kurulduğu ilçe belediyeleri nüfus açısından sınıflandırmaya alınmış ve kentler küçük ölçekli, orta ölçekli ve büyük ölçekli kentler olmak üzere nüfus büyüklüklerine göre sınıflandırılmıştır. Nüfusu 50 000 ile 99 999 arasında olan 68 adet ilçe belediyesi orta ölçekli kentler olarak belirlenmiş ve bunlar arasından aynı zamanda il merkezi belediyesi olan 22 kent alan çalışmasının uygulanması için seçilmiştir.

22 orta ölçekli il merkezi belediyesine ve belediye başkanına soru kağıdı gönderilmiş ve belirlenen ölçütlere ilişkin veri toplanmaya çalışılmıştır. Daha sonra bazı kentlere gidilerek, pilot çalışma yapılmış ve veriler toplanmıştır. Bu kapsamda öncelikle belediye başkanı yada başkan yardımcıları ile görüşülerek kentsel yaşam kalitesine bakış açısını ortaya koymasına yönelik sorular yöneltilmiştir. Sonrasında belediyede yer alan; fen işleri, imar işleri, itfaiye, kültür ve sosyal işler, park ve bahçeler, zabıta, ulaşım, su ve kanalizasyon işleri, sağlık işleri, personel işleri ve hesap işleri müdürlükleri ile görüşülerek, belediye hizmetlerine ve belediyenin yapısına ilişkin bilgiler toplanmıştır. Son olarak ise, soru kağıtlarına gelen cevaplar doğrultusunda, belediyelerde yer alan; fen işleri, imar işleri, itfaiye, kültür ve sosyal işler, park ve bahçeler, zabıta, ulaşım, su ve kanalizasyon işleri, sağlık işleri, personel işleri ve hesap işleri müdürlükleri ile iletişim kurularak belediye hizmetlerine ve belediyenin yapısına ilişkin eksik veriler tamamlanmıştır.

Bu kapsamda alan çalışmasında; 22 il belediyesinde veri toplanabilmiş ve uygulama gerçekleştirilmiştir. Uygulamanın gerçekleştirildiği orta ölçekli kentler; Ağrı,

Amasya, Bingöl, Burdur, Çanakkale, Çankırı, Düzce, Giresun, Hakkari, Iğdır, Kars, Kastamonu, Kırklareli, Kırşehir, Kilis, Mardin, Muş, Nevşehir, Rize, Şırnak, Yalova ve Yozgat'tır.

Alan çalışmasında veri toplanması aşamasında veri kaynağı olan belediyelerin sundukları hizmetlere ilişkin bilgileri sistematik olarak tutmamaları, var olan sınırlı bilgiyi paylaşmak istememeleri ve bir ölçüte ilişkin verinin tüm belediyelerde olmaması gibi çeşitli zorluklar ile karşılaşmış ve 27 ölçüte ilişkin sayısal, 8 ölçüte ilişkin sözel olmak üzere toplam 35 ölçüte ilişkin veriye ulaşılabilmektedir.

Toplanan verilerin değerlendirilmesi ile, belirlenen (1) ulaşım hizmetleri, (2) konut hizmetleri, (3) çevre koruma hizmetleri, (4) güvenlik hizmetleri, (5) eğitim hizmetleri, (6) sağlık hizmetleri, (7) kültür hizmetleri, (8) sosyal hizmetler ve (9) spor ve rekreasyon hizmetleri başlıklarından oluşan 9 alt kategori için belediyelerin durumları, maksimize etme tekniği kullanılarak göreceli olarak değerlendirilmiş ve örümcek ağı şemaları ile ortaya konulmuştur. Örümcek ağı şemaları ile belediyelerin sundukları hizmetler kapsamında kentlerin yaşam kalitesi portreleri belirlenmiştir. Göreceli olarak belirlenen yaşam kaliteleri düzeyleri açısından, hizmetler genel olarak değerlendirildiğinde; kentler, ulaşım, eğitim, kültür ile spor ve rekreasyon hizmetleri açısından düşük; çevre koruma ve sosyal hizmetler açısından orta; konut, güvenlik ve sağlık hizmetleri açısından ise yüksek yaşam kalitesi düzeyindedir.

Kentsel yaşam kalitesi bir bütün olarak ele alınmalıdır, dolayısıyla kentlerde tüm hizmet kategorileri için yaşam kalitesinin artırılması önem taşımaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, belediyelerin sundukları hizmetler açısından en büyük farklılıklar, ulaşım, eğitim, kültür ile spor ve rekreasyon hizmetleri alt kategorilerinde izlenmektedir. Buradan yola çıkarak kent yönetimleri için öncelikli müdahale alanlarının tanımlanması mümkündür. Belediyelerin sayılan alt kategorilerde göreceli olarak zayıf oldukları hizmet alanları için öncelikli çalışmalar yapmaları, yeni ve nitelikli hizmetleri sunmaları ve böylelikle toplam yaşam kalitelerini artırmaları gerekmektedir.

Görelî olarak belirlenen yaşam kaliteleri düzeyleri açısından, kentler genel olarak değerlendirildiğinde; Yalova'nın en yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Çanakkale'nin yüksek yaşam kalitesi düzeyinde, Amasya, Bingöl, Burdur, Çankırı, Düzce, Giresun, Kars, Kastamonu, Kırklareli, Kilis, Nevşehir, Rize ve Yozgat olmak üzere 13 kentin orta yaşam kalitesi düzeyinde ve Ağrı, Hakkari, Iğdır, Kırşehir, Mardin, Muş ve Şırnak olmak üzere 7 kentin düşük yaşam kalitesi düzeyinde oldukları görülmektedir.

Daha sonra alan çalışmasının uygulandığı kentler, sayısal olarak ölçülebilen ölçütler kapsamında değerlendirilmiş ve faktör analizinin uygulanması ile yaşam kalitesi endeksi belirlenmiş ve endekse göre kentler sıralanarak gruplandırılmıştır.

Bu kapsamda Yalova, Çanakkale, Kastamonu, Giresun, Nevşehir, Burdur, Yozgat, Düzce ve Kars pozitif değer almış, Amasya, Rize, Çankırı, Kırklareli, Bingöl, Iğdır, Kilis, Muş, Ağrı, Şırnak, Kırşehir, Mardin ve Hakkari ise negatif değer almıştır. Kentler aldıkları endeks değerlerine göre sıralandıklarında, en yüksek yaşam kalitesinin Yalova'da (103,568) ve sonrasında Çanakkale'de (87,057) olduğu görülmüştür. Pozitif yaşam kalitesi endeks değerine sahip diğer kentler ise sırasıyla; Kastamonu (18,664), Giresun (13,918), Nevşehir (13,626), Burdur (11,890), Yozgat (10,384), Düzce (6,112) ve Kars (1,124) dır. En düşük yaşam kalitesinin ise Hakkari'de (-37,054) olduğu görülmüştür. Negatif yaşam kalitesi endeks değerine sahip diğer kentler ise sırasıyla; Ağrı (-36,051), Mardin (-32,505), Kırşehir (-31,671), Şırnak (-27,815), Muş (-23,230), Kilis (-21,688), Iğdır (-21,448), Bingöl (-17,229), Kırklareli (-14,280), Çankırı (-6,579), Rize (-4,576) ve Amasya (-0,476) dır.

Bu kapsamda kentler düzeyinde görelî olarak belirlenen ve örümcek ağı şemaları ile ifade edilen yaşam kalitesi düzeyleri ile faktör analizi sonucu elde edilen yaşam kalitesi endeks değerlerinin birbirleri ile uyumlu oldukları gözlenmiştir. Örneğin, yaşam kalitesi endeks değeri en yüksek olan Yalova aynı zamanda görelî olarak belirlenen en yüksek yaşam kalitesine sahip tek kenttir. Aynı şekilde yaşam kalitesi endeks değeri en yüksek ikinci kent olan Çanakkale aynı zamanda görelî olarak belirlenen yüksek yaşam kalitesine sahip tek kenttir. Benzer şekilde görelî olarak belirlenen yaşam kalitesinde düşük yaşam kalitesi düzeyinde olan yedi kentin

tamamı (Ağrı, Hakkari, Iğdır, Kırşehir, Mardin, Muş ve Şırnak) negatif yaşam kalitesi endeks değerine sahiptir.

Son olarak ise, çok boyutlu ölçekleme analizi ile kentlere ait konumlandırma haritası oluşturularak; birbirine benzer ve diğerlerinden ayrı özelliklere sahip kentler belirlenmiştir. Analiz sonucuna göre, orta ölçekli kentlerin yarısından fazlasının yaşam kalitesi açısından benzer özellikler gösterdikleri ve harita üzerinde birarada konumlandıkları, diğer kentlerden en farklı konumlanan kentin ise Yalova olduğu görülmüştür.

Bu kapsamda kentlerin çok boyutlu ölçekleme analizi ile oluşturulan konumlandırma haritasındaki konumları ile faktör analizi sonucu elde edilen yaşam kalitesi endeks değerlerinin birbirleri ile uyumlu oldukları gözlenmiştir. Örneğin, faktör analizi sonucunda yaşam kalitesinin (-) değer aldığı Ağrı, Amasya, Bingöl, Giresun, Hakkari, Iğdır, Kars, Kırklareli, Kırşehir, Kilis, Mardin, Muş, Rize ve Şırnak kentleri haritada birarada konumlanmıştır. Benzer şekilde faktör analizi sonucunda yaşam kalitesi en yüksek olan kent olarak diğer kentlerden farklılaşan Yalova, haritada tek başına ve diğer kentlerden en farklı konumda yer almıştır.

Yapılan analizler ile elde edilen ve tutarlılıkları sınanan sonuçlar birarada değerlendirildiğinde, kentlerin belediye hizmetleri kapsamında belirlenen kentsel yaşam kalitesi durumları ve yaşam kalitesinin kentlere ve bölgelere dağılımı ile ilgili iki önemli sonuca ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlardan ilki, orta ölçekli kentlerde yaşam kalitesinin genel olarak düşük olduğu ve yeterli düzeyde olmadığı; kentler arasında belediye hizmetlerinin sunulması ve bu kapsamda belirlenen yaşam kalitesi açısından önemli dengesizliklerin olduğu ve kentlilerin belediye hizmetlerinden eşit düzeyde yararlanamadığıdır. Ulaşılan diğer sonuç ise, belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesi endeks değerinin, bölgeler arasında var olan ekonomik ve sosyal dengesizliğin bir yansıması olarak ortaya çıktığıdır.

Daha sonra, hipotezlerin sınanması için regresyon analizleri yapılmıştır. Bu kapsamda kentler sosyal ve ekonomik olarak gelişirse, kent hizmetlerinin sunumu ve

buna bağılı olarak kentsel yaşam kalitesi artar, belediye örgütlerinin gelişmişlik düzeyleri artarsa, kent hizmetlerinin sunumu ve buna bağılı olarak kentsel yaşam kalitesi artar ve kentlerin planlı gelişme düzeyleri artarsa kent hizmetlerinin sunumu ve buna bağılı olarak kentsel yaşam kalitesi artar, şeklinde belirlenen hipotezler sınanmıştır. Bu kapsamda, kent hizmetlerine ilişkin talebi (dışsal) belirleyen kentlilerin sosyal, ekonomik ve demografik yapısına; kent hizmetlerine ilişkin arzı (içsel) belirleyen belediye yönetiminin yapısına ve kent hizmetlerinin mekansal / fiziksel boyutunu belirleyen kent planlarının varlığı ve uygulanmasına ilişkin değişkenlerle, faktör analizi ile belirlenen belediye hizmetlerine bağılı kentsel yaşam kalitesi endeks değeri arasındaki ilişki analiz edilmiştir.

Bu kapsamda, ilk olarak korelasyon analizi yapılmış ve ilçe düzeyinde sosyo-ekonomik gelişmişlik sırası değişkeni ile yaşam kalitesi arasında aynı yönde yüksek düzeyde; il düzeyinde kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla, kentte istihdam edilen kişi sayısı, sanayi sektöründe çalışan sayısı, hizmet sektöründe çalışan sayısı, yüksek öğretim mezunu oranı, belediyenin yüksek öğretim mezunu personel sayısı, yüksek öğretim mezunu meclis üye sayısı, kişi başına bütçe gideri ve kişi başına yatırım gideri değişkenleri ile yaşam kalitesi arasında aynı yönde orta düzeyde; yerel seçimlerde kullanılan oy, belediyenin iletişim kanallarının sayısı, kent konseyinin aktif olma durumu, kent konseyinin faaliyette olduğu yıl sayısı ve yapılan plan değişikliği sayısı değişkenleri ile yaşam kalitesi arasında aynı yönde düşük düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca ortalama hane halkı büyüklüğü, bağımlılık oranı ve cari gider oranı değişkenleri ile yaşam kalitesi arasında ters yönde yüksek düzeyde; okuma yazma bilmeyen nüfus oranı değişkeni ile yaşam kalitesi arasında ters yönde orta düzeyde ve işsiz oranı değişkeni ile yaşam kalitesi arasında ters yönde düşük düzeyde ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Daha sonra regresyon analizi yapılmış ve yaşam kalitesi ile aralarında ilişki bulunan bu değişkenlerin yaşam kalitesini ne düzeyde etkiledikleri ortaya konmuştur. Bu kapsamda kentlerde yaşam kalitesinin geliştirilmesi doğrultusunda politikaların geliştirilmesi ve müdahalelerin yapılması için öncelikli alanlar belirlenmiştir.

Belediyelerin bütçesi, kentsel yaşam kalitesini etkileyen en önemli unsur olarak belirlenmiştir. Kişi başına bütçe geliri, kişi başına yatırım gideri, cari gider oranı ve kişi başına bütçe gideri değişkenleri; belediye bütçesi ile ilişkili olarak kentsel yaşam kalitesini birinci derecede etkileyen unsurlardır.

Eğitim düzeyi, kentsel yaşam kalitesini etkileyen en önemli ikinci unsur olarak belirlenmiştir. Yüksek öğretim mezunu personel sayısı, yüksek öğretim mezunu meclis üyesi sayısı ve yüksek öğretim mezunu ve okuma yazma bilmeyen nüfus oranı değişkenleri; eğitim düzeyine ilişkin olarak kentsel yaşam kalitesini ikinci derecede etkileyen unsurlardır.

Kentlilerin ekonomi ve işgücü durumu, kentlerin planlı gelişme durumu ile belediyelerin sunduğu iletişim ve katılım olanakları ise kentsel yaşam kalitesini etkileyen diğer unsurlar olarak belirlenmiştir. Ekonomi ve işgücü durumuna ilişkin; istihdam edilen kişi sayısı, sanayi sektöründe çalışan sayısı, il bazında kişi başına GSYH ve bağımlılık oranı değişkenleri kentsel yaşam kalitesini üçüncü derecede etkileyen unsurlardır. Kent hizmetlerinin mekansal / fiziksel boyutunu belirleyen kent planlarının varlığı ve uygulanmasına ilişkin olarak tanımlanan plan değişikliği sayısı değişkeni kentsel yaşam kalitesini dördüncü derecede etkileyen unsurdur. İletişim ve katılım olanaklarına ilişkin; kent konseyinin faaliyette olduğu yıl sayısı, iletişim ve katılım kanallarının sayısı ve kent konseyi aktif olma durumu değişkenleri kentsel yaşam kalitesini beşinci derecede etkileyen unsurlardır.

Hipotezlerin sınanması için yapılan analizler değerlendirildiğinde, belediye hizmetleri kapsamında belirlenen kentsel yaşam kalitesini etkileyen en önemli unsurun, ikinci hipotezde tanımlanan belediye yönetimlerinin yapısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesine ilişkin arzı belirleyen belediye yönetimlerinin yapısına ilişkin değişkenler, yaşam kalitesini birinci ve ikinci derecede etkileyen unsurlar olarak ortaya çıkmıştır. İkinci hipotezde tanımlanan kent hizmetlerine ilişkin talebi (dışsal) belirleyen kentlilerin sosyal, ekonomik ve demografik yapısına ve üçüncü hipotezde tanımlanan kentlerin

planlı gelişme düzeylerine ilişkin değişkenler ise yaşam kalitesini daha düşük derecede etkileyen diğer unsurlar olarak ortaya çıkmıştır.

Bu kapsamda kentlerde yaşam kalitesinin geliştirilmesi doğrultusunda öncelikle, -yaşam kalitesini etkileme gücü yüksek olan- belediye yönetimlerinin yapısını geliştirmeye yönelik politikaların geliştirilmesi ve müdahalelerin yapılması; ancak uzun vadede geliştirilecek politikaların ve yapılacak müdahalelerin, yaşam kalitesini etkileme gücü daha düşük olan kentlilerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerini ve kentlerin planlı gelişme düzeylerini de kapsayacak şekilde geliştirilmesi gereklidir.

Bu tezde, belediye hizmetlerine bağlı kentsel yaşam kalitesi açısından alan çalışmasının yapıldığı 22 kent değerlendirilmiş ve sıralanmıştır. Bu sıralamadan yola çıkarak, kentlerin belediye hizmetleri kapsamında belirlenen kentsel yaşam kalitesi açısından sıralamasını kesin olarak kabul etmek doğru değildir, ancak kentlerin sıralanması büyük ölçüde doğruluk taşımaktadır. Bu sıralamaya belirlenen 43 ölçütten, verisi bulunabilen 27 ölçüt değerlendirilerek ulaşılmıştır. Verisi tamamlanarak çalışmanın analizine katılacak her ölçüt, kentlerin genel yaşam kalitesi endeksi değerini ve dolayısıyla sıralamasını değiştirecektir. Dolayısıyla bu çalışmanın en önemli katkısı, orta ölçekli kentlerin yaşam kalitesi açısından sıralanması değil, belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesinin değerlendirilmesi için kullanılacak gösterge ve ölçütlerin belirlenmiş olmasıdır.

Çalışmanın alana bir diğer katkısı ise, yaşam kalitesinin belirlenmesi ile birlikte hizmetlerin sunumunu etkileyen faktörlerin ortaya konmuş olmasıdır. Böylelikle bu etkiyi yaratan unsurların yeniden gözden geçirilmesi ve bunlar üzerinde yeni düzenlemeler yapılması ile yaşam kalitesinin artırılması için çaba göstermek mümkün olacaktır.

Bu kapsamda belediyelerin bütçesinin, nüfusun eğitim düzeyinin, kentlilerin ekonomi ve işgücü düzeyinin ve belediyelerin sundukları iletişim ve katılım olanaklarının artırılması kentlerde kentsel hizmetlere bağlı yaşam kalitesini de arttıracaktır. Elbette bu konuların tamamı yalnızca belediyelerin müdahalesi ile

değiştirilebilecek alanlar değildir, ancak belediyeler de bu konularda çaba göstermelidir. Bu şekilde sosyal ve ekonomik olarak daha gelişmiş bir seviyeye ulaşacak olan kentliler, aynı zamanda kentsel hizmetleri daha çok ve daha nitelikli olarak talep eder; sosyal ve ekonomik olarak daha gelişmiş bir seviyeye ulaşacak olan belediyeler, aynı zamanda kentsel hizmetleri daha çok ve daha nitelikli olarak arz eder hale gelecektir.

Yaşam kalitesini etkileyen en önemli unsur olan, belediyelerin bütçelerinin geliştirilmesi için belediyelere kendi kaynaklarını yaratma ve yeterli ve düzenli gelir kaynaklarına sahip olma imkanı tanınmalıdır. Ayrıca, giderlerinin önemli bir bölümünü cari giderler kapsamında personel harcamalarına ayıran belediyelerin, personel yapılarını gözden geçirmeleri gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında, nicelik olarak fazla personele değil, nitelikli ve uzman teknik personele daha fazla ihtiyaç olduğu görülmektedir. Böylelikle cari harcamaları azaltarak, yatırım harcamaları için daha fazla bütçe ayırmaları mümkün olabilecektir. Belediye bütçelerinin geliştirilmesi konusunda bir diğer kaynak ise Avrupa Birliği ve Dünya Bankası gibi uluslararası kaynaklardır; bu kaynaklardan hazırlanan projeler kapsamında mali destek sağlanabilmektedir. Ancak, projelerin hazırlanması ve yürütülmesi için nitelikli ve uzman personele ihtiyaç duyulmaktadır.

Yaşam kalitesini etkileyen en önemli ikinci unsur olan, eğitim düzeyinin geliştirilmesi ile gerek kentlilerin yüksek öğretim mezunu nüfus oranı artacak ve okuma yazma bilmeyen nüfus oranı azalacak, gerekse de belediye meclis üyelerinin ve belediye personelinin yüksek öğretim mezunu sayısı artacaktır. Eğitim hizmetleri genel olarak merkezi yönetimin görevleri arasında olmakla birlikte; gerek okuryazarlık oranlarının gerekse de yüksek öğrenim mezunu oranlarının artırılması konusunda belediyelerin de yapabilecekleri bulunmaktadır. Belediyeler, milli eğitim müdürlükleri, sivil toplum kuruluşları vb. ile biraraya gelerek, okuma yazma bilmeyenlere okuma yazma öğretmek için kampanyalar düzenleyebilir ve lise mezunu gençlere yüksek öğrenim sınavlarında başarılı olmaları için destek verilebilir. Belediyeler ayrıca personel alımında; eğitim düzeyi yüksek, nitelikli personelin alınmasına öncelik vermelidir.

Yaşam kalitesini etkileyen diğer bir unsur olan, kentlilerin ekonomi ve işgücü durumunun geliştirilmesi konusunda da belediyelerin yapabilecekleri bulunmaktadır. Örneğin, kentte yeni iş imkanlarının yaratılması için yatırımcıları kente çekmek konusunda belediyeler sorumluluk yüklenebilir. Yatırımcılara avantajlar sunarak, kentte yatırım yapmalarını ve böylelikle istihdam edilen kişi sayısının, sanayi sektöründe çalışan kişi sayısının ve kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla değerinin artmasında ve bağımlılık oranının azalmasında etkili olabilir.

Yaşam kalitesini etkileyen diğer unsurlardan olan plan değişikliği konusunda belediyelere önemli görevler düşmektedir. Belediyelerin imar planlarının, iyi bir analiz süreci sonucunda elde etmesi ve plan sürecinin her aşamasında kentlilerin katılımının sağlanması, plan kararlarının bütünlüğünü bozacak nitelikte olan plan değişikliklerinin sayısının azaltılmasında etkili olabilir.

Yaşam kalitesini etkileyen diğer bir unsur olan belediyelerin sundukları iletişim ve katılım olanaklarının geliştirilmesi konusunda belediyelere önemli görevler düşmektedir. Belediyeler halka ilişkileri ve iletişimi güçlendiren internet belediyeciliğinin, telefon belediyeciliğinin, hizmet masasının, halk ve mahalle toplantılarının, mahalle bazında örgütlenmelerin ve hizmetler hakkında broşür, dergi gibi yayınların ve internet sayfasının olması gibi olanakları sağlamalıdır. Ayrıca kentlilerin kent yönetimine örgütlü olarak aktif olarak katılımını sağlayan kent konseylerinin kurulması, var olan kent konseylerinin düzenli olarak toplantılarının yapılması ve faaliyetlerde bulunması konusunda belediyeler imkanlar sağlamalıdır.

Belediye hizmetlerine bağlı kentsel yaşam kalitesini etkileyen, ancak çalışma kapsamında ele alınmayan başka değişkenler de bulunmaktadır. Örneğin, belediye başkanlarının kente ve kentsel yaşam kalitesine ilişkin vizyonları da belediye hizmetlerine bağlı kentsel yaşam kalitesini etkileyen unsurlardan biridir, ancak bu unsurun sayısal olarak ölçülmesi mümkün olmadığından çalışma kapsamında ele alınmamış ve değerlendirilmemiştir. Belediye hizmetlerine bağlı kentsel yaşam kalitesini etkilediği varsayılan başka değişkenlerin de değerlendirilmesi ile yaşam

kalitesini etkilediği ortaya çıkan değişkenlere ilişkin de öneriler geliştirilebilir ve yaşam kalitesinin artırılması konusunda yol gösterici olabilir.

Yalnızca orta ölçekli kentlerde uygulaması yapılan kentsel yaşam kalitesi göstergeleri kk ve büyük kentlerde de aynı şekilde değerlendirilerek, tüm kentleri içeren bir sıralama yapılabilir. Böylelikle kk, orta yada büyük ölçekli kentlerin birbirlerine göreli olarak yaşam kalitelerinin değerlendirilmesi ile hangi ölçeğin yaşam kalitesi açısından daha fazla olanak sunduğunun belirlenmesi ile bireylerin ve firmaların yer seçim kararları için yol gösterici olabilir.

Kent bütünü için yapılan bu çalışma, kentlerin farklı mahalleleri için yapılarak, hizmetlerin mahalle ölçeğinde sunulmasında farklılıklar olup olmadığına bakılabilir. Böylelikle eğer varsa farklılıkların ortaya konulması ile farklılıkların giderilmesi konusunda adımlar atılması ve kentte yaşayan herkese eşit hizmet sunulması için yol gösterici olabilir.

şimdiki zaman ve tek bir yıl için uygulaması yapılan bu çalışma, belirli aralıklarla tekrarlanarak, kentlerin zaman içinde yaşam kalitelerinde meydana getirdikleri değişimler değerlendirilebilir. Böylelikle kentsel yaşam kalitesi endeks değerini arttıran bir kentin yöneticilerinin ve belediyesinin de başarılı olarak değerlendirilmesi için yol gösterici olabilir.

Sonucunda ulaşılan değer üzerinde geniş çaplı uzlaşma olması ve ölçüm sonuçlarının göreceli olmaması gibi avantajlar nedeniyle; yaşam kalitesini objektif olarak ölçen nesnel göstergelerin kullanıldığı bu çalışmaya, sübjektif değerlendirmeler de dahil edilebilir. Bireylerin; cinsiyet, yaş, medeni durum, sağlık ve eğitim düzeyi ve çalışma durumu gibi; sosyal, ekonomik ve demografik özellikleri yaşam kalitesi algısını etkilemektedir. Bireylerin algılamasına göre kentsel yaşam kalitesini ve kent hizmetlerinden memnuniyet düzeylerini ortaya koymak üzere anketlerin yapılması ile öznel sonuçlar elde edilebilir. Böylelikle, nesnel ve öznel ölçüm sonuçlarının birlikte değerlendirilmesi ile yaşam kalitesinin daha gerçekçi bir şekilde değerlendirilmesi mümkün olacaktır.

Ancak, buradaki en önemli konu belediyelere, kentlere ilişkin sistematik bilginin bulunmamasıdır. Bu konuda İç İşleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından ‘Yerel Yönetimler Bilgi Tabanı Projesi’ (yerel bilgi projesi) ve ‘Belediyelerde Performans Ölçümü Projesi’ (BEPER Projesi) adlı çalışmalar yürütülmekle birlikte, çalışmalar verilerin yaşam kalitesinin tüm alt kategorilerini içerecek nitelikte olmaması, tüm kentler için toplanmaması, güncel olmamaları, düzenli aralıklarla tekrarlanamamaları vb. açılarından yeterli değildir. Türkiye İstatistik Kurumu ise toplamakta olduğu sosyal, ekonomik ve fiziksel konulara ilişkin verileri yerel düzeyde tasniflemeli böylelikle kent düzeyinde kullanılabilir veri sayısını artırmalıdır.

Belediyelerin yerel bilgi sistemi oluşturmaları desteklenmeli ve kendi bünyelerinde kapsamlı, güncel, güvenilir istatistik veri toplamaları sağlanmalıdır. Bu konuda Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan ancak henüz uygulaması yapılmayan ‘Kentsel Göstergeler Çalışması’ yerel bilgi sisteminin oluşturulması açısından öncü rol oynayabilir. Toplanan verilerin değerlendirilerek, belediyelerin yaşam kalitesi ile ilgili çalışmalar yapması ve politika ve uygulamalarını bu doğrultuda yönlendirmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Abbate R., Giambalvo O. ve Milito A.M., “Service and Life Quality: The Case of Palermo”, *Social Indicators Research*, 54 : 275-308 (2001).

Adam, B., “Medium-sized Cities in Urban Regions”, *European Planning Studies*, 14 (4) : 547-555 (2006).

Akgül, A. ve Çevik, O., “İstatistiksel Analiz Teknikleri”, 2. Baskı, *Emek Ofset*, Ankara (2005).

Andrews, C.J., “Analyzing Quality of Place”, *Environment and Planning B: Planning and Design*, 28 : 201-217 (2001).

Bryman A. ve Cramer, D., “Quantitative Data Analysis with Minitab / A Guide for Social Scientists”, *Routledge* (1996).

BİB, “Kentsel Göstergeler Kılavuzu”, *Bayındırlık ve İskan Bakanlığı – Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü*, Ankara (2008).

Blair, J.P. ve Premus, R., “Major Factors in Industrial Location: A Review”, *Economic Development Quarterly*, 1 (1) : 72-85 (1987).

Boarnet, M.G., “An Empirical Model of Intrametropolitan Population and Employment Growth”, *Papers in Regional Science*, 73 (2) : 135-152 (1994).

Bolay, J.C. ve Rabinovich, A., “Intermediate Cities In Latin America Risk And Opportunities Of Coherent Urban Development”, *Cities*, 21 (5) : 407–421 (2004).

Bonaiuto, M., Fornara, F., Bonnes, M., “Indexes of Perceived Residential Environment Quality and Neighborhood Attachment in Urban Environments: a confirmation study on the city of Rome” *Landscape and Urban Planning*, 65 : 41-52 (2003).

Boyer, R. ve Savageau D., “Places Rated Almanac 1st Ed.”, *Rand McNally and Co.*, Chicago (1981).

Cicerchia, A., “Indicators For The Measurement of The Quality of Urban Life – What is The Appropriate Territorial Dimension?”, *Social Indicators Research*, 39 (3) : 321-358 (1996).

Crown, W.H., “Migration and Regional Economic Growth: An Origin-destination Model” *Economic Development Quarterly*, 5 (1) : 45-59 (1991).

Clark, D.E. ve Christopher, A.M., "Countywide Employment and Population Growth: An Analysis of the 1980s" *Journal of Regional Science*, 36 (2) : 235-256 (1996).

Cummins, R.A., "Objective and Subjective Quality of Life: An Interactive Model", *Social Indicators Research*, 52 : 55-72 (2000).

Cutter, S.L., "Rating Places: A Geographer's View on Quality of Life", Resource Publication in Geography, *Association of American Geographers*, Washington DC, (1985).

Das, D., "Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati", *Social Indicators Research*, 88 : 297-310 (2008).

DİE, "Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2004", *Devlet İstatistik Enstitüsü*, Ankara, (2005)

Diener, E., "A Value Based Index for Measuring National Quality of Life", *Social Indicators Research*, 36 : 107-127 (1995).

Diener, E. ve Suh, E., "Measuring Quality of Life: Economic, Social and Subjective Indicators", *Social Indicators Research*, 40 : 189-216 (1997).

Dissart, J.C. ve Deller, S.C., "Quality of Life in the Planning Literature", *Journal of Planning Literature*, 15 (1) : 135-161 (2000).

Doi, K., Kii, M. ve Nakanishi, H., "An integrated evaluation method of accessibility, quality of life and social interaction", *Environment and Planning B: Planning and Design*, 35 : 1098-1116 (2008).

Dinçer, B. ve Özarslan M., İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, *Devlet Planlama Teşkilatı*, Ankara (2004).

EC, "Europe 2000", *European Commission, Brussels* (1992).

EC, "Europe 2000 +", *European Commission, Brussels* (1995).

EC, "The Urban Audit: Towards The Benchmarking of Quality of Life in 58 European Cities", Office For Official Publications of The European Communities, *European Commission, Luxembourg* (2000).

FCM, "The FCM Quality of Life Reporting System 1999", *The Federation of Canadian Municipalities, Canada* (1999).

FCM, "The FCM Quality of Life Reporting System 2003", *The Federation of Canadian Municipalities, Canada* (2003).

Ferris, A.L., “A Theory of Social Structure and the Quality of Life”, *Applied Research in Quality of Life*, 1 : 117-123 (2006).

Findlay, A.M., Rogerson, R.J. ve Morris, A.S., “Quality of Life in British Cities”, *Cities*, 5 : 268-276 (1988).

Foster, R., “Economic and Quality of Life Factors in Industrial Location Decisions”, *Social Indicators Research*, 4 : 247-265 (1977).

Frenkel, A., “The Determinants Of Urban Density – The Israeli Case”, *The 42nd Congress of the European Regional Science Association*, Dortmund - Germany (2002).

Fulton, W., “The Mid-Sized City: Exploring It’s Unique Place in Urban Policy”, *Solimar Research*, Rochester - New York – USA (2002).

Gatt, L., “Quality of Life in New Zealand’s Six Large Cities”, *Print Strategies Limited*, Auckland, New Zealand, 1-121 (2001).

Gatt, L., “Quality of Life in New Zealand’s Eight Large Cities”, *Print Strategies Limited*, Auckland, New Zealand, 1-164 (2003).

Geray, C. “Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler”, *Türk İdare Dergisi*, 420 : 323-345(1998).

Görer Tamer, N. ve Uğurlar A., “Yaşam Kalitesi ve Kentsel Kalite Göstergeleri Üzerine Bir Yazın Derlemesi”, Yerellik ve Politika : Küreselleşme Sürecinde Yerel Demokrasi, Ruşen Keleş’e Armağan, A. Mengi (Ed.) *İmge Kitabevi*, Ankara, 225-232 (2007).

Grayson, L. ve Young, K., “The Quality of Life in Cities: An Overview And Guide to The Literature”, *The British Library*, London (1994).

Gunn, A., “The Quality of Life in Kingston and Area 2001-2002”, *Social Planning Council of Kingston and Area*, Kingston (2003).

Hankiss, E., “Cross-Cultural Quality of Life Research: An Outline for Conceptual Framework” Quality of Life: Problems of Assessment and Measurement, *UNESCO*, Paris (1981).

Hart, S.L., Daniel, R.D. ve Douglas, A.H., “A Contingency Approach to Firm Location: The Influence of Industrial Sector and Level of Technology” *Policy Studies Journal*, 17 (3) : 599-623 (1989).

Healthy City Toronto, “Toronto’s First State Of The City Report”, *Health City Project, Toronto*, 1-5 (1993).

Henderson, V., "Medium Size Cities", *Regional Science and Urban Economics*, 27 : 583–612 (1997).

Hoernig, H. ve Seasons M., "Monitoring of Indicators in Local and Regional Planning Practice: Concepts and Issues", *Planning Practice and Research*, 19 (1) : 81-99 (2004).

Hollander, J., "Measuring Community: Using Sustainability Indicators", *Planners' Casebook*, 39 : 1-7 (2002).

Holt-Jensen, A., "Individual Relational Space in Deprived Urban Neighbourhoods", *ENHR Conference*, Pultusk – Poland (2001).

İnternet : Mercer Human Resource Consulting "World-wide quality of life survey - 2003" <http://www.mercerhr.com/summary.jhtml/dynamic/idContent/1128760> (2005).

İnternet : Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü "30/12/2007 Tarihi İtibariyle Türkiye Geneli Belediye Nüfusları" http://www.mahalli-idareler.gov.tr/Home/Dokumanlar/belediyelerin_turune_gore_2007_nufuslari.xls (2008).

İnternet : Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi "yerel yönetimler portalı – yerel yönetim seçim sonuçları" <http://www.yerelnet.org.tr/secimler/> (2008).

İnternet : Valley Vision "Valley Vision Quality of Life Report 2004" <http://www.valleyvision.org/html/Projects/qol-2004.html> (2005).

İnternet : Wisconsin Realtors Association, "Wisconsin Quality of Life -Index Summary Spring 2003" http://qualityoflife.wra.org/surveys/spring2003/qol_index.htm (2005)

İnternet : JCCI - Jacksonville Community Council Inc. "Quality of Life Progress Report: A Guide for Building A Better Community", <http://www.jcci.org/> (2007).

İnternet : WHO - World Health Organisation "The Ottawa Charter for Health Promotion", http://www.who.int/hpr/NPH/docs/ottawa_charter_hp.pdf (2007)
http://www.euro.who.int/healthy-cities/introducing/20050202_4
http://www.sagliklikentlerbirligi.org.tr/ing/dso_agi.asp

Johansson, S., "Conceptualizing and Measuring Quality of Life for National Policy From The Swedish Level of Living Survey to an Epistemology of the Democratic Process", *Social Indicators Research*, 58 : 13-32 (2002).

Keleş, R. Kentleşme Politikası, *İmge Kitabevi*, Ankara (2006).

Kitchen, P. ve Muhajarine, N., Quality of Life Research: New Challenges and New Opportunities, *Social Indicators Research*, 85 (1) : 1-4 (2007).

Kotval, Z. "Measuring the Effectiveness of Downtown Revitalization Strategies", *Urbanismo Commercial em Portugal*, C. Balsas (Ed.), Lisbon 43-49 (2001).

Lears, J.F., "Quality of Life Index", *International Living*, 15 (1) : 9-18 (1996).

Liu, B.C., "Quality of Life Indicators in U.S. Metropolitan Areas: A Statistical Analysis", *Praeger Publishers*, New York (1976).

Liu, B.C., Mulvey, T. ve Hsieh, C., "Effects of Educational Expenditures on Regional Inequality in the Social Quality of Life", *American Journal of Economics and Sociology*, 2 : 131-144 (1986).

Marans, R.W., "The Policy and Research Benefits of Quality of Urban Life Studies", *International Conference on Quality of Urban Life*, Istanbul, 33-47 (2003).

Marans R.W ve Couper, M. "Measuring The Quality Of Community Life: A Program For Longitudinal And Comparative International Research", *Proceedings of The Second International Conference on Quality of Life in Cities* vol.2, Singapore (2000).

Marsella, A.J., Levi, L., Ekblad, S., "The Importance of Including Quality of Life Indices in International Social and Economic Development Activities", *Applied and Preventive Psychology*, 6 (2) : 55-67 (1997).

Maslow, A.H., "Towards a Psychology of Being", 2nd Ed., *D. Van Nostrand Company*, New York (1968).

Massam, B.H., "Quality of Life: Public Planning and Private Living", *Progress in Planning*, 58 : 141-227 (2002).

Mazlumdar, S., "Sense of Place Considerations For Quality of Urban Life", *International Conference On Quality of Urban Life*, Istanbul (2003).

Mega, V., "Medium Sized Cities In Europe, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions", V. Mega, (ed.), Dublin - Ireland (1997).

Mendes, J.F.G., Ramos, R.A.R. ve Costa, P.T., "Analysing the Portuguese Urban System from a Quality of Life Viewpoint", *41st Congress of the European Regional Science Association*, Zagreb - Croatia (2001).

MEPU, "Malaysian Quality of Life 2002", *Malaysian Economic Planning Unit*, Kuala Lumpur, Malaysia, 69-107 (2002).

Michalos A. C. ve Zumbo B. D., "Public Services and The Quality of Life", *Social Indicators Research*, 48 : 125-156 (1999).

MİGM, "Avrupa Kentsel Şartı" Avrupa Konseyi Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı, çev. Z. Yener ve K. Arapkirlioğlu, *İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü*, Yayın no:10, Ankara (1996).

Mitchell, G., "Indicators As Tools To Guide Progress On The Sustainable Development Pathway", *Sustaining Human Settlement: A Challenge For The New Millennium*, R.J. Lawrence (Ed.), *Urban International Press*, 55-104 (2000).

Mitchell, G., Namdeo, A. ve Kay, D. "A New Disease-Burden Method For Estimating The Impact of Outdoor Air Quality on Human Health" *Science of the Total Environment*, 246 : 153-164 (2001).

Myers, D., "Building Knowledge About Quality of Life for Urban Planning", *Journal of American Association of Planners*, 54 : 347-358 (1988).

Norusis, M.J., "SPSS Professional Statistics 6.1", *SPSS Inc.*, Chicago (1994).

Nussbaum, M. ve Sen, A., "The Quality of Life", *Clarendon Press*, Oxford (1993).

NZ, "Quality of Life in New Zealand's Eight Largest Cities 2002", *AC Nielsen (NZ) Limited*, Auckland - New Zealand (2003).

Pacione, M., "The Use of Objective and Subjective Measures of Life Quality in Human Geography" *Progress in Human Geography*, 6 : 493-514 (1982).

Pacione, M., "Quality of Life in Glasgow: An Applied Geographical Analysis" *Environment and Planning A*, 8 : 1499-1520 (1986).

Pacione, M., "Urban Environmental Quality And Human Wellbeing - A Social Geographical Perspective", *Landscape and Urban Planning*, 65 : 19-30 (2003).

Paris, "Ou vit-on le mieux?" *L'Express* No:2584, Ocak 2001, çev. O. Kuntay (2001).

Park, S., "Concept of The Quality of Life And Indexing", *International Review of Public Administration*, 9 (2) : 77-87 (2005).

Perloff, H.S., "The Quality of the Urban Environment", *Resorce for the Future*, Washington D.C. (1969).

Porell, F.W., "Intermetropolitan Migration and Quality of Life", *Journal of Regional Science*, 22 (2) : 137-158 (1982).

Randall, J.E., "Urban quality of life: An overview", *Canadian Journal of Urban Research*, Institute of Urban Studies, 10 (2) : 167–173 (2001).

Reichert, C.V. ve Gundars, R., "Multinomial Logistic Models Explaining Income Changes of Migrants to High Amenity Counties", *Review of Regional Studies*, 22 (1) : 25-42 (1992).

RIVM, De Hollander A.E.M., et al. 5e Nationale Milieu Verkenningen. National Outlook, *National Institute for Public Health and the Environment in the Netherlands*, Summary in English (2000).

Rogerson R.J., Findlay, A.M. ve Morris, A.S., "Indicators of Quality of Life: Some Methodological Issues", *Environment and Planning A*, 21 : 1655-1666 (1989).

Rogerson, R.J., "Quality of Life in Britain", Department of Geography, *University of Strathclyde*, Glasgow (1997).

Royuela, V., Surinach, J. ve Reyes, M., "Measuring Quality of Life in Small Areas Over Different Periods of Time", *Social Indicators Research*, 64 : 51-74 (2003).

Rummel, R.J., "Understanding Factor Analysis", *University of Hawaii*, Aloha, (2002).

Santos, L.D. ve Martins, I., "Monitoring Urban Quality of Life: The Porto Experience", *Social Indicators Research*, 80 : 411-425 (2007).

Seasons, M., "Indicators And Core Area Planning: Applications In Canada's Mid-Sized Cities" *Planning Practice and Research*, 18 (1) : 63-80 (2003).

Schneider, M., "The Quality of Life and Social Indicators", *Public Administrative Review*, 37 : 286-395 (1976).

Schyns, P. ve Boelhouwer, J., "Measuring Quality of Life in Amsterdam from the Viewpoint of Participation", *The Amsterdam Bureau for Research and Statistics / Social and Cultural Planning Office*, Amsterdam (2002).

Sen, A., "Capability and Well-Being" The Quality of Life, Nussbaum, M. ve Sen, A. (ed.), *Clarendon Press*, Oxford, 30-53 (1993).

Shafer, C.S., Koo Lee, B. ve Turner, S., "A Tale of Three Greenway Trails: User Perceptions Related To Quality Of Life", *Landscape and Urban Planning*, 49 : 163-178 (2000).

Shoemaker, D., Burke, G., Dorr, A., Temple, R. ve Friedmann, M.A., "A Regulatory Perspective" Quality of Life Assessment in Clinical Trials, B. Spilker (ed.), *Raven Press*, New York, 193-201(1990).

Shookner, M., “A Quality of Life Index for Ontario” Conference on the State of Living Standards and the Quality of Life in Canada, **Ontario Social Development Council**, Ontario - Canada (1998).

Shookner, M., “The Quality of Life in Ontario Spring 2000”, Social Planning Network of Ontario, **Ontario Social Development Council**, Ontario – Canada (2000).

Sirgy, M.J., “A Quality of Life Theory Derived From Maslow’s Developmental Perspective”, **American Journal of Economics and Sociology**, 3 : 329-342 (1986).

Sirgy, M.J., Rahtz, D., Cicis, M. ve Underwood, R., “A Method for Assessing Residents’ Satisfaction With Community Based Services: A Quality of Life Perspective”, **Social Indicators Research**, 49 : 279-316 (2000).

Sirgy, M.J. ve Cornwell, T., “Further Validation of the Sirgy et al’s Measure of Community Quality of Life”, **Social Indicators Research**, 56 : 125-143 (2001).

Smith, T., Nelischer, M. ve Perkins, N., “Quality of an Urban Community: A Framework for Understanding the Relationship Between Quality and Physical Form”, **Landscape and Urban Planning**, 39 : 229-241 (1997).

Sufian, A.J.M., “A Multivariate Analysis of the Determinants of Urban Quality of Life in the World’s Largest Metropolitan Areas”, **Urban Studies**, 30 : 1319-1329 (1993).

Suher, H., Atalık, G., Çetiner, A., Göçer, O., Keskin, A., Özdeş, G., “Şehircilik”, **İTÜ Mimarlık Fakültesi**, İstanbul (1985).

Szalai, A., “The Meaning of Comparative Research on The Quality of Life” The Quality of Life: Comparative Studies, Andrews, F. ve Szalai, A. (Eds.), **Sage Publications**, London, 7-24 (1980).

Tanış, M. ve Öğüt, K. S., “Orta Ölçekli Kentler İçin Toplu Taşıma Seçeneklerinin Teknik ve Mali Karşılaştırması”, **5. Kentsel Altyapı Ulusal Sempozyumu** Bildiriler Kitabı, Antakya, 132-146 (2007).

Tekeli, İ., “Plancının Meşruyetini Oluşturmakta Etik Sorunlar” Modernite Aşılırken Kent Planlaması, **İmge Kitabevi**, Ankara, 209-232 (2001).

Tekeli, İ., Güler, Ç., Vazioğlu, S., Algan, N. ve Dündar, A.K., “Yaşam Kalitesi Göstergeleri: Türkiye İçin Bir Veri Sistemi Önerisi”, **Türkiye Bilimler Akademisi Raporları sayı:6**, Ankara (2003).

Torunoğlu, E., “Kentleşme, Çevre Sorunları ve Kentsel Yaşam Kalitesi”, Ve Kirlendi Dünya, G.N. Demirer (ed.), **Öteki Matbaası**, Ankara (1997).

Townshend, I.J., “The contribution of social and experiential community structures to the intra-urban ecology of well-being”, Special Issue on Urban Quality of Life, *Canadian Journal of Urban Research*, 10 (2) : 175-215 (2001).

Türk, S.S. ve Ayataç, H. A., “Study of QoL With Objective Indicators: The Case of Istanbul”, Quality of Urban Life: Policy Versus Practice, Gülersoy, N.Z., Esin, N. ve Özsoy, A. (Eds.), *Istanbul Technical University Urban and Environmental Planning and Research Center*, Istanbul (2003).

Türksever, N.E. ve Atalık G., “Possibilities and Limitations for the Measurement of the Quality of Life in Urban Areas”, *Social Indicators Research*, 53 : 163-187 (2001).

Türksever, N.E., “Türkiye’de Büyük Şehir Alanlarında Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yöntem Denemesi”, Doktora Tezi, *İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul (2001).

Türkoğlu, H.D., Bölen, F., Baran, P.K. ve Marans, R.W., “İstanbul’da Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi”, *İTÜ dergisi a – mimarlık, planlama, tasarım*, 7 (2) : 103-113 (2008).

Uluengin, B., Uluengin F. ve Güvenç, U., “A Multidimensional Approach to Urban Quality of Life: The Case of Istanbul”, *European Journal of Operational Research*, 130 : 361-374 (2001).

UN, “Global Urban Indicators Database Version 2”, United Nations Human Settlement Programme, *United Nations Publications*, 1-30 (2001)

UN, “Urban Indicators Guidelines”, United Nations Human Settlement Programme, *United Nations Publications*, 1-60 (2004).

UNC, Charlotte Neighborhood Quality Of Life Study 2002, Department of Geography and Earth Sciences, *University of North Carolina*, Charlotte, 1-66 (2002).

UNDP, “Human Development Report 1990”, United Nations Development Programme, *Oxford University Press*, New York, 1-103 (1990).

UNDP, “Human Development Report 2001: Making New Technologies Work for Human Development”, United Nations Development Programme, *Oxford University Press*, New York (2001).

Van Diepen, A. ve Voogd, H., “Sustainability and Planning: Does Urban Form Matter?” *International Journal on Sustainable Development*, 4 (1) : 59–74 (2001).

Van Kamp, I., Leidelmeijer, K., Marsman G. ve de Hollander, A., “Urban Environmental Quality And Human Well-Being: Towards A Conceptual Framework And Demarcation of Concepts: A Literature Study”, *Landscape and Urban Planning*, 65 : 5-18 (2003).

Veenhoven, R., “The Four Qualities of Life”, *Journal of Happiness Studies*, 1 : 1-39 (2000).

Yazar, H. K., “Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Yöntem Önerisi”, Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara (2006).

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S., “SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri”, *Detay Yayıncılık*, Ankara (2004).

Yuan, L.L., Yuen, B. ve Low, C., “Quality of Life in Cities – Definition, Approaches and Research”, Urban Quality of Life: Critical Issues and Options, L.L. Yuan, B. Yuen ve C. Low (eds.), *National University of Singapore School of Building and Real Estate*, Singapore (1999)

Wagner, S., “Cities That Satisfy”, *American Demographics*, 9 : 18-21 (1995).

Wee, J.B., “The Seoul City Index for a Better Quality of Life”, Seoul Metropolitan Government Information Planning Division, *Seoul Town Meeting*, Seoul (2000).

City of Winnipeg, “Winnipeg City Quality of Life Indicators”, *City of Winnipeg Strategic Planning Department*, Winnipeg, 1-46 (1998).

Wish, N.B., “Are We Really Measuring Quality of Life”, *American Journal of Economics and Sociology*, 3 : 343-358 (1986).

Zeyneloğlu, S., Kundak, S. Dökmeci, V., “Methods and Data Considerations Related to the Size Distribution of Settlements: The Turkish Case”, *45th Congress of the European Regional Science Association*, Amsterdam (2005).

EKLER

EK-1 Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi ölçütlerine yönelik soruları içeren soru kağıdı örneği

..... **BELEDİYESİ**

İmar ve Şehircilik Müdürlüğü

Telefon numarası:

Görüşülen kişi (adı, soyadı, görevi) :

- Toplam konut sayısı
- Düşük standartlı/temel işlevleri olmayan konutlar hektar / adet
- Yasal statüsü olmayan konutların oranı / sayısı
- Belediye tarafından üretilen toplu konut sayısı adet
- Tescilli yapı sayısı / sit alanı hektar
- Koruma amaçlı imar planı (varlığı / uygulanma durumu)
- Belediye tarafından koruma altına alınan tarihi ve kültürel yapı sayısı adet
- 1/25000 ölçekli plan (yıl, alan) (uygulanma oranı)
- 1/5000 ölçekli plan (yıl, alan) (uygulanma oranı)
- 1/1000 ölçekli plan (yıl, alan) (uygulanma oranı)
- Planlı gelişme alanı (hektar) / Plan dışı gelişme alanı (hektar)
- Mevzi plan sayısı / Mevzi plan ile gelişen alan (hektar)
- 1 yılda yapılan plan değişikliği sayısı adet
- En fazla yapılan değişiklik konuları

Su ve Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü

Telefon numarası:

Görüşülen kişi (adı, soyadı, görevi) :

- içmesuyu bağlantısı olmayan konut sayısı
- içmesuyu bağlantısı olmayan konutların oranı
- kanalizasyon bağlantısı olmayan konut sayısı
- kanalizasyon bağlantısı olmayan konutların oranı
- atık su arıtma tesisi : (proje / faaliyette / ihale / inşaat)
- kapasitesi / bütçe kaynağı (AB fonu / özkaynak vb.)
- içme suyu arıtma tesisi (proje/ faaliyette / ihale / inşaat)
- kapasitesi / bütçe kaynağı (AB fonu / özkaynak vb.)

EK-1 (Devam) Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi ölçütlerine yönelik soruları içeren soru kağıdı örneği

..... **BELEDİYESİ**

Park ve Bahçeler Müdürlüğü

Telefon numarası:

Görüşülen kişi (adı, soyadı, görevi) :

- çocuk oyun alanı :.....adet / m²
- park alanı :.....adet / m²
- kapalı / açık spor alanı (stadyum, basketbol, voleybol, çim saha, halı saha, fitness aletleri, tenis kortu, atletizm parkuru, havuz...) (tür, adet ve alan büyüklüğü belirtiniz)
-
-
- bisiklet yolu : nerede ?..... / metre
- yaya yolu : nerede ?..... / metre
- yürüyüş yolu : nerede ?..... / metre
- rekreasyon alanı (büyük parklar, piknik alanı, kent ormanı...) (tür, adet ve alan büyüklüğü belirtiniz)
-

Ulaşım Müdürlüğü

Telefon numarası:

Görüşülen kişi (adı, soyadı, görevi) :

- Toplu taşıma hizmeti (özelleştirme / belediye)
- Toplu taşıma aracı : türü sayısı
- koltuk sayısı

Temizlik İşleri Müdürlüğü

Telefon numarası:

Görüşülen kişi (adı, soyadı, görevi) :

- Günlük toplanan katı atık oranı
- Düzenli depolanan katı atık oranı / vahşi depolanan katı atık oranı
- Geri kazanılan katı atık oranı
- Katı atık depolama / ayrıştırma tesisi (proje / faaliyette / ihale / inşaat)
- kapasitesi / bütçe kaynağı (AB fonu / özkaynak vb.)

EK-1 (Devam) Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi ölçütlerine yönelik soruları içeren soru kağıdı örneği

..... **BELEDİYESİ**

İtfaiye Müdürlüğü

Telefon numarası:

Görüşülen kişi (adı, soyadı, görevi) :

- İtfaiye personeli kişi
- İtfaiye aracı adet
- Toplam yangın sayısı adet
- Başlangıç aşamasında söndürülen yangın sayısı adet
- Tamamen yanan adet / Kısmen yanan adet
- Yangın yerine ulaşma süresi : ortalama dakika
en yakın dakika / en uzak dakika

Zabıta Müdürlüğü

Telefon numarası:

Görüşülen kişi (adı, soyadı, görevi) :

- Zabıta personeli kişi
- Zabıta aracı adet
- Zabıta denetimi sayısı : toplam adet
trafik / imar / gıda / işyeri / diğer

Sağlık İşleri Müdürlüğü

Telefon numarası:

Görüşülen kişi (adı, soyadı, görevi) :

- Belediyeye bağlı sağlık birimi
- Belediye sağlık personeli sayısı
- Belediyeye ait ambulans (dializ aracı, vb.) sayısı
- Belediye sağlık birimleri tarafından yapılan muayene sayısı
- Belediye sağlık birimlerinin gerçekleştirdiği diğer hizmetler / yararlanan kişi sayısı :
(özürlü ve yaşlı bakımı, düzenli kontrol, sağlık taraması vb.)

EK-1 (Devam) Belediye hizmetleri kapsamında kentsel yaşam kalitesi ölçütlerine yönelik soruları içeren soru kağıdı örneği

..... **BELEDİYESİ**

Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü **Telefon numarası:**

Görüşülen kişi (adı, soyadı, görevi) :

- Sertifikalı kurslar (türü ve öğrenci sayısı)
- Belediye kreşi öğrenci sayısı
- Belediye tarafından düzenlenen festivaller
- Yıllık sosyal / kültürel aktivite toplam sayısı adet
sinema...../tiyatro...../sergi...../konferans...../söyleşi...../imza günü/konser...../diğer.....
- Kültürel tesisler (türü, m², koltuk sayısı)
kütüphane, sanat galerisi, müze, konservatuar vb. m²
opera, bale, sinema, tiyatro, konser salonu vb. koltuk
- Özürlülere yönelik sosyal hizmet ve tesisler (engelli bürosu, sağlık taraması vb.)
.....
- Çocuklara yönelik sosyal hizmet ve tesisler (Çocuk korusu, çocuk kulübü vb.)
.....
- Gençlere yönelik sosyal hizmet ve tesisler (kurslar, gençlik merkezi vb.)
.....
- Kadınlara yönelik sosyal hizmet ve tesisler (kurslar, lokaller, sığınma evi vb.)
.....
- Yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve tesisler (huzurevi, lokaller vb.)
.....
- Dar gelirlilere yönelik sosyal hizmet ve tesisler (yardımlar, aşevi vb.)
.....

EK-2 Belediyelerde görüşülen kişilere ait bilgiler

Belediye	Adı Soyadı	Birimi	Görevi	Telefon
Ağrı	Santral			(0472) 2151190
	Tuncer Aktaş	İmar Ve Şehircilik	Harita Kadastro Teknikeri	(0472) 2151190
	Nuri Yılmaz	Su İşleri	Tahsilat Şefi	(0472) 2151190
	Tuncer Aktaş	Park Ve Bahçe	Harita Kadastro Teknikeri	(0472) 2151190
	Arafat Malkar	Ulaşım	Santral Memuru	(0472) 2151190
	Adil Şengül	Temizlik	Temizlik İşleri Müdürü	(0472) 2151190
	Ayhan Atmaca	İtfaiye	İtfaiye Müdür Vekili	(0472) 2150101
	Selahattin Akyel	Hesap işleri	Muhasebe Personeli	(0472) 2151526
	Memduh Gökhan	Zabıta	Zabıta Müdürü	(0472) 2151267
Amasya	Santral			(0358) 2188000
	Rahmi Atasoy	İmar Ve Şehircilik	İmar İşleri Müdür Vekili	(0358) 2188021
	Burak Yaraşır	Su İşleri	Su İşleri Personeli	(0358) 2188000
	Tuncay Yörükoğlu	Park Ve Bahçe	Park Ve Bahçe İşleri Müdürü	(0358) 2187279
	Ömer Faruk Ünal	Halk Otobüsü	Kooperatif Başkanı	(0358) 2182364
	Atilla Çetintaş	Temizlik	Temizlik İşleri Personeli	(0358) 2188000
	Ümit Kazan	İtfaiye	İtfaiye Çavuşu	(0358) 2188006
	Zeynel Cesur	Zabıta	Zabıta Komiseri	(0358) 2188011
	Hüseyin Menç	Kültür Ve Sosyal İşler	Kültür Ve Sosyal İşler Müdürü	(0358) 2186885
	Ahu Uzun	Kültür Ve Sosyal İşler	Kültür Ve Sosyal İşler Personeli	(0358) 2186885
	Ferhat Lap	Kültür Ve Sosyal İşler	Kültür Ve Sosyal İşler Personeli	(0358) 2186885
	Muammer Şeker	Kültür Ve Sosyal İşler	Belediye Konservatuarı Sorumlusu	(0358) 2181534
	Atilla Özgen	Kültür Ve Sosyal İşler	Şehir Tiyatrosu Sorumlusu	(0543) 5956878
	Ebrar Mertçelik	Kültür Ve Sosyal İşler	Bilgi Evi Sorumlusu	(0358) 2127496
	Hasan Nalcı	Belediye Başkanlığı	Belediye Başkanı Sekreteri	(0358) 2188014
	Mehmet Ali Karaköse	Hesap İşleri	Hesap İşleri Müdürü	(0358) 2188019
	Ahmet Aydın	Yazı İşleri	Yazı İşleri Müdürü	(0358) 2188018

EK-2 (Devam) Belediyelerde görüülen kişilere ait bilgiler

Bingöl	Santral			(0426) 2131218
	Selahattin Dinler	İmar Ve Şehircilik	İmar Servis Şefi	(0426) 2131218
	Zülküf Butaki	Su İşleri	Tahsilat Şefi	(0426) 2131218
	Nihat Gümüşboğa	Park Ve Bahçe	Ziraat Mühendisi	(0426) 2143518
	Selahattin Elhalkı	Ulaşım	Santral Memuru	(0426) 2327058
	Sait Alas	Temizlik	Temizlik İşleri Sorumlusu	(0426) 2131218
	Yunus Bölü	İtfaiye	Zabıta Müdürü	(0426) 2131218
	Abdullah Büke	Zabıta	İtfaiye Müdürü	(0426) 2132379
	Niyazi Boğu	Kültür Ve Sosyal İşler	Kültür Sanat Merkezi Danışmanı	(0426) 2132270
	Servet Beki	Belediye Başkanlığı	Özel Kalem Müdürü	(0426) 2134506
Burdur	Santral			(0248) 2335390
	Turgut Uyar	Yazı İşleri	Yazı İşleri Müdürü	(0248) 2335390
	Emin Demirel	İmar Ve Şehircilik	İmar Müdürü	(0248) 2335390-136
	Ramazan Akkanat	Su İşleri	Su İşleri Müdürü	(0248) 2124203
	Ümit Yiğit	Park Ve Bahçe	Peyzaj Mimarı	(0248) 2429104
	Hüseyin Dinç	Ulaşım	Ulaşım Müdürlüğü Başkanı	(0248) 2345444
	Şaban Kırıcı	Temizlik	Temizlik İşleri Müdürü	(0248) 2342839
	Sami Hoştürk	İtfaiye	İtfaiye Amiri	(0248) 2331652
	Şermin Çelik	Zabıta	Kalem Müdürlüğü	(0248) 2335981
	Cemil Akkaya	Sağlık	Din Görevlisi	(0248) 2335390
	Ümit Türkay	Belediye Başkanlığı	Özel Kalem Md. – Kültür İşleri Yetkilisi	(0248) 2335390
	Cengiz Taşbaş	Mali İşler	Mali İşler Müdür Yardımcısı	(0248) 2333341
Çanakkale	Santral			(0286) 2171079
	Erkan Uysal	Personel Müdürlüğü	Personel Servisi Elemanı	(0286) 2171079
	Zeki Çakır	İmar Ve Şehircilik	Harita Kadastro Teknikeri	(0286) 2171079-1400
	Aynur Kıran	Su İşleri	Su Ve Kanalizasyon Müdürü	(0286) 2171095
	Göksel Koyuncu	Park Ve Bahçe	Park Ve Bahçe İşleri Müdürü	(0286) 2131134

EK-2 (Devam) Belediyelerde görüşülen kişilere ait bilgiler

Çanakkale	Sinem Kınay	Ulaşım	Büro Personeli	(0286) 2131186
	Gözde Ersoy	Temizlik	Çevre Mühendisi	(0286) 2131154
	Mehmet Salman	İtfaiye	İtfaiye Amiri	(0286) 2171111
	Gürsel Yurttaş	Zabıta	Zabıta Müdürü	(0286) 2171079
	Pembe Kutlu	Sağlık	Kayıt Sorumlusu	(0286) 2171150
	Duygu Albayrak	Basın Yayın Halkla İlişkiler	Basın Yayın Halkla İlişkiler Müdürü	(0286) 2171079-1120
	Gülay Sarışen	Kültür Ve Sosyal İşler	Kültür Ve Sosyal İşler Sorumlusu	(0286) 2161079-1126
	Şerife Çetinkaya	Mali İşler	Mali İşler Personeli	(0286) 2171079-1128
Çankırı	Santral			(0376) 2121400
	Süheyla Büyüktopçu	İmar Ve Şehircilik	Müdür, Şehir Plancısı	(0376) 2121493
	Ertuğrul Topçu	Su İşleri	İnşaat Teknikeri	(0376) 2131554
	Murat Sert	Park Ve Bahçe	Memur	(0376) 2121400-292
	Aydın Dede	Ulaşım	Ulaşım Hizmet Müdür Vekili	(0376) 2121400-329
	Recep Özen	Temizlik	Çevre Mühendisi	(0376) 2122044
	Hasan Dede	İtfaiye	Santral Memuru	(0376) 2131111
	Mahmut Çemek	Zabıta	Zabıta Memuru	(0376) 2132490
	Şükrü Özyapan	Yazı İşleri	Yazı İşleri Müdürü	(0376) 2121400
	Yüksel Arslan	Kültür Ve Sosyal İşler	Kültür Ve Sosyal İşler Müdürü	(0533) 3246592
Peyami Yazıhan	Personel	Personel Müdürü	(0376) 2121400	
Düzce	Santral			(0380) 5245821
	Fadime Erkan	Emlak-İstimlak Müdürlüğü	Şehir Plancısı	(0380) 5239528
	Sedat Polat	Su İşleri	Su İşleri Müdürü	(0380) 5237932
	Sezen Güreşçioğlu	Park Ve Bahçe	Peyzaj Mimarı	(0380) 5247635
	Seda Çakır	Ulaştırma Müdürlüğü	Büro Personeli	(0380) 5236124
	Sevcan Akgül	Temizlik	Muhasebe	(0380) 5249606
	Necdet Özdiñer	İtfaiye	Yazı İşleri Personeli	(0380) 5236090
	Saadettin Çelik	Zabıta	Yazı İşleri Personeli	(0380) 5233403

EK-2 (Devam) Belediyelerde görüşülen kişilere ait bilgiler

Düzce	Esra Yıldım Canbolat	Kültür Ve Sosyal İşler	Kadın Danışma Merkezi Yetkilisi	(0380) 5245821
	İbrahim Ardıç	Kültür Ve Sosyal İşler	Sanat Bilim Akademisi Yetkilisi	(0380) 5245821
	Nida Ak	Kültür Ve Sosyal İşler	Kültür Ve Sosyal İşler Personeli	(0380) 5245821
	Berna Yıldırım	Yazı İşleri	Yazı İşleri Personeli	(0380) 5245821
	Seda Çakır	Sağlık	Büro Personeli	(0380) 5244280
Giresun	Santral			(0454) 2161050
	Selim Özgüven	İmar Ve Şehircilik	Plan Proje Birimi Sorumlusu	(0454) 2161050-107
	Kahraman Erol	Su Ve Kanalizasyon Müdürlüğü	Bilgisayar Mühendisi	(0454) 2161050-144
	Niyazi Yayla	Park Ve Bahçe	Bölüm Şefi	(0454) 2161050-154
	Arif Kalpaklıoğlu	Ulaştırma Müdürlüğü	Otobüs İşleri Sorumlusu	(0454) 2161050
	Hasan Özdemir	Temizlik	Temizlik İşleri Müdürü	(0454) 2161050-170
	Coşkun Dinç	İtfaiye	İtfaiye Müdürü	(0454) 2161050
	Mehmet Yılmaz	Zabıta	Zabıta Müdür Vekili	(0454) 2161050-114
	Ertuğrul Topçu	Sağlık	Hemşire	(0454) 2161050-150
	Kerim Ayar	Belediye Başkanlığı	Meclis Katibi	(0454) 2161050-116
	Galip Bakraçoğlu	Kültür Ve Sosyal İşler	Kültür Ve Sosyal İşler Müdürü	(0454) 2161050-112
	Erhan Dizdar	Kültür Ve Sosyal İşler	Belediye Konservatuarı Sorumlusu	(0454) 2126050
	Ümmiye Şahin	Yazı İşleri	Yazı İşleri Şefi	(0454) 2161050
	Muhasebe Personeli	Hesap İşleri	Muhasebe Personeli	(0454) 2161050-115
	Hüseyin Kaya	Personel Müdürlüğü	Personel Müdürü	(0454) 2161050
Hakkari	Santral			(0438) 2116181
	Maaf Özdemir	Fen İşleri Müdürlüğü	Fen İşleri Müdürü	(0438) 2116181
	Mehmet Duran	Su İşleri	İnsan Kaynakları Müdürü	(0438) 2116181
	Mehmet Duran	Park Ve Bahçe	İnsan Kaynakları Müdürü	(0438) 2116181
	Mehmet Duran	Ulaşım	İnsan Kaynakları Müdürü	(0438) 2116181
	Naif Yaşar	Çevre Temizliği Müdürlüğü	Temizlik İşleri Müdürü	(0438) 2116181
	Abdulgaffar Tekin	İtfaiye	İtfaiye Müdürü	(0438) 2116181

EK-2 (Devam) Belediyelerde görüşülen kişilere ait bilgiler

Hakkari	Fahri Berkay	Zabıta	Zabıta Müdürü	(0438) 2116181
	Mehmet Duran	Personel	İnsan Kaynakları Müdürü	(0438) 2116181
	Erhan Okay	Muhasebe	Muhasebe Müdürü	(0438) 2112473
Iğdır	Santral			(0476) 2232152
	Nezahat Burçun	İmar Ve Şehircilik	Harita Teknikeri	(0476) 2278004
	Emine Karaduman	Su İşleri	Görevli	(0476) 2278787
	Volkan Parlak	Park Ve Bahçe	Ziraat Mühendisi	(0476) 2276814
	Hadi Kamalçı	Fen İşleri Müdürlüğü	Numaratör	(0476) 2232152
	Ülkü Öcal	Çevre Temizliği Müdürlüğü	Çevre Mühendisi	(0476) 2273189
	İtfaiye Amiri	İtfaiye	İtfaiye Amiri	(0476) 2273810
	Muammer Çırık	Zabıta	Yazı İşleri Sorumlusu	(0476) 2279627
	Serap Bagana	Yazı İşleri	Yazı İşleri Müdürü	(0476) 2276553
	Gökhan Aydın	Kent Konseyi	Kent Konseyi Sorumlusu	(0476) 2232152
	Hüseyin Abayat	Belediye Başkanlığı	Özel Kalem Müdürü	(0506) 3806562
	Coşkun Yılmaz	Hesap İşleri	Hesap İşleri Müdürü	(0476) 2276824
Kars	Santral			(0474) 2232152
	Uğur Ünal	İmar Ve Şehircilik	Şehir Plancısı	(0474) 2232152-132
	Orhan Aslan	Su İşleri	Bölüm Şefi	(0474) 2232152
	Ruken Erdoğan	Park Ve Bahçe	Harita Teknikeri	(0474) 2232152-119
	Hakan Demir	Ulaştırma Müdürlüğü	Ulaşım Müdürü	(0474) 2232152
	Kasım Tek	Temizlik	Oda Görevlisi	(0474) 2120075
	Necdet Duran	İtfaiye	Müdür Yardımcısı	(0474) 2120000
	Hikmet Altan	Zabıta	Zabıta Müdürü	(0474) 2232152-115
	Sedat Doğanay	Kültür Ve Sosyal İşler	Kars Sanat Merkezi Müdürü	(0474) 2121263
	İhsan Karayazı	Belediye Başkanlığı	Proje Koordinatörü	(0536) 7606525
	Kemal Osmanoğlu	Basın Yayın Halkla İlişkiler	Basın Yayın Halkla İlişkiler Memuru	(0474) 2124534
	Mustafa Budak	Hesap İşleri	Muhasebe Şefi	(0474) 2232152
	Erdoğan Tanrıverdi	Yazı İşleri	Yazı İşleri Müdürü	(0474) 2232152-102

EK-2 (Devam) Belediyelerde görüşülen kişilere ait bilgiler

Kastamonu	Santral			(0366) 2141048
	Mehmet Emin Tuncer	İmar Ve Şehircilik	Harita Teknikeri	(0366) 2141048
	Selahattin Tırpan	Su İşleri	Su Abonman Şefi	(0366) 2141048
	Mehmet Emin Tuncer	Park Ve Bahçe	Harita Teknikeri	(0366) 2153964
	Sebahattin İsmailoğlu	Ulaştırma Müdürlüğü	Otobüs Kontrol Memuru	(0366) 2141048
	Tahir Yakar	Temizlik	Temizlik İşleri Müdürü	(0366) 2141048
	Abdullah Bayraktar	İtfaiye	İtfaiye Amiri	(0366) 2141051
	Mustafa Boyalıoğlu	Zabıta	Zabıta Komiseri	(0366) 2141048
	Hasan Kafşakoğlu	Belediye Başkanlığı	Özel Kalem/Halkla İlişkiler Sorumlusu	(0366) 2141048
	Safiye Küçükbulut	Yazı İşleri	Yazı İşleri Şefi	(0366) 2141048
Kırklareli	Santral			(0288) 2141045
	Mahmut Ak	İnsan Kaynakları Ve Eğitim	İnsan Kaynakları Ve Eğitim Müdürü	(0288) 2141045
	Basri Gürel	İmar Ve Şehircilik	İmar Müdürü	(0288) 2141045
	Ayşin Göksel	Su İşleri	Kimya Mühendisi	(0288) 2141045
	Selçuk Tamta	Park Ve Bahçe	Müdür Vekili	(0288) 2129136
	Murat Ergül	Ulaştırma Müdürlüğü	Büro Elemanı	(0288) 2144422
	Fuat Şeker	Ulaşım	Şoförler Odası Başkanı	(0288) 2141005
	Hüseyin Ünver	Temizlik	Temizlik İşleri Sorumlusu	(0288) 2146013
	Remzi Yazman	İtfaiye	İtfaiye Müdürü	(0288) 2141066
	Uğur Tuncay	Zabıta	Zabıta Müdürü	(0288) 2151267
	Merdol Bulut	Mali Hizmetler	Mali Hizmetler Müdürü	(0288) 2141045
Kırşehir	Santral			(0386) 2131023
	Hatice Çetin	İnsan Kaynakları Ve Eğitim	İnsan Kaynakları Ve Eğitim Müdürü	(0386) 2131023-191
	Nurcan Sertkaya	Yazı İşleri	Yazı İşleri Müdürü	(0386) 2131023-121
	Nihat Sönmez	İmar Ve Şehircilik	İmar Müdürü	(0386) 2131023-123
	Ömer İlerigör	Su İşleri	Mali İşler Memuru	(0386) 2131023-129
	Oktay Saylan	Park Ve Bahçe	Ziraat Mühendisi	(0386) 2123030
	Doğan Karakuş	Ulaştırma Müdürlüğü	Yetkili	(0386) 2133276

EK-2 (Devam) Belediyelerde görüşülen kişilere ait bilgiler

Kırşehir	Ekrem Öztürk	Temizlik	Temizlik İşleri Müdürü	(0386) 2131023-162
	Turgut Yağmur	İtfaiye	İtfaiye Müdürü	(0386) 2134914
	Gazi Yunç	Zabıta	Zabıta Müdürü	(0386) 2131023
	Tekin Var	Mali Hizmetler	Mali Hizmetler Müdürü	(0386) 2131023-208
Kilis	Santral			(0348) 8131010
	Azmi Dokuzoğlu	İmar Ve Şehircilik	Harita Mühendisi	(0348) 8131010
	Servet Özlükar	Su İşleri	Tesis Müdürü	(0348) 8140833
	Azmi Dokuzoğlu	Park Ve Bahçe	Harita Mühendisi	(0348) 8131010
	Halit Savyalavaç	Temizlik	Yazı İşleri Görevlisi	(0348) 8132834
	Necmettin Kuzukayıt	İtfaiye	İtfaiyeci	(0348) 2273810
	Hüseyin Kalebaş	Zabıta	Zabıta Müdürü	(0348) 8131056
	Hüseyin Yeler	Sağlık İşleri	Sağlık Memuru	(0348) 8131010
	Cemal Özdemir	Ulaşım – Halk Otobüsleri	Şoför	(0348) 8135995
	Mehmet Büyükdemirci	Yazı İşleri	Yazı İşleri Müdürü	(0348) 8131010
	Mehmet Sait Özkesici	Hesap İşleri	Muhasebe Personeli	(0348) 8134185
Mardin	Santral			(0482) 2121049
	Mehmet Sıraç	İnsan Kaynakları Ve Eğitim	İnsan Kaynakları Ve Eğitim Müdürü	(0482) 2132128
	Hasan Bey	İmar Ve Şehircilik	İnşaat Mühendisi	(0482) 2121049-1099
	Metin Demircan	Su İşleri	İşletme Müdürü	(0482) 2121049-1099
	Kadir A. Akdağ	Park Ve Bahçe	Ziraat Mühendisi	(0482) 2130379
	Ali Ökmen	Temizlik	Temizlik İşleri Müdürü	(0482) 2121049-1201
	Aziz Çelik	İtfaiye	Şoför	(0482) 2122378
Ahmet Olgaç	Zabıta	Zabıta Müdürü	(0482) 2123316	

EK-2 (Devam) Belediyelerde görüşülen kişilere ait bilgiler

Muş	Santral			(0436) 2121281
	Kamuran Cantürk	İmar Ve Şehircilik	İnşaat Mühendisi	(0436) 2121281-109
	Medeni Üzümcü	Su İşleri	Kanalizasyon Şebeke Amir Yrd.	(0436) 2121281-119
	Kamuran Cantürk	Park Ve Bahçe	İnşaat Mühendisi	(0436) 2121281-110
	Abbas Karakan	Ulaştırma Müdürlüğü	Ulaşım Şefi	(0436) 2161113
	Nihat Yıldırım	Temizlik	Temizlik İşleri Müdürü	(0436) 2125454
	İhsan Algan	İtfaiye	İtfaiye Müdürü	(0436) 2160786
	Mehmet Göçmen	Zabıta	Zabıta Müdürü	(0436) 2128110
	Fadıl Soydan	Gelir Müdürlüğü	Gelir Müdürü	(0436) 2128087
	Murat Güngör	Hesap İşleri	Hesap İşleri Personeli	(0436) 2121281-126
Tarık Mirzi	Personel Müdürlüğü	Personel Müdürü	(0436) 2121281	
Nevşehir	Santral			(0384) 2131220
	Ahmet Taşmaz	İnsan Kaynakları	İnsan Kaynakları Ve Eğitim Müdürü	(0384) 2134547
	Ali Şener	İmar Ve Şehircilik	Harita Teknikeri	(0384) 2122996
	Erol Öztürk	Su İşleri	Su İşleri Müdürü	(0384) 2122339
	Cemal Gürsoy	Su İşleri	Çevre Mühendisi	(0384) 2128283
	İlyas Yavuz	Park Ve Bahçe	Büro Elemanı	(0384) 2123837
	Mustafa Paçal	Özel Halk Otobüsleri	Kooperatif Yetkilisi	(0384) 2141210
	Yılmaz Kocaman	Temizlik	Temizlik İşleri Müdürü	(0384) 2128283
	Abdullah Yalçın	İtfaiye	İtfaiye Yazı İşleri Elemanı	(0384) 2132370
	Hızır Bozkurt	Zabıta	Zabıta Memuru	(0384) 2131990
	Celal Korkmazer	Kültür Ve Sosyal İşler	Kapadokya Kültür Merkezi Müdürü	(0384) 2135303
	Sinem Özpamuk	Kültür Ve Sosyal İşler	Paşakonağı Eğitim Merkezi Sorumlusu	(0384) 2138283
Ahmet Kaynar	Hesap İşleri	Hesap İşleri Müdürü	(0384) 2131065	
Rize	Santral			(0464) 2130190
	Sema Akçam	İmar Ve Şehircilik	Şehir Plancısı	(0464) 2130190
	Kadir Kazancı	Su İşleri	Bölüm Şefi	(0464) 2130190-200
	Gülsüm Albayrak	Park Ve Bahçe	Peyzaj Mimarı	(0464) 2130190-215

EK-2 (Devam) Belediyelerde görüşülen kişilere ait bilgiler

Rize	Ömer Erol	Ulaştırma Müdürlüğü	Otobüs İşletmesi Amiri	(0464) 2130204
	Nazım Bilgin	Temizlik	Temizlik İşleri Müdürü	(0464) 2130190-250
	Uğur Minder	İtfaiye	İtfaiye Amiri	(0464) 2130811
	Faruk Demirci	Zabıta	Zabıta Komiseri	(0464) 2130190
	Hüseyin Nalkıran	Kültür Ve Sosyal İşler	Kültür Ve Sosyal İşler Müdürü	(0464) 2130190
	Celal Sarı	İnsan Kaynakları	İnsan Kaynakları Müdürü	(0464) 2130190
	Adem Huylu	Hesap İşleri	Muhasebe Şefi	(0464) 2130190
	Santral			
Şirnak	Bahtiyar Tatar	İmar Ve Şehircilik	İmar İşleri Personeli	(0486) 2161205-127
	Adil Bartan	Su İşleri	İtfaiye Müdürü, Su İşleri Sorumlusu	(0486) 2161205-111
	Bahtiyar Tatar	Park Ve Bahçe	İmar İşleri Personeli	(0486) 2161205
	Bahtiyar Tatar	Ulaştırma Müdürlüğü	İmar İşleri Personeli	(0486) 2161205
	Adil Bartan	Temizlik	İtfaiye Müdürü, Su İşleri Sorumlusu	(0486) 2161205-120
	Adil Bartan	İtfaiye	İtfaiye Müdürü, Su İşleri Sorumlusu	(0486) 2161207
	Yusuf Yalçın	Zabıta	Zabıta Müdürü	(0486) 2161005
	Mesut Ertak	Basın Yayın Halkla İlişkiler	Basın Yayın Halkla İlişkiler Personeli	(0486) 2161205
	Sabahattin Deniz	Yazı İşleri	Yazı İşleri Müdürü	(0486) 2161205
	Ömer Bozhan	Hesap İşleri	Hesap İşleri Müdürü	(0486) 2161211
	Santral			
Yalova	Nesrin Yalın	İnsan Kaynakları Ve Eğitim	İnsan Kaynakları Ve Eğitim Müdürü	(0226) 8115000-1177
	Muttalıp Bektaş	İmar Ve Şehircilik	Planlama Teknikeri	(0226) 8115000-1209
	Tunç Güngör	Su İşleri	Makine Teknikeri	(0226) 8115000-1215
	Neşe Şahinoğlu	Park Ve Bahçe	Ziraat Teknikeri	(0226) 8115000-1407
	Suna Demirer	Trafik Birimi	Büro Görevlisi	(0226) 8115000-1184
	İbrahim Yılmaz	Temizlik	APK Görevlisi	(0226) 8115000-1354
	Aysun Konuk	İtfaiye	Yazı İşleri Sorumlusu	(0226) 8142535
	Muhammed Öztürk	Zabıta	Zabıta Amiri	(0226) 8141219

EK-2 (Devam) Belediyelerde görüşülen kişilere ait bilgiler

Yalova	Cengiz Kasapoğlu	Kültür Ve Sosyal İşler	Kültür - Sanat Şefi	(0226) 8115000
	Erkan Kurt	Kültür Ve Sosyal İşler	Kültür Ve Sosyal İşler Personeli	(0226) 8115000
	Funda Yıldız	Kültür Ve Sosyal İşler	Belediye Konservatuvarı Sorumlusu	(0226) 8116204
	Müge Çetin	Kültür Ve Sosyal İşler	Sosyal Hizmet Uzmanı	(0226) 8133522
	Burcu Önder	Kültür Ve Sosyal İşler	Kidem Koordinatörü	(0226) 8115901
	Ayşe Işık	Sağlık İşleri	Hemşire	(0226) 8139846
Yozgat	Santral			(0354) 2122722
	Fatih Büyüктаş	İmar Ve Şehircilik	Harita Teknikeri	(0354) 2122722
	Harun Aslan	Park Ve Bahçe	Park Ve Bahçe İşleri Müdürü	(0354) 2122722
	Nadiriye Çalışkan	Su Ve Kanalizasyon Müdürlüğü	Çevre Mühendisi	(0354) 2178153-19
	Eyüp Albayrak	İtfaiye	İtfaiye Müdürü	(0354) 2122722
	Asım Durak	Zabıta	Zabıta Müdürlüğü Personeli	(0354) 2122722
	Mustafa Erdinç	Kültür Ve Sosyal İşler	Kültür Ve Sosyal İşler Müdür Vekili	(0354) 2122722
	Emin Ergin	Özel Kalem	Özel Kalem Müdürü	(0354) 2122722
	Yasin Turan	Hesap İşleri	Muhasebe Personeli	(0354) 2122722
	Ahmet Gözeltaş	Personel	Personel Müdürü	(0354) 2122722

EK-3 Belediye hizmetlerine ilişkin olarak toplanan ham verilerin dökümleri

Çizelge 3.1. Ulaşım hizmetlerine ilişkin olarak toplanan ham verilerin dökümleri [Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmeler, 2008]

Kent	Toplu taşıma koltuğu (adet)	Yayayolu (metre)	Bisiklet yolu (metre)
Ağrı	560	0	0
Amasya	1 096	480	0
Bingöl	1 197	0	0
Burdur	1 060	0	2 500
Çanakkale	2 644	480	8 000
Çankırı	510	250	0
Düzce	935	0	0
Giresun	180	0	5 000
Hakkari	0	0	0
Iğdır	1 525	0	0
Kars	1 280	0	0
Kastamonu	2 860	400	0
Kırklareli	540	0	0
Kırşehir	240	0	0
Kilis	420	500	0
Mardin	414	0	0
Muş	1 336	0	0
Nevşehir	1 100	200	2 500
Rize	1 640	0	0
Şırnak	336	0	0
Yalova	2 338	200	3 000
Yozgat	882	0	2 000

Çizelge 3.2. Konut hizmetlerine ilişkin olarak toplanan ham verilerin dökümleri [Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmeler, 2008]

Kent	içme suyu %	kanalizasyon %	içme su arıtma tesisi	içme su arıtma kapasite	düşük standartlı %50den	kaçak konut %25den	toplu konut (adet)
Ağrı	90	95	tesis yok	0	fazla	fazla	0
Amasya	100	99	tesis yok	0	az	az	0
Bingöl	95	95	tesis yok	0	az	az	0
Burdur	100	90	tesis yok	0	az	az	1 258
Çanakkale	100	99	işletmede	720	az	az	4 724
Çankırı	100	96	inşaat	0	az	az	1 420
Düzce	100	95	işletmede	700	az	az	2 364
Giresun	100	97	tesis yok	0	az	az	0
Hakkari	97	80	tesis yok	0	az	fazla	0
Iğdır	90	75	tesis yok	0	fazla	fazla	0
Kars	100	85	tesis yok	0	az	fazla	752
Kastamonu	100	99	işletmede	320	az	az	0
Kırklareli	100	99	işletmede	300	az	fazla	0
Kırşehir	90	85	tesis yok	0	az	az	0
Kilis	95	95	işletmede	108	az	fazla	0
Mardin	100	67	tesis yok	0	az	fazla	0
Muş	95	97	ihale	0	az	fazla	0
Nevşehir	100	99	ihale	0	az	az	2 596
Rize	90	90	işletmede	580	az	az	0
Şırnak	95	99	işletmede	80	fazla	fazla	0
Yalova	100	99	işletmede	1 200	az	az	0
Yozgat	100	92	işletmede	40	az	az	720

EK-3 (Devam) Belediye hizmetlerine ilişkin olarak toplanan ham verilerin dökümleri

Çizelge 3.3. Çevre koruma hizmetlerine ilişkin olarak toplanan ham verilerin dökümleri [Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmeler, 2008]

Kent	günlük katı atık %	geri kazanılan atık %	düzenli depo tesisi	düzenli depo %	atık su arıtma tesisi	atık su arıtma kapasite	Kanalizasyon %
Ağrı	75	0	faaliyet	100	yok	0	95
Amasya	100	0	proje	0	proje	0	99
Bingöl	100	0	proje	0	inşaat	0	95
Burdur	100	0	ihale	0	işletmede	15 000	90
Çanakkale	100	0,2	inşaat	0	proje	0	99
Çankırı	100	0,2	proje	0	yok	0	96
Düzce	100	0	proje	0	inşaat	0	95
Giresun	100	1	proje	0	inşaat	0	97
Hakkari	90	0	proje	0	proje	0	80
Iğdır	75	0	inşaat	0	yok	0	75
Kars	90	0	proje	0	proje	0	85
Kastamonu	100	2	proje	0	işletmede	24 000	99
Kırklareli	100	0,2	faaliyet	100	proje	0	99
Kırşehir	75	0	ihale	0	inşaat	0	85
Kilis	90	0	ihale	0	yok	0	95
Mardin	100	0	proje	0	yok	0	67
Muş	90	0	yok	0	ihale	0	97
Nevşehir	100	0,2	inşaat	0	inşaat	0	99
Rize	75	0	faaliyet	100	yok	0	90
Şırnak	100	0	proje	0	proje	0	99
Yalova	100	2	faaliyet	100	işletmede	50 000	99
Yozgat	100	0	faaliyet	100	işletmede	17 000	92

Çizelge 3.4. Güvenlik hizmetlerine ilişkin olarak toplanan ham verilerin dökümleri [Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmeler, 2008] *yaklaşık değerlerdir **ortalama değerlerdir

Kent	Yangın yerine ulaşma süresi (dk.)**	başlangıçta söndürülen yangın %	denetim sayısı (adet)
Ağrı	5	35	340
Amasya	5	54	875
Bingöl	5	70	500*
Burdur	4	72*	200
Çanakkale	5	80*	2 000
Çankırı	5	55	1 120*
Düzce	6	56	837
Giresun	7	70	1 600*
Hakkari	5	35	78
Iğdır	6	50*	762
Kars	4	20	350
Kastamonu	4	68	1 000*
Kırklareli	4	30*	550*
Kırşehir	5	8	1 195
Kilis	5	25	611
Mardin	8	50*	300*
Muş	4	70	361
Nevşehir	3	50	4 657
Rize	4	53	112
Şırnak	5	60*	400*
Yalova	6	85	10 000*
Yozgat	3	44	5 100

EK-3 (Devam) Belediye hizmetlerine ilişkin olarak toplanan ham verilerin dökümleri

Çizelge 3.5. Eğitim hizmetlerine ilişkin olarak toplanan ham verilerin dökümleri [Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmeler, 2008]

Kent	kurs öğrencisi sayısı	düzenlenen seminer	kreş öğrencisi sayısı
Ağrı	0	yok	0
Amasya	220	yok	150
Bingöl	380	yok	0
Burdur	100	yok	0
Çanakkale	110	var	0
Çankırı	1 570	var	0
Düzce	1 850	var	0
Giresun	0	yok	0
Hakkari	0	yok	0
Iğdır	0	yok	0
Kars	75	yok	0
Kastamonu	0	yok	40
Kırklareli	0	var	0
Kırşehir	0	yok	0
Kilis	0	yok	0
Mardin	50	var	0
Muş	0	yok	0
Nevşehir	1 300	var	0
Rize	0	var	0
Şırnak	0	yok	0
Yalova	1 900	var	480
Yozgat	100	yok	0

Çizelge 3.6. Sağlık hizmetlerine ilişkin olarak toplanan ham verilerin dökümleri [Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmeler, 2008] *yaklaşık değerlerdir

Kent	muayene sayısı	sağlık tarama ve bakımı	sağlık personeli sayısı	içme suyu %	kanalı-zasyon %	günlük katı atık %	denetim sayısı (adet)
Ağrı	0	yok	0	90	95	75	340
Amasya	1 563	yok	2	100	99	100	875
Bingöl	0	yok	0	95	95	100	500*
Burdur	0	yok	0	100	90	100	200
Çanakkale	3 696	var	1	100	99	100	2 000
Çankırı	0	yok	0	100	96	100	1 120*
Düzce	4 257	yok	5	100	95	100	837
Giresun	5 845	var	5	100	97	100	1 600*
Hakkari	0	yok	0	97	80	90	78
Iğdır	10 000	var	2	90	75	75	762
Kars	0	var	1	100	85	90	350
Kastamonu	0	yok	0	100	99	100	1 000*
Kırklareli	0	yok	0	100	99	100	550*
Kırşehir	0	yok	0	90	85	75	1 195
Kilis	800	yok	2	95	95	90	611
Mardin	0	var	1	100	67	100	300*
Muş	0	yok	0	95	97	90	361
Nevşehir	0	yok	0	100	99	100	4 657
Rize	0	yok	1	90	90	75	112
Şırnak	0	var	1	95	99	100	400*
Yalova	9 537	var	7	100	99	100	10 000*
Yozgat	0	yok	0	100	92	100	5 100

EK-3 (Devam) Belediye hizmetlerine ilişkin olarak toplanan ham verilerin dökümleri

Çizelge 3.7. Kültür hizmetlerine ilişkin olarak toplanan ham verilerin dökümleri [Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmeler, 2008]

Kent	kültürel aktivite sayısı	kültür tesisi (adet)	kültür tesis alanı (m ²)	kültür koltuk sayısı (adet)	restore edilen yapı sayısı
Ağrı	2	0	0	0	0
Amasya	80	2	90	350	1
Bingöl	23	2	250	100	0
Burdur	100	1	220	200	0
Çanakkale	140	6	1 120	1 260	4
Çankırı	50	5	660	55	3
Düzce	15	2	400	200	1
Giresun	100	3	450	170	0
Hakkari	0	1	300	0	0
Iğdır	15	0	0	0	0
Kars	300	2	2 000	311	7
Kastamonu	10	2	100	100	0
Kırklareli	40	0	0	0	0
Kırşehir	10	0	0	0	0
Kilis	5	0	0	0	4
Mardin	10	2	60	100	1
Muş	17	0	0	0	0
Nevşehir	45	2	1 850	800	2
Rize	15	0	0	0	4
Şırnak	10	0	0	0	0
Yalova	250	6	1 750	245	1
Yozgat	30	2	120	50	1

Çizelge 3.8. Sosyal hizmetlere ilişkin olarak toplanan ham verilerin dökümleri [Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmeler, 2008]

	yardım hizmeti	topluluk sayısı	huzurevi/sığınmaevi kapasitesi (kişi)	sosyal tesis alanı (m ²)
Ağrı	var	0	0	0
Amasya	var	6	0	410
Bingöl	var	2	0	0
Burdur	var	1	70	250
Çanakkale	var	6	0	2 500
Çankırı	var	2	0	750
Düzce	var	2	10	400
Giresun	var	2	30	0
Hakkari	var	0	0	0
Iğdır	var	0	0	0
Kars	var	3	0	400
Kastamonu	var	0	0	0
Kırklareli	var	1	0	0
Kırşehir	var	0	0	200
Kilis	var	0	0	0
Mardin	var	1	0	100
Muş	var	0	0	0
Nevşehir	var	1	0	200
Rize	var	1	0	50
Şırnak	var	0	0	0
Yalova	var	8	50	1 500
Yozgat	var	1	70	250

EK-3 (Devam) Belediye hizmetlerine ilişkin olarak toplanan ham verilerin dökümleri

Çizelge 3.9. Spor ve rekreasyon hizmetlerine ilişkin olarak toplanan ham verilerin dökümleri [Belediyelerin ilgili birimleri ile yapılan görüşmeler, 2008]

Kent	çocuk oyun alanı adet	park alanı (m ²)	spor alanı (m ²)	rekreasyon alanı	yürüyüş yolu (metre)	bisiklet yolu (metre)
Ağrı	5	21 000	200	yok	0	0
Amasya	32	80 000	3 800	var	875	0
Bingöl	8	78 960	0	var	1 250	0
Burdur	34	80 000	6 200	var	2 500	2 500
Çanakkale	68	517 000	55 000	var	4 000	8 000
Çankırı	21	8 540	1 800	var	0	0
Düzce	19	34 830	3 900	var	0	0
Giresun	27	11 200	0	var	8 000	5 000
Hakkari	0	2 500	0	yok	0	0
Iğdır	25	140 000	1 450	yok	0	0
Kars	10	25 000	6 800	var	0	0
Kastamonu	125	265 000	12 000	yok	4 200	0
Kırklareli	18	45 360	5 650	var	0	0
Kırşehir	16	48 400	1 250	yok	0	0
Kilis	47	40 000	12 000	var	0	0
Mardin	2	22 064	0	yok	0	0
Muş	11	15 000	0	var	0	0
Nevşehir	46	205 300	3 000	var	2 500	2 500
Rize	41	225 000	1 500	var	1 500	0
Şırnak	2	11 200	0	var	0	0
Yalova	31	350 000	4 500	var	4 000	3 000
Yozgat	45	130 000	1 000	var	4 000	2 000

EK-4 Kentlilerin sosyal ve ekonomik gelişme düzeylerini tanımlayan değişkenlere ait dökümler [DİE, 2000]

Kentler	00-07 yıllık nüfus artış hızı %0	net göç hızı %0	bağımlılık oranı %	ortalama hanehalkı büyüklüğü	12+yaş içinde				yerel seçime katılım % (2004)	il bazında kişi başına GSYİH (2001)	ilçenin sosyo - ekonomik gelişmişlik sıralaması
					işsiz %	işsiz nüfus	istihdam %	istihdam nüfus			
Ağrı	29,18	-40,52	73,19	6,08	10,25	5 520	27,25	14 682	52,27	688 325 573	352
Amasya	20,46	30,30	40,71	3,86	3,19	1 935	38,62	23 423	65,1	1 742 520 718	157
Bingöl	32,57	-57,23	65,66	5,31	11,19	5 449	24,38	11 875	64,12	963 049 026	344
Burdur	14,55	-24,16	36,36	3,34	3,15	1 685	36,63	19 584	79,58	2 363 735 814	78
Çanakkale	18,92	65,68	31,77	3,19	3,89	2 539	39,33	25 674	67,81	2 828 825 311	39
Çankırı	13,28	-20,29	48,51	3,97	4,73	2 331	33,36	16 440	87,86	1 376 454 959	108
Düzce	73,31	-119,72	44,45	4,24	6,80	3 075	32,82	14 840	80,03	1 383 874 517	98
Giresun	9,27	-7,32	45,78	3,89	7,50	5 039	31,34	21 067	69,83	1 748 171 521	66
Hakkari	-0,47	-11,64	75,05	7,03	12,23	4 736	27,21	10 541	76,12	1 012 347 985	308
Iğdır	33,92	-9,45	70,94	5,42	10,87	4 538	25,63	10 700	65,51	1 035 372 588	334
Kars	-2,72	-32,95	47,49	4,81	8,76	5 322	33,67	20 458	59,68	1 072 957 473	189
Kastamonu	31,57	-8,25	40,60	3,83	4,80	2 569	31,77	17 012	76,33	2 157 928 277	119
Kırklareli	17,06	-4,94	38,56	3,50	5,24	2 327	40,61	18 115	75,93	4 348 851 815	106
Kırşehir	17,85	-7,92	50,47	4,14	6,17	4 265	26,22	18 115	63,22	1 802 514 345	103
Kilis	13,56	-23,21	65,50	4,49	3,87	2 026	28,22	14 761	76,64	2 200 962 607	177
Mardin	33,27	-101,27	70,09	5,20	7,25	3 257	33,35	14 975	59,13	1 190 965 352	205
Muş	5,33	-110,69	73,63	6,09	10,58	4 885	25,40	11 728	63,74	700 297 377	649
Nevşehir	26,49	-16,90	53,26	3,91	4,90	2 522	31,53	16 238	86,18	2 564 314 396	89
Rize	27,60	-51,58	49,31	4,30	8,53	5 181	29,73	18 049	62,84	2 298 251 774	81
Şırnak	4,16	-20,02	72,67	7,11	8,09	2 821	39,52	13 785	60,55	773 356 408	314
Yalova	31,43	-99,06	45,98	3,78	6,71	3 797	33,90	19 198	70,31	4 194 541 459	26
Yozgat	-3,42	-36,79	54,92	4,32	5,77	3 174	29,49	16 225	71,98	1 032 211 469	144

EK-4 (Devam) Kentlilerin sosyal ve ekonomik gelişme düzeylerini tanımlayan değişkenlere ait dökümler [DİE, 2000]

Kentler	6+yaş içinde		22+yaş içinde		çalışanlar içinde					
	okuma yazma bilmeyen %	okuma yazma bilmeyen nüfus	yüksek öğrenim mezunu %	yüksek öğrenim mezunu nüfus	tarım sektöründe çalışanlar %	tarım sektöründe çalışanlar nüfus	sanayi sektöründe çalışanlar %	sanayi sektöründe çalışanlar nüfus	hizmet sektöründe çalışanlar %	hizmet sektöründe çalışanlar nüfus
Ağrı	20,14	13 382	3,87	2 568	5,40	793	7,38	1 084	87,21	12 804
Amasya	7,37	4 997	7,62	5 168	2,43	570	7,98	1 868	89,59	20 985
Bingöl	16,29	9 637	6,07	3 006	2,25	267	4,92	584	92,83	11 024
Burdur	5,04	2 957	9,53	5 597	2,78	545	17,83	3 491	79,39	15 548
Çanakkale	4,62	3 274	11,28	7 998	1,75	450	10,33	2 652	87,92	22 572
Çankırı	8,10	4 552	6,38	3 583	3,95	649	12,23	2 011	83,82	13 780
Düzce	7,95	4 055	5,01	2 556	3,73	554	23,33	3 462	72,94	10 824
Giresun	8,31	6 319	7,70	5 860	1,91	403	17,94	3 780	80,14	16 882
Hakkari	19,03	9 210	4,22	2 044	1,99	210	2,32	245	95,68	10 087
Iğdır	20,86	10 564	4,66	2 357	7,53	806	6,21	665	86,25	9 229
Kars	11,84	7 363	6,72	4 182	3,60	737	7,74	1 584	88,65	18 137
Kastamonu	8,89	5 276	7,46	4 424	1,51	257	12,50	2 127	85,99	14 628
Kırklareli	6,22	3 053	8,02	3 938	3,18	574	16,31	2 941	80,51	14 520
Kırşehir	8,79	6 946	6,28	4 903	3,46	627	17,16	3 108	79,38	14 380
Kilis	16,51	10 144	4,54	2 325	7,36	1 087	16,73	2 470	75,90	11 204
Mardin	16,17	8 839	5,53	3 022	1,63	244	8,51	1 274	89,86	13 458
Muş	18,83	10 793	4,71	2 190	5,71	670	12,12	1 422	82,16	9 636
Nevşehir	7,64	4 558	6,37	3 802	2,64	429	15,14	2 459	82,21	13 350
Rize	8,01	5 578	6,65	4 635	3,08	556	18,06	3 260	78,86	14 237
Şırnak	23,22	10 032	3,74	1 617	2,62	361	3,67	506	93,71	12 926
Yalova	7,25	4 627	7,16	4 240	2,76	529	23,45	4 501	73,80	14 168
Yozgat	7,30	4 699	6,69	4 305	2,34	379	16,61	2 695	81,05	13 151

EK-5 Belediye yönetimlerinin yapısını tanımlayan değişkenlere yönelik soruları
içeren soru kağıdı örneği

..... BELEDİYESİ

Mali İşler Müdürlüğü

Görüşülen kişi (adı, soyadı, görevi) :

Telefon numarası:

GELİR BİLGİLERİ (2008 – YTL)

Vergi geliri	
Teşebbüs ve mülkiyet geliri	
Sermaye geliri	
Bağış ve yardımlar	
Diğer	
Toplam	

Avrupa Birliği, Dünya Bankası, Uluslararası kredi kuruluş ve bankalarından alınan
(son 5 yılda) fon, kredi, hibe miktarları (proje konusu).....

.....
.....
.....

GİDER BİLGİLERİ (2008 – YTL)

Personel giderleri		genel kamu hizmetleri	
Sosyal güvenlik kurumları		kamu düzeni ve güvenlik h.	
Mal/ hizmet alım giderleri		ekonomik işler ve hizmetler	
Faiz giderleri		çevre koruma hizmetleri	
Cari transfer		iskan ve toplum refahı h.	
Sermaye giderleri		sağlık hizmetleri	
Sermaye transferi		dinlenme, kültür ve din h.	
Borç verme		sosyal güvenlik & yardım h.	
Toplam		Toplam	

EK-5 (Devam) Belediye yönetimlerinin yapısını tanımlayan değişkenlere yönelik soruları içeren soru kağıdı örneği

..... **BELEDİYESİ**

Personel Müdürlüğü / İnsan Kaynakları Müdürlüğü

Görüşülen kişi (adı, soyadı, görevi) :

Telefon numarası:

I. BELEDİYE MECLİSİ ÜYELERİ *

Meclis üyesi sayısı

Eğitim (üniversite mezunu üye sayısı)

Meslek (esnaf üye sayısı)

* Lütfen belediye meclis üyelerinin eğitim ve mesleklerini gösterir listeyi ekleyiniz.

II. BELEDİYE PERSONELİ

Toplam personel sayısı

Memur sayısı (kadrolu)

İşçi sayısı (sürekli + geçici)

Sözleşmeli personel sayısı

Teknik personel sayısı (Mühendis, mimar, şehir plancısı, tekniker, teknisyen vb.).....

.....

Üniversite mezunu personel sayısı

İlkokul mezunu personel sayısı

EK-5 (Devam) Belediye yönetimlerinin yapısını tanımlayan değişkenlere yönelik soruları içeren soru kağıdı örneği

Yazı İşleri Müdürlüğü

Görüşülen kişi (adı, soyadı, görevi) :

Telefon numarası:

Stratejik plan hazırlandı mı?

Yıllık faaliyet raporları hazırlanıyor mu?

Kent konseyi / meclisi var mı?

Kent konseyi kuruluş yılı : Kent konseyi üye sayısı :

Kent konseyine bağlı alt meclisler var mı? (kadın, gençlik, engelli, çocuk vb.)

Kent konseyine bağlı çalışma grupları var mı? (imar, çevre, kültür, sağlık vb.)

Konsey toplantıları düzenli olarak yapılıyor mu?

Lütfen konseyin 2008 yılında gerçekleştirdiği faaliyetler hakkında bilgi veriniz.

Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

Görüşülen kişi (adı, soyadı, görevi) :

Telefon numarası:

Belediyenizde halka ilişkiler ve iletişim kanallarından hangileri bulunmaktadır?

internet belediyeciliği (e- belediye)

telefon belediyeciliği (t- Belediye, alo belediye)

hizmet masası

halk / mahalle toplantıları

mahalle örgütlenmeleri

dergi, bülten, dergi vb. yayın

EK-6 Belediye yönetimlerinin yapısını tanımlayan değişkenlere ait dökümler [Belediyelerin ilgili birimleri ile görüşmeler, 2008]

Kentler	belediye personeli						Belediye meclis üyeleri				
	toplam	teknik	%	üniversite	%	ilkokul	%	üniversite	%	esnaf	%
Ağrı
Amasya	523	24	4,6	6	24	5	20
Bingöl	247	42	17,0	55	22,3	45	18,2	4	16	21	84
Burdur	221	24	10,9	12	48	9	36
Çanakkale	480	.	.	114	23,8	156	32,5	21	84	1	4
Çankırı	426	35	8,2	43	10,1	174	40,8	8	32	14	56
Düzce	449	53	11,8	144	32,1	197	43,9	13	52	6	24
Giresun	341	29	8,5	48	14,1	157	46,0	9	36	11	44
Hakkari	331	24	7,3	17	5,1	.	.	0	0	.	.
Iğdır	421	8	1,9	7	28	15	60
Kars	555	8	1,4	50	9,0	90	16,2	9	36	9	36
Kastamonu	327	11	44	14	56
Kırklareli	301	.	.	53	17,6	127	42,2	13	52	.	.
Kırşehir	332	28	8,4	12	48	9	36
Kilis	283	5	1,8	24	8,5	140	49,5	5	20	10	40
Mardin	420	38	9,0	62	14,8	100	23,8	5	20	5	20
Muş	339	7	2,1	3	12	16	64
Nevşehir	361	29	8,0	40	11,1	60	16,6	7	28	16	64
Rize	177	42	23,7
Şırnak	238	.	.	14	5,9	68	28,6	0	0	10	40
Yalova	413	80	19,4	189	45,8	82	19,9	13	52	6	24
Yozgat	304	15	60	12	48

(.) veriye ulaşılamamıştır

EK-6 (Devam) Belediye yönetimlerinin yapısını tanımlayan değişkenlere ait dökümler [Belediyelerin ilgili birimleri ile görüşmeler, 2008]

Kentler	belediye başkanı		meclis-konsej		belediye bütçesi			iletişim kanalı
	eğitim	meslek	kuruluş	aktif / pasif	gelir/kişi	gider/kişi	yatırım/kişi	
Ağrı	üniversite	mühendis	2007	pasif	.	.	.	1
Amasya	üniversite	bürokrat	-	yok	271,96	294,11	31,24	4
Bingöl	üniversite	mühendis	-	yok	255,62	260,94	48,34	3
Burdur	üniversite	öğretmen	2007	aktif	290,26	275,81	69,86	5
Çanakkale	üniversite	iş adamı	1996	aktif	425,96	466,28	141,63	4
Çankırı	üniversite	siyasetçi	2004	aktif	.	.	.	5
Düzce	üniversite	eğitimci	2008	aktif	295,10	446,69	12,86	4
Giresun	üniversite	mühendis	2008	pasif	292,80	287,71	56,28	5
Hakkari	üniversite	iktisatçı	-	yok	.	.	.	0
Iğdır	üniversite	eğitimci	2008	pasif	175,71	206,95	.	3
Kars	y.lisans	eğitimci	2001	aktif	.	.	.	3
Kastamonu	y.lisans	mühendis	2008	pasif	.	.	.	2
Kırklareli	üniversite	avukat	2008	pasif	306,81	302,97	20,18	5
Kırşehir	üniversite	eğitimci	2005	pasif	233,65	300,50	.	5
Kilis	üniversite	avukat	2007	pasif	193,74	225,10	30,13	2
Mardin	y.okul	ticaret	2001	aktif	.	.	.	3
Muş	y.lisans	emniyet md.	2008	pasif	174,99	194,98	4,40	1
Nevşehir	üniversite	gazeteci	2008	pasif	343,21	301,17	.	3
Rize	üniversite	mühendis	2006	aktif	346,57	374,27	75,07	4
Şırnak	üniversite	eğitimci	2007	pasif	.	.	.	2
Yalova	üniversite	mühendis	2003	aktif	505,76	531,75	189,40	5
Yozgat	üniversite	mali müşavir	2008	pasif	329,61	409,04	48,55	5

* veriye ulaşılamamıştır

EK-7 Kentlerin planlı gelişme düzeylerini tanımlayan değişkenlere ait dökümler
[Belediyelerin imar ve şehircilik müdürlükleri ile yapılan görüşmeler, 2008]

Kentler	mevzi plan alanı (adet)	plan değişikliği (adet)
Ağrı	3	8
Amasya	.	50
Bingöl	1	15
Burdur	6	0
Çanakkale	0	120
Çankırı	0	0
Düzce	.	90
Giresun	0	11
Hakkari	1	25
Iğdır	0	6
Kars	3	33
Kastamonu	0	55
Kırklareli	1	.
Kırşehir	0	15
Kilis	0	50
Mardin	0	13
Muş	5	15
Nevşehir	.	18
Rize	1	35
Şırnak	0	8
Yalova	0	50
Yozgat	3	100

(.) veriye ulaşılamamıştır

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : GÜREL ÜÇER, Zeynep Aslı
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 21.02.1976 Ankara
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 0 (312) 582 37 19
 Faks : 0 (312) 230 84 34
 e-mail : zagurel@gazi.edu.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Doktora	GÜ / Şehir ve Bölge Planlama	2009
Yüksek lisans	ODTÜ / Kentsel Politikalar	2002
Lisans	GÜ / Şehir ve Bölge Planlama	1998
Lise	TED Ankara Koleji	1993

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
1999 -	Gazi Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

1. Varol, Ç., Sat, A., Gürel Üçer, A., Yılmaz, G. (2008) “Ankara Technology Development Zones Within The Context of Innovation Strategies in Turkey” Innovation Policies, Business, Creation and Economic Development, Neslihan Aydoğan (ed.), Springer, New York,.

2. Gürel Üçer, A. (2007) “Türkiye’de Konut Sorunlarına Aranan Çözümler: Politikalar ve Örgütlenme”, Kent ve Bölge Üzerine Çalışmalar, Prof. Dr. Orhan Kuntay’a Armağan, Gazi Üniversitesi Şehir Bölge Planlama Bölümü, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 225-247.
3. Gürel Üçer, A. (2005) “Yerel Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Yerel Yönetim Birlikleri”, Şehircilik Çalışmaları, Gazi Üniversitesi Şehir Bölge Planlama Bölümü 20. Yıl Anısı, Nobel Yayıncılık, Ankara, 241-256.
4. Varol, Ç., Gürel Üçer, A. (2005) “Sürdürülebilir Kentsel Gelişme İçin Planlama: Kastamonu Örneği”, Gazi Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, (5) 1, 83-98.
5. Karaaslan, Ş., Yılmaz, G., Gürel Üçer, A. (2004) “İskan Edilen Binalarda Yargı Denetimi: Balkon Kapama Örneği”, İhale ve İmar Dergisi, yıl 1, sayı 12, 42-55.
6. Gürel Üçer, A., Yılmaz, G. (2004) “Kent Ütopyaları Kapsamında Konut Tipolojileri” (Housing Typologies In The Context Of Urban Utopias), Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi (GU Journal of Science), 17 (4), 133-147.
7. Gürel, A., Yıldız Z. (2000). “Toplumsal Sınıf ve Yaşam Stratejileri”, Kentsel Yoksulluk ve Geçinme Stratejileri: Ankara Örneği, M. Ersoy ve T. Şengül (Ed.), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Ana Bilim Dalı, Ankara, 50-111.